

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ХОЛОДИЛО ПЕТРО ВАСИЛЬОВИЧ

УДК: 343.163

ДИСЕРТАЦІЯ
КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ УГОД
ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність
(081 – Право)

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
(доктора філософії)

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **П.В. Холодило**

Науковий керівник **Галаган Олександр Іванович,**

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Київ–2017

АНОТАЦІЯ

Холодило П.В. Кримінальне провадження на підставі угод про визнання винуватості. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» (081 – Право). – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2017.

У дисертації здійснено комплексне дослідження правових, теоретичних та організаційно-тактичних засад кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості з огляду на нормативні положення чинного кримінального процесуального законодавства та теорію кримінального процесуального права України.

Визначено основні етапи розвитку інституту угоди про визнання винуватості та його частини – обов'язку співробітництва зі слідством, у співвідношенні між англосаксонською та романо-германською системами права, в результаті чого зроблено висновок про виникнення відмінностей саме в результаті історичного розвитку на різних правових територіях державних утворень та їх підходів до мети угоди про визнання винуватості. Сформульовано поняття та сутність угоди про визнання винуватості. Проаналізовано стан теоретичної розробленості проблем реалізації умов угоди про визнання винуватості. Визначено етапи укладення та реалізації угоди про визнання винуватості.

Отримало подальший розвиток положення теорії кримінального процесу у частині виокремлення інституту угод про визнання винуватості (як диференційованої форми) за критеріями, які визначають диспозитивність процесуальної форми кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості. Зроблено висновок, що в процесі визначення процедури угоди про визнання винуватості її характеристики концентруються в її сутності й відповідно можна стверджувати, що вона створює певний правовий режим

(набуває правової сутності) кримінального провадження – на цей правовий режим поширюються всі позитивні риси права, він відповідає меті та завданням кримінального процесу. Сутністю угоди про визнання винуватості визначено укладення між сторонами обвинувачення та захисту двосторонньої кримінальної процесуальної угоди, предметом якої є суб'єктивне, беззаперечне визнання своєї винуватості підозрюваним або обвинуваченим у вчиненні кримінального правопорушення, обов'язки щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, в обмін на узгоджене покарання за умови проведення досудового розслідування та судового розгляду у загальному порядку в разі невиконання угоди.

Обґрунтовано необхідність співвідношення обставин, що враховуються прокурором під час укладання угоди, прав прокурора на визначення узгодженого покарання та обов'язків підозрюваного або обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінальних правопорушень. Для досягнення паритету між правами сторони обвинувачення, досягнення процесуальної економії та правами особи, яка уклала угоду, щодо отримання узгодженого диференційованого покарання (розміру та форми) запропоновано здійснювати «ранжування» відомостей, що надає підозрюваний (обвинувачений) залежно від його процесуального статусу та визначати покарання залежно від значимості його показань для розслідування.

Визначено механізм реалізації положень кримінального процесуального закону в частині обов'язків підозрюваного або обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою. Удосконалено процедуру надання інформації підозрюваним або обвинуваченим та форму фіксації переговорів під час узгодження умов угоди, з врахуванням можливої відмови прокурора в укладенні угоди, для чого визначено формальні критерії для такої відмови.

Визначено критерії ухвалення рішення про невиконання та неналежне виконання умов угоди про визнання винуватості, а також механізм і форми контролю за належним виконанням умов угоди. Запропоновано систему

контролю за виконанням умов угоди, відповідно до якої матеріали кримінального провадження за наявності в змісті угоди зобов'язання щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, направляються до суду для затвердження після проведення необхідних для перевірки слідчих (розшукових) дій та оцінки їх результатів у співвідношенні з показаннями підозрюваного.

Визначено порядок відмови судом у затвердженні укладеної прокурором угоди, для чого запропоновано підстави для відмови розмежувати на обов'язкові та фактичні за чітким критерієм. У роботі розкрито зв'язок дослідження з науковими програмами, планами та темами, перелічені завдання та методи, що використовуються в процесі дослідження зазначеної теми. Внесено науково обґрунтовані пропозиції відносно практики застосування чинного кримінального процесуального законодавства України за питаннями, що досліджуються.

Проведені дослідження дали змогу сформулювати теоретичні положення та практичні рекомендації процедур кримінального судочинства на підставі угоди про визнання винуватості.

Ключові слова: угода про визнання винуватості, кримінальне провадження, субсидіарні обов'язки, досудове провадження, судове провадження, забезпечення безпеки особи, неналежне виконання умов угоди.

SUMMARY

P.V. Kholodylo. Criminal proceedings based on a guilty plea agreement. – Qualifying paper (manuscript copyright).

A thesis for the academic degree of PhD in Law, field of specialization 12.00.09 «Criminal process and criminalistics; forensic examination; field investigation» (081 – Law). – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2017.

This PhD thesis offers a comprehensive study of legal, theoretical, organizational and tactical principles of criminal proceedings based on guilty plea agreements in accordance with regulatory provisions of the Ukrainian legislation on criminal procedure and the theory of the criminal procedural law of Ukraine.

The main development phases of the institute of guilty plea and its component – the obligation to cooperate with investigators – have been determined in correlation between the Anglo-Saxon and Romance-Germanic legal systems, and a conclusion has been drawn regarding the appearance of differences as a result of historical development of political entities in different legal territories and their approach to the purpose of guilty plea. The notion and meaning of the guilty plea agreement have been formulated. The state of theoretical substantiation of the guilty plea agreement realization problems has been analyzed. The phases of making and realizing a guilty plea agreement have been determined.

Provisions of the theory of criminal process concerning separation of the institute of guilty plea agreements (as a differentiated form) based on the criteria determining disposition of the procedural form of criminal proceedings based on a guilty plea agreement have received further development. A conclusion has been drawn that when determining the procedure of a guilty plea agreement, its characteristics concentrate in the meaning of this agreement, and therefore, we can say that it creates certain legal regime (attains legal meaning) of criminal proceedings: all positive features of law apply to this legal regime, and it conforms to the purpose and objectives of criminal process. The meaning of the guilty plea agreement is as follows: the prosecution and defense make a bilateral agreement

under the law on criminal procedure, which has as its subject the subjective and unconditional admission of guilt by a suspect or person accused of committing a criminal offense, the obligation to cooperate in investigation of a criminal offense committed by another person in exchange for an agreed-upon sentence, under condition that the pretrial investigation and court trial will be held according to general procedure if the agreement is breached.

The need to correlate the circumstances taken into account by the prosecutor when making a guilty plea agreement, the prosecutor's rights to make an agreed-upon sentence deal and the obligation of a suspect or accused person to cooperate in investigation of criminal offenses have been substantiated. To achieve parity between the rights of the prosecution party, procedural effectiveness and the rights of person entering a plea agreement as regards the application of an agreed-upon differentiated sentence (size and form), it was proposed to "rank" information provided by a suspect (accused person) depending on his procedural status and to determine sentence depending on the importance of his testimony for the investigation.

The mechanism of implementing the provisions of the law on criminal procedure concerning the obligation of a suspect or accused person to cooperate in investigation of a criminal offense committed by another person has been determined. The procedure of providing information by a suspect or accused person and the form of recording the bargaining of a guilty plea agreement, considering possible refusal by the prosecutor to make an agreement, have been improved by determining formal criteria for this refusal.

The criteria of making decisions regarding the breach or improper fulfilment of a guilty plea agreement and the mechanism and forms of controlling the proper performance of a guilty plea agreement have been determined. According to the proposed system of controlling the proper performance of a guilty plea agreement, if an agreement includes the obligation to cooperate in investigation of a criminal offense committed by another person, the criminal case shall be submitted to court for approval after the investigative actions required for verification have been completed and their results have been checked vis-à-vis the suspect's testimony.

The procedure of denial by court of the guilty plea agreement made by a prosecutor has been determined by suggesting to classify the reasons for denial as mandatory and factual, based on clear criteria. The author reveals the relation of this study with academic programs, plans and topics, and lists the objectives and methods used when studying this topic. Scientifically-substantiated suggestions have been made regarding the practice of applying the Ukrainian legislation on criminal procedure to the matters that constitute the subject of this study.

The author's research helped formulate theoretical provisions and practical recommendations regarding criminal proceedings based on a guilty plea agreement.

Keywords: guilty plea agreement, criminal proceedings, subsidiary duties, pretrial proceedings, judicial proceedings, provision of personal security, improper fulfilment of a plea agreement.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Холодило П. В. Інститут угод як прояв диференціації кримінальної процесуальної форми в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 5-2. Т. 3. С. 209–211.
2. Холодило П. В. Сущность соглашения о признании виновности как дифференциации уголовной процессуальной формы. *Право и политика (Бишкек, Кыргызская Республика)*. 2015. № 1 (Спец. вып.). С. 135–140.
3. Холодило П. В. Призначення процесуального механізму кримінального провадження на підставі угод (аналіз міжнародної практики). *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 1 (7). С. 129–132.
4. Холодило П. В. Проблеми застосування угод про визнання винуватості у кримінальному провадженні: міжнародна практика. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Юридичні науки»*. 2015. Вип. 3-2. Т. 3. С. 278–281.
5. Холодило П. В. Угода про визнання винуватості. Поняття, зміст та особливості укладання. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2016. Вип. 2. С. 434–444.
6. Холодило П. В. Правова природа та сутність угод про визнання винуватості, проблеми їх реалізації в умовах сучасного кримінального процесуального законодавства. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 4. С. 271–276.
7. Холодило П. В. Проблемні питання порушення умов угоди про визнання винуватості. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 6. С. 212–217.
8. Холодило П. В. Особливості судового провадження на підставі угод про визнання винуватості. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2016. № 1. С. 133–138.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

9. Холодило П. В. Компроміси в кримінальному судочинстві: поняття та сутність. *Актуальні питання розвитку державності та правової системи в сучасній Україні*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 30–31 жовт. 2015 р.). Запоріжжя: Запоріз. нац. ун-т, 2015. С. 139–141.

10. Холодило П. В. Характеристика умов і підстав угоди про визнання винуватості. *Integrarea Republicii Moldovasi Ucrainei in UE: aspectul juridic*: Conferinta Internationala stiintifico-practica (Chisinau, 6–7 noiembrie 2015). Chisinau: Institutul de Cercetari Juridicesi Politice Al Academiei de Stiinta Moldovei, 2015. С. 246–248.

11. Холодило П. В. Умови розвитку інституту угоди про визнання винуватості на основі міжнародного досвіду. *Право, держава та громадське суспільство в умовах системних реформ у процесі Євроінтеграції*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 27–28 листоп. 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпропетр. гуманітарний ун-т, 2015. С. 133–134.

12. Холодило П. В. Дотримання процесуальної форми в кримінальному провадженні як гарантія забезпечення прав учасників кримінального процесу. *Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти*: тези доповідей VII Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 24 груд. 2015 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 197–199.

13. Холодило П. В. Диференціація кримінальної процесуальної форми: поняття та особливості здійснення. *Законодавство України та країн ЄС у світлі сучасних активних реформаційних процесів*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26 лют. 2016 р.). Київ: «ESF», 2016. С. 63–64.

14. Холодило П. В. Зарубіжний досвід застосування угод про визнання винуватості у кримінальному провадженні. *Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Черкаси, 11 берез. 2016 р.). Черкаси: Нац. ун-т цивільного захисту України, 2016. С. 232–234.

15. Холодило П. В. Порядок укладання угоди про визнання винуватості між прокурором і підозрюваним (обвинуваченим). *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 25 берез. 2016 р.).* Одеса: ОДУВС, 2016. С. 289–290.

16. Холодило П. В. Кримінальне провадження на підставі угод, як новий інститут кримінального процесу. *Розвиток юридичної науки: проблеми та рішення очима здобувачів вищої освіти: зб. тез доп. наук.-теор. конф. (Київ, 14 квіт. 2016 р.).* Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 148–150.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	12
ВСТУП.....	13
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ УГОД ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ.....	21
1.1. Стан теоретичної розробленості проблем провадження на підставі угод про визнання винуватості.....	21
1.2. Становлення та розвиток інституту угод про визнання винуватості	40
1.3. Сутність та правова природа угод про визнання винуватості	55
Висновки до розділу 1	66
РОЗДІЛ 2 ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК УКЛАДЕННЯ УГОД ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ.....	69
2.1. Характеристика елементів угоди про визнання винуватості	69
2.2. Особливості досудового провадження на підставі угод про визнання винуватості.....	87
2.3. Особливості судового провадження на підставі угод про визнання винуватості.....	115
Висновки до розділу 2.....	136
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ.....	139
3.1. Реалізація обов'язків особи, яка уклала угоду про визнання винуватості, щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою....	139
3.2. Забезпечення безпеки особи, яка уклала угоду про визнання винуватості	160
3.3. Особливості кримінального провадження під час порушення умов угоди про визнання винуватості.....	180
Висновки до розділу 3.....	192
ВИСНОВКИ.....	194
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	200
ДОДАТКИ.....	252

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВССУ	– Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ
ГПК	– Господарський процесуальний кодекс України
ГПУ	– Генеральна прокуратура України
ЄС	– Європейський Союз
ЄСПЛ	– Європейський суд з прав людини
ЄРДР	– Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЗО	– злочинна організація
КК	– Кримінальний кодекс України
КОРД	– Корпус оперативно-раптової дії
КПК	– Кримінальний процесуальний кодекс України
МВС України	– Міністерство внутрішніх справ України
НАБУ	– Національне антикорупційне бюро України
ООН	– Організація Об'єднаних Націй
ОЗУ	– організоване злочинне угруповання
ОЗ	– організована злочинність
ОГ	– організована група
РФ	– Російська Федерація
РК	– Республіка Казахстан
СІЗО	– слідчий ізолятор
США	– Сполучені Штати Америки
ІТТ	– ізолятор тимчасового тримання
УРСР	– Українська Радянська Соціалістична Республіка
ЦК України	– Цивільний кодекс України

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Подальше вдосконалення кримінальної процесуальної діяльності потребує уніфікації та диференціації кримінальної процесуальної форми шляхом закріпленого у Кримінальному процесуальному кодексі (КПК) України провадження на підставі угод і, зокрема, угод про визнання винуватості. Дія цього інституту кримінального процесу показала правильність законодавця у реформуванні кримінальної процесуальної діяльності. Водночас практика застосування угод про визнання винуватості засвідчила необхідність теоретичного і практичного узагальнення досвіду застосування цього інституту кримінального процесу та розроблення шляхів його вдосконалення.

Статистичні дані свідчать, що ця новела кримінального процесу знайшла своє місце у механізмі кримінальної процесуальної діяльності. Зокрема, із 109,1 тис. постановлених вироків 2013 р. – 25,6 тис., із них із затвердженням угод (23,5 %); 2014 р. – із 100,7 тис. постановлених вироків – 23,3 тис. на підставі угод (23,1 %), із них 13,6 тис. угоди про визнання винуватості (58,3 %); 2015 р. – із 95,1 тис. постановлених вироків – 18,6 тис., з них із затвердженням угод (19,6 %), із них 9,6 тис. угоди про визнання винуватості (51,6 %); 2016 р. із 79,4 тис. постановлених вироків – 15,1 тис., із них із затвердженням угод (18 %), із них 7,3 тис. угоди про визнання винуватості (48,4 %)¹. Водночас можливості угод про визнання винуватості не використовуються повною мірою як за кількісним, так і за якісними показниками, що є результатом відсутності систематизації базових понять, які складають елементи угоди, порушення виконання процесуальних дій та ухвалення процесуальних рішень.

Питання спрощених процедур розгляду кримінальних проваджень у різні часи були предметом наукових досліджень Ю. П. Аленіна, В. І. Боярова, В. І. Галагана, О. І. Галагана, І. Д. Гончарова, Г. Ф. Горського,

---

¹Статистична звітність Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ за 2013–2016 рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html

А. Я. Дубинського, В. С. Зеленецького, О. В. Капліної, Н. С. Карпова, О. П. Кучинської, О. М. Ларіна, Л. М. Лобойка, В. К. Лисиченка, Є. Д. Лук'янчикова, В. Т. Маляренка, О. Р. Михайленка, Д. М. Мірковця, Д. П. Письменного, М. А. Погорецького, С. М. Стахівського, М. С. Строговича, Д. О. Савицького, І. А. Тітко, В. М. Тертишника, О. Г. Шила, О. Г. Яновської та ін.

У вітчизняній науці проблемні питання кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості вивчали: М. Й. Вільгушинський, В. В. Городовенко, Ю. М. Грошевий, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Дьомін, М. С. Квятковський, О. П. Кучинська, О. О. Леляк, М. В. Лотоцький, Д. М. Лобань, С. М. Маликіна, Р. В. Новак, В. Т. Нор, Є. В. Повзик, Г. П. Серета, О. Ю. Татаров, Л. Д. Удалова, М. Є. Шумило та ін.

Однак науковці, які здійснювали дослідження у зазначеній сфері після імплементації законодавства і відповідного напрацювання практики його застосування, розглянули низку проблемних питань застосування зазначених угод, залишивши поза увагою такий важливий елемент, як субсидіарні обов'язки підозрюваного або обвинуваченого щодо співробітництва зі слідством у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою. Таким чином, можливості угод про визнання винуватості не використовуються повною мірою як за кількісним, так і за якісними показниками.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дослідження узгоджується з положеннями Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015 р., відповідає Пріоритетним напрямам наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр., затвердженим наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 рр., схваленим рішенням Вченої ради академії від 29 жовтня 2013 р. (протокол № 28). Тему дисертації затверджено Вченою радою

Національної академії внутрішніх справ 29 жовтня 2015 р. (протокол № 20) та схвалено Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 1070, 2015 р.).

Мета і задачі дослідження. *Метою* роботи є розроблення теоретичних засад і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості, а також формулювання науково обґрунтованих пропозицій з удосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування в аспекті предмета дослідження.

Для досягнення зазначеної мети необхідно було вирішити такі *задачі*:

– з'ясувати сучасний стан наукових досліджень проблем кримінальних проваджень на підставі угод про визнання винуватості;

– висвітлити процес становлення та розвитку інституту угод про визнання винуватості;

– окреслити підходи до визначення сутності та правової природи угод про визнання винуватості;

– виокремити етапи та елементи угоди про визнання винуватості;

– розкрити особливості досудового провадження на підставі угод про визнання винуватості;

– надати характеристику судового провадження на підставі угод про визнання винуватості;

– розглянути особливості реалізації обов'язків особи, яка уклала угоду про визнання винуватості, щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою;

– визначити критерії застосування заходів забезпечення безпеки особи, яка уклала угоду про визнання винуватості;

– розкрити особливості кримінального провадження під час порушення умов угоди про визнання винуватості.

Об'єкт дослідження – кримінальні процесуальні відносини, що виникають і розвиваються під час здійснення кримінального провадження на

підставі угод про визнання винуватості.

Предмет дослідження – кримінальне провадження на підставі угод про визнання винуватості.

Методи дослідження. Під час дослідження застосовувались як загальнонаукові методи (*спостереження, опису, порівняння, класифікації*) для визначення правових категорій, що характеризують кримінальне провадження (розділи 1–3), так і спеціальні методи, зокрема: *історико-правовий* – надав можливість простежити процес розвитку інституту угод про визнання винуватості (підрозділи 1.1, 1.2); *формально-логічний* – під час визначення змісту форм і способів порушення умов угоди про визнання винуватості (підрозділ 3.3); *системно-структурний* – для визначення елементів угод про визнання винуватості, під час систематизації заходів забезпечення безпеки особи, з якою укладено зазначену угоду (підрозділи 2.1, 3.2); *порівняльно-правовий* – під час порівняльного аналізу окремих положень нормативно-правових актів України та інших країн (Англія, Німеччина, Франція, США), що регулюють інститут угод про визнання винуватості (підрозділ 1.2); *типологічний* – під час дослідження особи, яка укладає угоду про визнання винуватості (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1); *контент-аналіз* – для опрацювання матеріалів кримінальних проваджень (підрозділи 1.2, 1.3, розділи 2–3); *статистичний* – для узагальнення результатів соціологічних досліджень, вивчення матеріалів кримінальних проваджень, матеріалів слідчої та судової практики (розділи 1–3).

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали вивчення 303 кримінальних проваджень на підставі угод про визнання винуватості, що були розглянуті судами протягом 2013–2016 рр.; зведені дані анкетування 127 слідчих Національної поліції, 121 прокурора та 84 суддів, які брали участь у досудовому розслідуванні або судовому розгляді кримінальних проваджень на підставі угод про визнання винуватості з Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Київської, Миколаївської, Одеської, Сумської, Тернопільської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької областей та м. Києва; державна та

відомча статистична звітність; слідча практика; аналітичні дані МВС України, Національної поліції України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Державної судової адміністрації України за 2013–2016 роки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні монографічних досліджень теоретичних і практичних проблем кримінальних проваджень на підставі угод про визнання винуватості з урахуванням сучасного стану законодавства та правозастосовної практики, міжнародних правових стандартів у галузі кримінального судочинства. У роботі обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, зокрема:

вперше:

– на підставі визначених критеріїв розроблено наукову класифікацію угод про визнання винуватості: за видом посткримінальної поведінки; за ступенем суспільної небезпеки особи, яка укладає цю угоду; за реалізацією умов угоди; за етапом вчинення кримінального правопорушення, в якому особа визнає себе винуватою;

– обґрунтовано обов'язковість врахування обставин, що визначаються прокурором під час укладення угоди, обов'язків підозрюваного або обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінальних правопорушень (надання показань про обставини вчиненого кримінального правопорушення, яке розслідується; надання показань про свою злочинну діяльність, тобто викриття себе у вчиненні інших кримінальних правопорушень; викриття інших осіб, які брали участь у вчиненні кримінального правопорушення, що розслідується; викриття осіб, які вчинили інші кримінальні правопорушення; надання інформації про інші кримінальні правопорушення, які готуються, вчинюються або вчинені);

– аргументовано, що у положеннях КПК України, якими регламентовано кримінальне провадження на підставі угод про визнання винуватості, має бути

закріплений порядок відмови судом у затвердженні укладеної прокурором угоди, для чого запропоновано підстави для відмови розмежувати на обов'язкові та фактичні за таким критерієм: установлення обов'язкових підстав для відмови має призвести до однозначної відмови суду затвердити угоду (наприклад, умови угоди суперечать вимогам кримінального процесуального законодавства), встановлення ж фактичних (оціночних) підстав вимагає їх обґрунтування в рішенні суду, їх наявність у рішенні суду може бути оскаржена (наприклад, невідповідність умов угоди інтересам суспільства);

удосконалено:

– доцільність регламентації процедури надання інформації підозрюваним або обвинуваченим та форму фіксації переговорів під час узгодження умов угоди, з врахуванням можливої відмови прокурора в укладенні угоди, для чого визначено формальні критерії для такої відмови;

– норми кримінального процесуального закону в частині обов'язків підозрюваного або обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (надання підозрюваним (обвинуваченим) інформації про раніше вчинений або невідомий правоохоронним органам злочин та у випадку, коли підозрюваний (обвинувачений) надає інформацію про злочин, що готується, або про особу, яка готується до вчинення злочину);

– правову позицію, відповідно до якої матеріали кримінального провадження за наявності в змісті угоди зобов'язання щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, направляються до суду для затвердження після проведення необхідних слідчих (розшукових) дій та оцінки їх результатів у співвідношенні з показаннями підозрюваного;

– правові норми КК України та КПК України щодо призначення покарання обвинуваченому, який уклав угоду про визнання винуватості й взяв на себе обов'язки щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою;

дістало подальший розвиток:

– положення теорії кримінального процесу в частині виокремлення інституту угод про визнання винуватості за критеріями, які визначають диспозитивність процесуальної форми кримінального провадження;

– рішення про виконання обвинуваченим умов угоди про визнання винуватості, яке має ґрунтуватися на формальних ознаках, для чого визначено критерії неналежного виконання умов угоди та форми контролю.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані висновки й пропозиції впроваджено та можуть бути використані у:

– *законотворчій діяльності* – у процесі опрацювання проектів змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства (акт впровадження Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя від 9 грудня 2016 р. № 04-29/15-4369);

– *практичній діяльності* правоохоронних органів України – під час розроблення та вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, підготовки посібників, методичних рекомендацій з питань розслідування кримінальних проваджень на підставі угод про визнання винуватості (акти впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 12 травня 2016 р.; прокуратури Тернопільської області від 14 вересня 2016 р.);

– *освітньому процесі* – під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з кримінального процесу, а також у процесі проведення різних видів занять за відповідною дисципліною в системі підвищення кваліфікації керівників слідчих та оперативних підрозділів (акти Національної академії внутрішніх справ від 18 грудня 2015 р. та 21 березня 2016 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Актуальні питання розвитку державності та правової системи в сучасній Україні» (м. Запоріжжя, 30–31 жовт. 2015 р.); «Інтеграція

Республіки Молдова та України в ЄС: юридичні аспекти» (м. Кишинів, 6–7 листоп. 2015 р.); «Право, держава та громадське суспільство в умовах системних реформ у процесі Євроінтеграції» (м. Дніпропетровськ, 27–28 листоп. 2015 р.); «Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти» (м. Київ, 24 груд. 2015 р.); «Законодавство України та країн ЄС у світлі сучасних активних реформаційних процесів» (м. Київ, 26 лют. 2016 р.); «Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)» (м. Черкаси, 11 берез. 2016 р.); «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави» (м. Одеса, 25 берез. 2016 р.); «Розвиток юридичної науки: проблеми та рішення очима здобувачів вищої освіти» (м. Київ, 14 квіт. 2016 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації відображено у 16 наукових публікаціях, серед яких сім статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у зарубіжному юридичному виданні (Киргизька Республіка), вісім – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Робота складається із анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (511 найменувань на 52 сторінках) та семи додатків на 45 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 296 сторінок, із них основний текст – 187 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ УГОД ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

1.1. Стан теоретичної розробленості проблем провадження на підставі угод про визнання винуватості

Зміни, що відбуваються в українському суспільстві, соціально-економічні та політичні процеси безпосередньо впливають на розвиток кримінального та процесуального законодавства. Разом із тим європейська інтеграція України зумовлює необхідність врахування положень законодавства розвинених країн, що демократизують, змінюють карально-репресивну спрямованість у бік узгоджувального процесу. Оскільки Україна проголосила курс на інтеграцію в Європейське співтовариство, а отже, і на гармонізацію законодавства, то вона зобов'язана не тільки реформувати більшість інститутів кримінального судочинства відповідно до міжнародних принципів і стандартів, а й максимально якісно імплементувати зарубіжний досвід з метою оптимізації кримінального провадження [247, с. 76]. Прийняття Кримінального процесуального кодексу України 2012 року із упровадженням високих європейських стандартів вивело процес гармонізації кримінального судочинства на якісно новий рівень. Реалізація ідей гуманізму у сфері судово-правової реформи закономірно зумовлює появу нових ідей та правових інститутів. Зокрема, у Главі 35 Розділу VI КПК України («Особливі порядки кримінального провадження») закріплено раніше не відомий вітчизняному законодавству інститут особливого кримінального провадження на підставі угод [100, с. 367]. З одного боку, впровадження цього нового інституту значно спрощує здійснення кримінального провадження, оскільки, по-перше, з моменту укладення та підписання угоди підозрюваний позбавляється права на проведення досудового розслідування в загальному порядку, по-друге, судове

слідство не проводиться в повному обсязі відповідно до КПК України, по-третє, з моменту затвердження угоди судом першої інстанції сторони угоди обмежені в праві на апеляційне оскарження вироку суду, який ухвалено на підставі угоди [258, с. 17]. Серед завдань кримінального провадження, закріплених у ст. 2 КПК України [162], проголошено забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності відповідно до своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу, і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [247, с. 75].

Інакше кажучи, спрощення процедур кримінального провадження не має вплинути на якість досудового розслідування й не зменшити обсяг процесуальних гарантій прав осіб, які беруть в ньому участь. Якщо раніш положення кримінального процесу відповідали «каральній» ідеології, висуваються на перший план інтерес держави, то введення в законодавство інституту угод насамперед збалансовує права держави та особи, дозволяє їм домовитися на взаємовигідних умовах. Окрім зазначеного, введення інституту угод було зумовлено соціальною напругою, збільшенням кількості злочинів та одночасним зниженням рівня їх розкриття, що, в свою чергу, потребувало більш прагматичного підходу до процедур кримінального провадження. У більшості розвинених країн, як романо-германської групи права, так і англосаксонської, такі форми провадження існують упродовж десятків, сотень років [196, с. 5]. Тому цілком логічно, що європейські партнери неодноразово рекомендували спростити процедуру судового розгляду та попереднього слідства (наприклад, Рекомендація № 6 R (87) 18 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам від 17 вересня 1987 року «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» [349]). Тому введення в кримінальний процес угод про визнання винуватості стало результатом демократизації права, розвитком конституційних положень щодо обов'язку держави дотримувати прав людини

та громадянина. Угода про визнання винуватості має низку достоїнств: скорочує та здешевлює розслідування, дозволяє більш активно протидіяти груповій та організованій злочинності (оскільки як факультативний визначено обов'язок особи, яка уклала угоду про визнання винуватості, співробітничати зі слідством у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою [162]). Але одна з основних її рис – це те, що вона є угодою апріорі рівноправних суб'єктів – хоча вони перебувають не в рівних обставинах, але угода вигідна обом партнерам. Науковці відзначають, що угода про визнання винуватості – це проникнення приватного диспозитивного в публічно-правову площину, де традиційно домінувала держава в особі правоохоронних органів, відносини з якими будувалися за імперативно-правовою схемою [140, с. 3–4]. Здійснюючи дослідження від загального до більш вузького, в цьому підрозділі нам необхідно оцінити стан теоретичної розробленості питань провадження на підставі угод про визнання винуватості, але для того, щоб оцінити часткове, тобто один вид угод, спочатку необхідно стисло зупинитися на виокремленні окремих понять інституту угод, їх місця у системі кримінального процесу як диференційованої процесуальної форми.

Відповідно до розділу VI КПК України (2012 р.), запроваджено особливі порядки кримінального провадження. Відповідно до КПК України кримінальні провадження, яким властиві окремі процесуальні умови, або ті, котрі проводяться стосовно певної категорії осіб, що характеризуються специфічними юридично значущими властивостями, здійснюються за особливим порядком. Особливі порядки кримінального провадження врегульовані розділом шостим КПК України і серед інших до них належить кримінальне провадження на підставі угод (глава 35) [162]. Особливий порядок кримінального провадження вказує на особливості процедури здійснення певних процесуальних дій, зумовлених різними обставинами (індивідуальними рисами суб'єкта кримінального правопорушення або суспільно небезпечного діяння, передбаченого законом про кримінальну відповідальність, специфікою місця проведення процесуальних дій чи необхідність охорони державної

таємниці тощо). Із особливих порядків кримінального провадження на підставі угод нас цікавить як об'єкт дослідження саме провадження на підставі угод про визнання винуватості як окремого правового інституту.

Згаданий інститут – абсолютна новела кримінального процесуального законодавства, що потребує особливої уваги та дослідження. Оскільки здійснення кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості належить до особливих порядків кримінального провадження, то цей правовий інститут можна розглядати як вияв диференціації кримінальної процесуальної форми, адже він передбачає своєрідні умови та порядок здійснення кримінального провадження, який суттєво відрізняється від звичайного [258, с. 26]. Виділяють два способи диференціації кримінальної процесуальної форми: спрощення кримінальної процесуальної форми (наприклад, спрощення провадження щодо кримінальних проступків, здійснення кримінального провадження на підставі угод) та ускладнення кримінальної процесуальної форми (наприклад, порядок розслідування злочинів, учинених неповнолітніми чи обмежено осудними) [169, с. 14–15]. Нас цікавить саме здійснення кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості. Окремі питання зазначеного виду угод досліджували вітчизняні науковці, які дали визначення угоди про визнання винуватості як юридичної домовленості сторін обвинувачення та захисту щодо вирішення кримінальної справи на взаємовигідних умовах – визнання обвинуваченим/підсудним своєї вини в обмін на більш м'яку міру покарання і відзначили, що угода має на меті, з одного боку, процесуальне спрощення розгляду справ, зменшення навантаження на систему здійснення правосуддя у кримінальних справах, а з другого – пом'якшення покарання обвинуваченого/підсудного. Науковці вважають, що угода є ефективним інститутом кримінального процесу, передусім під час прискореного розгляду кримінальних справ про злочини невеликої тяжкості [166, с. 327–328]; О. В. Стратій навів авторське визначення поняття угоди в кримінальному провадженні як письмового, добровільного юридичного акта, який може

укладатися між обвинуваченим (підозрюваним) та прокурором або потерпілим упродовж кримінального провадження з моменту повідомлення про підозру до виходу суду в нарадчу кімнату, та встановлює взаємоприйнятні умови й взаємодопустимі законом дії, права та обов'язки сторін кримінального провадження, потерпілого, спрямованого на взаємну згоду, домовленість про результати кримінального провадження, які взаємоприйнятні для його учасників, а з позиції юридичної психології, як усвідомленого, цілеспрямованого, вольового акту визначених у кримінальному процесуальному законі учасників кримінального провадження, здійснюючи який, вони прагнуть до досягнення певних юридичних наслідків. Автор запропонував вважати інститут «угод у кримінальному провадженні» результатом диференціації кримінальних процесуальних форм, які регулюють договірну модель відносин між державою та обвинуваченим або потерпілим й обвинуваченим, як закономірне явище розвитку кримінального процесуального права, оскільки угода в кримінальному провадженні укладається шляхом попередніх домовленостей, переговорів між сторонами кримінального процесу та є результатом перетворювань кримінального процесуального права у напрямі демократизації, дотримання прав і свобод людини [403, с. 7]; О. О. Лесяк надане власне визначення угоди про визнання винуватості як компромісу у формі юридичної домовленості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим, що передбачає особливий порядок проведення кримінального провадження, та потребує затвердження судом [196, с. 8]. Р. В. Новак визначив сутність інституту кримінального провадження на підставі угод, котрий є виявом диференціації кримінальної процесуальної форми, як сукупність правових норм, що регулюють кримінальні процесуальні відносини з метою досягнення компромісу між сторонами угоди на взаємовигідних, добровільних, взаємних і спрощених умовах, що ґрунтуються на матеріально-правових і кримінально-процесуальних критеріях [258, с. 7].

Згідно зі ст. 468 КПК України, в кримінальному провадженні можуть бути укладені такі види угод: 1) про примирення між потерпілим і

підозрюваним чи обвинуваченим; 2) угоди про визнання винуватості між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим [162]. Кримінальне провадження, яке здійснюється на їх основі, відрізняється від звичайного, а отже, є виявом диференціації кримінальної процесуальної форми, заснованої як на матеріально-правових, так і кримінально-процесуальних критеріях [247, с. 81]. Матеріально-правовим критерієм угоди про визнання винуватості є ступінь тяжкості злочинів (кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів, унаслідок яких шкоду завдано лише державним чи суспільним інтересам); відсутність потерпілого (ст. 469 КПК України). Кримінально-процесуальні критерії: позиція особи, яка висловлює бажання укласти угоду (суб'єктивний критерій); складність кримінального провадження (тобто необхідність укладання угоди (об'єктивний критерій)).

Аналізуючи думки вчених з приводу сутності угоди про визнання винуватості, можна дійти такого висновку: хоча підхід науковців відрізняється, але за змістом диференціацію кримінальної процесуальної форми одноставно розуміють як можливість у рамках єдиної судової системи та кримінального процесуального законодавства, ґрунтуючись на засадах кримінального провадження, вирішувати завдання кримінального процесу різними способами [258, с. 14] (її характеризують такі ознаки, як загальність, єдність та обов'язковість, і саме загальність кримінальної процесуальної форми передбачає можливість її диференціації) [258, с. 14]. Проблемним питанням у зазначеному понятті є не повна визначеність завдань кримінального процесу, які повинні вирішуватися шляхом застосування диференційованої форми угоди про визнання винуватості. Як факультативний елемент визначається обов'язок підозрюваного або обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою. Саме на цьому питанні ми будемо концентрувати увагу в дослідженні й, на нашу думку, угода про визнання винуватості має передбачати не тільки пасивне визнання вини, а й активні дії особи. Тому в цьому підрозділі слід визначити стан теоретичної розробленості саме з огляду на це проблемне питання, а у подальшому

дослідженні розглянути становлення, розвиток, сутність, правову природу, особливості провадження (досудового та судового) з врахуванням дослідження цього питання. Наявність такої проблеми вже неодноразово відзначалась науковцями. Наприклад, М. Савін визначив необхідність напрацювання практики належного виконання вимог КПК України щодо застосування угод в кримінальному процесі як органами досудового розслідування, так і судами, оскільки сьогодні частка розглянутих судами справ на підставі угод надто мала і не відповідає меті запровадження цих спрощених процедур кримінального процесу – максимальному розвантаженню органів слідства і судів [363, с. 102] та викриттю інших злочинів.

Аналізуючи судову статистику, можна зробити певні висновки. 2013 року – закінчено провадженням 736,1 тис. матеріалів кримінальних проваджень; із постановленням вироку – 109,1 тис., із них із затвердженням угоди – 25,6 тис. матеріалів. Кількість рішень про затвердження угоди, ухвалених під час підготовчого провадження, становила 19,7 тис., про відмову в затвердженні угоди та повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування – 1,2 тис.) [15]. 2014 року – закінчено провадженням 763,4 тис. справ кримінального судочинства (що на 3,7 % більше порівняно з 2013 р.); із постановленням вироку – 100,7 тис. (13,2 % загальної кількості закінчених провадженням справ), із них із затвердженням угоди – 23,3 тис. (23,1 % загальної кількості розглянутих справ) із постановленням вироку – 9,7 тис. (41,7 % загальної кількості справ) із затвердженням угоди про визнання винуватості – 13,6 тис. (58,3 % від всіх постановлених вироків). Кількість рішень про затвердження угоди, прийнятих під час підготовчого провадження, становила 20,1 тис. (50,5 % загальної кількості ухвалених рішень під час підготовчого провадження); про відмову в затвердженні угоди та повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування – 904 (2,3 %) [16]. 2015 року – закінчено провадженням 761,8 тис. справ кримінального судочинства (на 0,2 % менше порівняно з 2014 р.); із них закінчено 122,3 тис. справ кримінального

провадження (16 % загальної кількості справ), із постановленням вироку – 95,1 тис. (77,7 % загальної кількості закінчених провадженням справ), із них із затвердженням угоди – 18,6 тис. (19,6 % загальної кількості розглянутих справ із постановленням вироку), у тому числі із затвердженням угоди про примирення – 9 тис. (48,4 % загальної кількості справ із затвердженням угоди); затверджених угод під час судового провадження та про визнання винуватості – 9,6 тис. (51,6 %) [17]. Тобто із 109,1 тис. постановлених вироків 2013 р. – 25,6 тис. – на підставі угод (23, 5 %) (окремо за видами угод обліку не було); 2014 р. – із 100,7 тис. постановлених вироків – 23,3 тис. на підставі угод (23,1 %), із них 13,6 угоди про визнання винуватості (13,5 %); 2015 р. – із 95,1 тис. постановлених вироків – 18,6 тис. на підставі угод (19,6 %), із них 9,6 угоди про визнання винуватості (10,1 %) (додаток А).

Слід визнати, що частина з рішень суду (713) – про відмову в затвердженні угоди та повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування (2 %) [17] – свідчить про відсутність відповідних напрацювань практики щодо укладання та реалізації угод (окрім того, як свідчить опитування слідчих і прокурорів, більшість угод укладається для «полегшення праці» працівників правоохоронних органів, а не для виявлення та розкриття інших злочинів: 40,1 % засвідчили, що метою укладання угоди було отримання доказів злочинної діяльності підозрюваного; 47,7 % – доказів злочинної діяльності співучасників по цій справі й тільки 12,3 % зазначили, що метою угоди було отримання інформації про інші злочини та осіб, які їх вчинили (додаток В). Такий висновок також підтверджується тим, що найбільшу кількість кримінальних проваджень із укладенням угоди про визнання винуватості розглянуто судами щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення (3,4 тис., або 35,9 %) та щодо злочинів проти громадської безпеки (1,6 тис. (16,8 %); значну кількість розглянуто щодо злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (1,1 тис. (11%) [17], тобто в тих ситуаціях, коли, на нашу думку,

визнання вини особою є одним із способів отримання доказів. Отже, можна констатувати, що можливості угод про визнання винуватості не використовуються повною мірою як за кількісним, так і за якісними показниками, що зумовлює необхідність наукового розроблення цього питання.

С. І. Паславський зазначає, що імплементація зарубіжного досвіду правозастосування в законодавство України ніколи не залишається без уваги вітчизняної наукової спільноти. Не залишився без її уваги і КПК України (2012 р.), що ввібрав у себе загальносвітові ідеї спрощення процесуальної форми, однією з яких стала угода про визнання винуватості. Нормативне закріплення цього інституту викликало жваву дискусію серед науковців і практиків, оскільки виникла потреба в переосмисленні стереотипів системи правосуддя, які формувались в українській суспільній свідомості тривалий час. Проблема полягає в окремих хибах цієї форми, оскільки обов'язок беззастережного визнання вини не повинен кореспондувати обов'язок щодо співпраці [283, с. 262]. Цілком погоджуючись з цією думкою, ми ставимо на меті розробити механізм реалізації зазначених положень у частині співробітництва підозрюваного або обвинуваченого зі слідством.

Розглядаючи історіографію наукових досліджень угод про визнання винуватості (або їх аналогів), можна висновувати, що вони діляться на три умовні етапи (йдеться саме про дослідження, а не про розвиток інституту угод про визнання винуватості. Цей процес розглядатиметься у підрозділі 1.2).

Перший етап дослідження здійснювався через брак відповідної правової бази у вітчизняному кримінально-процесуальному законодавстві. Тому дослідження здійснювалося в основному з використанням або зарубіжного досвіду, або з використанням процедур дійового каяття.

П. В. Пушкар [337–345] дослідив угоди про визнання вини (2005 р.), в основному англосаксонської системи права. Аналізуючи праці науковця, можна виокремити суттєву хибу: практично всі висновки він зробив ґрунтуючись на аналізі угод про визнання вини, що існують в інших країнах (про що свідчить співвідношення використаних джерел: з 276 їх загальної кількості тільки

65 праць вітчизняних науковців), оскільки в українському законодавстві цієї процесуальної процедури не було. Тому П. В. Пушкар виявив недосконалість та процесуальні прогалини в законодавстві та практиці держав загальної та континентальної правової традиції під час укладення угоди з метою їх урахування в процесі розроблення проекту нового КПК України, обґрунтував можливість і доцільність упровадження угоди про визнання вини у кримінальний процес України, але разом із тим дійшов висновку, що угода про визнання вини у такому виді, в якому вона існує у Великій Британії та США, суперечить традиційним цінностям справедливої системи правосуддя.

П. Л. Степанов (2008 р.) розглянув питання закриття кримінальних справ у зв'язку з дійовим каяттям [398], у межах якої розглянуто можливість закриття кримінальних справ у зв'язку з дійовим каяттям як однієї з nereабілітуючих підстав, обґрунтовано положення про необхідність визнання особи винуватою у вчиненні злочину під час вирішення питання про закриття кримінальної справи та неможливість закриття кримінальної справи у зв'язку з дійовим каяттям на стадії попереднього розгляду справи суддею (на той час так називалася ця стадія). Автор одним із перших пропонує спрощену форму закриття кримінальної справи і звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.

Зазначену тематику на цьому етапі також розробляли інші науковці, але епізодично як на рівні окремих статей, так і монографічних досліджень. В. І. Бояров (2005 р.) розглянув питання застосування угоди про визнання вини у кримінальному судочинстві, проблемні питання нового КПК України у частині скороченої процедури судового слідства за угодами про визнання вини, інші проблемні питання застосування угоди про визнання винуватості [48, с. 193–195; 49, с. 150–154; 50, с. 79–83]. В. М. Тертишник (2000–2002 рр.) вивчав компроміс у кримінальному процесі, запровадження інститутів дійового каяття та мирової угоди, захист прав потерпілого в умовах змагального судочинства [412, с. 39–47; 413, с. 107–112; 414, с. 50–55; 415, с. 87–95]; О. А. Парфіло (2001–2002 рр.) визначив передумови виникнення інституту

компромісу в сучасному кримінальному процесі України, роль кримінально-процесуального компромісу в забезпеченні розкриття, розслідування і профілактики злочинів [276, с. 97–99; 277, с. 78–81; 278, с. 94–98].

Наступний етап досліджень припадає на період, що передував прийняттю КПК України у сучасній редакції, але науковці досліджували проект КПК (який вже існував) або робили суто теоретичні викладки, порівнюючи проект (у частині угод) з чинними КПК інших країн (у тому числі СНД, але в основному з КПК РФ, оскільки там інститут угод був запроваджений на 2 роки раніше – у 2010 році).

І. В. Паризький [270–275] досліджував застосування компромісів упродовж подолання конфліктів під час досудового розслідування (2011 р.). Можна констатувати, що, з одного боку, науковець частково розглядав окремі елементи майбутньої угоди про визнання винуватості, але в частині дійового каяття, з другого боку, не мав змоги дослідити особливості угоди про визнання вини, оскільки на той період її у сучасному вигляді не існувало у кримінальному процесі.

І. О. Сопронюк (2011 р.) розглянула принцип процесуальної економії в кримінальному процесі України (до прийняття КПК), але дослідження має загальний характер [391]. Є. В. Повзик (2012–2013 р.р.) у дисертації «Правові наслідки визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини (порівняльно-правове дослідження)» [293] провів порівняльно-правове дослідження правових наслідків визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини, дослідив загальні положення застосування угоди про визнання винуватості за проектом КПК України [291, с. 346–350; 292]. Г. П. Власова (2011–2013 рр.) розглянула особливості укладення угоди про визнання вини у США як форму спрощеного кримінального судочинства, порядок укладення угоди між прокурором і підозрюваним (обвинуваченим) про визнання винуватості та її проблемні аспекти, сутність і завдання спрощеного кримінального судочинства [65, с. 84–88; 66, с. 140–144; 67, с. 453–455; 68, с. 511–516].

В. А. Шкелебей [492–497] дослідила особливості звільнення від

кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям та примиренням винуватого з потерпілим у кримінальному провадженні (2013 р.). Слід зазначити, що автор не розглянула саме форми дієвого каяття з позиції нового КПК, що можна віднести на рахунок періоду проведення дослідження (2012 рр.), тобто новий КПК тільки був прийнятий і відповідно на було практики застосування угод взагалі й угоди про визнання винуватості (у частині обов'язків особи, яка уклала зазначену угоду щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою).

Значну науково-теоретичну частину процесу запровадження угод у досудовому розслідуванні забезпечили російські вчені. Хоч у російському кримінальному процесі угода має назву – досудова угода про співробітництво (зі слідством. – *Авт.*), їх наукові здобутки неможливо не відмітити, оскільки: інститут угод був впроваджений у РФ значно раніше України; «російська» угода зі слідством (про співробітництво) більш наближена до американської моделі дійового каяття, ніж вітчизняна угода про визнання винуватості; російська правова система була більш наближеною до української (до прийняття нового КПК), ніж інші системи як романо-германського (континентального) права, так і англосаксонського (прецедентного) права. Таким чином російські вчені раніш стикнулися з проблемами впровадження диференційованих форм кримінального процесу і відповідно створили за цей період наближену до практики модель їх використання. Тому ми проаналізували ступінь теоретичної розробленості тематики нашого дослідження також з позиції російської теорії кримінального процесу (у порівняльному аспекті), де вивчення теми угод здійснювали: М. В. Головізнін (2012 р.) дослідив особливий порядок прийняття судового рішення під час укладення досудової угоди про співробітництво та її правову природу, визначив місце інституту особливого порядку ухвалення судового рішення в процесі укладення досудової угоди про співробітництво в системі кримінально-процесуального права та його елементи (підстави та умови, визначення виду і розміру покарання), визначив основні елементи угоди про співробітництво

(мета, зміст, укладення); участь суду у реалізації положень досудової угоди про співробітництво [80].

М. М. Головінський (2011 р.) розглянув нормативно-правове регулювання та практику застосування досудової угоди про співробітництво, в межах чого дослідив такі питання: індивідуалізація призначення покарання підсудному, з яким укладено досудову угоду про співробітництво, умови провадження попереднього розслідування й ухвалення рішення прокурором про застосування особливого порядку проведення судового засідання та винесення судового рішення у кримінальній справі щодо обвинуваченого, з яким укладено досудову угоду про співробітництво, спрощені судові провадження у зарубіжному кримінально-процесуальному законодавстві [81].

Н. А. Дудіна (2015 р.) розглянула порядок провадження під час укладення досудової угоди про співробітництво як процесуальної форми дійового каяття [108].

А. А. Іванов (2013 р.) розробив теоретичні та організаційно-правові аспекти реалізації інституту досудової угоди про співробітництво. Створена автором перспективна модель правового регулювання інституту досудової угоди про співробітництво базується на таких основних положеннях: наявність конкретних правових підстав для укладення та відмови в укладенні досудової угоди; обов'язковість укладення досудової угоди для сторони обвинувачення за наявності визначених законом підстав; можливість укладення досудової угоди не тільки з метою повідомлення відомостей про злочинну діяльність інших осіб, а й з метою викриття виключно самого підозрюваного або обвинуваченого [121].

Р. Р. Ковальов (2014 р.) дослідив правове регулювання досудової угоди про співробітництво на стадії досудового розслідування, в межах чого визначив сторони в угоді, зарубіжний досвід угод співробітництво з правосуддям, особливості реалізації умов укладення досудової угоди, перевірку прокурором виконання умов досудової угоди на стадії попереднього розслідування [136].

В. В. Колесник (2013 р.) розглядала досудову угоду про співробітництво

сторін у кримінальному процесі з погляду її доктринальності, законодавчої техніки та тлумачення, внаслідок чого висновувала щодо присутності договірної складової (угода), що зумовлює якісно новий рівень диференціації кримінально-процесуальних форм: у цьому процесі виявилася нова тенденція щодо проникнення приватного, диспозитивного початку в публічно-правову сферу – це не просто диференціація традиційної (слідчої) форми (її спрощення), але поява якісно іншої – договірної моделі відносин держави з обвинуваченим [140].

Н. С. Костенко (2013 р.) дослідила діяльність слідчих органів щодо забезпечення права підозрюваного або обвинуваченого на укладення досудової угоди про співробітництво, кримінально-процесуальні підстави і порядок укладення досудової угоди [147].

М. Є. Кубрікова (2013 р.) дослідила актуальні питання інституту досудової угоди про співробітництво, зокрема, її науковим здобутком є пропозиція щодо необхідності виключити слово «підозрюваний», оскільки виділяти кримінальну справу стосовно особи, яка уклала досудову угоду, слід тоді, коли дані нею впродовж співробітництва показання об'єктивно перевірені слідчим, а саме: під час співробітництва виявлено нові злочини, порушено нові кримінальні справи, викрито інших співучасників злочину, встановлено місцезнаходження майна, здобутого в результаті злочину (на цьому етапі розслідування особа вже має статус обвинуваченого) [173].

Я. В. Лошкобанова (2015 р.) обґрунтувала забезпечення прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого під час укладення досудової угоди про співробітництво (на етапі укладення досудової угоди та в процесі реалізації зобов'язань) [204].

О. О. Тертишна (2014 р.) розглянула особливості реалізації кримінально-процесуального механізму досудової угоди про співробітництво; визначила причини введення досудової угоди про співробітництво в кримінальне судочинство, призначення кримінально-процесуального механізму досудової угоди, поняття й структуру кримінально-процесуального механізму досудової

угоди, її предмет, суб'єкти проблемні аспекти її реалізації) [417].

Наступний етап починається після прийняття КПК України, тому наукові дослідження здійснювалися на підставі відповідної вітчизняної нормативної бази.

Р. В. Новак [247–258] розглянув загальні засади кримінального провадження на підставі угод в Україні (2015 р.). Але в роботі науковця не повною мірою досліджено особливості провадження на підставі угод про визнання винуватості, оскільки Р. В. Новак розглядав угоди обох видів не виокремлюючи їхніх підстав, умов та інших особливостей.

О. В. Стратій [400–403] дослідив психолого-правові особливості кримінального провадження на підставі угод (2015 р.), для чого висвітлив процес становлення та розвитку інституту «угод у кримінальному провадженні» в Україні; дослідив міжнародний досвід укладення угод у кримінальному провадженні. Автор спрямував основні зусилля на вивчення психологічного забезпечення укладення угод. Автор в основному розглядав особливості використання спеціальних психологічних знань під час досудового розслідування та в судовому провадженні на підставі угод, але суттєвим позитивом є те, що науковець виокремив проблему відсутності чіткого нормативного регулювання процедур використання допомоги слідству з боку підозрюваного або обвинуваченого, який уклав угоду про визнання винуватості.

О. О. Лесяк [184–196] розглянула угоду про визнання винуватості у кримінальному процесі України (2015 р.). З безперечних наукових здобутків автора можна визначити такі: надано перелік і характеристику ознак угоди про визнання винуватості (мета, предмет такої угоди, додаткові гарантії законності, підстави та умови її застосування, сторони угоди, а також її наслідки); розкрито сутність підстав для застосування угоди про визнання винуватості. Попри зазначене, в наукових доробках автора не приділено уваги іншим складовим зазначеної форми кримінального процесу: засадам угоди; участі прокурора як особи, яка безпосередньо є стороною угоди; низці умов угоди (зокрема,

факультативній умові щодо обов'язку особи, яка уклала угоду надати допомогу слідству у викритті інших кримінальних правопорушень та осіб, які їх вчинили), питанню забезпечення безпеки особи, яка уклала угоду та надає свідчення про співучасників, тощо.

Ряд науковців також розглядали питання провадження на підставі угод епізодично на рівні окремих статей: Г. Ю. Саєнко (2014–2015 рр.) визначив правову природу угоди в кримінальному процесі, наявність договірних відносин у кримінальному процесі України, особливості ініціювання та укладення угоди в кримінальному процесі України та ухвалення судом вироку на підставі угоди, юридичний зміст кримінального провадження на підставі угод [367, с. 199–203; 368, с. 92–95; 369; 370, с. 347–351; 371, с. 172–177].

С. І. Паславський (2014 р.) відзначив наявність подвійних стандартів угоди про визнання винуватості, проблему правового регулювання статусу захисника в кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості, доцільність укладення угоди про визнання винуватості для сторони захисту, особливості прокурорського контролю за виконанням засудженим угоди про визнання винуватості, співвідношення беззастережного визнання вини та обов'язку про співробітництво під час укладення угоди про визнання винуватості [279; 280, с. 188–192; 281, с. 182–187; 282, с. 175–179; 283, с. 262–267].

І. А. Тітко (2013–2014 рр.) розглянув єдність правової природи інституту угод у приватній і публічній підсистемах права України, позиціонував угоди як інститут забезпечення реалізації приватного інтересу в кримінальному судочинстві України, дослідив реалізацію окремих інтересів учасників угоди про визнання винуватості [424, с. 144–154; 425, с. 225–234; 426, с. 199–204].

Г. Є. Тюрін (2014–2015 рр.) розглядав організаційно-правові основи участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод, порядок діяльності прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод, прокурора як суб'єкта кримінального провадження на підставі угод, принципи участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод [431, с. 219–224; 432,

с. 442–447; 433, с. 397–401; 434, с. 229–232; 435].

О. Г. Добровольська (2013–2014 рр.) розглянула становлення та розвиток інституту кримінального провадження на підставі угод, загальні питання провадження на підставі угод і компромісів у кримінальному процесі України, особливості кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості відповідно до нового КПК України, проблеми інституту кримінального провадження на підставі угод [100, с. 367–372; 101, с. 269–272; 102, с. 199–203; 103, с. 150–154; 104, с. 299–304].

Ю. В. Меркулова (2013–2014 рр.) дослідила історію та сучасний стан кримінального провадження на підставі угод, історико-правові передумови становлення та розвитку інституту укладення угоди про визнання винуватості в кримінальному судочинстві [221, с. 236–239; 222, с. 141–143].

М. І. Витязь (2013–2014 рр.) присвятив науковій розвідці питанням кримінально-правової характеристики умисного невиконання угоди про визнання винуватості, невиконання угоди про визнання винуватості як ознак об'єктивної сторони відповідного злочину, проблемним питанням реалізації положень стаття 389¹ КК України в частині невиконання угоди про визнання винуватості [60, с. 44–47; 61, с. 36–42; 62, с. 89–94].

Можна констатувати, що процедури угоди про визнання винуватості як однієї з диференційованих форм кримінального провадження набула значної теоретичної розробленості в останні кілька років саме в зв'язку з імплементацією у кримінально-процесуальне законодавство зазначеного інституту. Але практично не досліджені питання, що виникають у зв'язку з появою в підозрюваного або обвинуваченого обов'язків щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення (вчиненого іншою особою) внаслідок укладення угоди про визнання винуватості (як факультативної частини угоди). Далі ми будемо робити наголос саме на цій складовій частині угоди про визнання винуватості, оскільки вона є найменш дослідженою й в разі її застосування виникає найбільше проблемних питань. Тому поступово, в кожному з розділів, ми будемо аналізувати зазначені питання, вибудовуючи

логічний ланцюг дослідження: диспозитивні форми провадження – спрощені форми провадження – інститут угод у кримінальному процесі – угода про визнання винуватості обвинувачених або підозрюваних – співробітництво зі слідством. Акцентування на такому вузькому сегменті зумовлено тим, що:

більшість науковців розглядає інститут угод як процесуальну економію, а, на нашу думку, ця економія полягає не тільки у спрощенні процедур конкретного кримінального провадження, а й у економії за рахунок зменшення «витрат» на виявлення та фіксацію злочинних дій інших осіб (таку думку підтримують 85,2 % респондентів);

вважається, що імплементація інституту угод пов'язана зі збільшенням кількості зареєстрованих злочинів і зумовлює необхідність розвантаження працівників правоохоронних органів [136, с. 93], але В. М. Тертишник вважає (і таку думку підтримують 60,6 % респондентів), що під час укладення таких угод прокурор та обвинувачений «домовляються» не брати до уваги встановлені слідством і підтвержені доказами обставини справи [415, с. 95], а отже, на нашу думку, особа бере на себе всю відповідальність, а інші співучасники уникають відповідальності і, відповідно, продовжують вчинювати злочини, «завантажуючи» працівників правоохоронних органів. Таким чином зазначене завдання може бути вирішене лише в разі дійового каяття (співробітництва особи зі слідством);

репресивно-каральні заходи, які використовуються в сучасних умовах (визнав вину → отримав покарання), не є дієвими в протидії з організованими формами злочинності [417, с. 19–20], що не в останню чергу пов'язане з браком правових механізмів реалізації навіть існуючих важелів впливу. Наприклад, ст. 14 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» («Використання учасників організованих злочинних угруповань у боротьбі з організованою злочинністю») надає право, для здійснення заходів боротьби з організованою злочинністю спеціальним підрозділам МВС і СБУ залучати до співробітництва учасників ОЗУ, але процедура використання такої особи регламентована відомчими нормативними

актами, і хоча в Законі вказано, що учасник ОЗУ може бути частково або повністю звільнений від кримінальної відповідальності та покарання, якщо він у процесі оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування чи судового розгляду справ сприяє викриттю ОЗУ та вчинених ними злочинів, притягненню винуватих до відповідальності, відшкодуванню шкоди фізичним та юридичним особам і державі, але не визначений порядок такого звільнення [304]. За логікою законодавця, правові підстави звільнення повинні бути визначені в КК України, а процедура в КПК України (оскільки відомчі нормативні акти не мають такої юридичної сили), але: по-перше, така можливість зазначена у ст. 43 КК України лише для осіб, які виконують спеціальне завдання з запобігання чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (а члени ОЗУ, які погодилися співпрацювати зі слідством до цієї категорії не належить); по-друге, ст. 45 КК України регламентує звільнення від кримінальної відповідальності в зв'язку з дійовим каяттям тільки особи, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, крім корупційних злочинів (якщо вона після вчинення злочину щиро покаялася, активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду) [157], тобто не для всіх категорій осіб, з точки зору КПК України, де у ч. 4 ст. 469 («Ініціювання та укладення угоди») зазначено, що угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена щодо кримінальних проступків, злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам [162].

На нашу думку, члени ОЗУ – це саме одна з категорій осіб, які можуть бути стороною в угоді про визнання винуватості, але лише за умови їх допомоги у викритті кримінальних правопорушень, вчинених членами ОЗУ (47,4 %) (так само виникає необхідність укладення такої угоди на стадії виявлення злочину, але це питання розглядатиметься у наступних розділах). Отже, інститут угод (а саме угода про визнання винуватості) є першим кроком до створення ефективної правової бази, для співробітництва членів ОЗУ зі

слідством, але ці норми не є завершеною законодавчою конструкцією, що ускладнює (або взагалі унеможлиблює) їх використання. Чітке регламентування застосування угод про визнання винуватості для співробітництва зі слідством діючих членів як ОЗУ, так і злочинних груп дозволить не тільки розслідувати злочини, що вже вчинені, а й справляти превентивний вплив на злочинні групи, виявляючи злочини на етапі їх підготовки або у момент вчинення (саме такої думки дотримуються 56,1 % респондентів) (додаток В).

Таким чином ми визначили стан теоретичної розробленості проблемних питань провадження на підставі угоди про визнання винуватості, внаслідок чого дійшли висновку, що значна частина наукових досліджень здійснювалась на підставі вивчення зарубіжного досвіду через брак норм, що регламентують провадження на підставі угоди про визнання винуватості у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві, інші дослідження здійснювалися у період формування КПК у сучасному вигляді, але без вивчення правозастосовної практики (за браком такої). Науковці, які здійснювали дослідження в зазначеній сфері, після імплементації нового законодавства і, відповідно, напрацювання практики його застосування розглянули низку проблемних питань застосування зазначених угод, залишивши поза увагою їх важливий елемент – субсидіарні обов'язки підозрюваного або обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою. Саме тому нами обрано для дослідження як положення самої угоди про визнання винуватості взагалі, так і її сегмент – факультативні обов'язки підозрюваного або обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, який раніше не був досліджений.

1.2. Становлення та розвиток інституту угод про визнання винуватості

Аналіз внесених змін і доповнень у чинне кримінальне процесуальне законодавство, яке регламентує умови та порядок укладення угоди про

визнання винуватості свідчить про те, що підготовка зазначених новел здійснювалася у відриві від досягнень кримінальної процесуальної науки (таку думку мають 35,1 % респондентів (додаток В)), які, у свою чергу, ґрунтуються на досягненнях практики [147, с. 3–4]. На нашу думку, така ситуація склалася через брак правозастосовної практики і в зв'язку з цим необхідності використати для цього напрацьований досвід інших країн, які подолали цей етап у розвитку власного кримінально-процесуального законодавства. Дійсно, досвід інших країн відіграє важливу роль у вдосконаленні вітчизняного законодавства, однак необхідно враховувати специфіку фундаментальних основ права, що склалися на певних територіях (які у подальшому стали окремими державами). Між науковцями постійно точаться дискусії стосовно окремих питань імплементації угод про визнання винуватості у вітчизняне законодавство. Так, наприклад, ще І. Я. Фойницький стверджував: «Начала законности и удобства столь различны между собой, что соединение их в деятельности одних и тех же органов логически невозможно» [456, с. 75]. Р. Р. Ковальов стверджує, що угода з правосуддям є породженням іншої правової культури з системою моральних цінностей та орієнтирів і вважає, що копіювання може призвести до заміни етичних компонентів правової культури, що, в свою чергу, може призвести до протистояння «особистість – держава» під час застосування нового інституту [136, с. 95]. П. В. Паризький вважає, що угода про визнання вини і встановлення об'єктивної істини – це поняття й явища, що виключають один одного, ця компромісна процедура не може бути застосована в кримінальному процесі, метою якого є встановлення істини в кримінальній справі. Але, в разі зміни поглядів щодо мети кримінального судочинства, відмови від такого його завдання, як покарання кожного, хто вчинив злочин, це робить угоду про визнання вини більш прийнятною [275, с. 43]. А. А. Іванов, погоджуючись з І. Л. Петрухіним, зазначає: «В США этот институт упрощает процесс, разгружает судебную систему (без этого она бы просто «задохнулась» от избытка дел), но российскому менталитету чуждо само понятие «сделка о признании». В российском уголовном правосудии

сделка – явление аморальное, порочное, бесчестное; это торг, компрометирующий власть, свидетельствующий о ее бессилии, неспособности раскрывать преступления» [121, с. 43–44; 286, с. 35]. В. М. Тертишник вважає, що «дієве каяття» та «мирова угода між обвинуваченим та потерпілим», які були передбачені чинними КК України та КПК України, не мали нічого спільного з угодою про визнання вини, він вважає «угоду про визнання вини, мирову угоду та дійове каяття різновидами правового компромісу» та доходять висновку, що «угода про визнання вини не може бути прийнята нашим законодавством, адже вона суперечить принципу об'єктивної істини та презумпції невинуватості» [412, с. 39–47]. Ю. В. Кувалдіна, на підставі вивчення низки досліджень, обґрунтовувалась думку, що у спрощених порядках діють гарантії, передбачені для звичайної форми судочинства, але тільки у зміненому вигляді [171, с. 123].

Дійсно, на нашу думку, в процесі імплементації присутнє певне запозичення, оскільки в Україні теорія та практика кримінального процесу постійно розвивалася «у тіні» російського впливу, який належить до романо - германської правової групи, має місце вплив класичних процесуальних форм на інститут угоди про визнання винуватості. Втрата доктринального змісту, правозастосовної техніки, перекося в застосуванні цього інституту пов'язані з пережитками слідчої ідеології та практики [140, с. 3]. Оскільки Україна, з одного боку, проголосила європейський курс, то вона зобов'язана реформувати більшість інститутів кримінального судочинства, імплементувати зарубіжний досвід з метою оптимізації кримінального провадження [258, с. 27]. З другого боку, оскільки Україна розвивалася в рамках романо-германської системи права, то її система судочинства є значно формалізованою, догматичною. У країнах англосаксонської системи права інша ситуація, а основною причиною поширення угод про визнання вини є переповненість системи правосуддя кримінальними справами, через що обвинувачі змушені з метою зменшення навантаження на своїх виконавців і на судові органи йти на угоди з підсудними [203]. Тому в державах англо-саксонської системи права превуалює

принцип доцільності над принципом законності, що відповідно створює живильне середовище у виді змагальності процесу. Дійсно, це піддається логічному поясненню – угода (домовленість) можлива між суб'єктами, які є рівними [136, с. 92].

Але слід зазначити, що визнання вини у вітчизняному кримінальному провадженні відрізняється від угод з правосуддям, оскільки навіть у західних державах, які традиційно належать до романо-германської системи права (Бельгія, Данія, Норвегія, Германія, Італія, Японія та ін.), принцип доцільності поступово витісняє принцип законності з кримінального судочинства. Якщо відповідно до принципу законності компетентна особа зобов'язана порушити кримінальну справу по кожному злочину, то відображенням принципу доцільності є можливість такої особи в кожному конкретному випадку вирішувати питання щодо доцільності й необхідності порушення справи [484, с. 480–481]. Про часткове несприйняття зазначеного інституту на вітчизняному правовому просторі можна пояснити тим, що він є атрибутом змагального процесу, від якого кримінальний процес країн, які входили до складу СРСР, перебував осторонь [339, с. 378]. Але у зазначених вище країнах, так само як і в Україні, використовувався інститут дійового каяття, наприклад, в Італії для ефективної протидії мафії (злочинцеві, який дійсно розкався, зізнався у вчиненні злочину і назвав співучасників, термін покарання може бути знижений уп'ятеро) [497, с. 57]. В Україні науковці відзначають наявність історичних прикладів договірних відносин між обвинуваченим, прокурором, потерпілим і судом, але зазначають, що вони містили елементи «корупційності», зі вступом в силу нового КПК взаємовідносини між цими учасниками кримінального провадження стали мати офіційний характер [403, с. 13].

Імплементация правових норм можлива, але в цьому разі вони повинні відповідати правовим традиціям країни. Н. А. Дудіна вважає, що в країнах англосаксонської правової системи інститут каяття не отримав розвитку, але розвинувся інститут угод про визнання винуватості (що забезпечує спрощену

процедуру провадження), натомість у країнах пострадянського простору дійове каяття має свою історію – не передбачалося торгу – лише в разі позитивної поведінки й дійового каяття можна було розраховувати на поблажливість [108, с. 64–65]. О. О. Леляк вважає, що такий елемент угоди про визнання винуватості, як визнання особою своєї вини, відіграє неабияку роль у процесі ведення судочинства вже тривалий час на території України та сягає ще часів існування Київської Русі [196, с. 29]. П. В. Пушкар вважає, що досить важко порівняти систему розгляду кримінальних справ у XVIII – XIX ст. із сучасним розглядом кримінальних справ, провести аналогію практично неможливо, оскільки фактично в той час судовий розгляд кримінальних справ був спрощеним, поверховим [345, с. 55–56]. На нашу думку, вивчення особливостей угоди про визнання винуватості неможливо без врахування таких складових: аналізу історичного досвіду, вивчення правозастосовної практики та зарубіжного досвіду, а також урахування ратифікованих міжнародних норм та особливостей їх імплементації у вітчизняне кримінально-процесуальне законодавство. Тому ми використовуємо ті наукові дослідження, теоретичний фундамент та методологію, які створені попередниками, оскільки інститут угоди про визнання винуватості – це не просто спрощення процесу розслідування, а результат багаторічних досліджень, ретроспективного розвитку.

Незважаючи на безумовну новизну інституту угоди про визнання винуватості, сама концепція визнання вини та допомоги слідству в розслідуванні злочинів не є принципово новою і її аналоги (різного виду) застосовувалися в правовому полі України.

Історико-правові передумови, становлення та розвиток інституту угоди про визнання винуватості в кримінальному судочинстві частково досліджувалися такими науковцями: Ю. В. Меркуловою, Г. А. Петросяном, О. Г. Добровольською [221, с. 236–239; 222, с. 141–143; 101, с. 269–272], тому ми проводимо наше дослідження вже з урахуванням їх напрацювань, а також враховуючи подальший розвиток цього інституту не тільки у правовому полі

України, а й в інших країнах. Слід відразу зазначити, що історично склалося так, що розвиток інституту угод відбувся передовсім шляхом регламентації домовленостей між потерпілим і підозрюваним, а вже пізніше, коли сформувалося публічне право (щодо угод між потерпілим та підозрюваним) і держава стала представляти інтереси потерпілого, тоді став активно розвиватися інститут угод між підозрюваним та представником держави (прокурором), яка формально виступає потерпілим.

Якщо на етапі дії правил Таліона приватне право має перевагу перед публічним, то згодом, з розвитком товарообігу, держава все більше втручається у сферу приватного права – з розвитком економіки суспільство дійшло висновку, що покарання боржника навіть смертю не відшкодовує заподіяних кредиторів майнових збитків, тому ліпше й вигідніше замість фізичної розправи примусити боржника до відшкодування заподіяних збитків [289, с. 151], тобто з'являється можливість компромісу, виникнення якого можна відстежити. У XI ст. кримінальний процес здійснювався на підставі засад права, закріплених у Руській Правді, ґрунтуючись в основному на ранньофеодальних відносинах і системі цінностей. Форми здійснення правосуддя мали як змагальний, так і обвинувальний характер [388, с. 137–153]. Поступово з'явилися й компромісні правовідносини, що виникали із деліктів, при яких з'являлися альтернативні варіанти відповідальності. Руська Правда містить підстави звільнення порушника від кримінальної відповідальності на підставі угоди між сторонами – особа, яка незаконно розтратила чужі гроші або товари, могла бути звільнена від відповідальності за цей злочин, якщо зобов'язувалась відшкодувати завдані збитки (при цьому дозволялося навіть здійснення таких виплат в розстрочку) [475, с. 32], водночас відбувається примирення осіб та каяття винуватого, головно увага приділялася не покаранню винуватого, а відшкодуванню збитків потерпілому та його родичам, поповнення державної казни [125, с. 84].

На інших «правових територіях» також з'являється прообраз «угоди з правосуддям». Наприклад, у середньовічній Англії існувало поняття «апеляція

розкаяння», відповідно до якої злочинець міг уникнути покарання (смерті), якщо він розповідав владі про злочин, вчинений іншою особою (пізніше така практика припинила існування, оскільки побільшало кількість випадків, коли злочинці обмовляли своїх знайомих) [147, с. 15]. Дослідники відзначають випадки, коли підсудних, які не наважувалися визнати вину, шляхом катувань примушували зізнатися у злочині, й це визнання вважалося «царицею доказів» [147, с. 16]. Схожа практика застосовувалася також на територіях, де діяла Свята Інквізиція, оскільки вважалося, що суди не могли помилятися у призначенні покарання, бо вони вдавалися до так званого Суду Божого (ordeal): «рішення виносилися від імені Бога, який не може помилятися» («за зізнання у вчинених злочинах Свята Інквізиція або Церква теж дарувала відповідні знижки щодо покарання, навіть у справах таких відомих осіб, як Коперник, Жанна д'Арк, Галілео Галілей» [345, с. 52]).

Цікаво, що проводячи паралель між розвитком угоди про визнання винуватості на різних правових територіях, можна спостерігати практично однаковий її розвиток, хоча в дещо зміненому вигляді. На території України в середньовіччі принцип визнання вини був основоположним і досить поширеним обвинувальним доказом, для отримання зізнання від обвинуваченого широко застосовувалися тортури, які були скасовані Олександром I лише у XIX ст. На території європейських країн у середньовіччі визнавалося доказом вини зізнання, отримане з допомогою тортур, що вважалося найбільш вірогідним та найкращим доказом того, що особа дійсно вчинила злочин (навіть свідчення двох шанованих свідків не могли мати такого доказового значення, як особисте зізнання), при цьому тортури під час слідства застосовувалися таким чином, аби виявити деталі вчинення злочину, про які міг знати тільки сам злочинець [345, с. 51].

Поступового розвитку набувають норми про припинення кримінального переслідування, зокрема, шляхом розширення кола підстав для цього. Згідно зі ст. 14 «Судебника Великого князя Казимира» (1468 р.), у разі вчинення вперше крадіжки речей невеликої вартості дозволялося не карати злодія, якщо він

відшкодував завдані збитки (повертав майно потерпілому або здійснював компенсацію іншим чином) [476 с. 58]. Судебники 1497 і 1550 рр., які розповсюджувались на тогочасну територію України, допускали можливість мирного подолання кримінально-правового конфлікту вже після звернення до суду [403, с. 19].

Вагомим кроком у розвитку кримінального та кримінального процесуального законодавства стали положення, закріплені у III розділі «Прав, за якими судиться малоросійський народ», згідно з якими суд міг звільнити від кримінальної відповідальності учасника злочинного угруповання за умов дійового каяття та його сприяння викриттю злочинів [221, с. 237].

Одним із перших компромісів, що надавав можливість особам, які вчинили державний злочин, пом'якшити свою провину, було положення, що містилося в главі II Соборного уложення 1649 р. Зокрема, зрадник, який повернувся в Московську державу після втечі за кордон, міг бути прощений. Прощення при цьому виражалось у заміні смертної кари більш м'яким покаранням [276, с. 99].

Відповідно до Литовських статутів (XVII ст.) будь-яка особа, крім «затятого злодія», могла сподіватися на полегкість, коли щиро каялася за учинене [94, с. 22–23].

Артикул військовий (1715 р.) містив такі положення: «Особам, що вчинили дезертирство, які після своєї втечі покаялись та добровільно повернулись і з'явились до свого офіцера, смертна кара замінювалась покаранням шпіцрутенами або іншим більш м'яким покаранням (арт. 96)» [357, с. 234]. Уложення про покарання кримінальні та виправні (1845 р.) містило норми про пом'якшення покарання в разі дійового каяття винуватого за певні види злочинів (ст. 319–324, 402) [365, с. 36].

У ст. 681 Статуту кримінального судочинства (1864 р.) визначено: якщо зізнання підсудного не викликає ніякого сумніву, то суд, не проводячи подальшого судового слідства, може перейти до заключних дебатів [359, с. 186].

У «Правах, за якими судиться малоросійський народ» визначено, що зізнання може бути прийнято судом у разі, якщо воно є достовірним і зроблено перед суддями в суді (п. 3 артикул 13) та передбачено випадки, коли зізнання не могло бути прийнято, оскільки воно: складало враження сумнівного; зроблено під чийось примусом зі страху смерті або нетерпіння мук і страждань; зроблено поза судом і не перед суддями або перед кимось одним приватно; не збігалось з обставинами справи; зроблено без опікунів і зізнання осіб, які за віком і розумом достовірними бути не могли; здійснено з корисливих мотивів; зроблене у стані неосудності; помилкове або таке, від якого особа відмовляється (п. 4 артикулу 13) [299, с. 129].

Аналізуючи думки науковців, праці яких ми досліджували, можна констатувати, що історичні передумови розвитку інституту угоди про визнання винуватості досліджувалися епізодично, наприклад, О. В. Стратій зазначає, що з часів Київської Русі й до УРСР інститут спрощеного судового розгляду у випадку визнання винуватості розглядається як можливий спосіб врегулювання кримінально-правових конфліктів, а головним, що зближує розглянутий інститут з сучасним кримінальним провадженням у формі угод, є те, що його застосування ґрунтувалося на згоді сторін, а отже, можуть розглядатися як історичні прототипи нині діючих компромісних конструкцій [403, с. 10].

Ми, у свою чергу, виокремлюємо певні етапи, хоча вони не є чіткими за часом початку та закінчення, але вони практично аналогічні за наявністю на різних правових територіях (як на тих, де формувалася англосаксонська, так і романо-германська система права).

Перший етап ми виокремлюємо як такий, де приватне право превалує над публічним і особа, визнаючи свою вину в учиненні злочину перед потерпілим (або його родичами), в обов'язковому порядку здійснювала дійове каяття (держава в цьому участі не брала, але забезпечувала існуючими важелями впливу), тобто визнання вини не враховувалося без відшкодування збитків (або помсти).

Другий етап характеризується тим, що публічне право стало

інтегруватися у сферу дії приватного, тобто злочинець так само відшкодував збитки, визнаючи свою вину, але на цьому етапі держава (в особі правителів) уже отримувала платню за забезпечення таких дій державними важелями впливу (судом, армією тощо).

Третій етап припадає на добу Середньовіччя і характеризується тим, що держава перебрала на себе обов'язки вирішення питання щодо встановлення винуватості особи та міри покарання у разі визнання вини та дійового каяття, до того ж зізнання стало вважатися «царицею доказів» і отримувалося шляхом застосування тортур, тобто публічне право практично повністю поглинуло приватне (в частині визнання винуватості або звільнення від відповідальності).

Четвертий етап починається у період кодифікації норм права, за яким здійснювалося правосуддя (XVIII ст.), аналізуючи які (наприклад, «Статут кримінального судочинства», «Право, за яким судиться малоросійський народ») можна констатувати початок розвитку інституту здійснення кримінального провадження на підставі угод, хоча і не в тому вигляді, в якому вона закріплена в сучасному КПК України.

У такому вигляді інститут угод перебував до початку ХХ ст. Напередодні Жовтневої революції, Громадянської війни, у роки репресій визнання винуватості набувало гіпертрофованого вигляду. В. М. Тертишник пише: «свого часу, мені довелося ознайомитись з архівною справою одного з легендарних полководців часів громадянської війни. Здивувала простота справи. Обсяг справи 24 сторінки. «Нічого зайвого» – анонімка, визнання вини, вирок та довідка старшини про розстріл. Таке собі спрощене судочинство... Багатьом мариться, що ці часи вже позаду і ніколи не повернуться. Але чи не ходимо ми по колу? Чи не втомила нас чинна процесуальна форма з безліччю дрібних гарантій і чи зможемо ми виважено створити нову, не наступивши на старі граблі й створивши спрощене судочинство» [415, с. 87].

Дійсно, постреволюційний кримінальний процес передбачав можливість примирення сторін і спрощену процедуру судового розгляду (загалом повторюючи на першому етапі положення Статуту 1864 р.) [403, с. 22].

Постанова Народного Секретаріату України «Про введення Народного суду» від 4 січня 1918 р., «Положення про революційні трибунали» від 23 лютого 1918 р. встановлювали, що при повному визнанні своєї вини та абсолютній згоді з обставинами вчиненого злочину обвинуваченого суд має право не допитувати свідків або, опитавши потрібних, перейти до заключних етапів судового засідання [407, с. 8–12]. Але не йшлося про обов'язок обвинуваченого допомогти слідству. У роки масових репресій, коли уряд вимагав від правоохоронних органів величезну кількість обвинувальних вироків (точна кількість осіб, які були засуджені в ті часи, достеменно невідома), підмінюючи економічні важелі впливу на репресивно-каральні.

Інститут спрощеного судового розгляду дістав розвиток у КПК УРСР від 13 вересня 1922 р., «Положенні про судоустрій УРСР» затвердженому ВУЦВК 1 лютого 1923 р., «Положенні про судоустрій УРСР», прийнятому ЦВК СРСР 29 жовтня 1924 р. Згідно з чинним на той час кримінальним процесуальним законодавством, якщо обвинувачений погоджувався з обставинами, викладеними в обвинувальному висновку, повністю визнав правильним пред'явлене йому звинувачення і дав показання, суд міг не проводити подальшого судового слідства і перейти до дебатів сторін [407, с. 8–12]. Але репресивна машина набирала подальших обертів. Генеральний прокурор А. Я. Вишинський висунув тезу про зізнання обвинуваченого як царицю доказів, унаслідок чого слідчі НКВС (МДБ) тортурами вибивали в підслідних визнання вини, яке лягало в основу обвинувачення. О. О. Лесяк зазначає, що в історії кримінального процесу жодне питання не отримувало настільки діаметрально протилежного вирішення, як доказове значення визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини [196, с. 117]. Від надання йому вирішального значення і в зв'язку з цим застосування будь-яких засобів впливу на підозрюваного, обвинуваченого з метою отримання таких показань до врахування його як звичайного доказу, який не має жодних переваг щодо інших, і створення системи кримінальних процесуальних гарантій забезпечення його добровільності й унеможливлення тиску на підозрюваного,

обвинуваченого [293, с. 33].

Радянське кримінальне судочинство (КПК 1922 року і КПК у редакції 1923 року, що прийшов йому на заміну) допускало скорочення судового слідства в разі визнання вини підсудним, хоча в законі не було жодного слова про які-небудь «угоди» між обвинуваченням і захистом або про інші пільги підсудному. Навпаки, вся судова практика і процесуальна доктрина стояли на твердій позиції недопустимості «домовленостей» державних органів з підсудним (прийняті 1958 р. Основи кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік, нова кодифікація кримінально-процесуального законодавства союзних республік повторили більшість принципів положень КПК 1922 року) [294 с. 37]. Подальше прагнення юристів того часу не допустити повторення беззаконня і судового свавілля періоду боротьби з «класовими ворогами» і «зрадниками Батьківщини» призвело до повного заперечення можливості будь-якого процесуального скорочення, а тим більше – спрощення встановленого порядку провадження у кримінальних справах, що формально не допускало будь-яких угод з обвинуваченим [294 с. 74]. М. А. Чельцов-Бебутов зазначив: «...цариця доказів розшукового процесу у нас повинна бути розвінчана. Зізнання не є головним або одним з найважливіших доказів, навпаки, воно повинно бути визнано одним з найменш цінних доказів. Не підтвержене фактами, воно не має ніякої доказової сили і не може обґрунтувати обвинувальний вирок» [483, с. 46]. Але, будучи під заборонаю у своєму класичному вигляді, угода про визнання винуватості фактично все ж таки з'явилась у КПК союзних республік у виді, наприклад, норми про закриття кримінальної справи внаслідок зміни обстановки, норми, що встановлює можливість закриття кримінальних справ і застосування до винуватих не кримінальної, а адміністративної або навіть моральної відповідальності [294, с. 74]. С. Міліцин зазначає: «В УПК РСФСР 1960 года был введен институт, позволяющий «вывести «из-под удара» лиц, активно способствующих раскрытию преступлений и сотрудничающих с органами дознания и предварительного следствия, за счет прекращения в отношении них дела в

порядке ст. 6-9 УПК». Это можно было рассматривать как сделку о признании вины, хотя и в «совершенно неожиданном виде» [220, с. 41].

Далі, ми виокремлюємо ще два етапи розвитку інституту угоди про визнання вини.

П'ятий етап – повного домінування публічного права в репресивному вигляді – зізнання вважається «царицею доказів», а оскільки зізнання – це визнання вини, то особа (обмовивши себе та інших осіб) на розсуд слідчих органів може отримати пом'якшення режиму тюремного ув'язнення тощо.

Шостий етап починається з 1960 р., коли до КПК УРСР було запроваджено ст. 7 (порядок звільнення від кримінальної відповідальності й від покарання внаслідок зміни обстановки), а в 1977 р. – інші аналогічні за своєю сутністю норми, що встановлюють можливість закриття кримінальних справ і застосування до винуватих не кримінальної відповідальності, а адміністративної або навіть моральної відповідальності (ст. 7–9 КПК УРСР) [220, с. 41], а також була введена в КПК стаття, що регулює звільнення від кримінальної відповідальності у випадку дійового каяття (дійове каяття є інститутом, схожим в окремих питаннях з угодою про визнання винуватості), цей інститут кримінального процесу України не є достатньо врегульованим, що дозволяє правоохоронним органам перевищувати свої повноваження та діяти не завжди в рамках закону [345, с. 161–162]. Установлені законом умови закриття справи на цих підставах були насправді досить невизначені; у згаданих нормах містилися вказівки про втрату особою суспільної небезпеки або можливість її перевиховання без застосування кримінального покарання. І хоча правом на таке закриття справи володіли як органи дізнання і слідства, так і суд такі рішення найчастіше застосовувалися на стадії попереднього розслідування, оскільки саме тут можливість фактичного укладення угоди між обвинувачем і обвинуваченим була найбільшою. Серед працівників органів слідства була досить поширена практика закриття кримінальних справ стосовно обвинувачених, які активно сприяли розкриттю злочину щодо інших осіб [294, с. 74; 345, с. 162; 220, с. 41–42].

Водночас у країнах англосаксонської системи права в той же період інститут угоди про визнання винуватості розвивався в іншому напрямку.

Ще на початку XIX ст. формування спрощеної форми судового провадження як правозастосовний захід здійснювалося у США (апеляційний суд м. Нью-Йорк відзначив використання зазначеної форми 1804 р.), уже 1839 р. кожне четверте провадження закінчувалося визнанням вини, до середини XIX ст. визнання вини здійснювалося більш ніж у половині проваджень, у 20-х роках XX ст. «угода про визнання вини» стала невід'ємною складовою судової системи [147, с. 15–16]. Але слід зазначити, що «прагматизм» англосаксонської системи тривалий час не втілювався у життя на законодавчому рівні. Оскільки зазначене право прецедентне, то кожний наступний суд «бере приклад» зі всіх попередніх і, таким чином, поступово з'являються різні способи «кредитування» визнання винуватості, серед яких поступово оформлюється «торгівля з правосуддям» (тобто особа за пом'якшення покарання допомагає слідству). Усі ці дії нагадували вітчизняні домовленості слідства з підозрюваним, але остаточне рішення залишалося за судом (на відміну від вітчизняної системи, де домовленості укладалися зі слідчим або органами дізнання) [147, с. 17].

Англійська система права тривалий час не визнавала існування інституту угоди про визнання винуватості. І тільки 1970 р. після видання праці Джеймса Болдвіна та Майка МакКонвілла «Торг з правосуддям» (Negotiated Justice) вказаний інститут було впроваджено в систему правосуддя Англії та Уельсу [258, с. 148]. Тому можна погодитися з думкою Р. В. Новака, що перші судові справи, відомі як прецеденти угоди про визнання винуватості у класичному розумінні доктрини *stare decisis*, пов'язані з відрізком часу після 70-х р. XX ст. [258, с. 148].

На території України, яка в той час входила до складу СРСР, зазначений етап діяв до 2012 р., до прийняття КПК у сучасній редакції. Хоча певні передумови існували у виді норм Загальної частини КК України (насамперед, про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям)

та норми Особливої частини, які передбачають звільнення від кримінальної відповідальності на спеціальних підставах (наприклад, ч. 2 ст. 111 КК України) [277, с. 78–79].

Можна констатувати, що хоча етапи розвитку інституту угоди про визнання вини присутні на всіх правових територіях, але їх змістовне наповнення та терміни відрізняються. Основні відмінності перебувають у сфері конструкції судочинства англосаксонської системи права (приватний характер обвинувачення; розподіл процесуальних функцій на захист обвинувачення та вирішення справи; трактування принципу змагальності; більш суттєва реалізація принципу диспозитивності) [140, с. 25]. Визнання вини в цій системі традиційно вважається підставою для відмови від суперечки, а отже, і необхідності доведення вини, а отже, і процесуальної економії – саме в цьому вбачається її прагматичність. Для англосаксонської системи права важливим є врегулювання суспільних відносин та їх відновлення в первісному стані, тобто виявлення правопорушника та його покарання, ніж принциповість встановлення того, що ж насправді сталося у справі, який саме злочин мав місце. Англосаксонська система кримінального правосуддя зробила свій вибір – об'єктивна істина не є настільки важливою, наскільки важливим є задоволення публічного інтересу до обвинувачення та покарання злочинця з метою його подальшого перевиховання та повернення у суспільство [345, с. 57–58].

Таким чином, нами визначено основні етапи розвитку інституту угоди про визнання винуватості взагалі (та його частини – обов'язку допомоги слідству), у співвідношенні між різними системами права (англосаксонською та романо-германською), в результаті чого зроблено висновок про появу певних відмінностей саме в результаті історичного розвитку на різних правових територіях державних утворень та їх різних підходів до мети угоди про визнання винуватості. Ураховуючи зазначене ми стверджуємо, що метою угоди про визнання винуватості є реальна дійсність, а отже, більш широкого та чіткого регулювання потребує обов'язок підозрюваного (обвинуваченого) співробітничати зі слідством з метою отримання достовірних знань щодо події

кримінального правопорушення та винуватості обвинуваченого.

1.3. Сутність та правова природа угод про визнання винуватості

Реформування кримінального судочинства вимагає нових підходів, котрі мають базуватися на сучасних досягненнях вітчизняної та зарубіжної кримінальної процесуальної теорії й правозастосовної практики, відповідати міжнародним стандартам та слугувати надійним захистом прав, свобод і законних інтересів людини. Одним із таких інститутів є угоди про визнання винуватості [258, с. 148], які стали однією з перспективних та дискусійних новел кримінально-процесуального законодавства, слідчої та судової практики за останні кілька років [374, с. 57]. Цілий блок нових норм, передбачений главою 35 «Кримінальне провадження на підставі угод», введений КПК України (2012 р.), створив основу для формування нового правового інституту й розвитку змагального кримінального процесу в Україні [374, с. 57].

Закріплення в кримінальному процесуальному законі інституту угод полягає у створенні нової ідеології кримінальної політики нашої держави: протидія злочинності через компроміс, договір, без інституту угод концепція компромісу позбавлена своєї основи [166, с. 112].

Цей новий інститут тільки починають аналізувати вчені. На користь запровадження цього інституту науковцями (і їх думку підтримують респонденти) називаються такі аргументи: введення інституту угод відображає розвиток кримінального процесу України у напрямку спрощення (86,7 %); такі зміни пов'язані з більшим спрямуванням Кодексу на розвиток процесу в напрямі його гуманізації, забезпечення змагальності та рівності сторін (86,7 %) [164, с. 962]; Рекомендація № R (87)18 Комітету Міністрів Ради Європи стосовно спрощення кримінального правосуддя, зокрема, розглядає угоди як принципи та способи процесуальної економії (87,3 %); спрощення та скорочення процедури розгляду кримінальних справ, зменшення строків перебування осіб під вартою, заощадження коштів та часу, що витрачаються на

розгляд кримінальної справи, позасудове вирішення конфліктних ситуацій, зменшення навантаження на суд та суддю (93 %) [168, с. 345] (додаток В).

Існує також низка критичних зауважень (визначених П. В. Пушкарем [345, с. 172–178], думку якого підтримали респонденти), до яких віднесено: суперечність основним засадам існування сучасного змішаного кримінального процесу (33,6 %) – обов’язкового винесення обвинувачення у справі, належного судового розгляду, презумпції невинуватості, право не давати свідчення проти себе, обов’язку обвинувачення довести розслідування справи поза межами розумного сумніву у тому, що особа вчинила злочин; зміна ролі обвинувачення та захисту у своїх процесуальних функціях під час розгляду кримінальних справ (24,3 %) [241, с. 156–157]; зміна мети та ролі захисника, який може дійти висновку, що не варто брати участь у судовому розгляді справи, оскільки набагато краще та простіше буде домовитися з прокурором щодо умов угоди (47,4 %); захисники намагаються уникнути судового слухання справи, не приділяючи уваги тому, що їхнього клієнта може бути виправдано в результаті повного судового розгляду (30,3 %) у зв’язку з недоведеністю обвинувачення, якщо обвинувачення прокурора, що базується на певних фактичних даних та доказах, буде відхилено судом; правосуддя може бути заангажоване, оскільки особа нібито виторгує собі певне покарання (56,7 %); суддя, вступаючи в процес обговорення угоди, має попереднє враження від справи, і, таким чином, не може повторно розглядати її неупереджено (30,3 %); угода в деяких випадках визначається як контракт між сторонами процесу, хоча сторони не є рівними у своїх стосунках (56,7 %); прокурором можуть бути пред’явлені надмірні додаткові обвинувачення, що не відповідають обставинам провадження, з метою отримання преференцій під час процедури розгляду клопотання про визнання вини (30,3 %); критерії, що застосовуються під час укладення угоди, в основному спрямовані на якнайшвидше вирішення кримінальної справи, а не на забезпечення прав сторін (47,4 %); угода створює власну систему покарання осіб, відмінну від системи санкцій, застосованих державою, та від державної політики застосування кримінальних покарань

(42,3 %); суд по суті не виносить рішення про винуватість або невинуватість особи, а лише затверджує з невеликими змінами саму угоду про визнання вини, укладену сторонами (60,6 %); прокуратура має обов'язок розслідувати справу, аби переконатися у тому, що особа дійсно вчинила зазначений злочин (36,3%); особа повинна мати право не свідчити проти себе або відмовитися від давання показань, які можуть погіршити її становище під час розслідування кримінальних справ (49,2 %); інформація, повинна використовуватися обома сторонами (75,6 %), але у разі слабкої позиції обвинувачення прагнутиме позбутися справи шляхом укладення угоди про визнання вини, зокрема у разі недостатніх доказів (72,3 %); угода є швидким способом ведення кримінальних проваджень, причому, будучи дешевою процедурою та такою, що не вимагає великих затрат сил та енергії, вона втрачає багато рис та елементів, притаманних традиційному кримінальному процесу (30,3 %) (додаток В). Такий неоднозначний підхід свідчить про недостатню наукову розробленість питань правової природи та сутності угод про визнання винуватості.

О. О. Лесяк зазначає, і ми погоджуємося з її думкою, що ідеальні процеси (кримінального переслідування і покарання або компромісу між сторонами) насправді не існують. Тільки змішаний тип, до якого належить і Україна, відображає реальну побудову та характеризує будь-який сучасний кримінальний процес з урахуванням того, що в різних країнах він відхиляється до того чи іншого полюсу [196, с. 81].

Угода про визнання вини має на меті пом'якшення покарання підозрюваного (або обвинуваченого) у зв'язку з його каяттям, а також зменшення навантаження на систему здійснення правосуддя у кримінальних справах; вона є достатньо ефективним механізмом кримінального процесу при прискореному розгляді кримінальних проваджень [345, с. 13]. О. В. Стратій пропонує вважати інститут угод про визнання винуватості результатом диференціації кримінальних процесуальних форм, які регулюють договірну модель відносин між державою і обвинуваченим, як закономірне явище розвитку кримінального процесуального права [403, с. 64–65]. Разом із тим

науковці відзначають, що існує проблема диференціації процесуальної форми, прискорення та спрощення судового провадження за умов дотримання прав та законних інтересів учасників процесу [497, с. 131].

Кримінальна процесуальна форма розглядається як алгоритм кримінального провадження в цілому [463, с. 246]. Між кримінальною процесуальною формою та змістом кримінального процесу, який вона уособлює, існує тісний зв'язок [247, с. 78]. Процесуальну форму слід розглядати як побудову кримінального судочинства, спрямовану на досягнення завдань в окремих категоріях кримінальних проваджень і за наявності певних умов шляхом використання процесуальних процедур, що відрізняються спрощенням або ускладненням. Інакше кажучи, диференціація кримінальної процесуальної форми має два напрями: ускладнення процедури та спрощення кримінальної процесуальної форми, у тому числі й через позицію підозрюваного, обвинуваченого у кримінальному провадженні, наприклад, чи визнає він свою винуватість [140, с. 17–18, 30] тощо. Але розглядаючи сутність та правову природу угоди про визнання винуватості необхідно відзначити, що диференціація кримінально-процесуальних форм у виді кримінального провадження на підставі зазначеної угоди потребує визначення чітких критеріїв відмежування, оскільки у наукових дослідженнях спостерігається відсутність єдиної думки з цього приводу.

Розглядаючи правову природу угоди про визнання винуватості, можна відзначити, що її позиціонують як правовий інститут кримінального процесу та як його спрощену форму. Зазначені критерії вже розглядалися науковцями, тому ми претендуємо не на першість у науковій новизні, а на доповнення у цій частині. О. О. Леляк, погоджуючись з Ю. В. Кувалдіною, визначає такі ознаки угоди про визнання винуватості як спрощеної форми кримінального процесу: розрахована на певну категорію справ, а саме: угода про визнання винуватості надає сторонам можливість використовувати спеціальні процесуальні права, передбачені законодавством; передбачає додаткові гарантії законності застосування зазначених процедур та здійснення прав учасників процесу; має

суттєві відмінності в повноваженнях органів кримінальної юстиції; у разі укладення угоди змінюється порядок кримінального процесу [196, с. 77–79; 172, с. 145]. Ми схилиємось до думки В. В. Колесник, яка вважає, що для визначення сутності якісно нової форми (якою є угода про визнання винуватості) є необхідним підхід, який дозволить виокремити наявність «якісних» конструктивних відмінностей нової форми [149, с. 36], але оскільки ця форма є органічним цілим з кримінальним процесом України, то виокремлення (як диференційованої форми) необхідно здійснювати за критеріями, які існують в основній формі кримінального процесу.

З урахуванням раніш сформованих думок науковців [1, с. 520], які ми інтерпретуємо для досягнення завдань дослідження, до таких критеріїв відносимо: суспільна небезпека злочину: укладається в провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів, унаслідок яких шкода завдана лише державним та суспільним інтересам; стадія кримінального провадження: з моменту повідомлення про підозру і до виходу суду в дорадчу кімнату для ухвалення вироку (досудового та судового провадження); ініціатор угоди: прокурор, підозрюваний, обвинувачений, захисник (за дорученням підозрюваного); використання інформації, отриманої під час дії угоди: у разі розірвання угоди така інформація не використовується як докази; добровільність укладення угоди: укладення угоди не повинно бути наслідком застосування насильства, примусу, погроз, уведення в оману, наслідком обіцянок чи дії будь-яких обставин, ніж ті, що передбачені в угоді; визнання вини: беззастережне визнання винуватості; умови укладення: узгоджене покарання, звільнення від відбування покарання з випробуванням (розмір та вид покарання); співробітництво зі слідством: підозрюваний або обвинувачений зобов'язаний надати правдиві показання відносно своєї участі в учиненні злочину, співробітничати у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (факультативно); наслідки укладення та затвердження угоди: обмеження для учасників щодо оскарження вироку в апеляційному та касаційному порядку; наслідки невиконання угоди:

притягнення до кримінальної відповідальності підозрюваного або обвинуваченого у загальному порядку; скасування вироку; судовий розгляд у загальному порядку; направлення матеріалів провадження для завершення досудового розслідування в загальному порядку; обставини, що враховуються під час укладення: ступінь та характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб; характер і тяжкість обвинувачення (підозри); наявність суспільного інтересу в забезпеченні швидшого досудового розслідування і судового провадження, викритті більшої кількості кримінальних правопорушень; наявність суспільного інтересу в запобіганні, виявленні чи припиненні більшої кількості кримінальних правопорушень або інших більш тяжких кримінальних правопорушень [162]; форма укладення письмова; підстава для початку інших кримінальних проваджень: кримінальне провадження відносно особи, яка вчинила злочин у складі групи і з якою укладено угоду, підлягає виділенню в окреме провадження; термін дії угоди: до закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення злочину. Саме ці критерії визначають диспозитивність процесуальної форми кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості.

Стосовно виокремлення угоди про визнання винуватості як правового інституту, то тут теж немає єдиної думки. О. О. Лесяк [196, с. 75–76], визначаючи ознаки угоди про визнання винуватості як правового інституту, спирається на «класичні» ознаки будь-якого правового інституту. Досліджуючи думки інших науковців, до них можна додати: наявність комплексу «рівноправних» нормативних приписів; їх спрямованість на різні сфери соціальних відносин; юридична різnorodність приписів, які забезпечують вплив на суспільні відносини, що виникають у зв'язку з укладенням угоди про визнання винуватості; об'єднання всіх цих норм сталими зв'язками, які визначені у загальних приписах, а також у юридичній конструкції [136, с. 29–30]; інститут забезпечує самостійний регулюючий вплив на певний сектор правовідносин; відособленість за інтелектуально-вольовим змістом; внутрішня

структура нормативного матеріалу, що охоплюється інститутом; угода отримала зовнішнє відособлене закріплення норм, що його створюють у главах, частинах та інших структурних підрозділах [80, с. 80–81]. Отже, порівнюючи кримінально-процесуальну процедуру угоди про визнання винуватості та поняття «форма», можна стверджувати, що всі зазначені характеристики концентруються в їх сутності і, відповідно, можна стверджувати, що вона створює певний правовий режим (набуваючи правової сутності) кримінального провадження.

До нормативного врегулювання угоди про визнання винуватості у теорії порівняльного кримінального процесу не існувало чіткого погляду стосовно того, чи є угода про визнання вини правовим інститутом чи субінститутом кримінального процесу. На думку П. В. Пушкар, «угода про визнання вини» була складовою міжгалузевого інституту спрощеного та скороченого розгляду кримінальних справ, який стосується кількох галузей права, таких як кримінальне право (призначення покарання), цивільне право (вирішення питань цивільного позову та відшкодування шкоди), цивільне процесуальне право (розгляд цивільного позову в окремому провадженні), кримінально-виконавче право (виконання покарання та звільнення від нього), кримінально-процесуальне право (процесуальні особливості розгляду справ за спрощеною та скороченою процедурою) тощо. Науковець зазначив, що цей складний міжгалузевий інститут містить ознаки інституту процесуального і матеріального права та складається з таких субінститутів, як клопотання про визнання вини, угода про визнання вини, погодження з пред'явленим обвинуваченням, дійове каяття, тощо [345, с. 15–16] В. М. Тертишник відзначав певні відмінності й зазначав таке: угода про визнання вини (США), мирова угода й дійове каяття – це різновиди правового компромісу. Однак між цими інститутами існує принципова різниця: в першому випадку предметом угоди є питання факту – саме істина (визнання чи невизнання вини) та юридична кваліфікація дій особи, часто незалежно від доказів у справі та об'єктивної дійсності. В угоді про визнання вини, за законодавством США, сторони

«домовляються» щодо принципів питань предмета доказування (чи дійсно був вчинений злочин; чи вчинив злочин обвинувачений; чи винуватий в ньому підсудний; чи з умислом, і якщо так, то з яким саме, діяв обвинувачений). Згідно з принципами юридичного компромісу, за чинним законодавством України, формами якого є мирова угода та дійове каяття, злочин має бути розкрито, встановлення істини має бути безсумнівним; має бути дана належна оцінка події злочину та здійснена правильна юридична кваліфікація дій обвинуваченого; відповіді на головні питання справи здійснюються беззаперечно лише на підставі доказів. Лише на основі встановленої об'єктивної істини та правильної юридичної оцінки скоєного злочину (коли вина особи у скоєнні злочину доведена) здійснюється компроміс щодо конкретного вирішення справи з урахуванням тяжкості злочину, особи обвинуваченого та пом'якшуючих відповідальність обставин. Такий компроміс здійснюється не відносно питань об'єктивної істини, а щодо інших обставин, які є умовами розв'язання справи без кримінального покарання обвинуваченого (чи підлягає обвинувачений покаранню за вчинений ним злочин; чи є обставини, за наявності яких обвинувачений може бути звільнений від кримінальної відповідальності; чи підлягає обвинувачений звільненню від покарання) [415, с. 90–91].

В. А. Шкелебей, розглядаючи сутність дійового каяття, дійшла висновку: під дійовим каяттям слід розуміти активну поведінку особи (яка визнана підозрюваним чи обвинуваченим), що полягає у щирому каятті за вчинене діяння, яке виявляється в тому, що особа усвідомила свою негативну поведінку та відчуває готовність понести за це покарання, до того ж особа активно сприяє розкриттю, припиненню або запобіганню кримінальному правопорушенню і повному відшкодуванню завданих збитків або усуненню заподіяної шкоди [492, с. 239–242].

О. В. Стратій, дотримується думки Н. С. Костенко [147, с. 145], зазначає, що угода про визнання винуватості за своїм соціально-правовим призначенням повинна стимулювати посткримінальну позитивну поведінку обвинуваченого і

в певному сенсі збігається з дійовим каяттям, з'явленням із зізнанням, добровільною відмовою від доведення злочину до кінця та ін., вона є принципово новим явищем у кримінальному процесуальному законодавстві, що відрізняється завданнями кримінального провадження (щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, тобто викриття в злочинній діяльності не тільки себе, а й інших співучасників злочину) [403, с. 71].

Таким чином, спостерігається розходження думок науковців щодо мети (призначення) угоди про визнання винуватості з метою, що декларується у КПК України. На думку деяких науковців, одним з основних завдань угоди про визнання винуватості є викриття інших осіб у вчиненні злочину, тимчасом як відповідно до ст. 472 КПК України («Зміст угоди про визнання винуватості») обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, є факультативним («...якщо відповідно домовленості мали місце» [162]). Отже, стверджувати про схожість з дійовим каяттям можна лише у випадку, коли особа, яка уклала угоду про визнання винуватості, не тільки визнає свою вину (усвідомив свою вину), а й підтвердив це, надавши свідчення про свої дії (оскільки іншим чином винуватість встановити неможливо), про дії співучасників (у випадку вчинення злочину кількома особами), а також викрив інших осіб у вчиненні іншого кримінального правопорушення.

Визначення угоди про визнання винуватості давав ряд науковців [345, с. 17–20; 258, с. 133; 504, с. 168; 101, с. 270], тому з урахуванням їх напрацювань пропонуємо власне визначення: угода про визнання винуватості – це юридично оформлена домовленість між прокурором та підозрюваним (або обвинуваченим) як суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності, про беззаперечне визнання винуватості особи та співробітництво у викритті кримінального правопорушення, вчинене іншою особою, в обмін на узгоджене покарання.

Для того щоб визначити сутність угоди про визнання винуватості

необхідно здійснити тлумачення термінів, які вживаються під час надання визначення. Угода в цивільному праві (як основної галузі приватного права) – це договір як добровільні взаємні дії двох рівноправних суб'єктів, безпосередньо спрямовані на виникнення взаємних прав та обов'язків.

А. А. Іванов [121, с. 19–21] зазначає, і ми погоджуємося з ним, що в сучасних умовах поняття «угода» має загальноправовий характер і використовується у багатьох інших галузях права (адміністративному, трудовому, законодавстві про фінансову неплатоспроможність тощо). Дійсно, взаємна домовленість сторін, коли вони в результаті укладення угоди отримували взаємні права та обов'язки, більш притаманна приватному праву. А публічне право – це практично протилежність угоди, оскільки влада здійснює соціальне управління, в тому числі шляхом висунення обвинувачення особі, яка вчинила злочин. Тому угода про визнання винуватості викликає стільки дискусій, оскільки «приписує» суб'єктові кримінального процесу (апріорі не рівним: прокурор як представник держави та підозрюваний, який захищає свої приватні інтереси) підпорядковувати свої дії спільно скоординованим, а не імперативно продиктованим рішенням, наслідком чого є саме співробітництво між публічною владою та керованими суб'єктами [121, с. 23]. Таку ситуацію підтверджує «теорія конвергенції приватного та публічного начал», яка зумовлює спрямованість законодавства до захисту приватного начала навіть у тих випадках, коли йдеться про публічну кримінально-процесуальну сферу, внаслідок чого встановлюється нове співвідношення елементів приватно- та публічно-правового регулювання [140, с. 53].

Ознака двосторонньої угоди полягає в тому, що: вона має чітко визначені у законі сторони; оформлюється у вигляді документа, що підписується обома сторонами [121, с. 23]; вона є правозастосовним актом; укладається в установленому законом порядку; в результаті підписання документа виникають взаємні обов'язки та права сторін [417, с. 67–68]; добровільність обох сторін; корисність для обох сторін; рівність обох сторін; компромісність для обох сторін [258, с. 37–39]; обидві сторони поінформовані про свої права, процедуру

та наслідках укладення угоди. Кожна із сторін угоди має «свою» зацікавленість.

Держава в особі правоохоронних органів зацікавлена передусім у викритті більшої кількості кримінальних правопорушень, особливо латентних, і зменшенні рівня злочинності [166, с. 401]. Саме тому пункти 3, 4 ч. 1 ст. 470 КПК України визначають обов'язок прокурора враховувати в процесі вирішення питання про укладення угоди про визнання винуватості наявність суспільного інтересу в запобіганні, виявленні, викритті та припиненні більшої кількості кримінальних правопорушень, зокрема більш тяжких [207, с. 63]. З огляду на це, здається нелогічними, що обов'язок співробітництва зі слідством у викритті кримінальних правопорушень, вчинених іншими особами, є лише факультативними (тут ми лише констатуємо таку проблему; більш докладно вона розглядатиметься у наступних розділах).

Укладаючи угоду, широкі преференції має підозрюваний або обвинувачений (у вивчених кримінальних провадженнях є ознаки їх реалізації): зниження міри покарання (82,2 %); забезпечення безпеки особи, яка дає свідчення про інших осіб (2,3 %); особливий порядок прийняття судового рішення (71,6 %); застосування альтернативного покарання (36,6 %); у разі скасування угоди показання особи не можуть бути використані як докази (8,9 %); визначено належну правову процедуру (66,6 %) [196, с. 118–119]; процедура угоди про визнання вини є доступною, зрозумілою та прозорою для особи (66,3 %), а права обвинуваченого мають бути пояснені йому обвинувачем або захисником (71,6 %); обвинувачений має усвідомлювати наслідки переговорів про визнання вини (71,6 %), йому має бути роз'яснено процесуальні деталі та нюанси клопотання про визнання вини (71,6 %) (додаток Б) [345, с. 148–149]. Окрім того, на момент повідомлення особі про підозру, орган досудового розслідування вже володіє певним обсягом доказів, які свідчать про причетність цієї особи до кримінального правопорушення, що не може розцінюватися як абсолютне обґрунтування обвинувачення виключно на показаннях винуватого [196, с. 97]. Так вважають 54,9 % респондентів (додаток В) і такий висновок можна зробити при вивченні 15,2 % кримінальних

проваджень (додаток Б) – у цьому разі необхідно звернути увагу на суб'єктивне ставлення до наявності доказів у респондентів і відмінність у реальному стані доказової бази у вивчених кримінальних провадженнях.

Таким чином, процедура угоди про визнання винуватості є соціальним регулятором і, як соціальний елемент, здатна забезпечити відповідність вчинків суб'єктів кримінального процесу державним інтересам боротьби зі злочинністю та законних інтересів осіб, які беруть у ній участь.

Формально сутність угоди про визнання винуватості визначив ряд науковців [489, с. 35–44; 30, с. 23–26; 491, с. 37; 258, с. 111; 345, с. 48; 504, с. 168; 20, с. 8–10], тому, з урахуванням їх наукових поглядів, сутність угоди про визнання винуватості ми розглядаємо як укладення між сторонами обвинувачення та захисту двосторонньої кримінально-процесуальної угоди, предметом якої є суб'єктивне, беззастережне визнання своєї винуватості підозрюваним або обвинуваченим у вчиненні кримінального правопорушення, обов'язки щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, в обмін на узгоджене покарання за умови проведення досудового розслідування та судового розгляду у загальному порядку в разі невиконання угоди.

Таким чином розглянули основні ознаки угоди про визнання винуватості, визначили правову природу та сутність цієї угоди.

Висновки до розділу 1

Розглядаючи історіографію наукових досліджень угод про визнання винуватості (або їх аналогів), можна дійти висновку, що вони здійснювались на підставі вивчення зарубіжного досвіду, у період відсутності норм, що регламентують провадження на підставі угоди про визнання винуватості у кримінальному процесуальному законодавстві, інші дослідження здійснювались в період формування КПК у сучасному вигляді, але без вивчення правозастосовної практики (через брак такої).

Зміна одного з елементів кримінально процесуального законодавства (зокрема, виникнення можливості здійснювати провадження на підставі угод про визнання винуватості) не призводить до автоматичної зміни його інших елементів (власне, і всієї системи в цілому), тому, з одного боку, правоохоронні органи отримали інструмент для протидії злочинності нової якості, а з другого – його застосування повинно послідовно вплинути на інші елементи кримінального процесуального законодавства. Для реалізації цього завдання необхідне теоретичне обґрунтування цих змін, саме тому нами обрано для дослідження як положення самої угоди про визнання винуватості взагалі, так і її сегмента – факультативних обов'язків підозрюваного або обвинуваченого щодо співробітництва зі слідством у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, який раніше не був досліджений.

Виокремлено етапи (хоча вони не є чіткими за часом початку та закінчення, але вони практично аналогічні за наявністю на різних правових територіях, до того ж як на тих, де формувалася англосаксонська, так і романо-германська система права) розвитку інституту угод про визнання винуватості, аналіз яких узагалі (та його частини – обов'язку допомоги слідству), у співвідношенні між різними системами права (англосаксонською та романо-германською), надав можливість дійти висновку про виникнення певних відмінностей саме в результаті історичного розвитку на різних правових територіях державних утворень та їх різних підходів до мети угоди про визнання винуватості. Ми стверджуємо, що метою угоди про визнання винуватості залишається встановлення «об'єктивної істини», а отже, більш широкого та чіткого регулювання потребує обов'язок підозрюваного (обвинуваченого) співробітничати зі слідством.

Для визначення сутності якісно нової форми (якою є угода про визнання винуватості) є необхідним підхід, який дозволить виокремити наявність відмінностей нової форми, але оскільки ця форма є органічним цілим з кримінальним процесом України, то виокремлення (як диференційованої форми) необхідно здійснювати за критеріями, які існують в основній формі

кримінального процесу. Отже, порівнюючи кримінально-процесуальну процедуру угоди про визнання винуватості та поняття «форма», можна відзначити, що всі зазначені характеристики концентруються в їх сутності і, відповідно, можна стверджувати, що вона створює певний правовий режим (набуваючи правової сутності) кримінального провадження – на цей правовий режим поширюються всі позитивні риси «права» (законність, забезпечення прав людини тощо), а отже, він відповідає меті й завданню кримінального процесу.

Угода про визнання винуватості – це нормативно оформлена домовленість між прокурором та підозрюваним (або обвинуваченим) як суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності про беззаперечне визнання винуватості особи та співробітництво у викритті кримінального правопорушення в обмін на узгоджене покарання.

Сутність угоди про визнання винуватості розглянута як укладення між сторонами обвинувачення та захисту двосторонньої кримінально-процесуальної угоди, предметом якої є суб'єктивне, беззаперечне визнання своєї винуватості підозрюваним або обвинуваченим у вчиненні кримінального правопорушення, обов'язки щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, в обмін на узгоджене покарання за умови проведення досудового розслідування та судового розгляду в загальному порядку у випадку невиконання угоди.

РОЗДІЛ 2

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК УКЛАДЕННЯ УГОД ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

2.1. Характеристика елементів угоди про визнання винуватості

Бажання законодавця включити в КПК України процедуру, за допомогою якої можна досягти процесуальної економії, використати досвід інших країн щодо правового регулювання укладення угод про визнання винуватості не мало продовження у вигляді створення завершеної законодавчої конструкції [147, с. 6], унаслідок чого у середовищі прокурорсько-слідчих працівників і суддівського корпусу немає єдиного розуміння процесуальних правовідносин у сфері кримінального провадження на підставі угод, що призводить до колізій правозастосування, а іноді – й до виникнення конфліктних ситуацій, які негативно позначаються на ефективності досудового розслідування в цілому [436, с. 206–207] та судового розгляду. Не в останню чергу результатом такої ситуації є відсутність систематизації базових понять, які складають елементи угоди про визнання винуватості. У доктрині кримінального процесуального права та у практичній діяльності правоохоронних органів залишаються такі актуальні питання: про мету та предмет угоди про визнання винуватості; про умови та підстави укладення угод; про суб'єктів угод та їх обов'язки; види угод та етапи їх укладення. Науковці розглядають окремі складові зазначених елементів. Приміром, В. М. Тертишник, досліджуючи мету угоди та її принципи, відзначає, що умови угоди повинні відповідати певним принципам, мати гарантії істини та справедливості, й зазначає: «Якщо таких гарантій замало, існує небезпека судових помилок і зловживань, якщо їх забагато – можлива судова тяганина, за якої можуть бути забутими та химерними, власне, цілі судочинства. Оптимальним варіантом є розумна достатність гарантій» [415, с. 88]. До того ж науковець зазначає, що підставами укладення угоди про визнання винуватості є: вчинення злочину вперше, вчинення злочину невеликої

тяжкості, посткримінальна поведінка особи, яка включає всі ознаки дійового каяття (щире розкаяння, активне сприяння розкриттю злочину, відшкодування збитків та усунення заподіяної шкоди, а також здійснення інших дій, що свідчать про непотрібність кримінального покарання) [413, с. 109–110].

В. А. Шкелебей диференціює підстави та умови угоди й зазначає, що підстави включають певні складові: щире розкаяння; активне сприяння розкриттю злочину; повне відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди, а умовами ж звільнення від кримінальної відповідальності визначає такі: вчинення злочину вперше; вчинення злочину невеликої тяжкості; вчинення необережного злочину середньої тяжкості [497, с. 68–69].

М. В. Лотоцький розглядає етапи процедури провадження на підставі угод [202, с. 292–295], Ю. І. Азаров та М. П. Климчук розглядають суб'єктів угоди про визнання винуватості, порядок їх дій та обов'язки [5, с. 274–278], С. М. Малихіна, Ю. П. Смокович розглядають низку принципів угоди про визнання винуватості, зокрема принцип диспозитивності (ст. 26, п. 19 ч. 1 ст. 3, ст. 25, ч. 1 ст. 26, ч. 2 ст. 283 КПК України) [294, с. 6].

П. В. Хряпинський визначає об'єктивні умови застосування підстав звільнення від кримінальної відповідальності (такі, що існують незалежно від вчинення злочину) та суб'єктивні (які виникають у зв'язку із вчиненням злочину) [478, с. 78].

Підстави та умови, суб'єктів угоди, обставини, які враховуються під час укладення угоди, етапи угоди тощо розглядали Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошовий, Г. П. Середа [166, с. 609–624]. С. В. Ківалов, С. М. Міщенко [167, с. 876–893], С. С. Чернявський, Л. Д. Удалова [335, с. 13–31] та ін.

Не викликає сумніву, що зазначені праці суттєво вплинули на процес вдосконалення інституту угод, слідчої та судової практики, однак комплексного вивчення елементів угод про визнання винуватості не здійснювалося. Ураховуючи зазначене, слід виокремити елементи угоди про визнання винуватості.

Перший елемент – мета угоди про визнання винуватості. Основна мета

угоди про визнання винуватості – спрощення досудового розслідування і судового провадження, тобто максимальне досягнення ефекту процесуальної економії та беззастережне, мається на увазі таке, що не може стосуватись лише частини обвинувачення чи окремого факту, визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї вини [283, с. 266]. Метою спрощення, у свою чергу, є раціоналізація та прискорення кримінального судочинства, водночас ускладнення кримінальної процесуальної форми зумовлене доцільністю встановлення додаткових гарантій для окремих категорій осіб – у нашому випадку для осіб, які укладають угоду про визнання винуватості. Крім того, на думку І. В. Паризького, метою є отримання додаткової інформації, яка являє інтерес для правоохоронних органів, не пов'язаної з кримінальною справою, яка розслідується, але яка набуває важливого значення для розслідування інших злочинів [275, с. 117].

Дійсно, окрім мети процесуальної економії (ухилення від громіздкого судового розслідування), законодавець має на увазі також факультативну – підвищення рівня розкриття злочинів. Як наслідок, реалізація механізму угоди про визнання винуватості, впродовж укладення якої підозрюваний (обвинувачений) зобов'язався надати допомогу слідству у викритті правопорушення, вчиненого іншою особою, сприяє швидкому та невідворотному покаранню не тільки підозрюваного, а й іншого співучасника, таким чином сприяючи зниженню рівня злочинності. Звертаємо увагу (але в подальшому розглянемо це питання більш детально), що формулювання п. 1 ст. 472 («Зміст угоди про визнання винуватості») КПК України не чітко визначає її зміст – не зрозуміло, чи то співробітництво стосується викриття співучасника (тобто особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, в якому звинувачується підозрюваний), або будь-якої іншої особи, яка вчинила інше кримінальне правопорушення, про яке правоохоронним органам ще невідомо. Разом із тим необхідно звернути увагу на те, що у ст. 470 («Обставини, що враховуються прокурором при укладенні угоди про визнання винуватості») визначено обов'язок прокурора при укладенні угоди про визнання винуватості

враховувати низку обставин: ступінь і характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб; характер і тяжкість обвинувачення (підозри); наявність суспільного інтересу в забезпеченні швидшого досудового розслідування і судового провадження, викритті більшої кількості кримінальних правопорушень; наявність суспільного інтересу в запобіганні, виявленні чи припиненні більшої кількості кримінальних правопорушень або інших більш тяжких кримінальних правопорушень [162]. Аналіз зазначених обставин свідчить (і це підтверджується результатами опитування), що три з чотирьох обставин ґрунтуються саме на обов'язку підозрюваного чи обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, тимчасово як ця мета практично визначена факультативною.

Таким чином, враховуючи створену законодавцем конструкцію на пропозиції щодо її доповнення, метою інституту угод про визнання винуватості є: процесуальна економія, що досягається зниженням навантаження на органи досудового розслідування, прокуратуру та суд шляхом застосування особливого порядку кримінального провадження (на підставі угод), підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, запобігання, припинення, розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили групові та латентні кримінальні правопорушення.

Рецепція правового інституту угод про визнання винуватості можлива лише в межах основних принципів, які склалися в процесуальній правовій культурі. Будь-яка невідповідність приватних принципів на рівні одного інституту призведе до дисбалансу правової системи, яка відображає традиційні відпрацьовані основи відправлення правосуддя [136, с. 96]. Оскільки принципи кримінального процесу нині розглядаються як засади, то наступний елемент – засади угоди про визнання винуватості, який є логічним продовженням засад кримінального судочинства, закріплених в окремих нормах КПК України. До засад угоди про визнання винуватості належать такі (рівень їх реалізації визначено з урахуванням думок респондентів):

– законність (76,8 %) реалізується так: здійснюється нагляд з боку прокуратури у вигляді попереднього погодження угоди про визнання винуватості з керівником органу прокуратури та долучення копії такої угоди з його відміткою до наглядового провадження (міститься у п. 19.1 галузевого наказу Генерального прокурора України від 19 грудня 2012 р. № 4гн «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» [325]); реалізація прав на захист шляхом участі захисника в процедурі укладення угоди про визнання винуватості; зобов'язання слідчого та прокурора роз'яснити підозрюваному (обвинуваченому) його права; судовий захист прав особи від незаконного впливу під час укладення угоди про визнання винуватості тощо;

– презумпція невинуватості (84,3 %). Хоча слід зазначити, що під час укладення угоди про визнання винуватості презумпція невинуватості частково втрачає своє призначення, оскільки, з одного боку, особа визнає себе винуватою, незважаючи на відсутність доказів, а з другого боку – визнання особи винуватою – це прерогатива суду (особа визначається винуватою в учиненні злочину тільки за вироком суду, який вступив в законну силу [417, с. 165]). Ю. Дьомін, схиляючись до думки інших науковців [166, с. 480], зазначає, що однією з гарантій презумпції невинуватості є положення ч. 6 ст. 469 КПК України, згідно з яким факт ініціювання угоди і будь-які твердження, зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості при недосягненні в результаті переговорів згоди щодо укладення угоди. Будь-які відомості, які стали відомі слідчому, прокурору впродовж проведення переговорів про примирення або визнання винуватості, не можуть бути використані як докази, що підтверджують винуватість особи. На них не можна посилається у подальшому кримінальному провадженні [110, с. 14];

– справедливість (60,6 %), в результаті реалізації якої особа отримує вирок, який відповідає суспільній небезпеці вчиненого діяння та враховує посткримінальну поведінку, результати дійового каяття;

– гуманність (48,9 %), в результаті реалізації якої особа не засуджується

до довгих строків ув'язнення, а може отримати умовний строк;

– добровільність укладення угоди про визнання винуватості (69,6 % респондентів вважають, що ця засада реалізується). А. М. Волощук вважає, що недосконалість процедури укладення угод про визнання винуватості (такої думки дотримуються 39,3 % респондентів) надає можливість обмови певних осіб, оскільки суди виносять вирок на підставі показань лише одного свідка чи потерпілого [72, с. 75–76]. Дійсно, на нашу думку, існує ймовірність ситуації, в якій працівник правоохоронних органів заради процесуальної економії нав'яже підозрюваному умови угоди. Тому законодавець передбачив захисний механізм для реалізації цих засад – слідчий, який веде кримінальне провадження (і який є особою, яка найбільш зацікавлена в процесуальній економії) не має права бути ініціатором угоди про визнання винуватості, так само як і укладати таку угоду;

– рівність сторін (14,7 %), що досягається наданням сторонам рівних процесуальних можливостей захисту своїх прав та інтересів. Хоча в частині обов'язку щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, ця засада не реалізується повністю, оскільки підозрюваний (обвинувачений) є особою, яка бере на себе обов'язки вирішити завдання, визначені владним суб'єктом, і, власне, превалююче становище мають належить суб'єктам, які визначають завдання співробітництва [204, с. 40];

– змагальність (33,6 %) виявляється: у діях кожної із сторін у своїх інтересах, попередньому обговоренні умов угоди в межах обстоювання інтересів кожної із сторін; у чіткому визначенні протилежних позицій сторін із подальшим наближенням з врахуванням взаємної вигоди; у закріпленні прав суб'єктів кримінального процесу звертатися з клопотаннями, знайомитися з матеріалами кримінального провадження [136, с. 38–39];

– процесуальна економія (60,6 %), що розуміється як правова вимога ощадливого й раціонального використання процесуальних засобів, часу та сил суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності з одночасним забезпеченням правильного застосування кримінально-процесуального законодавства з метою

швидкого й повного розкриття злочинів, викриття винуватих і притягнення їх до відповідальності [389, с. 114];

– процесуальна компенсація (72,3 %), тобто обвинувачений може розраховувати на пом'якшення вироку, яке або передбачається законом, або надається суддею – такий порядок можна кваліфікувати як компенсацію в обмін на позбавлення права на судовий розгляд щодо суті [345, с. 101];

– раціональність (72,3 %) кореспондується з процесуальною економією (для системи кримінального правосуддя) та процесуальною компенсацією (для підозрюваного або обвинуваченого);

– доцільність (79,5 %) реалізується у виді права прокурора у визначенні узгодженого покарання для осіб, які надають допомогу слідству, тобто підозрюваний, який вчинив злочин у групі осіб, може отримати альтернативне покарання, якщо це не вплине на головне обвинувачення. Як зазначає І. В. Паризький, принцип доцільності поступово витісняє принцип законності з кримінального судочинства західних держав [275, с. 60], оскільки відповідно до принципу законності компетентна особа зобов'язана почати кримінальне провадження по кожному злочину, то відображенням принципу доцільності є можливість такої особи у кожному конкретному випадку вирішувати питання щодо доцільності й необхідності порушення справи [484, с. 480–481];

– достатність доказів (28,8 %) кореспондується з презумпцією невинуватості. Інакше кажучи, зізнання підозрюваного, обвинуваченого може бути неправдивим як внаслідок вимушеності, так і в силу сумлінної помилки, то воно має бути завжди підтверджене належними доказами [186, с. 44];

– допустимість (65,7 %). Формально допустимість доказів – це законність їх джерела, способу одержання та фіксації [395, с. 59–60], тому допустимість укладення угоди про визнання винуватості зумовлюється обґрунтованістю кримінального переслідування особи взагалі, наявністю обставин, що дозволяють укласти угоду про визнання винуватості, правовою обізнаністю сторін тощо;

– градація призначеного покарання (5,1 %) майже не реалізується, хоча в

законі повинні бути вказані відмінності в умовах угоди та призначення покарання: залежно від вчинення злочинів у минулому; тяжкості злочину; стадії кримінального провадження, на якому особа визнала вину; обсягу допомоги слідству тощо (більш докладно це питання розглядається під час визначення видів угоди про визнання винуватості. – *Авт.*);

– розумність строків кримінального провадження (76,8 %). Науковці визначають критерії визначення розумних строків: поведінка учасників кримінального провадження та спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень, складність кримінального провадження [166, с. 560] (додаток В).

Обов'язковим елементом будь-якої угоди є його предмет. О. О. Тертишна зазначає, що в теорії існують два протилежні погляди відносно розуміння предмета угоди: перший – предмет угоди розуміють як зміст зобов'язання щось зробити або надати; другий – предмет угоди – це той об'єкт, на який поширюється зобов'язання. Отже, предметом є або дії, або предмет матеріального світу [417, с. 69–71]. Н. С. Костенко зазначає, що предметом угоди визнання винуватості є тільки умови реалізації, а не підстави кримінальної відповідальності, а також особливості призначення покарання, оскільки виключно тільки суд може встановлювати відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення, не може бути предметом угоди про співробітництво зміна кваліфікації й обвинувачення в бік пом'якшення або зменшення обсягу обвинувачення [147, с. 151].

Таким чином, предметом угоди про визнання винуватості можуть виступати тільки певні дії підозрюваного (обвинуваченого), які здійснюються під час укладення та виконання умов угоди, а також дії прокурора та суду при визначенні міри покарання (але слід мати на увазі, що застосування пом'якшуючих обставин є наслідком виконання підозрюваним (обвинуваченим) своїх зобов'язань за угодою). З огляду на зазначене, предмет угоди про визнання винуватості слід розуміти як дії підозрюваного (обвинуваченого) та прокурора, передбачені кримінальним процесуальним

законодавством, спрямовані на встановлення винуватості особи, обставини, істотні для відповідного кримінального провадження, що зумовлює викриття винуватих осіб, які сприяли вчиненню цього кримінального правопорушення, або повідомлення про іншу їх злочинну діяльність.

Наступний елемент – умови та підстави укладення угоди про визнання винуватості, які ми свідомо об'єднуємо в одному елементі, враховуючи їх взаємозв'язок. Підстава – те головне, на чому ґрунтується що-небудь, передумова існування якогось явища або системи явищ, достатня та (або) необхідна умова для чого-небудь, умова ж – поняття, субординаційно підпорядковане категорії, «підстава» і співвідноситься з нею як окреме із цілим [497, с. 66–68]. Тобто, певна підстава укладення угоди про визнання винуватості може бути реалізована лише за наявності певних умов і логічно було б виокремити всі підстави і до кожної з них визначити умови. Але проблема полягає в тому, що до більшості підстав умови будуть ідентичними і тому будуть постійно повторюватися. Тому умови та підстави слід виокремити окремими блоками. До підстав ми відносимо (з врахуванням положень КПК України [162]): вчинення кримінального правопорушення, провадження за яким передбачає можливість укладення угоди про визнання винуватості; наявність кримінального провадження; особа є підозрювана (обвинувачена) у кримінальному провадженні; інформування слідчим, прокурором про можливість укладення угоди про визнання винуватості; згода з пред'явленим обвинуваченням, що є іншою правовою категорією, ніж «визнання винуватості», яке може бути взяте за основу обвинувачення лише при підтвердженні винуватості особи сукупністю зібраних доказів; надходження ініціативної заяви від підозрюваного (обвинуваченого) про бажання участі в укладенні угоди про визнання винуватості; надходження пропозиції від прокурора щодо укладення угоди про визнання винуватості; згода підозрюваного (обвинуваченого) на призначення узгодженого покарання; згода підозрюваного (обвинуваченого) на призначення узгодженого покарання та звільнення від його відбування з випробуванням; відсутність ознак, які свідчать

про неможливість укладення угоди про визнання винуватості; матеріальною підставою є підтвердження факту вчинення підозрюваним (обвинуваченим) злочину сукупністю доказів на момент укладення угоди про визнання винуватості; складність або неможливість іншим способом окрім як отримання допомоги від підозрюваного (обвинуваченого) досягти цілей кримінального судочинства; юридичною підставою є позитивне рішення прокурора та суду щодо укладання угоди про визнання винуватості; укладення письмової угоди підозрюваним (обвинуваченим) із всіма необхідними реквізитами та змістом, передбаченим КПК України; виділення кримінального провадження щодо особи, з якою досягнуто згоди про укладення угоди про визнання винуватості, в окреме провадження; фактичною підставою для укладення угоди про визнання винуватості є наявність достатніх даних, які свідчать про бажання підозрюваного (обвинуваченого) укласти таку угоду, а також про те, що його посткримінальна поведінка дозволить встановити всі обставини за кримінальним провадженням (і факультативно – виявити та притягнути до відповідальності інших учасників злочину); здатність підозрюваного (обвинуваченого) реально надати допомогу слідству; надання підозрюваним (обвинуваченим) інформації, яка дозволяє встановити інших осіб, які вчинили кримінальне правопорушення або інші факти кримінальних правопорушень; надходження до суду матеріалів кримінального провадження; ухвалення рішення суду про затвердження угоди про визнання винуватості.

На нашу думку, до підстав необхідно додати також повне відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди, про наявність якої може свідчити виконання певних умов: збитки або шкода піддаються усуненню або відшкодуванню; збитки або шкода мають бути усунуті (відшкодовані) зусиллями або за сприянням особи, яка вчинила злочин; збитки або шкода є такими, що можуть бути усунуті (відшкодовані) в певний проміжок часу, може бути підтверджено за характером і розміром (з точним визначенням обсягу, розміру чи вартості шкоди чи збитків, які відшкодовані [497, с. 104–105].

До умов укладення угоди про визнання винуватості слід віднести такі:

особою вчинено кримінальний проступок, злочин невеликої чи середньої тяжкості, тяжкий злочин;

особою вчинено особливо тяжкий злочин, віднесений до підслідності НАБУ за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, якщо інформація про вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами; не допускається укладення у провадженні, в якому бере участь потерпілий (п. 2 ч. 1 ст. 468, ч. 4 ст. 469 КПК України) [162];

злочин вчинено особою, яка завдала шкоди тільки державним чи суспільним інтересам;

наявність підозрюваного або обвинуваченого у кримінальному провадженні;

у кримінальному провадженні відсутній потерпілий;

беззаперечне визнання підозрюваним (обвинуваченим) своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення;

наявність істотних обставин для відповідного кримінального провадження, які, на думку О. О. Леляк, підлягають доказуванню [196, с. 115–116], а саме: подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення); винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є

доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, в тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення; обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру (ч.1 ст. 91 КПК України) [162];

наявність суспільного інтересу в укладанні угоди про визнання винуватості, який в укладанні угоди про визнання винуватості існує і без зазначення в ній конкретних обов'язків обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (такі обов'язки відповідно до ст. 472 КПК України зазначаються лише, якщо вони відбулися);

настання бажаних для сторін наслідків. Угода, спрямована на певні позитивні для обох сторін наслідки як-от: розкриття складних і латентних злочинів, економія часу та бюджетних коштів – для сторони обвинувачення, передбачуване покарання, економія власних коштів та прискорений порядок судочинства – для підозрюваного (обвинуваченого) [196, с. 83];

умови угоди не суперечать вимогам КПК України, в тому числі проведено правильну правову кваліфікацію кримінального правопорушення;

умови угоди не порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб;

існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди було добровільним;

очевидна можливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань;

угода про визнання винуватості ініційована після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку;

наявність обов'язків підсудного (обвинуваченого) надати правдиві

показання про обставини кримінального правопорушення, яке йому інкримінується;

активне сприяння в розкритті злочину (у виді співробітництва у викритті інших злочинців або інших кримінальних правопорушень). Науковці зазначають, що угоди в таких випадках, незважаючи на те, що такі домовленості є необов'язковою (субсидіарною) складовою їх змісту, не відповідають за метою укладення інтересам суспільства, оскільки спрямовані винятково на задоволення приватного інтересу підозрюваного чи обвинуваченого щодо пом'якшення покарання [403, с. 92]. Дійсно, необхідно конкретизувати умови дій підозрюваного (обвинуваченого) щодо обов'язків під час виконання угоди про визнання винуватості, оскільки зміна покарання може наставати не внаслідок його дій щодо викриття інших осіб, а в результаті того, що особа визнала свою винуватість. О. В. Стратій пропонує у контексті співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, віднести надання показань у суді, надання документів, предметів, участь у слідчих (розшукових) діях, упродовж яких особа вказує джерела доказів, місцезнаходження осіб, речей, документів тощо [403, с. 92–93];

затвердження конкретного переліку слідчих (розшукових) дій, участь в яких повинен брати підозрюваний (обвинувачений);

узгоджене покарання;

умови часткового звільнення підозрюваного, обвинуваченого від цивільної відповідальності у виді відшкодування державі збитків внаслідок вчинення ним кримінального правопорушення;

умова, щодо якої факт ініціювання та укладення угоди про визнання винуватості, а також твердження, що були зроблені з метою досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або визнання винуватості (ч. 6 ст. 46 КПК України);

участь захисника в процедурі укладення угоди про визнання винуватості.

Розглядаючи елементи угоди про визнання винуватості, необхідно наголосити на наявності її окремих видів. Законодавець не виокремлює видів

угод про визнання винуватості й, відповідно, не робить різниці між видами пост кримінальної поведінки, видами покарання, яке призначається залежно від рівня співробітництва з органами слідства тощо. Зазначене суттєво впливає на ефективність використання інституту угод і наявність суспільного інтересу при їх укладенні, оскільки у частині вивчених кримінальних проваджень (33,7 %) такі угоди укладались без врахування обов'язків допомоги слідству (додаток Б).

Науковці вже робили спроби класифікувати угоди про визнання винуватості. М. Й. Вільгушинський пропонує класифікувати угоди про визнання винуватості на два різновиди: 1) угода про визнання винуватості, яка містить обов'язок підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою; 2) угода про визнання винуватості, яка не містить обов'язку підозрюваного чи обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою [63, с. 101].

О. О. Леляк здійснює більш повну класифікацію угод про визнання винуватості за такими критеріями:

– за суб'єктами, що укладають угоду (угода між прокурором та підозрюваним, або угода між прокурором та обвинуваченим); за стороною, яка ініціює угоду (угода, що ініційована стороною обвинувачення (прокурором), або ж стороною захисту (підозрюваним, обвинуваченим) (ч. 2 ст. 469 КПК України)); за кількістю підозрюваних (обвинувачених), з якими укладається угода: з однією особою або з кількома особами (абз. 1 ч. 8 ст. 469 КПК України); за ступенем тяжкості кримінального правопорушення: угоду, укладену щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів або ж особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності НАБУ (ч. 4 ст. 469 КПК України); за стадіями кримінального процесу, на яких вона укладається (досудова угода та угода, що укладається вже під час судового провадження (ч. 5 ст. 469 КПК України)); за умовами, що містить угода: (ті, що передбачають обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінального

правопорушення, вчиненого іншою особою, та ті, що такого обов'язку не передбачають); за мірою покарання, що призначається особі (узгоджене покарання або узгоджене покарання та звільнення від його відбування з випробуванням (ч. 1 ст. 472 КПК України) [196, с. 86–87].

На нашу думку, така класифікація не повна, оскільки не враховує низки важливих чинників, які впливають на ефективність реалізації угоди, зокрема, в частині співробітництва зі слідством, тому пропонуємо додаткові критерії класифікації угод про визнання винуватості (з врахуванням вивчення кримінальних проваджень, де були відзначені відповідні ознаки):

за видом посткримінальної поведінки: (особа тільки визнає вину у вчиненні кримінального правопорушення (27,1 %); особа визнає свою вину у вчиненні іншого кримінального правопорушення, ніж те, відносно якого здійснюється кримінальне провадження (6,6 %); особа визнає вину і надає допомогу слідству у викритті інших осіб, які вчинили це саме кримінальне правопорушення (32,3 %); особа визнає вину і надає допомогу слідству у викритті інших осіб, які вчинили інше кримінальне правопорушення (25,1 %); особа визнає вину і викриває співучасників у вчиненні інших кримінальних правопорушень (8,9 %);

за ступенем суспільної небезпеки особа, яка укладає цю угоду (особа раніше була засуджена (42,2 %), особа раніше не була засуджена (57,8 %));

реалізація умов угоди (угода виконана (78,2 %), угода не виконана (21,8 %));

етап вчинення кримінального правопорушення, в якому особа визнає себе винуватою (мало місце готування до злочину (11,2 %), мав місце замах на злочин (9,2%), мав місце закінчений злочин (79,5 %)) (додаток Б).

Важливе значення має послідовність дій щодо укладення та реалізації умов угоди про визнання винуватості, які ми позиціонуємо як етапи.

Щодо порядку дій та кількості зазначених етапів у науковців немає одностайної думки. М. В. Лотоцький вважає, що процедуру провадження на основі угод про визнання винуватості можна поділити на чотири етапи за

статтями КПК України: ініціювання та укладення угоди (ст. 469 КПК України); загальний порядок судового провадження на підставі угод (ст. 474 КПК України); вирок на підставі угоди (ст. 475 КПК України); наслідки невиконання угоди (ст. 476 КПК України) [202, с. 290].

Є. М. Блажівський, Ю. В. Грошевий та деякі інші виокремлюють тільки етапи процедури укладення прокурором угоди про визнання винуватості (як на стадії досудового розслідування, так і в судовому провадженні): визначення обставин, які прокурор вважає необхідним урахувати при вирішенні питання про можливість і доцільність укладення угоди із їх переліку, визначеного у ст. 470 КПК України; ініціювання укладення угоди; уточнення позицій сторін; складання проекту угоди та ознайомлення підозрюваного (обвинуваченого) з ним; уточнення умов угоди та внесення відповідних виправлень у текст; роз'яснення прокурором підозрюваному (обвинуваченому) наслідків укладення та затвердження угоди, невиконання угоди; виготовлення остаточного варіанта угоди та ознайомлення підозрюваного (обвинуваченого) з ним; підписання угоди сторонами; якщо угоди досягнуто під час досудового розслідування – вирішення прокурором питання щодо необхідності відкладення направлення до суду обвинувального акта з підписаною сторонами угодою з підстав, визначених у ч. 1 ст. 474 КПК України; направлення обвинувального акта з угодою до суду [166, с. 386].

С. С. Чернявський, Л. Д. Удалова та інші в процесі укладення угод виокремлюють такі етапи: первісна згода сторін вступити у переговори щодо примирення або визнання винуватості; з'ясування та процесуальне закріплення фактичних обставин кримінального провадження; кваліфікація злочину згідно з нормами кримінального права; визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини щодо вчиненого злочину; якщо це неможливо, то досягнення домовленості про застосування обвинувачення в меншому обсязі або зміна обвинувачення та пропозиція стосовно призначення м'якшого покарання; укладення змісту угоди та її підписання сторонами; передання угоди про визнання винуватості на затвердження до суду [335, с. 19–20].

Ураховуючи думки зазначених науковців, слід виокремити етапи підготовки укладення та реалізації (виконання) умов угоди про визнання винуватості з врахуванням досудової та судової стадії кримінального провадження. На нашу думку, частина дій, які вищезазначеними науковцями позиціонуються як окремі етапи провадження на підставі угоди про визнання винуватості, є діями в межах певного етапу, що спрямовані на досягнення завдань цього самого етапу.

Тому, з урахуванням зазначеного, варто виокремити такі етапи кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості:

ініціювання угоди про визнання винуватості (на цьому етапі одна із сторін, оцінивши обставини справи, звертається з пропозицією до іншої, маючи на меті укладення угоди);

визначення умов угоди про визнання винуватості (залежно від сторони, яка ініціює угоду, завдання відрізняються, наприклад, якщо підозрюваний є ініціатором – прокурор оцінює суспільний інтерес і навпаки);

оскарження підозрюваним відмови прокурора щодо укладення угоди про визнання винуватості (факультативні, в разі відмови);

укладення угоди про визнання винуватості (на цьому етапі уточнюються позиції сторін, складається проект угоди, прокурор роз'яснює наслідки невиконання умов угоди, підписання угоди сторонами);

виділення кримінального провадження щодо особи, з якою досягнуто згоди в окреме провадження (у випадку, коли кримінальне провадження здійснюється щодо кількох осіб, які підозрюються у вчиненні одного або кількох правопорушень і угода про визнання винуватості укладена не з усіма підозрюваними (обвинуваченими), також на цьому етапі повинно вирішуватися завдання щодо забезпечення безпеки осіб, з якими укладена угода (факультативно, за наявності зобов'язань щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншими особами, в разі реальної загрози з їх боку);

проведення досудового розслідування відносно підозрюваного

(обвинуваченого) (на цьому етапі здійснюється фіксація та процесуальне закріплення всіх обставин кримінального провадження);

оцінка прокурором результатів виконання зобов'язань підозрюваного (обвинуваченого) щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (факультативно, якщо такі домовленості мали місце);

направлення обвинувального акта з угодою до суду (на цьому етапі угода про визнання винуватості направляється до суду);

розгляд угоди судом на підготовчому судовому провадженні (проводиться під час підготовчого судового засідання з участю сторін угоди – прокурора та обвинуваченого (на цьому етапі суд перевіряє угоду на відповідність вимогам КПК України, переконується у добровільності));

ухвалення рішення судом про затвердження угоди, ухвалення вироку та призначення узгодженої сторонами міри покарання;

зупинення проведення процесуальних дій та розгляд угоди в разі досягнення угоди під час судового провадження (альтернативний етап);

звернення прокурора до суду з клопотанням про скасування вироку (у разі невиконання угоди прокурор звертається до суду, який затвердив угоду, з питанням про скасування вироку);

розгляд клопотання про скасування вироку в судовому засіданні та винесення ухвали суду про його скасування (призначення судового розгляду в загальному порядку або направлення матеріалів провадження для завершення досудового розслідування в загальному порядку).

Таким чином, нами розглянуті основні елементи угоди про визнання винуватості, до яких віднесені мета та предмет угоди; умови та підстави її укладення; засади угоди, її види та етапи провадження на підставі угоди про визнання винуватості.

2.2. Особливості досудового провадження на підставі угод про визнання винуватості

Кримінальне провадження на підставі угод про визнання винуватості можна умовно поділити на дві основні стадії, кожна з яких має свої завдання, передбачає участь сторін угод у певній формі, особливості кримінального провадження тощо. З огляду на це, слід виокремити першу стадію – досудове розслідування на підставі угоди про визнання винуватості.

Незважаючи на досить активне застосування інституту угод про визнання винуватості, на практиці виникає чимало проблем, насамперед, через відсутність роз'яснень особливостей реалізації відповідних положень КПК України на стадії досудового розслідування, а також під час направлення угод до суду, що нерідко призводить до застосування неналежних процедур, прийняття суперечливих судових рішень, і, як наслідок, оскарження рішень на підставі угод [335, с. 5]. Насторожене ставлення до укладення угоди про визнання винуватості пояснюється тим, що цей правовий інститут є новим для вітчизняного кримінального процесу [121, с. 230]. Науковцями висловлювалися побоювання, що на практиці укладення угод про визнання винуватості може мати певні негативні наслідки й основною проблемою застосування цього інституту вважають посилення ролі прокурора та зменшення ролі суду в кримінальному провадженні, яке може призвести до того, що переважна кількість обвинувальних вироків буде ухвалюватися не в результаті успішного доказування з боку сторони обвинувачення, а лише тому, що обвинувачений беззастережно визнає себе винуватим [110, с. 14]. Крім того, висловлювалися небезпідставні застереження щодо зменшення ролі захисника у кримінальних провадженнях на підставі угоди про визнання винуватості. Ці та інші проблеми досліджувалися науковцями і за результатами наукових доробок знаходили вирішення. Наприклад, ч. 2 ст. 52 КПК України було доповнено пунктом 9, який регламентував участь захисника у кримінальному провадженні на підставі угоди між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим про визнання

винуватості з моменту ініціювання укладення такої угоди (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» [330]).

Щодо більшості проблемних питань правового регулювання угоди про визнання винуватості, то вони залишаються відкритими. З одного боку, надання сторонам можливостей укладення угод про визнання винуватості в кримінальному провадженні має на меті виробити таку процедуру кримінального процесу, яка пришвидшувала б його завершення без застосування усього комплексу визначених кримінальним процесуальним законом засобів, виконуючи при цьому усі завдання, які стоять перед кримінальним судочинством. З іншого боку, певні «договірні» форми з'являються ще на етапі оперативно-розшукової роботи – про виявлення та встановлення осіб, які вчинили злочин, у процесі розшуку особи, при встановленні оперативного контакту з «потенційними» злочинцями (тобто особами, які перебувають у «криміногенних» групах і ризикують, в процесі співробітництва з правоохоронними органами вчинити кримінальне правопорушення). Таке перше коло «переговорного правосуддя» є, безсумнівно, з позиції кількості найбільш об'ємним, але з позиції якості – зовсім невизнаним, воно є цілком неформальним, негласним, до того ж воно порушує два складні питання: стосовно нерівності сторін і законності неформальної угоди [345, с. 97–98]. Тому законодавець чітко обмежив як коло суб'єктів угоди про визнання винуватості (сторін), так і часові межі ініціювання та укладення угоди про визнання винуватості.

Науковці, які досліджували проблемні питання угоди про визнання винуватості, не розглядали послідовність дій сторін угоди в комплексі, розраховуючи на нормативне регулювання. Наприклад, Р. В. Новак [258, с. 114] зазначає, що вимоги щодо ініціювання угоди про визнання винуватості більш детально вказуються у наказі ГПУ «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 19 грудня 2012 року № 4 гн. Але у цьому

нормативному акті (зі змінами, внесеними наказом ГПУ від 26.07.2013 № 4гн-1) зазначено тільки обов'язки прокурора, який здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням щодо забезпечення інформування підозрюваного про право на угоду про визнання винуватості, роз'яснення механізму реалізації прав на укладення угоди про визнання винуватості (п. 5); узгодження під час судового провадження укладення угоди про визнання винуватості з керівником органу прокуратури (п. 19); долучення до наглядового провадження копії угоди з його відміткою (п. 19.1); у разі невиконання угоди про визнання винуватості звертатися до суду, який затвердив таку угоду, з клопотанням про скасування вироку (п. 28); обов'язковість участі прокурора у судовому провадженні за клопотаннями про скасування судом вироку у разі невиконання угоди про визнання винуватості (п. 28.1) [325]. Окрім того, ГПУ направила до місцевих підрозділів прокуратури кілька інформаційних листів з цього питання [326; 327; 329], але вони не мають необхідного змістовного навантаження або у них наводяться приклади помилкових (у тому числі й незаконних) рішень прокурорів у процесі ініціювання та укладення угоди про визнання винуватості.

Зазначене зумовлює необхідність аналізу норм кримінального процесуального законодавства, які стосуються правових та організаційних питань укладення та реалізації угоди на стадії досудового провадження, дослідження правових особливостей діяльності учасників [147, с. 215], порядку ініціювання укладення та реалізації угоди про визнання винуватості з метою визначення перспективної стратегії його розвитку [403, с. 6].

У попередньому розділі ми визначали як перший етап укладення угоди про визнання винуватості – ініціювання угоди про визнання винуватості під час досудового розслідування. Термін «ініціювати» в Тлумачному словнику української мови визначається як збуджувати, викликати що-небудь, будучи початковим поштовхом, імпульсом [56, с. 497]. У КПК України зазначено, що угода про визнання винуватості укладається з ініціативи прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого. Укладення угоди про визнання винуватості

може ініціюватися в будь-який момент після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку [166, с. 467]. Слідчий в разі, коли підозрюваний (обвинувачений) виявив бажання укласти угоду про визнання винуватості, повинен повідомити про це прокурора [335, с. 13].

Буквально розуміючи закон, прокурор має право ініціювати укладення угоди про визнання винуватості, а слідчий, який повинен допитати особу і повідомити їй про можливість укладення угоди такого права не має. Обов'язок прокурора, який здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, щодо забезпечення інформування підозрюваного про право на укладення угоди про визнання винуватості з роз'ясненням механізму його реалізації закріплено в п. 5 наказу ГПУ [325]. Але слід урахувати, що такі функції можуть здійснюватись як особисто прокурором, так і слідчим (п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України). Проте саме на прокурора покладено зобов'язання щодо організації їх своєчасного та належного виконання [294, с. 16]. Дійсно, прокурор є провідним і центральним суб'єктом, на якого покладається як ініціювання, так і безпосередньо укладення угоди, а в подальшому – й контроль за реалізацією її наслідків. Фактично, виходячи із положень ч. 2 ст. 469 КПК України, прокурор є винятковим суб'єктом з боку сторони обвинувачення, який має право ініціювати укладення угоди про визнання винуватості [432, с. 442]. Інакше кажучи, якщо підозрюваний висловлює бажання щодо укладення угоди про визнання винуватості, слідчий повинен зупинити допит, повідомити прокурора, який, в свою чергу, власну ініціативу може реалізувати шляхом особистого допиту підозрюваного або беручи участь у його допиті слідчим. Необхідно звернути увагу на кілька моментів (відзначених респондентами):

- по-перше, відсутність закріплених у законі термінів передачі інформації про бажання підозрюваного укласти угоду про визнання винуватості від слідчого до прокурора, з моменту коли підозрюваний висловив своє бажання укласти таку угоду слідчому (72,6 %);

- по-друге, відсутність певної форми, в якій слідчий повинен поінформувати підозрюваного про можливість укладення угоди (56,1 %);

– по-третє, відсутність межі інформування слідчим підозрюваного про умови угоди про визнання винуватості (56,7 %) (додаток В).

На нашу думку, в законі необхідно закріпити чіткий порядок звернення підозрюваного до прокурора, бо коли слідчий починає пояснювати підозрюваному його право на укладення угоди, то неодмінно він частково ініціює її укладення, оскільки підозрюваний сприймає слідчого як особу, що веде розслідування і має певні повноваження. Хоча інформування про право не можна ототожнювати з ініціюванням укладення угоди, оскільки процес ініціювання повинен відображати власне волевиявлення сторін на досягнення компромісу у кримінальному провадженні, але, на нашу думку, (яку розділяють 73,5 % респондентів (додаток В)) межа занадто тонка, щоб її можна було залишити без відповідного правового регулювання. В аналізованих кримінальних провадженнях немає будь-яких документів, що свідчили б про інформування з боку слідчого (22,1 %); про це зазначено у протоколах допиту підозрюваного (31 %); в окремих протоколах про роз'яснення прав на захист (7,6 %); в окремих протоколах про роз'яснення прав на укладення угоди (4,6 %); у пам'ятці про права та обов'язки підозрюваного (35,3 %) (додаток Б). Зазначене свідчить про відсутність чіткого регламентування цього питання і потребує відповідного правового регулювання. Оскільки в цьому випадку йдеться про право підозрюваного на вирішення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості, то будь-які роз'яснення слідчого щодо його реалізації доцільно розгляди у контексті роз'яснення процесуальних прав учасників кримінального провадження, якими їх наділено законом [294, с. 17]. Процедуру такого роз'яснення ми аналізували з врахуванням думок респондентів. Згідно з п. 2 ч. 3 ст. 42 КПК України, підозрюваний, обвинувачений має право бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, а також отримати їх роз'яснення (п. 1 ч. 1 ст. 56 КПК) [162], тому слідчий зобов'язаний повідомити підозрюваному його права, роз'яснити суть, а також одночасно з повідомленням вручити пам'ятку з переліком процесуальних прав та обов'язків (72,3 % респондентів висловилися за функціонування такого

механізму), як це передбачено ч. 8 ст. 42, абз. 2 ч. 2 ст. 55, ч. ч. 2, 3 ст. 276 КПК України, в якій серед інших прав має міститися роз'яснення про те, що на всіх стадіях кримінального провадження підозрюваний (обвинувачений) має право ініціювати перед прокурором укладення угоди про визнання винуватості. Слідчий не повинен домовлятися з підозрюваним про умови угоди, а просто констатувати наявність такого права (так вважають 80,7 % респондентів). Окрім того, у пам'ятці повинна бути зазначена форма звернення до прокурора – підозрюваний має право звернутися з клопотанням до прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва (72,3 %). Відповідне клопотання підозрюваного у разі надходження його до керівника органу прокуратури, прокурора вищого рівня або до слідчого теж повинно передаватися саме прокурору, який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні (72,3 %). Крім того, необхідно передбачити конкретний (3-денний) термін, протягом якого слідчий повинен передати зазначене клопотання прокурору – процесуальному керівнику (80,7 %). Практично таким чином вирішується питання участі захисника, оскільки одночасно, до допиту як підозрюваний, особа повідомляється про право на захист (про що складається протокол), а отже, може клопотати про укладення угоди про визнання винуватості вже за активної участі захисника (64,2 %) (додаток В).

Але ініціювання угоди – це ще не її укладення. Як правильно зазначив Р. В. Новак, ініціювання укладення угоди не супроводжується автоматичним досягненням таких домовленостей, чинним кримінальним процесуальним законодавством чітко не визначено порядок, строк переговорів і консультацій [258, с. 136]. Г. Є. Тюрін вважає, що укладення угод означає досягнення сторонами згоди з усіх принципових питань щодо змісту угоди й підписання її остаточного варіанта [432, с. 443] і підтримує думку М. І. Хавронюка, який, у свою чергу, вважає, що весь цей процес по суті залишається поза сферою кримінального провадження і не має жодного процесуального значення, що є

істотною прогалиною в законодавстві, оскільки не існує жодних гарантій того, що попередні домовленості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим будуть визначені в основній угоді про визнання винуватості [461, с. 6–7].

Респонденти (90,3 %) практично одноставно вважають, що у випадку, коли предметом угоди про визнання винуватості є не тільки визначення вини, а й обов'язок щодо співробітництва, необхідна участь слідчого під час ініціювання угоди. Дійсно, на нашу думку, слідчий може не тільки повідомити про можливість укладення угоди, а й клопотати перед прокурором про її ініціювання. Річ у тім, що слідчий, у разі отримання відомостей, які дають підстави вважати, що підозрюваний (або особа без статусу до об'явлення підозри) має інформацію, необхідну для кримінального провадження, може заздалегідь попередити про це прокурора, щоб той виступив ініціатором укладення угоди про визнання винуватості, й допит підозрюваного вже відбувся з урахуванням умов укладеної угоди (така процедура забезпечить відповідну процесуальну економію) (такої думки дотримуються 79,2 % респондентів). А. С. Александров, В. В. Колесник стверджують, що укладенню угоди про визнання винуватості передують комплекс оперативно-розшукових заходів, проведених щодо підозрюваного з метою схилення його до співробітництва і пропонує регламентувати участь у визначенні умов угоди в частині обов'язків співробітництва у викритті інших кримінальних правопорушень. – *Авт.*) працівника оперативного підрозділу, який здійснює оперативне супроводження кримінального провадження [9, с. 18] (такої думки притримуються 36,3 % респондентів)(додаток В). На нашу думку, така необхідність може виникнути у випадку, коли підставою для початку кримінального провадження є матеріали оперативного підрозділу і дії особи щодо підготовки злочину у складі групи або ОЗУ попередньо зафіксовані оперативними працівниками.

На наступному етапі визначаються умови угоди. Визначаючи кримінальне переслідування як діяльність прокурора, спрямовану на

притягнення особи до кримінальної відповідальності, в її контексті необхідно розглядати також ситуації ухвалення рішення про застосування альтернативи кримінальному переслідуванню, яке має приймати той суб'єкт, який кримінальне переслідування здійснює, тобто прокурор, який і нестиме за це відповідальність [183, с. 55]. Отже, участь прокурора в кримінальному провадженні на підставі угод зумовлюється необхідністю визначення цим суб'єктом кримінального провадження тієї чи іншої альтернативи кримінальному переслідуванню [433, с. 398–399].

Разом із тим узагальнення практики [85, с. 17–18] та результати аналізу кримінальних проваджень свідчать про непоодинокі випадки порушень, які допускають прокури в процесі укладення угод:

угоди про визнання винуватості укладаються в провадженнях, в яких бере участь потерпілий (6,3 %);

угоди про визнання винуватості укладаються за браком у діях підозрюваного ознак кримінального правопорушення (2,3 %);

узгоджене сторонами угоди покарання суперечить вимогам закону, зокрема: строк покарання за незакінчений злочин перевищує максимально встановлену законом межу, безпідставно узгоджується міра покарання менша, ніж передбачено санкцією статті КК України, або взагалі санкцією не передбачена (10,2 %);

угоди укладаються (підписуються) не тим прокурором, що є процесуальним керівником кримінального провадження (13,5 %);

між ініціюванням угоди та її укладанням (підписанням) минає строк, який не співвідноситься зі встановленим законом строком досудового розслідування (3,6 %) (додаток Б).

Якщо частина з цих порушень явна і дії прокурора чітко регламентовані у КПК України, то інша частина проблемних питань не є врегульованою. Наприклад, якщо в кримінальному провадженні бере участь один прокурор, то питань не виникає – саме він є призначеною у встановленому законом порядку особою для здійснення повноважень прокурора в конкретному кримінальному

провадженні щодо нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання публічного обвинувачення в суді (п. 4, 11, 13–15 ч. 2 ст. 36, ч. 2 ст. 37 КПК України) [162], але поряд з цим керівник органу прокуратури (п. 9 ч. 1 ст. 3 КПК України) [162] у межах здійснюваного ним контролю за якістю процесуального керівництва досудовим розслідуванням зобов'язаний перевіряти відповідність угоди про визнання винуватості вимогам закону та за наявності підстав – погоджувати її підписання (п. п. 19.1, 3.1 [325]). Не регламентовано, в якій формі здійснюється це погодження – в результаті у 5,6 % з вивчених кримінальних проваджень угода була підписана саме керівником органу прокуратури і не зрозуміло в якій якості – як погодження (але в такій ситуації практично саме ця особа уклала угоду з боку обвинувачення – тоді це порушення, адже він не є процесуальним керівником кримінального провадження, або як старший прокурор групи прокурорів і тоді можна відшукати правову підставу, але тільки на рівні підзаконного нормативного акта – відомчого наказу [325]. У методичних рекомендаціях, розроблених фахівцями Національної академії прокуратури, зазначено: «У кримінальному провадженні, в якому процесуальне керівництво здійснюється групою прокурорів, члени групи перед прийняттям процесуальних рішень зобов'язані доповідати про них старшому прокурору групи, визначеному відповідною постановою керівника органу прокуратури. Процесуальне рішення старшого прокурора групи є остаточним» [294, с. 13]. Повноваження щодо підписання процесуальних документів у цих провадженнях (у тому числі угоди про визнання винуватості) покладаються на старшого прокурора групи (ч. 1 ст. 37 КПК України, п. 2.3, 2.4, 21.3 [325]).

На нашу думку, повноваження прокурора в цьому питанні не повинні регламентуватися підзаконними нормативними актами або методичними рекомендаціями. Науковці зазначають, що ст. 36 КПК України не згадує в переліку повноважень прокурора спеціальні повноваження, присвячені його участі в кримінальному провадженні на підставі угод. Із цього можна зробити

висновок, що у сфері застосування інституту угод прокурор не має певних спеціальних повноважень, а реалізує загальні, проте з тими особливостями, які передбачено главою 35 КПК України [433, с. 400].

Крім того, не з'ясоване питання щодо співвідношення часу, який витрачається на ініціювання та укладення угоди, із встановленими законом строками досудового розслідування. Так, КПК України не передбачає можливості зупинення досудового розслідування на час, необхідний для досягнення домовленостей щодо примирення чи визнання винуватості, хоча іноді цей процес може бути достатньо тривалим [432, с. 443]. З огляду на зазначене вважаємо, що ч. 2 ст. 36 КПК України необхідно доповнити положеннями, які стосуються обов'язків і прав прокурора з участю у провадженнях на підставі укладення угоди про визнання винуватості, передбачити всі варіанти участі прокурора залежно від його посади та повноважень у кримінальному провадженні, термін і форму відповіді на клопотання підозрюваного щодо бажання укласти угоду.

Прокурор також має право відмовити в укладенні угоди про визнання винуватості. На наш погляд, саме у цьому виявляються дискреційні повноваження прокурора. З іншого боку, КПК таким чином регламентує можливість реалізації прав підозрюваного щодо невикористання відомостей (які він надав при визначенні умов угоди) у разі її не укладення та зловживання підозрюваним (його захисником) цим правом, що може призвести до неможливості «довести» кримінальне провадження до судового розгляду. Ці два негативні чинники пов'язані між собою як дві сторони одного процесу. Щодо стосується дискреційних повноважень прокурора, то науковці мають різні, певною мірою діаметрально протилежні погляди на їх рівень: С. М. Малихіна та Ю. П. Смокович (як представники Національної академії прокуратури) вважають, що прокурор у кримінальному провадженні за кримінальним процесуальним законом України не наділений жодними дискреційними повноваженнями (діяти на власний розсуд) щодо розпорядження обвинуваченням. Згідно з КПК України, сторони кримінального

провадження є вільними у використанні своїх прав лише у межах та в спосіб, що передбачені КПК України (ч. 1 ст. 26 КПК) [294, с. 8]. Г. П. Серета вважає, що одним із прогалин інституту угоди про визнання винуватості називають наявність широкого законодавчого простору для зловживань з боку прокурора [382, с. 7]. І. А. Тітко зазначає, що своєрідною юридичною аксіомою є прямо пропорційний зв'язок між можливістю зловживань посадовими повноваженнями та ступенем дискреції, якою наділений посадовець у тому чи іншому питанні [426, с. 202], а Є. В. Повзик відзначає обставини, які в цьому питанні забезпечують прокурору практично безмежні дискреційні повноваження: значна частина перелічених юридичних фактів, що мають бути враховані під час ухвалення рішення про укладення угоди, сформульовані шляхом використання оціночних категорій, а отже, їх констатація цілком залежить від волі правозастосовника (у цьому випадку – прокурора) [292, с. 78]; у законі йдеться лише про необхідність врахування прокурором зазначених чинників під час вирішення питання щодо укладення угоди про визнання винуватості (тобто без установлення відповідних юридичних фактів угода не може бути укладена), але при цьому КПК України не зобов'язує прокурора укласти угоду з підозрюваним, якщо всі чинники, що мають враховуватися, указують на можливість і доцільність її укладення [426, с. 202].

Проте реальною видається ситуація, коли сторони угоди (прокурор і підозрюваний чи обвинувачений) під час перемовин не досягли згоди, але стороні обвинувачення стали відомі певні обставини, які можуть істотно вплинути на слідство, та в подальшому можуть бути використані на шкоду стороні захисту. І хоча в законі передбачено, що у разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості (ч. 6 ст. 469 КПК України), реалізувати вказане положення на практиці вкрай складно [213, с. 389]. Формально будь-які відомості, які стали відомі слідчому, прокурору впродовж проведення переговорів щодо визнання винуватості, не можуть бути використані як докази,

що підтверджують винуватість особи, і на них не можна посилатись у подальшому кримінальному провадженні [166, с. 453], але яким чином може бути вирішена дилема у випадку, коли показання підозрюваного це єдиний доказ й іншим чином довести його винуватість неможливо. Наприклад, підозрюваний вказав місцезнаходження предметів, отриманих як неправомірна вигода, а потім прокурор відмовив в укладенні угоди. Якщо розуміти вимоги закону буквально, то ці предмети не можуть бути вилучені (оскільки на них вказав сам підозрюваний під час узгодження умов угоди) і хоча це не може розглядатися як відмова від обвинувачення – доведення винуватості, але без таких доказів це безперспективно.

На законодавчому рівні будь-які підстави для відмови прокурора в укладанні угоди не передбачені, що дозволяє дійти висновку, що відмова може бути взагалі не вмотивована. Цілком залишити на розсуд прокурора як питання оцінки фактів, що мають враховуватися, так і ухвалення остаточного рішення щодо укладення угоди про визнання винуватості, на наш погляд, таїть небезпеку ущемлення особистих інтересів підозрюваного (обвинуваченого) та загальносуспільних інтересів, на досягнення яких має бути спрямований такий кримінальний процесуальний інститут. Зокрема, не виключені випадки, коли з особистих (у тому числі корупційних) міркувань прокурор відмовлятиме в укладенні угоди про визнання винуватості підозрюваному (обвинуваченому), навіть якщо останній запропонує надзвичайно вигідні з позиції задоволення суспільного інтересу умови такої угоди [426, с. 202].

На нашу думку, ці взаємопов'язані проблеми можна розв'язати таким чином. Під час узгодження умов угоди сторона захисту обирає таку позицію: до умови угоди вноситься порядок надання інформації, відповідно якого підозрюваний усно надає певні показання, але до протоколу заносяться тільки дані про наявність такої інформації без розкриття її змісту. У разі відмови прокурора від укладення угоди, особи, які брали участь в укладенні угоди у кримінальному провадженні, не можуть бути допитані як свідки щодо обставин, які стали їм відомі у зв'язку з участю в укладенні угоди. Крім того, у

будь-якому разі не можуть бути визнані допустимим доказом показання з чужих слів (підозрюваного, обвинуваченого), якщо вони даються слідчим, прокурором стосовно пояснень осіб, які їх надали слідчому, прокурору під час здійснення ними кримінального провадження (ч. 7 ст. 97 КПК України). Отже, відомості, які стали відомі слідчому, прокурору під час досягнення домовленостей про визнання винуватості, не можуть бути використані як докази, що підтверджують винуватість особи, й на них не можна посилатись у подальшому кримінальному провадженні [169, с. 268].

Поряд з цим передбачена можливість судового оскарження рішень прокурора, прийнятих за результатами розгляду клопотань щодо укладення угоди. І. А. Тітко вважає, ми також схвалюємо думку науковця (як і 20,7 % респондентів (додаток В)), що КПК України вирішує питання можливості оскарження рішення прокурора про відмову в укладенні угоди про визнання винуватості, але дає на це питання негативну відповідь. Річ у тім, що звернення з пропозицією про укладення угоди про визнання винуватості здійснюється підозрюваним (обвинуваченим) шляхом подання відповідного клопотання. Таким чином, якщо прокурор не вбачає підстав для його задоволення, він має винести відповідну постанову (ч. 2 ст. 202 КПК України). Крім того, зважаючи на положення ч. 3 ст. 93 (в якій йдеться про можливість оскарження виключно відмови в проведенні слідчих дій) та п. 7 ч. 1 ст. 303 КПК України, таке рішення прокурора на стадії досудового розслідування буде остаточним і таким, що не підлягає оскарженню, але слід зазначити, що відповідно до ч. 2 ст. 303 КПК України скарги на рішення, дії чи бездіяльність прокурора, які не розглядаються під час досудового розслідування, можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження в суді згідно з правилами ст. 314-316 КПК України [426, с. 203].

Наступним етапом цієї стадії досудового розслідування на підставі угод про визнання винуватості є узгодження умов угоди. Формально узгоджувати ці умови повинен прокурор, але зрозуміло, що протягом однієї зустрічі можна визначити умови тільки у загальному вигляді (42,3 % респондентів зазначили,

що обов'язок щодо співробітництва виглядає саме як загальні фрази, котрі можливо інтерпретувати як на користь підозрюваного, так і навпаки (додаток В)). Схожа ситуація і з вивченими кримінальними провадженнями – у 22,1 % з них обов'язки визначені загальними фразами на кшталт «надати допомогу у боротьбі зі злочинністю», «надати свідчення щодо осіб, які реалізують наркотичні речовини» тощо (додаток Б). Суттєвим чинником, що зумовлює таку ситуацію є те, що формально прокурор упродовж підготовки угоди має проводити аналіз доцільності її укладення, але вирішення цього питання не пов'язане з оцінкою законності (яка складає предмет прокурорського нагляду) за процесуальною діяльністю органів досудового розслідування. Так за змістом законодавства прокурор може втручатися у рішення раніш не притаманних йому питань тактики розслідування, не маючи відповідної інформації, яка міститься не тільки у матеріалах провадження, а й в думках слідчого. Тому аналіз правозастосовної практики (кримінальних проваджень) свідчить про наявність низки прогалин (які також частково відзначають науковці) [335, с. 26–29; 290, с. 270; 85]: обраний вид покарання суперечить вимогам КК України (10,2 %); допущена неправильна правова кваліфікація кримінального правопорушення (10,2 %); при призначенні в угоді покарання за сукупністю злочинів не враховано вимоги ст. 70 КК України (4,6 %); умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб (п. 3 ч. 7 ст. 474 КПК України) (3,6 %); відсутні фактичні підстави для визнання винуватості (п. 6 ч. 7 ст. 474 КПК України) (2,3 %); існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним (п. 4 ч. 7 ст. 474 КПК України) (9,6 %); умови угоди не відповідають інтересам суспільства (п. 2 ч. 7 ст. 474 КПК) (9,6 %); очевидна неможливість виконання обвинуваченим узятих на себе за угодою зобов'язань (п. 5 ч. 7 ст. 474 КПК України) (14,2 %); угоду укладено прокурором з особою, звільненою після затримання, якщо їй не повідомлено про підозру протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання (ч. 2 ст. 278 КПК України) (2,3 %); підозрюваний заявив, що йому не роз'яснено наслідків укладання угоди і він не зможе її

виконати (5,6 %); підозрюваний мав вади психіки, про що стало відомо після укладення угоди (1 %); у матеріалах справи немає доказів винуватості підозрюваного (9,6 %), окрім його визнання; підозрюваний заявив, що усно слідчий та прокурор обіцяли йому інші умови угоди, ніж ті, що записані в ній (17,5 %); прокурор та органи слідства не змогли використати інформацію, яку надав підозрюваний, що призвело до неможливості виконання ним умов угоди (8,9 %); підозрюваний визнав себе винуватим у злочині, вчиненому у складі групи, і надав відповідну допомогу слідству, але в процесі розслідування з'явилися дані, що він був обізнаний про інші злочини, в тому числі й ті, в яких особа визнана потерпілим (1,3 %); угода укладена у кримінальному провадженні, в якому потерпілим визнана юридична особа (2,3 %) (додаток Б).

На цьому етапі здійснюються наступні дії: первісна згода сторін вступити в переговори стосовно примирення або визнання своєї винуватості; з'ясування та процесуальне закріплення фактичних обставин справи в матеріалах кримінального провадження; кваліфікація злочину відповідно до норм кримінального (матеріального) права; визнання підозрюваним чи обвинуваченим суті та змісту, відповідних підозрі чи обвинуваченню; двостороння домовленість щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності або ж, якщо це неможливо, досягнення домовленості стосовно меншого обсягу обвинувачення, зміни обвинувачення або призначення м'якшого покарання; укладення проекту угоди [497, с. 150–151]. У процесі цих дій сторони угоди набувають певних прав та обов'язків. Для підозрюваного – це права на отримання альтернативного покарання, яке реалізується у разі виконання певних зобов'язань: активно і змістовно сприяти проведенню кримінального провадження щодо нього або інших осіб; забезпечити швидке досудове розслідування і судове провадження, викрити більшу кількість кримінальних правопорушень; надати можливість запобігти, виявити чи припинити більшу кількість кримінальних правопорушень, насамперед більш тяжких; відшкодувати завдану шкоду, щиро покаятися тощо [290, с. 270].

Обов'язок прокурора врахувати в угоді не тільки визнання вини, а й

сприяння розкриттю кримінальних правопорушень. Тому, на нашу думку, обов'язки підозрюваного повинні передбачати певні дії і бути викладені гранично чітко (в дужках надані результати опитування, які саме дії респонденти відносять до обов'язків підозрюваного, оскільки в жодному нормативному акті це питання не врегульовано):

по-перше – надання показань про обставини вчиненого ним злочину (тобто викриття себе в учиненні злочину), за фактом якого здійснюється провадження (100 %);

по-друге – давання показань про свою злочинну діяльність, тобто викриття себе в учиненні інших злочинів (92,1 %), що досягається: зобов'язанням дати правдиві показання; взяти участь у слідчих (розшукових) діях, які проводяться для досягнення мети провадження; підписування всіх необхідних документів (клопотань, протоколів слідчих дій тощо);

по-третє – викриття інших осіб, які брали участь у вчиненні злочину (74,7 %), для чого підозрюваний зобов'язаний надати допомогу у розшуку викраденого майна, коштів, здобутих злочинним шляхом; дати показання відносно осіб, які брали участь у вчиненні злочину;

по-четверте – викриття осіб, які вчинили інші кримінальні правопорушення (62,7 %), що може бути факультативним (оскільки такої інформації в підозрюваного може не бути), але вплине на узгодження міри покарання;

по-п'яте – надати інформацію про інші кримінальні правопорушення, які готуються, вчинюються або вчинені (44,7 %) (додаток В) (більш докладно питання обов'язків підозрюваного щодо співробітництва зі слідством розглядатиме в підрозділі 3.1).

Прокурор має право укласти або не укласти угоду про визнання винуватості, але при цьому його обов'язок врахувати характер і тяжкість обвинувачення (підозри) (тобто в учиненні якого саме кримінального правопорушення обвинувачується (підозрюється) особа, чи є це кримінальний проступок або злочин невеликої чи середньої тяжкості, тяжкий злочин,

внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам) [167, с. 882].

Ці обставини повинні розглядатися в контексті з суспільними інтересами (як мінімум викриття того злочину, який вчинив підозрюваний, його спільників тощо). Науковці зазначають, що такий суспільний інтерес полягає в отриманні відповідей на певні питання: чи надав підозрюваний або обвинувачений допомогу органам досудового розслідування у встановленні обставин кримінального провадження, з'ясуванні фактичних обставин, які мають істотне значення для розкриття злочину. Це може полягати, зокрема: у повідомленні про всі відомі епізоди й обставини вчинення злочину; у викритті інших співучасників; у визначенні ролі кожного з них у вчиненні злочину; в повідомленні про їхнє місцезнаходження; у наданні допомоги в їх затриманні; у видачі знарядь і засобів вчинення злочину, майна, здобутого злочинним шляхом. Неповідомлення компетентним органам про інших відомих винуватому співучасників злочину, а так само повідомлення про достеменно відомі цим органам обставини кримінального провадження виключає наявність такої обставини, як активне сприяння розкриттю злочину [167, с. 882]. Не повинна укладатися угода про визнання винуватості, якщо особою вчинене кримінальне правопорушення, яке набуло значного суспільного резонансу, засудження особи за таке правопорушення в подальшому буде виконувати превентивну функцію [166, с. 614]. Якщо у кримінальному провадженні немає цього суспільного інтересу, то угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим не повинна укладатися [167, с. 783].

На цьому етапі виникає кілька проблемних питань (зазначених респондентами):

відсутність у підозрюваного інформації про обставини справи, з якими вже обізнані слідчий та прокурор (42,3 %), що не дозволяє йому визначити свою «процесуальну» поведінку, оскільки існує ризик, що слідчий використає цю інформацію, а прокурор відмовить в укладенні угоди;

відсутність нормативного врегулювання фіксації зустрічей прокурора з

підозрюваним, на яких прокурор повинен узгодити умови угоди (35,1 %), якщо цих зустрічей більше однієї, на якій саме запропоновано укласти угоду (залишається не врегульованою низка питань (ці зустрічі – права чи обов'язок прокурора, їх процедура та обов'язковість складання протоколу тощо));

відсутність нормативного регулювання «градації» в питаннях укладання угоди на різних етапах провадження (29,4 %). Укладання угоди про визнання винуватості на пізніх етапах досудового розслідування не заборонено, однак не є доцільним, при наявності можливості викрити підозрюваного та інших співучасників без використання результатів співпраці, оскільки докази винуватості цих осіб вже зібрані і процесуальної економії не може бути досягнуто, а обвинувачений отримає можливість безпідставного пом'якшення покарання [121, с. 97–98];

відсутність врегулювання у КПК України підстав для прокурора узгоджувати покарання як умову укладання угоди про визнання винуватості (21,6 %) (додаток В). У КК України визначені норми щодо призначення покарання за угодами (ч. 2 ст. 75 КК – суд ухвалює рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням у разі затвердження угоди про примирення або про визнання вини, якщо сторонами узгоджено покарання у виді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, позбавлення волі строком не більше п'яти років, а також узгоджено звільнення від відбування покарання з випробуванням) [157]. Науковці мають різні думки з цього приводу. О. В. Плахотнік, О. В. Чех вважають, що можна застосовувати лише ті способи пом'якшення покарання, можливість яких прямо зазначена в КК України [290, с. 270–271]; інші вважають, що законодавство можна тлумачити розширено і дозволяти прокурору здійснювати те, на що має право суд (оскільки тільки суд має право призначати покарання нижче, ніж передбачено у КК України, або взагалі звільнити від відбування покарання). І. Давидович [97, с. 112–116], С. Малихіна, Ю. Смокович, В. Гуцуляк [294, с. 42–43], В. Новак [252, с. 134–135; 258, с. 122–123] вважають, що прокурор має право домовлятися з

підозрюваним, керуючись положеннями ст. 65–69, 43 КК України. Хоча суд і затверджує угоду, але робить це пізніше, ніж сторони (прокурор та підозрюваний) домовляться про її умови, і тому прокурору необхідно надати право чітко визначити межі та форму покарання як умову угоди.

Щоб усунути зазначені прогалини, пропонуємо таке: процесуальні рішення прокурора не повинні ґрунтуватися виключно на його суб'єктивній думці, тому підозрюваний не повинен до укладення угоди розкривати зміст відомостей, які він зобов'язується надати слідству, а тільки декларувати наявність у нього важливої для слідства інформації, яку він зобов'язується надати (якщо в подальшому підозрюваний не виконає умов угоди, прокурор буде клопотати про скасування вироку). Кожна із зустрічей прокурора з підозрюваним, під час якої узгоджуються умови угоди, повинна оформлятися протоколом допиту підозрюваного, що гарантує закріплення факту надання підозрюваним певних відомостей.

Щодо моменту укладення угоди, то, враховуючи, що метою інституту угод є раціоналізація досудового розслідування, в тому числі й процесуальна економія за рахунок використання у процесі доказування відомостей про обставини вчиненого злочину, які надає підозрюваний в рамках виконання умов угоди [121, с. 202–203], слід запропонувати «ранжування» відомостей, які надає потерпілий, та визначення розміру та форми покарання залежно від їх значимості для розслідування.

Отже, пропонуємо таку градацію:

– підозрюваний може укласти угоду з умовою надання відомостей про обставини вчиненого ним кримінального правопорушення; про інших осіб, які вчинили це саме кримінальне правопорушення; інших осіб, які вчинили інші кримінальні правопорушення;

– обвинувачений (коли матеріали кримінального провадження не знаходяться у суді) може укласти угоду з умовами повідомлення про інших осіб, які вчинили це саме кримінальне правопорушення; інших осіб, які вчинили інші кримінальні правопорушення (оскільки її винуватість уже

доведена);

– обвинувачений (коли матеріали кримінального провадження знаходяться в суді) може укласти угоду з умовами повідомлення про інших осіб, які вчинили інше кримінальне правопорушення.

Щодо внесення до тексту угоди умов стосовно призначення покарання, то це можливо лише у такому разі: безпосередньо в тексті ст. 472 передбачити посилання на ст. 65–69, 43 КК України як на ті норми відповідно (і в межах яких) прокурор може узгодити, а суд – затвердити угоду та призначити покарання. Науковці також пропонують внести відповідні зміни в КК України, якими передбачити можливість призначення покарання нижче, ніж передбачене законом не лише судом, а й прокурором, з метою усунення колізій та суперечностей [290, с. 271].

Таким чином, вважаємо (і нашої думки дотримуються респонденти):

по-перше, порядок надання інформації та її зміст залежить від тактики ведення переговорів підозрюваним (та його захисником) і не повинен регламентуватися, натомість повинно бути законодавчо врегульовано форму фіксації переговорів під час узгодження умов угоди (у тому числі із використанням технічних засобів);

по-друге, у зв'язку з публічністю інституту укладення угоди про визнання винуватості, необхідно законодавчо закріпити підстави для відмови в укладенні угоди, а саме: звернення з клопотанням поза межами періоду, визначеному в законі (73,5 %); ненадання підозрюваним відомостей, що дозволяють притягнути його до відповідальності (58,8 %); відсутність зацікавленості у відомостях, які пропонуються підозрюваним (50,7 %); недостовірність або неповнота відомостей, наданих підозрюваним (76,8 %); ступінь і характер сприяння підозрюваним (обвинуваченим) у проведенні кримінального провадження не відповідає суспільній небезпеці вчиненого ним кримінального правопорушення (56,7 %); підозрюваний (обвинувачений) відмовляється надати доказову інформацію про інших осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (у разі вчинення кримінального правопорушення у складі

групи) (33,6 %) (додаток В).

На нашу думку, введення такого переліку безпосередньо в КПК є необхідним важелем впливу на дискреційні повноваження прокурора.

Наступний етап – це безпосереднє укладення угоди. На цьому етапі складається текст угоди, й вона скріплюється підписами сторін. Формально зміст угоди визначений в ст. 472 КПК України. Безпосередньо в тексті угоди повинні бути зазначені ті дії, які підозрюваний (обвинувачений) повинен виконати для реалізації умов угоди. Зазначені умови повинні співвідноситися з обставинами, що враховуються прокурором у процесі укладання угоди (які визначені в ст. 470 КПК України), а також співвідноситися з предметом доказування. Як відзначає М. М. Михеєнко, предмет доказування – це сукупність передбачених кримінально-процесуальним законом обставин, установлення яких необхідне для вирішення заяв і повідомлень про злочини, кримінальної справи загалом або судової справи на стадії виконання вироку, а також для вжиття процесуальних профілактичних заходів у справі [228, с. 38]. В. А. Шкелебей зазначає, що коло обставин, які підлягають встановленню, ширше за типовий предмет доказування, визначений у ст. 91 КПК України, оскільки містить будь-які відомості та інформаційні джерела, що впливають з характеристик події злочину та особи злочинця, закріплених нормами кримінального матеріального та процесуального права [497, с. 97–98]. Інші науковці надають перелік обставин, які підлягають доказуванню в кримінальних провадженнях на підставі угод [336, с. 16–19]. Слід зазначити, що нас цікавлять не всі обставини, які підлягають доказуванню, а саме ті обставини, які повинен враховувати прокурор під час вирішення питання про укладення угоди. Більшість науковців обмежується стислою констатацією тих обставин, які зазначені в ст. 470 КПК України. Щодо їх співвідношення, то ми дотримуємося думки О. О. Леляк, яка вважає, що умови укладення угоди про визнання винуватості в певному обсязі дублюються із тією інформацією, що в подальшому буде зазначена в обвинувальному акті, який разом з угодою надсилається до суду (у разі укладення угоди на досудовій стадії), або ж який

складається ще до угоди. Зазначення таких істотних обставин у змісті угоди є необхідним, оскільки вони надають можливість більш повно сприймати ситуацію, в якій укладається угода про визнання винуватості, та відображають ті обставини, якими керується прокурор під час укладення угоди і, відповідно, корелюють з ними [196, с. 117]. Ураховуючи, що угода повинна бути затверджена судом, направляється вона до суду разом з обвинувальним актом, який має містити: виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правову кваліфікацію кримінального правопорушення з посиланням на положення закону й статті (частини статті) КК України та формулювання обвинувачення; обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання (ч. 5, 6 ст. 291 КПК України), то можна зробити висновок, що всі ці обставини повинні бути доведені матеріалами кримінального провадження. Але виникає певна дилема: з одного боку, угода може бути укладена відразу після повідомлення про підозру і практично єдина слідча (розшукова) дія, що може бути проведена на цей момент з участю особи – допит підозрюваного; з другого боку – після укладення угоди слідчі (розшукові) дії вже не проводяться. Таким чином, не зрозуміло на чому будуть ґрунтуватися докази – певно виключно на показаннях підозрюваного, які до того ж не можуть бути підтвержені та перевірені шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, експертиз тощо. Ю. М. Дьомін зазначає, що суд, переконавшись у добровільності визнання обвинуваченого себе винуватим, зобов'язаний винести обвинувальний вирок і призначити покарання без проведення судового розгляду (тобто у скороченому вигляді) [110, с. 13]. З цим твердженням можна погодитися, якщо угода укладається у суді, оскільки в суд надходять матеріали кримінального провадження з належними доказами вини особи. Але зовсім інша річ у випадку укладення угоди на ранніх стадіях провадження. Можна дійти висновку, що всі необхідні докази слідство здобуває в період між клопотанням підозрюваного про укладення угоди та моментом її укладення (у разі, якщо ініціатор угоди – підозрюваний) або в момент, коли прокурор ініціює угоду. Інакше кажучи, і в одному і в другому

варіанті на момент укладення угоди необхідні й належні докази винуватості вже повинні бути у наявності.

Дещо інша ситуація складається, коли підозрюваний зобов'язується співробітничати зі слідством. Обов'язки підозрюваного (обвинуваченого) щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (якщо відповідні домовленості мали місце), слід розуміти як дії винуватої особи, спрямовані на те, щоб надати допомогу органам досудового розслідування, прокурору в з'ясуванні фактичних обставин, які мають істотне значення для розкриття злочину. Це може полягати, зокрема: у повідомленні про всі відомі епізоди й обставини вчинення злочину; викритті інших співучасників; у визначенні ролі кожного з них у вчиненні злочину; в повідомленні про їхнє місцезнаходження; в наданні допомоги в їх затриманні; у видачі знарядь і засобів вчинення злочину, майна, здобутого злочинним шляхом [167, с. 884]. Крім того, під час співробітництва з участю підозрюваного можуть бути проведені слідчі (розшукові) дії [110, с. 13]. Зрозуміло, що такі дії можливі тільки після укладення угоди – адже тільки після її підписання особа надасть таку інформацію (на виконання умов угоди). Разом із тим відповідно до ч. 1 ст. 474 КПК України, направлення до суду обвинувального акта може бути відкладено прокурором до моменту отримання висновку експерта або завершення проведення інших слідчих (розшукових) дій, необхідних для збирання та фіксації доказів, які можуть бути втрачені після закінчення часу, або які неможливо буде провести пізніше без істотної шкоди для їх результату в разі відмови суду в затвердженні угоди [162]. Але необхідно зазначити, що прокурор може й гадки не мати, які докази можуть бути втрачені, й тому, на нашу думку, слід надати прокурору право проводити слідчі (розшукові) дії незалежно від наявності угоди й без додаткових умов на підставі його суб'єктивної думки про обставини справи.

Наступний етап (факультативний) – виділення кримінального провадження відносно підозрюваного, з яким укладено угоду в окреме провадження. Науковці одностайні у своїй думці щодо підстав виділення

матеріалів в окреме провадження [230, с. 48; 403, с. 93; 497, с. 137; 294, с. 27], посилаючись на норми КПК України: у разі, якщо кримінальне провадження здійснюється стосовно кількох осіб, які підозрюються (обвинувачуються) у вчиненні одного або кількох кримінальних правопорушень, і згоди щодо укладення угоди досягнуто не з усіма підозрюваними (обвинуваченими), відповідно до вимог абз. 1 ч. 8 ст. 469 КПК України угоду можна бути укласти з одним (кількома) із підозрюваних (обвинувачених). Кримінальне провадження стосовно особи (осіб), з якими досягнуто згоди щодо укладення угоди про визнання винуватості, на підставі постанови прокурора або ухвали суду підлягає виділенню в окреме провадження залежно від того, на якій із двох стадій кримінального процесу (досудового розслідування або судового розгляду) сторонами було ініційовано укладення угоди. Виділення кримінального провадження проводиться в порядку, визначеному положеннями ст. 217, 334 КПК України [162]. Але ці положення не вказують на мету такого виділення, а тільки визначають як категоричний обов'язок (слідчого або прокурора): «Кримінальне провадження щодо осіб, з якими досягнуто згоди, підлягає виділенню в окреме провадження» (ч. 8 ст. 469 КПК України). На нашу думку (що підтверджена результатами опитування): по-перше, це рішення не повинно ухвалюватись на ранніх стадіях досудового розслідування (33,6 %); по-друге, це рішення повинно позиціонуватися не обов'язком, а правом сторони обвинувачення (38,7 %) (додаток В).

Наступний етап ми виокремлюємо як контроль прокурора за виконанням умов угоди. Такий контроль забезпечується в певних формах:

- до направлення матеріалів кримінального провадження до суду у випадку, коли прокурор реалізував своє право на відкладення направлення до суду обвинувального акта разом із підписаною сторонами угодою до завершення проведення слідчих (розшукових) дій (ч. 1 ст. 474 КПК України) (реалізовані у 25,7 % кримінальних проваджень);

- після направлення до суду обвинувального акта разом із підписаною сторонами угодою в процесі розгляду судом питання про затвердження угоди

(62,4 %);

- після винесення вироку суду в кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості у формі оскарження зазначеного вироку (4 %);
- контроль за виконанням угоди (уже затвердженої судом) в інших формах (1 %) (додаток Б).

Основною особливістю цього етапу і, водночас, найбільш, на нашу думку, суттєвою проблемою є відсутність будь-якого нормативно-правового регулювання діяльності прокурора (а також слідчого, що проводив досудове розслідування) щодо контролю за виконанням умов угоди після її підписання (як уже зазначалось). Необхідність нормативного регулювання та його зміст у частині форм контролю визнані такими науковцями: Ю. Дьомін визначив форми контролю, як-от: чітке та повне зазначення в тексті угоди обов'язків щодо співробітництва в кримінальному провадженні; визначення терміну виконання цих обов'язків; забезпечення прокурором обліку вироків на підставі угод у провадженнях, в яких він здійснював процесуальне керівництво, та постійного моніторингу виконання засудженим взятих на себе зобов'язань; наявність взаємозв'язку зі слідчим органом досудового розслідування, який здійснював досудове розслідування в цьому провадженні, з метою отримання відомостей про перебіг виконання засудженим домовленостей за угодою [110, с. 17–18]. О. Лесяк, у свою чергу, визначила такі форми контролю: врахування обставин, які впливають на доцільність укладення угоди; визначення можливих меж співробітництва зі слідством підозрюваного, який уклав угоду про визнання винуватості; звернення до суду з клопотанням про скасування вироку; відомчий контроль керівника органу досудового розслідування; ведення обліку вироків за провадженнями на підставі угод [196, с. 142–146]. Автор також вважає в разі потреби прийняття міжвідомчого нормативного акта, який регулював би порядок взаємодії слідчих органів та прокурорів упродовж здійснення контролю за виконанням засудженими угоди про визнання винуватості [196, с. 146]. На нашу думку (яку розділяють 99,3 % респондентів (додаток В)), такий нормативний акт повинен охоплювати весь спектр

правовідносин, що виникають у процесі діяльності прокурора у сфері дії інституту угод про визнання винуватості та містити норми, що регулюють: компетенцію прокурорів як процесуальних керівників за кримінальними провадженнями на підставі угоди про визнання винуватості; компетенцію керівництва прокуратури щодо контролю виконання умов угоди; суб'єктів угод; порядок прийняття, умови та підстави процесуальних рішень (укладення угоди, відмова в укладенні угоди, скасування угоди тощо); критерії оцінки виконання умов угоди; перелік, реквізити, форму та порядок проходження процесуальних документів, які оформляються у процесі угод; підстави, особливості та порядок виділення кримінального провадження на підставі угоди в окреме провадження; підставу та порядок запровадження заходів безпеки відносно осіб, з якими укладено угоду, тощо.

Останній етап досудового розслідування на підставі угод – це направлення обвинувального акта та угоди про визнання винуватості до суду. У разі, якщо угоди досягнуто під час досудового розслідування, обвинувальний акт з підписаною сторонами угодою невідкладно надсилається до суду. Прокурор має право відкласти направлення до суду обвинувального акта з підписаною сторонами угодою до отримання висновку експерта або завершення проведення інших слідчих (розшукових) дій, які необхідні для збирання та фіксації доказів, що можуть бути втрачені через спливання часу або які неможливо буде провести пізніше без суттєвої шкоди для їх результату в разі відмови суду в затвердженні угоди (ч. 1 ст. 474 КПК України). На нашу думку, в цій нормі є певні логічні суперечності, наприклад, «невідкладно» та «має право відкласти». О. Наджафаров інтерпретує вирішення цього питання на підставі аналізу загальних засад кримінального провадження і зазначає, що одним із них є розумність строків (п. 21 ч. 1 ст. 7 КПК України), відповідно до якого розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень (ст. 28 КПК України) [234, с. 46]. Дійсно, у випадку, коли підозрюваний тільки визнає свою вину (тобто доказування в основному залежить від його показань), то прокурор

має можливість оцінити доведеність вини підозрюваного ще до моменту укладення угоди і одразу після її укладення слідчий складе обвинувальний акт з додержанням вимог ст. 291 КПК України та прокурор цей обвинувальний акт разом з укладеною угодою направить до суду – такий невизначений строк можна інтерпретувати, як «невідкладний». Але у випадку, коли підозрюваний виявив бажання співробітничати зі слідством у викритті інших осіб, які вчинили кримінальне правопорушення і ці зобов'язання виконує шляхом надання певної інформації про злочинну діяльність інших осіб, але вже після укладення угоди, то невідкладно скласти обвинувальний акт з направленням його до суду разом з угодою не вийде. Звісно, частково ця проблема розв'язується шляхом виділення кримінального провадження відносно підозрюваного в окреме провадження, що сприяє його скорішому закінченню, складанню обвинувального акта та подальшому використанню засудженого як свідка в процесі проти співучасників (або інших осіб, які ним викриті). З іншого погляду, обвинувальний акт повинен відповідати певним вимогам і складатися тільки тоді, коли прокурор визнає зібрані під час досудового розслідування докази достатніми. Але прокурор мусить оцінити правдивість показань підозрюваного, зіставити з показаннями тих осіб, яких він звинувачує в учиненні інших кримінальних правопорушень; провести інші слідчі (розшукові) дії; закінчити ті, що вже початі. Наприклад, низка негласних слідчих (розшукових) дій, що пов'язані з обмеженням конституційних прав громадян, можуть тривати кілька місяців і їх неможливо припинити без відповідних процесуальних дій, які, в свою чергу, пов'язані із зверненням у різні інстанції, що забирає певний час. Окрім того, частину з них неможливо припинити відносно підозрюваного, не припиняючи відносно інших осіб – співучасників (наприклад, аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України); зняття інформації з електронних інформаційних систем без відома її власника, володільця або утримувача (ст. 264 КПК України); спостереження за особою в публічно доступних місцях (ст. 269 КПК України); виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної

організації (ст. 272 КПК України) тощо. Наприклад, ч. 3 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» регламентує дії оперативних підрозділів у разі виявлення ознак злочину під час проведення оперативно-розшукових заходів, що тривають і припинення яких може негативно вплинути на результати кримінального провадження. Підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, повідомляє відповідний орган досудового розслідування та прокурора про виявлення ознак злочину, закінчує проведення оперативно-розшукового заходу, після чого направляє зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб і груп, до відповідного органу досудового розслідування [303]. Такі дії передбачені з метою уникнути втрати доказів, які потім поновити неможливо.

О. Наджафаров пропонує: відлік часу за терміном «невідкладно» (термін «невідкладно» автор розуміє як строк не більше одного робочого дня) починати не з моменту отримання прокурором угоди, а обвинувального акта, і закінчувати направленням його до суду (у цей період прокурор може затвердити обвинувальний акт, складений слідчим, підготувати і підписати супровідний лист до суду і організувати надсилання документів). Проміжок часу з моменту отримання угоди до складання обвинувального акта не охоплюється терміном «невідкладно», в цей період часу дотримуються встановлені законом процесуальні строки та вимоги ст. 28 КПК щодо розумних строків [234, с. 48]. Якщо угода відповідає вимогам закону і зібрано достатньо доказів для складання обвинувального акта, прокурор після цього виконує вимоги першого речення ч. 1 ст. 474 КПК (обвинувальний акт з підписаною сторонами угодою невідкладно надсилає до суду). На наш погляд, це доволі вільне тлумачення закону і воно все одно не вирішує питання можливої втрати доказів. О. Леляк [196, с. 166] наводить приклад позитивного досвіду регламентування цього питання у КПК Республіки Казахстан, де у ч. 2 ст. 617 передбачено, що слідчий (дізнавач) здійснюють збирання доказів в обсязі, достатньому для підтвердження вини підозрюваного, обвинуваченого, а відповідно до ч. 1 ст. 621 КПК Республіки Казахстан, прокурор, який підписав

процесуальну угоду, негайно вживає заходів до організації розкриття злочинів, що є предметом укладеної угоди, і викриттю винуватих осіб [445]. Тобто існують прецеденти як у вітчизняному законодавстві, так і позитивний досвід інших країн. На нашу думку, аналогічну норму необхідно увести стосовно дій сторони обвинувачення під час направлення матеріалів кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості до суду. Пропонуємо доповнити ч. 1 ст. 474 КПК України (додаток Д) положенням, відповідно до якого матеріали кримінального провадження, за наявності у змісті угоди зобов'язання щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, направляються до суду після проведення слідчих (розшукових) дій та оцінки їх результатів у співвідношенні з показаннями підозрюваного (такої думки дотримуються 48,3 % респондентів (додаток В)). Такий порядок дозволить уникнути втрати доказів, що може привести до неможливості доведеності вини підозрюваного або обвинуваченого, підтвердження співробітництва в кримінальному провадженні на момент перевірки угоди судом.

Таким чином, нами визначені особливості досудового провадження на підставі угод про визнання винуватості, основні етапи цього провадження, проблемні питання, що виникають на кожному з етапів та шляхи їх вирішення.

2.3. Особливості судового провадження на підставі угод про визнання винуватості

Угода про визнання винуватості як спрощена форма кримінальних проваджень не передбачає повного розгляду справи в суді [230, с. 51], але як диференційована форма кримінального провадження передбачає певний порядок судового провадження. Порядок судового провадження на підставі угод про визнання винуватості регламентували ст. 474–475 КПК України, частково роз'яснення щодо особливостей судового провадження визначені в інформаційних листах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду

цивільних і кримінальних справ [323; 324; 333], інформаційних листах ГПУ [326; 327; 329], досліджувалися науковцями [363, с. 98–105]. Але практика не виробила достатньо чітку процедуру судового провадження на підставі угод про визнання винуватості (про що свідчать численні прогалини, визначені в узагальненнях практики здійснення судового провадження на підставі угод [265; 266], аналізу матеріалів нарад судових органів [85]). Так само не спостерігається однозначного тлумачення в нормативних актах і наукових дослідженнях. Судове провадження на підставі угод про визнання винуватості здійснюється в особливому порядку. Спрощення процедури притягнення обвинувачених до кримінальної відповідальності необхідне для забезпечення оперативності правосуддя та уникнення зайвого навантаження на суди. У зв'язку з цим ухвалення у підготовчому судовому засіданні законних та обґрунтованих рішень про подальше спрямування кримінального провадження після надходження до суду обвинувального акта, покликане запобігти ситуаціям, що призводять до затягування судового розгляду, а також сприяти здійсненню судочинства у розумні строки. Водночас підготовче провадження не слід розглядати як формальний, проміжний етап між досудовим розслідуванням та судовим розглядом, оскільки вже у підготовчому судовому засіданні можуть бути ухвалені остаточні процесуальні рішення, у тому числі по суті висунутого обвинувачення (зокрема, під час підготовчого судового розгляду приймаються рішення у кримінальних провадженнях на підставі угод, результатом яких може стати ухвалення обвинувального вироку) [223, с. 4–5].

У підрозділі 2.1 було визначено низку етапів, які «проминає» кримінальне провадження на стадії судового розгляду, але слід зазначити, що нормативно ці етапи не відокремлені один від одного, хоча на них вирішуються різні завдання. Наприклад, виокремлюємо як різні етапи: розгляд угоди судом у підготовчому судовому засіданні; ухвалення судом рішення про затвердження угоди; ухвалення вироку та призначення покарання.

Зазначені етапи виокремлюємо згідно з положеннями п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК України, відповідно до якої кримінальне провадження в суді першої інстанції

включає підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, але в судовому провадженні на підставі угод вирішуються завдання, які у «повному» судовому провадженні вирішуються на різних етапах, а саме: перевірка законності укладення угоди про визнання винуватості, вирішення питання про наявність підстав для її затвердження та ухвалення вироку на підставі угоди про визнання винуватості. Ураховуючи, що формально ці частини кримінального провадження відносно виокремлені [223, с. 6] слід розглядати ці етапи окремо.

Перший етап – розгляд та затвердження угоди про визнання винуватості в підготовчому засіданні. Формально підставою розгляду матеріалів кримінального провадження є обвинувачення, з якого виходить суддя, розглядаючи питання затвердження угоди про визнання винуватості. Більш того, якщо в судді виникають питання щодо змісту та обставин укладення угоди, це не дозволить йому ухвалити рішення про проведення судового провадження у спрощеній формі. Рішення про призначення судового розгляду суд ухвалює у тому випадку, коли під час підготовчого судового засідання буде встановлено, що: кримінальне провадження підсудне саме цьому суду; немає підстав для повернення обвинувального акта прокурору через невідповідність вимогам КПК України; відсутні дані для закриття кримінального провадження з підстав, передбачених п. 4–8 ч. 1 ст. 284 КПК України; немає підстав для затвердження угоди про визнання винуватості між підозрюваним чи обвинуваченим і прокурором [128, с. 130]. Підстави для затвердження угоди такі: добровільність угоди; правильна кваліфікація кримінального правопорушення; умови угоди відповідають інтересам суспільства; присутні фактичні підстави для визнання винуватості; умови угоди не порушують інтереси сторін; у сторін є можливість виконати зобов'язання за угодою (ч. 6–7 ст. 474 КПК України).

Зі змісту ст. 31 та ч. 3, 4 ст. 469 КПК України випливає, що судове провадження на підставі угоди здійснюється одноособово [85, с. 27]. Головуючий суддя отримує обвинувальний акт, угоду про примирення чи про

визнання винуватості за контрольним журналом судових справ та інших матеріалів, переданих для розгляду судді, та не пізніше п'яти днів після дати передачі (надходження) до його провадження відповідного матеріалу має ухвалити рішення (постановити ухвалу) про призначення підготовчого судового засідання, визначити дату, час та місце його проведення [323]. Одночасно з ухваленням цього рішення суд, що здійснюватиме судове провадження, для реалізації покладених на нього обов'язків щодо з'ясування добровільності укладення угоди та перевірки її на відповідність вимогам КПК України та кримінального закону (ч. 6, 7 ст. 474 КПК України), має витребувати документи, надані сторонами під час досудового розслідування [85, с. 28]. Угода про визнання винуватості не передбачає проведення судового розгляду в повному обсязі, оскільки її укладення є підставою для скорочення розгляду провадження. Предмет кримінального процесуального пізнання суду під час розгляду угоди про визнання винуватості обмежений дослідженням лише обставин, які стосуються змісту угоди та порядку її укладення, оскільки пріоритетне значення надається домовленостям, котрі досягнуті між сторонами [258, с. 127]. Участь сторін угоди під час її розгляду в підготовчому судовому засіданні відповідно до ч. 2 ст. 474 КПК України є обов'язковою. З огляду на затвердження прокурором обвинувального акта та можливість оскарження ним вироку суду на підставі угоди, його участь у судовому засіданні під час її розгляду має бути обов'язковою. Відповідно до змісту ч. 4 ст. 291 КПК України, матеріали досудового розслідування до початку підготовчого судового провадження до суду не надаються. Отже, у разі потреби підтвердження певних обставин, що стосуються змісту угоди, прокурор повинен під час підготовчого судового засідання заявити клопотання про долучення до обвинувального акта з угодою документів, інших матеріалів (у тому числі матеріалів досудового розслідування), що мають значення для цього провадження [294, с. 54].

Разом із тим суд упродовж розгляду угод перевіряє їх на відповідність формальним вимогам, встановленим ст. 471–472 КПК України, суд не здійснює оцінку доказів у кримінальному провадженні, оскільки межі розгляду

встановлюються лише змістом угоди про визнання винуватості, а отже, суд не має права перевіряти фактичні обставини вчиненого правопорушення [166, с. 621]. Інакше кажучи, цілком є очевидно, що самостійна перевірка судом пред'явленого обвинувачення не забезпечує ретельну перевірку доказів як під час проведення судового провадження у загальному порядку. Суддя позбавлений можливості безпосередньо дослідити показання свідків, провести їх допит, під час якого можуть бути виявлені нові обставини [121, с. 38]. Без наявності додаткових матеріалів (на основі лише обвинувального акта, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності, реєстру матеріалів досудового розслідування) ухвалити рішення щодо угоди, а також про закриття кримінального провадження, які, по суті, є завершальними для судового провадження в суді першої інстанції (п. 1, 2 ч. 3 ст. 314 КПК України), без перевірки цих матеріалів, суд не зможе [223, с. 16]. Практично на суд впливає ставлення прокурора до підозрюваного, у зв'язку з чим формується ставлення суду до обвинуваченого. Науковці зазначають, що на стадії підготовки до судового розгляду вирішуються дві важливі групи питань: перша група пов'язана з перевіркою процесуальних підстав, що можуть бути перешкодою для призначення судового розгляду, друга група стосується підготовки до розгляду матеріалів кримінального провадження в судовому засіданні [223, с. 18]. Усі ці питання стисло містяться у ч. 4, 6 ст. 474 КПК України [162], але у переліку питань, що повинен поставити суддя обвинуваченому, немає будь-яких питань, що пов'язані з потребою виконання зобов'язань щодо співробітництва зі слідством. Отже, прокурор ці обставини враховує під час укладення угоди (ст. 470 КПК України), а суд ці обставини формально не цікавлять. На нашу думку, обставини, що повинен встановити суд до затвердження угоди, повинні чітко співвідноситися з тими, що враховує прокурор під час її укладення, оскільки у протилежному випадку відсутня логіка кримінального провадження (в цій частині) (такої думки додержуються 72,6 % респондентів (додаток В)), а суддя встановлював ці обставини у 26,7 % з досліджених матеріалів кримінальних проваджень (додаток Б). Тому, на нашу

думку, в змісті угоди повинно бути відображено: характер і межі співробітництва зі слідством; наявність загрози особистій безпеці та заходи, яких буде вжито для її забезпечення у разі затвердження угоди судом (додаток Д). Окрім того, щоб забезпечити обґрунтованість і законність рішень суду, вважаємо за доцільне наявні матеріали досудового розслідування у підготовчому засіданні приєднувати до обвинувального акта або клопотання (86,1 % (додаток В), 9,6 % (додаток Б)).

Наступний етап – судове засідання. Порядок його проведення стосовно кримінальних проваджень на підставі угод про визнання винуватості в КПК України регламентовано окремими статтями, його особливості більш ретельно визначено в інформаційних листах ВВСУ, матеріалах нарад зазначеного суду, тому слід визначити особливості судового провадження з врахуванням не тільки положень КПК України, а й зазначених нормативних актів, але в межах завдань нашого дослідження (оскільки повний розгляд порядку судового засідання – це тема окремого дослідження).

Закон регламентує певну послідовність дії учасників судового засідання, але у цьому процесі немає дій щодо перевірки виконання обвинуваченим умов угоди. Практично після того як головуючий оголошує про надходження до суду обвинувального акта та письмової угоди про визнання винуватості (повідомляє про її вид, дату укладення і сторони) [323] і оголошення прокурором обвинувального акта, головуючий одразу роз'яснює особі суть обвинувачення і запитує, чи зрозуміле йому обвинувачення, чи визнає він себе винуватим. Якщо після роз'яснення суті обвинувачення обвинувачений заперечує проти затвердження угоди, вона не може бути затверджена. У такому випадку суд постановляє ухвалу про відмову в затвердженні угоди та повертає матеріали прокурору для продовження досудового розслідування або призначає судовий розгляд для проведення судового провадження в загальному порядку (якщо до суду надійшов обвинувальний акт, а угоду було укладено під час підготовчого провадження) [169, с. 234]. Суд повинен встановити низку питань, які визначено у законі, але знову ж таки в переліку немає питань, що пов'язані з

потребою виконання зобов'язань щодо викриття кримінальних правопорушень, учинених іншою особою. Під час судового засідання, перед ухваленням рішення про затвердження угоди про визнання винуватості, суд повинен з'ясувати в обвинуваченого наступні питання: чи цілком він розуміє, що наслідком укладення та затвердження угод, передбачених ч. 2 ст. 473 КПК України, буде обмеження права оскарження вироку згідно з положеннями ст. 394 та 424 КПК України, а також що він не зможе скористатися правами, передбаченими абзацами першим і четвертим п. 1 ч. 4 ст. 474 КПК України; чи цілком він розуміє вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом; чи визнає він характер кожного обвинувачення, щодо якого визнає себе винуватим; чи цілком він розуміє, що він має право на судовий розгляд, під час якого прокурор зобов'язаний довести кожену обставину щодо кримінального правопорушення, в учиненні якого його обвинувачують; що під час такого судового розгляду він має право мати захисника, у тому числі на отримання правової допомоги безоплатно в порядку та випадках, передбачених законом, або захищатися самостійно; мовчати, і факт мовчання не матиме для суду жодного доказового значення; допитати під час судового розгляду свідків обвинувачення, подати клопотання про виклик свідків і подати докази, що свідчать на його користь. Цей перелік питань свідчить про те, що суд повинен упевнитися, чи повністю обвинувачений розуміє, що має право на справедливий судовий розгляд [167, с. 889]. Суд повинен з'ясувати в обвинуваченого, чи зможе він реально виконати взяті на себе відповідно до угоди зобов'язання, зокрема, виконати обов'язки щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, викладені в угоді про визнання винуватості. Якщо ж під час судового провадження суд встановить, що обвинувачений не в змозі виконати взяті на себе зобов'язання, він відповідно до п. 5 ч. 7 ст. 474 КПК України має відмовити в затвердженні угоди [169, с. 236]. У провадженні на підставі угоди про визнання винуватості прокурор зобов'язаний обґрунтовувати перед судом необхідність затвердження такої угоди, посилаючись на обставини, визначені

ст. 470 КПК України, які враховувались під час укладення угоди, визначальними серед яких є ступінь і характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого в проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб, а також характер і тяжкість висунутого щодо нього обвинувачення (підозри) [57, с. 48]. Виступ прокурора має бути переконливим, оскільки коли прокурору не вдасться переконати суд у необхідності її затвердження, це може мати негативні наслідки у виді відмови у затвердженні угоди. Згідно з п. 2 ч. 3 ст. 314 КПК України в підготовчому судовому засіданні суд може прийняти рішення про закриття провадження у випадку встановлення підстав, передбачених ч. 2 ст. 284 КПК України (у тому числі про звільнення від кримінальної відповідальності). Разом із тим зазначена норма не містить вказівку, яке рішення повинен ухвалити суд у разі відмови в задоволенні клопотання прокурора про звільнення особи від кримінальної відповідальності (як, наприклад, у разі відмови в затвердженні угоди згідно з п. 1 ч. 3 ст. 314 КПК України). У разі встановлення необґрунтованості клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності суд своєю ухвалою відмовляє в його задоволенні та повертає клопотання прокурору для здійснення кримінального провадження в загальному порядку або продовжує судове провадження в загальному порядку, якщо таке клопотання надійшло після направлення обвинувального акта до суду (ч. 4 ст. 288 КПК України) [223, с. 25].

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що у 53,1 % з них (додаток Б) основний наголос у підготовчому судовому засіданні суддя робив на допиті обвинуваченого. Разом із тим існує певна проблема, пов'язана з відсутністю законодавчої регламентації оцінки показань обвинуваченого у межах виконання зобов'язань щодо викриття інших осіб у вчиненні кримінальних правопорушень. Обвинувачений, уклавши угоду про визнання винуватості із таким зобов'язанням, надає в суді показання, які викривають співучасників (тобто є доказами вчинення ними цього злочину). Але суд може оцінювати тільки конкретні дії конкретної особи та докази їх учинення, тобто,

значення мають тільки встановлені судовими рішеннями факти реальної дійсності, а не їх юридична оцінка [80, с. 200]. На нашу думку, основним критерієм оцінки виконань зобов'язань особою, яка уклала угоду, є наявність цих показань та їх зміст, а не наслідки їх використання в іншому кримінальному провадженні.

Найбільш невизначеною за змістом та організацією є процедура укладення угоди про визнання винуватості безпосередньо в судовому засіданні, яку слід визначити як його окремий етап. Ця процедура у КПК України регламентована стисло: «Якщо угоди досягнуто під час судового провадження (у тому числі під час підготовчого судового розгляду), суд невідкладно зупиняє проведення процесуальних дій і переходить до розгляду угоди». «При відмові в затвердженні угоди судове провадження в підготовчому судовому засіданні продовжується в загальному порядку» (ч. 3, 7 ст. 474 КПК України). Такий підхід законодавця викликає низку питань (які відзначили респонденти): відсутність диференціації покарання залежно від стадії провадження, на якій підозрюваний (обвинувачений) визнав вину і висловив бажання укласти угоду про визнання винуватості (65,7 %); відсутність у суду можливості укласти угоду про визнання винуватості, оскільки це зробити має право тільки прокурор (36,3 %); відсутність у прокурора можливості укласти угоду в письмовій формі, як передбачено законом (35,1 %); відсутність чітко визначених умов угоди у зв'язку з неможливістю провести певні консультації (у тому числі і з захисником) (29,4 %); неможливість прокурора провести перевірку інформації, якщо особа виявила бажання співробітничати зі слідством шляхом викриття інших осіб у вчиненні кримінального правопорушення (44,1 %); неможливість виділення кримінального провадження відносно особи, яка виявила бажання укласти угоду (34,8 %); відсутність процесуальної економії, оскільки досудове розслідування вже проведено і обвинувальний акт вже складено (92,4 %); укладення угоди про визнання винуватості під час судового засідання не відповідає засадам диференціації, оскільки розслідування проходить як досудову, так і судову стадію (12,3 %); відсутність можливості узгодження

покарання і його зміни у залежності від зміни умов угоди (43,8 %) (додаток В).

На відсутність чіткої правової регламентації зазначеного питання звертали увагу науковці та практики. С. І. Паславський зазначає: «В такому випадку постає запитання: чи досягається процесуальна економія, в разі ініціювання укладення угоди (яка б мала передбачати обов'язки щодо співпраці) перед виходом суду до нарадчої кімнати? Відповідь на це питання однозначно негативна» [283, с. 264]. П. В. Пушкар підкреслює, що якщо про визнання вини повідомляється на цьому етапі провадження, практики говорять про «зірваний судовий розгляд» [345, с. 67–68]. Р. В. Новак та В. І. Термецький стверджують, що норми КПК України не передбачають для суду можливості брати участь у процесі переговорів щодо укладення угод, в тому числі й ініціювати проведення таких переговорів чи впливати будь-яким чином на зміст таких угод, оскільки участь суду може призвести до порушення засад «рівності сторін» або своєрідного балансу рівних можливостей у вирішенні кримінального провадження, що, у свою чергу, ставить під сумнів його неупередженість та незалежність. Саме тому суд не повинен жодного випадку брати участь у попередньому обговоренні умов угоди, до того ж він не повинен навіть натякати сторонам про доцільність вирішення справи на підставі укладення угоди [251, с. 506].

Інформаційні листи ВССУ [322–324] теж не дають чіткої відповіді й обмежуються таким тлумаченням: якщо обвинувачений до проголошення ним останнього слова дійде згоди з прокурором щодо укладення угоди (її змісту), він може перед останнім словом або під час своєї промови заявити про це суду (п. 2 [323]). Про зупинення процесуальних дій суд постановляє ухвалу, яка має містити відомості про: склад суду, дату та місце її постановлення; особу, яка заявила клопотання про укладення угоди; вид угоди, дату її укладення та сторони; процесуальні дії, які було проведено у судовому провадженні (п. 5 [323]; п. 17 [333]). Науковці пропонують різні шляхи вирішення цієї проблеми. О. О. Лесяк наголошує на недоцільності ініціювання угоди аж до моменту виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення остаточного рішення, та

пропонує встановлення останнім можливим строком такого ініціювання попереднє слухання (включно) [196, с. 167]. П. В. Пушкар здійснює порівняння з іншими правовими системами і відзначає, що у випадку визнання обвинуваченим своєї вини на ранній стадії провадження, отримує найбільшу знижку покарання, і навпаки – той хто визнає пізніше – отримує меншу знижку [345, с. 73]. Але обмежування права підозрюваного (обвинуваченого) на укладення угоди неможливе, тому пропозиція дозволити укладення угоди про визнання винуватості тільки у підготовчому судовому засіданні є недоречним. Щодо пропозиції диференціації покарання залежно від стадії, на якій укладено угоду, то вона більш заслуговує на увагу, але у зв'язку з тим, що призначення покарання – це сфера матеріального права, її неможливо визначити в КПК України.

На нашу думку, вирішуючи це питання, варто взяти до уваги, що закон залишає на розсуд судді вирішення питання щодо можливості скорочення такої складової судового доказування, як збирання, надання та дослідження доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, або проведення певних процесуальних дій для перевірки наданої підозрюваними інформації і таким чином поповнення фактичної підстави для свого рішення [140, с. 144–145]. Отже, суд і так ухвалить рішення на підставі своєї думки про цінність наданих підозрюваним відомостей і тому необхідно тільки прибрати (або максимально скоротити) можливу корупційну складову таких рішень. Ми пропонуємо таке:

якщо обвинувачений ініціює угоду про визнання винуватості під час судового засідання, до умов угоди може бути віднесено лише визнання власної винуватості, а всі інші зобов'язання суд має право не брати до уваги;

якщо обвинувачений ініціює угоду про визнання винуватості під час підготовчого судового засідання, до умов угоди може бути віднесено визнання власної винуватості та зобов'язання викрити співучасників у вчиненні кримінального правопорушення, яке розглядається.

Вирішуючи питання, яке покарання призначити правопорушнику, що визнав вину, суд має врахувати: на якому етапі провадження правопорушник

вказав про свій намір визнати вину, та обставини, за яких це було зроблено [345, с. 66].

Окремими етапом ми визначаємо відмову у затвердженні угоди. Формально у підготовчому судовому засіданні під час розгляду питання щодо угоди суд може ухвалити такі рішення: ухвалити вирок, яким затвердити угоду і призначити узгоджену сторонами міру покарання (ч. 1 ст. 475 КПК України); відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування (п. 1 ч. 3 ст. 314 КПК України); відмовити в затвердженні угоди і продовжити судове провадження в загальному порядку (ч. 7 ст. 474 КПК України). Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ додає, що в разі відмовлення у затвердженні угоди існують такі варіанти: повернути кримінальне провадження прокурору, якщо угоди досягнуто під час досудового розслідування, для його продовження; призначити судовий розгляд для проведення судового провадження в загальному порядку, якщо до суду надійшов обвинувальний акт, а угоду було укладено під час підготовчого провадження; продовжити судовий розгляд в загальному порядку, якщо угоду було укладено під час його здійснення (ухвала про відмову в затвердженні угоди про примирення чи визнання винуватості оскарженню не підлягає) (п. 6 [323]). Ч. 7 ст. 474 КПК України регламентує підстави для відмови у затвердженні угоди, якщо: умови угоди суперечать вимогам кримінального процесуального законодавства, в тому числі допущена неправильна правова кваліфікація кримінального правопорушення, яке є більш тяжким, ніж те, щодо якого передбачена можливість укладення угоди; умови угоди не відповідають інтересам суспільства; умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб; існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним або сторони не примирилися; є очевидна неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань; відсутні фактичні підстави для визнання винуватості, тобто вказана правова норма містить перелік підстав, за наявності яких суд зобов'язаний відмовити у

затвердженні угоди [162]. С. С. Чернявський, Л. Д. Удалова, аналізуючи роз'яснення ВССУ [333], вважають, що у випадку надходження до суду угоди з узгодженою між сторонами мірою покарання (а суд, розглянувши матеріали кримінального провадження та заслухавши думку сторін, вбачає підстави для застосування ст. 97 чи ст. 105 КК України), то, керуючись п. 3 ч. 7 ст. 474 КПК України, суд має відмовити в затвердженні угоди та за наслідками здійснення судового провадження в загальному порядку звільнити особу від відповідальності (ст. 97 КК України) чи від покарання (ст. 105 КК України), оскільки призначення покарання на підставі затвердженої судом угоди в такому випадку призвело б до погіршення становища обвинуваченого [335, с. 22]. С. М. Малихіна, Н. В. Лісова та інші відзначають наявність низки проблем, пов'язаних з неоднаковим тлумаченням правозастосовними органами окремих положень процесуального закону, зокрема ст. 291 КПК України, в якій міститься заборона надавати суду до початку судового розгляду інші документи, крім тих, що передбачені ч. 3, 4 ст. 291 КПК України (обвинувальний акт, реєстр матеріалів досудового розслідування, цивільний позов, розписки або інші документи, що підтверджують їх отримання відповідними учасниками кримінального провадження) [223, с. 54–56]. У результаті суди ухвалюють рішення, які суперечать (або вільно тлумачать) вимоги КПК України, а саме: про відмову в затвердженні угоди та закриття провадження у випадку встановлення підстав, передбачених п. 5, 6, 7, 8 ч. 1 ст. 284 КПК України (4 %); про призначення судового розгляду на підставі обвинувального акта в разі відмови суду в затвердженні угоди під час підготовчого судового засідання (6,9 %); про відмову в затвердженні угоди та повернення обвинувального акта прокурору в разі, якщо він не відповідає вимогам КПК України (ст. 291 КПК) (13,9 %) (додаток Б). Зазначені проблемні питання були ініційовані ГПУ перед ВССУ (звернення від 17 травня 2013 р. № 04/2-807 вих-13 (вих. № 795/0/1-13 від 23 травня 2013 р.), результатом чого є тлумачення: «Зважаючи на те, що суд під час підготовчого судового засідання може прийняти передбачені п.п. 1, 2 ч. 3 ст. 314 КПК рішення, які по суті є

завершальними для судового провадження у суді першої інстанції, зокрема звільнити від кримінальної відповідальності та закрити провадження або постановити вирок на підставі угоди, для перевірки наявності законних підстав такого звільнення чи затвердження угоди, суд повинен (із цим погоджуються члени науково-консультативної ради ВССУ) приймати (витребувати) матеріали досудового розслідування» (№ 2232-1558/04-13 від 03.10.2013) [223, с. 54].

Слід зазначити, що це не єдині проблеми, які виникають стосовно відмови в укладенні угоди і це пов'язано (на думку респондентів) з нечітким формулюванням підстав відмови (76,8 %); суттєвою об'єктивною складовою в оцінці підстав відмови в укладенні угоди (42,9 %); відсутність розмежування обов'язкових (формальних) та оціночних (фактичних) підстав (21,3 %) (додаток В).

Деякі науковці також звертають увагу на такі невідповідності. Наприклад, О. В. Стратій вважає, що суд має право перевірити виконання умов співробітництва обвинуваченого у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (якщо він визнає, що прокурор не зміг підтвердити активне сприяння обвинуваченого слідству у викритті та кримінальному переслідуванні інших співучасників злочину, то теж може відмовити в затвердженні угоди й направити матеріали кримінального провадження для завершення досудового розслідування в загальному порядку) [403, с. 97]. Але науковець не визначає, яким саме чином зробити таку перевірку в рамках підготовчого судового засідання. До того ж оцінка виконання або невиконання зобов'язання (щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншими особами) залежить від рішення прокурора (який формально є процесуальним опонентом підозрюваного або обвинуваченого), який має право визнати зобов'язання не виконаним і спрямувати матеріали до суду для розгляду у загальному порядку.

Як зазначалось, пропонуємо підстави для відмови в укладенні угоди розмежувати на обов'язкові та фактичні за таким критерієм: встановлення

обов'язкових підстав для відмови повинно привести до однозначної відмови суду затвердити угоду (наприклад, умови угоди суперечать вимогам кримінально-процесуального законодавства), встановлення ж оціночних підстав вимагає їх обґрунтування у рішенні суду, їх наявність у рішенні суду може бути оскарженою (наприклад, невідповідність умов угоди інтересам суспільства).

Наступний етап – винесення вироку на підставі угоди про визнання винуватості. Особливості винесення вироку в кримінальному провадженні на підставі угод викликає жваву наукову дискусію, оскільки відсутня чітка шкала градації покарання залежно від умов угоди про визнання винуватості, що, в свою чергу, викликає суб'єктивне ставлення до його визначення в суддів та прокурорів. Науковці, які досліджували питання винесення вироку в кримінальному провадженні на підставі угод, мають різні й в деяких випадках діаметрально протилежні думки з цього приводу. Р. В. Новак зазначає, що відповідно до ч. 1 ст. 69 КК України суд, умотивувавши своє рішення, може призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України, або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України за цей злочин (у цьому випадку суд не має права призначити покарання нижче від найнижчої межі, встановленої для такого виду покарання в Загальній частині КК України) і робить висновок, що в законодавстві не передбачено для сторін угоди можливості виходу за мінімальні межі санкції статті (частини санкції статті) під час укладення угоди в кримінальному провадженні [258, с. 123–124]. О. В. Стратій погоджується з тим, що суд не може призначити більш тяжке покарання, передбачене угодою в кримінальному провадженні, якщо така угода повністю відповідає кримінальному та кримінальному процесуальному законодавству. Проте в судовому засіданні можуть бути встановлені будь-які додаткові обставини, які істотно пом'якшують відповідальність обвинуваченого і можуть вплинути на ухвалення рішення судом у бік

пом'якшення [403, с. 102–103]. На думку інших науковців, постановляючи вирок на підставі угоди, суд не здійснює оцінку фактичних обставин вчиненого кримінального правопорушення. Питання про те, чи винуватий обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення, передбачає обговорення фактично двох питань, а саме: чи вчинив кримінальне правопорушення обвинувачений та чи є його вина в цьому. Останнє питання вимагає ретельного дослідження судом психічного ставлення обвинуваченого до вчиненого й до його наслідків [166, с. 356]. П. В. Пушкар висловлює думку, що неможливо дійти однозначного висновку стосовно того, чи повинна система здійснення правосуддя у кримінальних справах мати елемент власної дискреції та відхиляти можливі незаконні та несправедливі угоди про визнання вини, а також не зовсім ясно висвітлюється питання, чи повинен обвинувачений отримувати суворіше покарання за використання свого права на судовий розгляд [345, с. 83].

Ми погоджуємося з думкою, що не існує універсально узгодженої шкали, за якою обчислюється строк покарання, у більшості юрисдикцій очікується, що покарання має відображати діяння, вчинене обвинуваченим, у світлі його особистих характеристик, до цього можуть додаватися каральні цілі, цілі перевиховання або запобігання злочинності. З іншого погляду, широкі межі призначуваного покарання можуть також звужуватися, якщо обвинувачений розглядає пом'якшене покарання як «винагороду» або якщо потерпілий чи громадськість вважає його невинувато м'яким [345, с. 72]. В. Городовенко зазначає, що системне тлумачення положень глави 35 КПК України дозволяє дійти висновку про те, що кваліфікація дій підозрюваного, обвинуваченого не може бути предметом угоди і не належить до консенсуальних положень (тобто тих, стосовно яких сторони домовляються під час укладення угоди). У ній відповідно до ст. 472 КПК України вказується формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність у тому варіанті, який вважає правильним прокурор, але водночас, як свідчить практика, в деяких

вироках судів вказується, що сторони дійшли згоди щодо правової кваліфікації дій підозрюваного (обвинуваченого), що суперечить зазначеним вимогам закону. За змістом ч. 3 ст. 475 КПК України мотивувальна частина вироку на підставі угоди, серед інших обставин, вказаних у цій статті, має містити мотиви, з яких суд виходив при вирішенні питання про відповідність угоди вимогам КПК та закону і ухваленні вироку [85, с. 31]. Але такі мотиви суд може сформулювати тільки на підставі наявних у нього матеріалів. Оскільки відповідно до ч. 1 ст. 75 КК України відповідна домовленість у конкретному кримінальному провадженні може бути досягнута лише з урахуванням тяжкості підозри чи обвинувачення, які в ньому висувуються, а також даних про особу обвинуваченого, що у своїй сукупності дають підстави сторонам дійти згоди про можливість виправлення підозрюваного чи обвинуваченого без відбування погодженого ними покарання, то у кожному разі мають бути визначені обставини, що характеризують особу винуватого: підтверджують його поведінку до вчинення кримінального правопорушення (позитивне ставлення до праці чи навчання, належна поведінка в побуті, відсутність попередньої протиправної поведінки тощо); безпосередньо пов'язані із вчиненням правопорушення (відсутність ініціативи, непричетність до готування чи організації діяння, другорядна особиста роль у його вчиненні тощо); підтверджують його поведінку після вчинення правопорушення (надання допомоги потерпілому, турбота про його близьких тощо); індивідуальні особливості (вік, стать, стан здоров'я, відсутність судимостей, риси характеру тощо) [294, с. 41]. Якщо буквально тлумачити ч. 5 ст. 65 КК України, то можна дійти висновку, що суддівський розсуд при призначенні покарання в кримінальних провадженнях на підставі угод зовсім відсутній, тобто суд зобов'язаний призначити узгоджене сторонами угод покарання. При цьому використане законодавцем у ч. 5 ст. 65 КК України застереження «у випадку затвердження угоди» при вказівці на ухвалення рішення судом свідчить, що суд зобов'язаний призначити узгоджене сторонами угоди покарання лише після перевірки угоди на відповідність чинному законодавству та за відсутністю

визначених КПК України підстав для відмови у затвердженні угоди (п. 1–6 ч. 7 ст. 474), переконавшись, що угода може бути затверджена [410, с. 112].

Таким чином, з одного боку, складається ситуація, коли прокурор не має змоги чітко визначити розмір «пом'якшення» покарання (оскільки це не визначено безпосередньо в КПК України і призначення покарання є прерогативою суду), а з другого боку – суд практично зобов'язаний призначити узгоджене сторонами покарання (а це узгодження не регламентоване в КПК України). Але ж для підозрюваного (обвинуваченого) вид і розмір покарання – це єдина значима для нього умова угоди, а така правова невизначеність не сприяє впровадженню практики укладення угоди про визнання винуватості. У зв'язку з цим серед науковців і суддів існує певна обережність до призначення покарання у кримінальних провадженнях на підставі угоди про визнання винуватості (респонденти вважають, що суд має право змінювати покарання в процесі затвердження угоди про визнання винуватості: у бік пом'якшення – 59,4 %; не може – 33,6 %; повернути прокурору для збільшення покарання – 6,6 % (у випадку, коли в угоді не додержано правил призначення покарання) (додаток В).

Стосовно призначення покарання, практично в усіх проаналізованих наукових розробках [258, с. 122–123; 252, с. 134–135; 403, с. 93–95; 166, с. 617–618; 361, с. 202–203] обрано певні критерії: стадія вчинення злочину (готування, замах, закінчення); роль особи в учиненні злочину; вчинення злочину у стані професійного ризику; наявність обставин, що пом'якшують покарання тощо, тобто враховуються вимоги ст. 65–68, 43 КК України. Разом із тим тільки у п.1–2 ч.1 ст. 66 КК України передбачено визнання винуватості як умова узгодження міри покарання.

Крім того, деякі науковці [196, с. 28; 497, с. 74–75], призначаючи покарання в кримінальних провадженнях на підставі угоди про визнання винуватості, пропонують використовувати положення ст. 45 КК України (звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям). Але зазначена норма передбачає низку вимог, зокрема, злочин, вчинено вперше;

вчинене діяння належить до злочинів невеликої тяжкості; посткримінальна поведінка особи є позитивною і повністю відповідає змісту дійового каяття (яке включає такі обов'язкові елементи, як: щире покаяння особи; активне сприяння розкриттю злочину; повне відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди). У судовій практиці сприянням у розкритті злочину вважається надання особою органам досудового розслідування будь-якої допомоги в установленні невідомих їм обставин [312]. Тож надання особою такої допомоги не матиме юридичного значення в разі, якщо органу досудового розслідування відомі обставини кримінального правопорушення, що підтверджуються доказами, зібраними до того, як про таке повідомила особа, яка притягується до відповідальності [497, с.75]. Інакше кажучи, до особи не може бути застосовано положення ст. 45 КК України, якщо вона ініціювала укладення угоди на стадії судового провадження, оскільки на момент передачі матеріалів до суду всі обставини повинні підтверджуватися доказами. Аналіз положень п. 1, 2 ч. 1 ст. 66 КК України показує, що в провадженнях на підставі угоди про визнання винуватості покарання з урахуванням ст. 691 КК України може бути призначено виключно за умови активного сприяння розкриттю злочину. Зазначену обставину слід трактувати лише як сприяння підозрюваного чи обвинуваченого в проведенні кримінального провадження стосовно нього. Щодо його участі у викритті співучасників кримінального правопорушення, більшої кількості кримінальних правопорушень, вчинених іншими особами, та більш тяжких кримінальних правопорушень, то це питання не врегульоване [110, с. 16].

Щоб усунути зазначені прогалини, О. Г. Добровольська пропонує КПК України доповнити новою нормою – ст. 4761 «Провадження за умови дійового каяття обвинуваченого» такого змісту: «Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення невеликої або середньої тяжкості, чи з необережності, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона самостійно припинила кримінальне правопорушення і вжила заходів для недопущення чи мінімізації настання його негативних наслідків, або після його вчинення

з'явилася з повинною чи щиро покалася, активно сприяла розкриттю і розслідуванню кримінального правопорушення і повністю відшкодувала завдані нею збитки або відшкодувала заподіяну кримінальним правопорушенням матеріальну та компенсувала моральну шкоду». Але дійове каяття визначається нормами матеріального права і така норма буде дублювати норми, які регулюють провадження на підставі угод, тимчасом інститут дійового каяття не належить до інституту угод, а визначає форму посткримінальної поведінки. На нашу думку, необхідно доповнити ст. 473 КПК України ч. 3 такого змісту: «Наслідком укладення та затвердження угоди для суду є призначення покарання відповідно до ст. 66, 691 КК України», внести доповнення до ст. 475 КПК України щодо необхідності посилення у резолютивній частині вироку на положення ст. 69 КК України (або в разі потреби, інших статей Загальної частини КК України), як пом'якшувальних обставин. Для забезпечення правової відповідності, певні зміни також повинні бути внесені у норми матеріального права, які містяться у ст. 66, 691 КК України (додаток Е). Запропоновані доповнення дозволять усунути суб'єктивну складову під час укладання угоди про визнання винуватості щодо визначення строків покарання, мотивувати підозрюваного (обвинуваченого) брати на себе зобов'язання щодо співробітництва у викритті інших осіб у вчиненні кримінальних правопорушень, визначити межі судового розсуду при призначенні покарання на підставі угоди про визнання винуватості.

Останній етап провадження на підставі угод про визнання винуватості – це оскарження вироку. Вирок суду на підставі угоди між прокурором та підозрюваним, обвинуваченим про визнання винуватості може бути оскаржений: обвинуваченим, його захисником, законним представником виключно на підставах: призначення судом покарання, суворішого, ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без його згоди на призначення покарання; невиконання судом вимог, установлених ч. 4, 6, 7 ст. 474 КПК України, в тому числі нероз'яснення йому наслідків укладення угоди; прокурором виключно на підставах: призначення судом покарання, менш

суворого, ніж узгоджене сторонами угоди; затвердження судом угоди у провадженні, в якому угода не може бути укладена [166, с. 623].

Вирок суду першої інстанції на підставі угоди може бути оскаржений обмеженим колом суб'єктів і на чітко визначених законом підставах, зазначених у ч. 3, 4 ст. 394 КПК України. Зокрема, сторони в провадженні на підставі угоди про визнання винуватості позбавлені можливості оскаржувати таке судове рішення у зв'язку з істотним порушенням положень КПК України, передбачених ст. 412 КПК, та неправильним застосуванням норм КК України. У зв'язку з чим суд, в разі подання відповідних скарг на підставах, на яких судове рішення не може бути оскаржено згідно з положеннями ст. 394 КПК України, має відмовити у відкритті апеляційного провадження (п. 22 [333]). Ухвала суду про відмову у затвердженні угоди та повернення кримінального провадження для продовження досудового розслідування оскарженню не підлягає. У такому випадку подальше провадження здійснюється на загальних підставах. Треба мати на увазі, що повторне звернення з угодою до суду в одному кримінальному провадженні кримінальним процесуальним законом не допускається (ч. 8 ст. 474 КПК України) [6, с. 186]. У касаційному порядку можуть бути оскаржені вирок суду першої інстанції на підставі угоди (незалежно від її виду) після його перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги на такий вирок. Оскаржити зазначені рішення можуть лише сторони судового провадження з тих же підстав, що й в апеляційному порядку, за винятком визначених у п. 3 ч. 3 ст. 424 КПК України підстав оскарження прокурором (відповідно до вимог ст. 424 КПК України) [169, с. 301].

Розглядаючи можливі підстави для звернення сторін угоди до суду після вироку, можна констатувати, що зазначені підстави обмежені, але самим суттєвим для прокурора є підстава невиконання підсудним умов угоди вже після винесення вироку. Оскільки підсудний практично може не виконати тільки умови, що стосуються обов'язку співробітничати зі слідством у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, то можна зробити

висновок, що основною підставою для оскарження вироку прокурором є саме невиконання таких умов. Але виникає запитання: як діяти, коли в процесі співробітництва зі слідством уже після винесення вироку на підставі угоди прокурор отримує інформацію від інших осіб (на яких вказав підозрюваний в процесі виконання умов угоди) вже про інші правопорушення, вчинені особою, з якою укладено угоду (але про які не було відомо правоохоронним органам і, відповідно, визнання вини у їх вчиненні не входило до умов угоди). Оскільки факт вчинення кримінального правопорушення був невідомий, то прокурор, відповідно, не має можливості звернутися до суду з клопотанням про скасування вироку на підставі невиконання умов угоди (адже обвинувачений умови виконав). На нашу думку, наявність такої інформації є підставою для початку іншого кримінального провадження відносно тієї ж особи, з якою вже було укладено угоду про визнання винуватості в попередньому кримінальному провадженні. Але у випадку, коли стає відомо про те, що підозрюваний не надав інформацію про обставини кримінального правопорушення, в рамках розслідування якого укладено угоду про визнання винуватості, то прокурор має право звернутися до суду з клопотанням про скасування вироку. Особливості реалізації цього етапу кримінального провадження більш детально розглядатимуться у підрозділі 3.3 в межах проблемних питань порушення умов укладення угоди про визнання винуватості.

Таким чином, ми розглянули особливості судового провадження на підставі угоди про визнання винуватості.

Висновки до розділу 2

Зміст угоди про визнання винуватості складають елементи: предмет угоди; мета угоди; засади угоди (рівень реалізації яких визначено з урахуванням думок респондентів): законність (76,8 %); презумпція невинуватості (84,3 %); справедливість (60,6 %); гуманність (48,9 %); добровільність укладення угоди про визнання винуватості (69,6 %); рівність

сторін (14,7 %); змагальність (33,6 %); процесуальна економія (60,6 %); процесуальна компенсація (72,3 %); раціональність (72,3 %); доцільність (79,5 %); достатність доказів (28,8 %); допустимість (65,7 %); градація призначеного покарання (5,1 %); розумність строків кримінального провадження (76,8 %)); види угод про визнання винуватості (класифіковано за такими критеріями: за видом посткримінальної поведінки; за ступенем суспільної небезпеки особа, яка укладає цю угоду; за ступенем реалізації умов угоди; за етапом вчинення кримінального правопорушення, в якому особа визнає себе винуватою).

На стадії досудового розслідування сторонами угоди повинна здійснюватися низка взаємопов'язаних дій (частина з яких нині не чітко визначена у кримінальному процесуальному законодавстві), а саме: слідчий має обов'язок повідомити підозрюваному його права, роз'яснити суть, а також одночасно з повідомленням вручити пам'ятку з переліком процесуальних прав та обов'язків; підозрюваний не повинен до укладення угоди розкривати зміст відомостей, які він зобов'язується надати слідству, а тільки декларувати наявність у нього важливої для слідства інформації, яку він зобов'язується надати (кожна із зустрічей прокурора з підозрюваним, під час якої узгоджуються умови угоди, повинна оформлятися протоколом допиту підозрюваного, що гарантує закріплення факту надання підозрюваним певних відомостей); матеріали кримінального провадження за наявності у змісті угоди зобов'язання щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, мають направлятися до суду після проведення слідчих (розшукових) дій та оцінки їх результатів у співвідношенні з показаннями підозрюваного; необхідно законодавчо закріпити підстави для відмови в укладенні угоди; контроль прокурора за виконанням умов угоди (має забезпечуватись: до направлення матеріалів кримінального провадження до суду у випадку, коли прокурор реалізував своє право на відкладення направлення до суду обвинувального акта разом із підписаною сторонами угодою до завершення проведення слідчих (розшукових) дій (ч. 1 ст. 474 КПК України) (реалізовані у 25,7 % кримінальних проваджень); після направлення

до суду обвинувального акта разом із підписаною сторонами угодою в процесі розгляду судом питання про затвердження угоди (62,4%); після винесення вироку суду у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості у формі оскарження зазначеного вироку (4%); контроль за виконанням угоди (вже затвердженої судом) в інших формах (1%).

Під час судового розгляду суд затверджує угоду та призначає покарання, крім того, суд повинен здійснити оцінку умов угоди з позиції відповідності законодавству та виконання умов угоди, а отже, на розсуд судді залишається вирішення питання щодо можливості скорочення такої складової судового доказування, як збирання, надання та дослідження доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, або проведення певних процесуальних дій для перевірки наданої підозрюваними інформації. З огляду на зазначене, необхідно максимально усунути суб'єктивну складову під час укладення угоди про визнання винуватості щодо визначення строків покарання, мотивувати обвинуваченого брати на себе зобов'язання щодо співробітництва у викритті інших осіб у вчиненні кримінальних правопорушень, визначити межі судового розсуду та розсуду сторін угод при призначенні покарання на підставі угоди про визнання винуватості. Обставини, що має встановити суд до затвердження угоди, повинні чітко відповідати тим, що враховує прокурор при її укладенні, оскільки у протилежному випадку відсутня логіка кримінального провадження (в цій частині) (такої думки додержуються 72,6 % респондентів, а суддя встановлював ці обставини у 26,7 % з досліджених матеріалів кримінальних проваджень). Окрім того, щоб забезпечити обґрунтованість і законність рішень суду, вважаємо за доцільне наявні матеріали досудового розслідування в підготовчому засіданні приєднувати до обвинувального акта або клопотання (так вважають 86,1 % респондентів, але такі матеріали надавались лише у 9,6 % вивчених кримінальних проваджень).

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

3.1. Реалізація обов'язків особи, яка уклала угоду про визнання винуватості, щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою

Фактично концепція визнання винуватості спрямована на спрощення та прискорення досудового розслідування та судового розгляду, зниження навантаження на правоохоронні органи. До того ж положення ч. 1 ст. 472 КПК України дозволяють дійти висновку про те, що інститут укладення угод про визнання винуватості також спрямований на розширення можливостей використання норм кримінального процесуального законодавства у вирішенні завдань виявлення та розслідування злочинів, що вчинені у складі групи, та латентних злочинів [121, с. 47–48]. Оскільки угода про визнання винуватості може бути укладена, в тому числі у провадженні щодо тяжких злочинів, великого значення набуває обґрунтування забезпечення співвідношення суспільного інтересу та особистого інтересу підозрюваного, обвинуваченого. У цьому випадку інтерес держави стосовно покарання винуватого може підпорядковуватися зацікавленості в підвищенні ефективності досудового розслідування. В обмін на узгоджену міру покарання підозрюваний сприяє викриттю співучасників злочину, повідомляє схему злочинної діяльності тощо. Невелика кількість угод про визнання винуватості, в яких були б враховані інтереси держави, а обвинувачений чи підозрюваний погодився на певні умови, свідчить про те, що надані новим законом механізми не працюють [85, с. 15–16].

Варто зазначити, що угода між прокурором та підозрюваним (обвинуваченим) про визнання винуватості може і не передбачати умови щодо

обов'язкової співробітництва підозрюваного чи обвинуваченого з правоохоронними органами у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою [258, с. 162]. Оскільки законодавством така умова не передбачена як обов'язкова (ст. 472 КПК України), то практика свідчить, що більш як половина угод про визнання винуватості укладалася прокурорами лише з однією умовою для підозрюваного – беззастережно визнати свою провину в суді [110, с. 12]. Тому угоду про визнання винуватості в науковій літературі поділяють так: угода про визнання винуватості, зміст якої включає обов'язкову умову про співробітництво у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою; угода про визнання винуватості, в змісті котрої відсутня умова щодо співробітництва з правоохоронними органами у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою [283, с. 265]. З огляду на те, що обов'язок щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, є субсидіарним, то і внесення його до змісту угоди про визнання винуватості не є обов'язковим, що, в свою чергу, призводить до неоднозначного ставлення до можливостей, які надають угоди з такими зобов'язаннями. У КПК України закріплено, що особі, яка підозрюється, обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення та щодо якої передбачена можливість звільнення від кримінальної відповідальності в разі здійснення передбачених законом України про кримінальну відповідальність дій, роз'яснюється право на таке звільнення. У судовій практиці сприянням у розкритті злочину вважається надання особою органам досудового розслідування будь-якої допомоги в установленні невідомих їм обставин. Активне сприяння розкриттю злочину виявляється в допомозі особою, яка вчинила злочин, органам розслідування і правосуддя у виявленні слідів злочину, а також коштів та інших матеріальних цінностей, проведенні слідчих (розшукових) дій для встановлення фактичних обставин, що мають значення в провадженні, виявленні, затриманні і (або) викритті співучасників. До сприяння розкриттю злочину належить також викладення даних про інших осіб, які готуються до вчинення злочину, ведуть

антигромадський спосіб життя, схиляють до цього інших, тощо [336, с. 8] і, навпаки, угоди, в яких не передбачається обов'язок щодо співробітництва зі слідством (незважаючи на те, що такі домовленості є необов'язковою (субсидіарною) складовою їх змісту), не відповідають інтересам суспільства, а спрямовані лише виключно на задоволення приватного інтересу підозрюваного щодо пом'якшення покарання. В. Городовенко зазначає, що, укладаючи угоду про визнання винуватості, слід пам'ятати, що найважливішою умовою угоди про визнання винуватості є відображення дій, які підозрюваний (обвинувачений) зобов'язується вчинити з метою «співробітництва» у викритті кримінального правопорушення. Угода не може бути укладена, якщо підозрюваний (обвинувачений) не вкаже конкретних дій, які він готовий виконати з метою сприяння стороні обвинувачення в розкритті та розслідуванні злочину, розшуку майна, отриманого в результаті злочину. Відсутність конкретизації сутності таких зобов'язань, зокрема, про які саме відомі обвинуваченому злочини йдеться, по-перше, унеможливорює суд пересвідчитися в реальності й можливості їх виконання, по-друге, зважаючи на передбачені ст. 476 КПК наслідки невиконання угоди, вже на етапі укладення такої угоди виникає ймовірність її подальшого скасування [85, с. 16].

Нормативна невизначеність порушує логіку та зміст угоди про визнання винуватості, оскільки підозрюваний (обвинувачений) є особою, яка добровільно погодилася визнати себе винуватою, тобто взяла на себе завдання, вирішення яких належить до компетенції владних суб'єктів, які повинні обіймати провідне становище у визначенні завдань кримінального судочинства. Інакше кажучи, співробітництво у будь-якому вигляді (навіть якщо особа тільки визнає себе винуватою) не є рівноправним, оскільки саме владні суб'єкти надають правові гарантії виконання умов угоди; використовують підозрюваного (обвинуваченого) як свідка обвинувачення в інших процесах; забезпечують його безпеку; визначають міру покарання тощо [140, с. 107–108].

Співробітництво з правоохоронними органами як обов'язкова умова для застосування спрощених та скорочених процедур існує як у США

(як обов'язкова умова в деяких варіантах Plea Bargaining), так, зокрема, і в деяких пострадянських країнах, серед яких РФ (глава 40.1 КПК РФ) та Республіка Казахстан (ст. 618, 621 КПК РК) [196, с. 124]. У більшості європейських країн для розкриття багатьох тяжких злочинів, у тому числі терористичних актів, та вчинених ОЗУ, важливого значення набувають норми про звільнення від покарання та про зниження покарання для членів ЗО, що щиро розкаяться і співробітничали з правоохоронними органами. Зокрема, у ст. 268 КК Франції передбачено звільнення від покарання за участь у злочинній організації особи, яка до початку судового переслідування викрила учасників ЗО, уклала угоду й допомагала судовій владі розкрити злочин [197, с. 57]. Україна теж просувається шляхом компромісних вирішень питань призначення покарання особам, які співробітничать зі слідством. Цей шлях зумовлений необхідністю протидії організованим формам злочинності, стимулювання осіб, які вчинили злочин, до вчинення позитивних вчинків у виді співробітництва зі слідством. Наприклад, з метою розслідування злочинів з участю організаторів, підбурювачів, правоохоронним органам використовувати механізми співробітництва з діючими членами ОЗУ за умови пом'якшення (або взагалі скасування) покарання, що потребує створення спеціальних механізмів, одним з яких можна розглядати саме інститут укладення угоди про визнання винуватості. Але угода про визнання винуватості, як уже зазначалось, надає нині тільки часткову можливість стимулювання позитивної посткримінальної поведінки.

Практично раніш не було передбачено адекватних, нормативно закріплених механізмів реалізації компромісних рішень. В Україні 1993 р. було зроблено першу спробу реформування вітчизняного кримінально-процесуального законодавства у цьому напрямі, коли було прийнято Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», в якому в ч. 2 ст. 14 передбачено, що «... учасник організованого злочинного угруповання може бути частково або повністю звільнений від кримінальної відповідальності та покарання, якщо він ... сприяє викриттю

організованих злочинних угруповань та вчинених ними злочинів, притягненню винуватих до відповідальності» [304]. Але зазначене положення, через брак відповідної процедури на практиці не виконувалося [50, с. 80–81]. Прийняття та дія протягом понад 20 років цього Закону України свідчить про існування підвищеної, відносно інших форм злочинної діяльності, суспільної небезпеки від кримінальних правопорушень, скоєних ОЗУ. Високий ступінь підготовленості членів ОГ і ЗО, розподіл їх діяльності за напрямками, наявність у них потрібних ресурсів, інколи обізнаність із матеріалами та діяльністю правоохоронних органів, у тому числі шляхом використання корупційних зв'язків із представниками зазначених органів, зумовлюють високий ступінь латентності кримінальних правопорушень, факт вчинення та істотні обставини яких здебільшого відомі лише самим злочинцям. Законодавець зацікавлений створювати сприятливі умови для їх викриття та ефективно використовувати для цього правові механізми. Можливість учасників складних форм співучасті (ОГ та ЗО) укладати угоди про визнання винуватості без ризику для них до моменту самовикриття може забезпечити не лише виявлення латентних злочинів, а й можливість конфіденційного використання осіб, що надали добровільну згоду співробітництва у викритті кримінального правопорушення [233, с. 247].

Компроміс (тобто погодження на основі взаємних поступок) під час досудового розслідування – тема, яка далеко не нова у світовій практиці. Ця концепція виходить з принципового положення про те, що необхідно відмовлятися від методу безкомпромісної боротьби зі злочинністю, який суперечить основним принципам права і часто створює на практиці безвихідні ситуації у процесі як запобігання, так і розкриття та розслідування конкретних злочинів [12, с. 9]. Стаття 26 Конвенції ООН «Проти транснаціональної організованої злочинності» [142] передбачає обов'язки держав-учасників щодо заохочення осіб, які беруть участь в організованій злочинній діяльності до співробітництва з правоохоронними органами шляхом надання корисної для них інформації. Оскільки Україна є учасником зазначеної Конвенції, то у

своєму законодавстві вона повинна передбачити можливість пом'якшення покарання підозрюваному (обвинуваченому), який сприяв розслідуванню злочинів. Але в інших нормативних актах, окрім зазначеного вище Закону України (де законодавець обмежився декларативним твердженням), механізми реалізації інституту компромісів не були визначені. Концепція погоджувальних процедур, про які йдеться у КПК України у гл. 35 («Кримінальне провадження на підставі угод») була частково врегульована, окремі норми щодо пом'якшення відповідальності існували у КК України.

У КПК України 1960 р. звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям закріплювалося ст. 7, 71, 72, в яких зазначалося, що провадження в кримінальній справі може бути закрито судом у зв'язку з дійовим каяттям, та містилися процедура і порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності [161]. У ст. 96 КПК України 1960 р. була передбачена явка з повинною, що являла особисте, добровільне письмове чи усне повідомлення заявником органу дізнання, дізнавачу, слідчому, прокурору, судді або суду про злочин, вчинений чи підготовлюваний ним, до порушення проти нього кримінальної справи. Але слід зазначити, що такі дії не мали належної процесуальної форми [275, с. 107–108], певні нормативні прогалини містив і порядок погодження постанови про направлення кримінальної справи до суду для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності, були законодавчо не визначені питання, в яких випадках прокурор виносить цю постанову, а в яких випадках він лише погоджує її [107]. Окремі механізми реалізації умов компромісу спостерігалися в практиці оперативно-розшукової діяльності у виді угоди про співробітництво, але у неофіційній формі, коли оперативні працівники інформували суддю про певні «послуги» підсудного правоохоронним органам [121, с. 49]. В. І. Бояров, схиляючись до думки Ю. П. Гармаєва [75, с. 119], визначає низку тактико-криміналістичних засобів і способів компромісу, що не завжди врегульовані чинним законодавством, але фактично застосовуються як під час досудового розслідування, так і в суді, і мають вигляд поступків обвинуваченим,

підозрюваним і відносить до них: вчинки, які мають кримінально-правові наслідки: виключення з обвинувачення (повідомлення про підозру) окремих епізодів або перекваліфікація вчинених злочинних дій на більш м'яку статтю КК України, а також непритягнення близьких підозрюваного (обвинуваченого) до кримінальної відповідальності; вчинки процесуального характеру: зміну запобіжного заходу на більш м'який; виключення окремих свідків з кола осіб, яких можуть викликати до суду; обшук, накладення арешту на майно з участю понятих з числа осіб, указаних підозрюваним; застосування заходів безпеки стосовно осіб, щодо яких об'єктивно такі заходи не повинні застосовуватися (наприклад, за відсутністю підтвердження наявності реальної загрози життю та здоров'ю особи); вчинки непроцесуального характеру: надання зустрічі-побачення в СІЗО, ІТТ; надання можливості заїхати додому, прийняти душ (наприклад, під час виїзду для проведення слідчої дії); передача вилучених грошей або їх частки сім'ї; надання можливості зателефонувати тощо [50, с. 81].

Нині в наукових дослідженнях немає одностайної думки про роль обов'язків підозрюваного щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою. А. М. Волощук вважає, що укладення угоди про визнання винуватості фактично є досудовою угодою про співробітництво [72, с. 71–79]. Ю. М. Дьомін вважає, що держава зацікавлена у виявленні злочинів, особливо латентних, зменшенні рівня злочинності, і зазначає, що укладення угод про визнання винуватості із визначенням конкретних, спрямованих на забезпечення суспільного інтересу зобов'язань підозрюваного (обвинуваченого), є доцільним передусім у провадженнях про корупційні правопорушення, злочини, вчинені у складі ОГ чи ЗО, у сфері обігу наркотичних засобів [110, с. 13]. С. Міліцин вважає, що використання угод про визнання вини дозволяє не лише прискорити реалізацію кримінальної відповідальності та знизити навантаження на суддів, але, у разі потреби, й «вивести з-під удару» осіб, що активно співробітничать із органами досудового розслідування [220, с. 42]. Ю. І. Азаров, поділяючи думку

Ю. М. Дьоміна, вважає, що, враховуючи визначені у ст. 470 КПК України вимоги, притягнута до кримінальної відповідальності особа повинна усвідомлювати, що визнання винуватості має супроводжуватися її співробітництвом з правоохоронними органами, зокрема, щодо: активного сприяння досудовому розслідуванню кримінального правопорушення, вчиненого з її участю (виявлення знарядь вчинення злочину, розшук майна, здобутого злочинним шляхом тощо); викриття кримінальних правопорушень, вчинених іншими особами, а також виявлення чи припинення більшої кількості кримінальних правопорушень або інших більш тяжких кримінальних правопорушень [110, с. 13]. Таким чином, угода про визнання винуватості фактично повинна бути угодою сторін про співробітництво [5, с. 275–276]. С. І. Паславський стверджує, що доцільно виділяти обов'язок щодо співробітництва в окремий порядок кримінального провадження, який слід назвати «кримінальне провадження на підставі угоди про співробітництво». Обґрунтовуючи таку позицію, науковець зазначає, що так звана угода про співробітництво може бути укладена виключно під час досудового розслідування, тобто з моменту повідомлення особі про підозру до повідомлення підозрюваному про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування [283, с. 265]. С. М. Малихіна вважає, що можливість укладення угоди про визнання винуватості насамперед має спонукати особу до активного співробітництва з органами досудового розслідування з метою притягнення до кримінальної відповідальності інших осіб, що вчинили кримінальні правопорушення, виявлення знарядь вчинення злочинів, розшуку майна, здобутого злочинним шляхом, тощо [207, с. 63]. П. В. Прилуцький дотримується думки, що слід розмежувати угоду про визнання винуватості та угоду про співробітництво з органами досудового розслідування з розкриття злочину, вчиненого іншими особами, оскільки це різні процесуальні інститути [302, с. 135]. Р. В. Новак вважає, що виділення в окремий порядок кримінального провадження угоди про співробітництво є недоцільним з позиції завдань кримінального

судочинства та засад кримінального провадження, використовуючи як аргумент невелику кількість укладення угод про визнання винуватості із обов'язковою умовою співробітничати з правоохоронними органами у викритті кримінального правопорушення, вчинене іншими особами, роблячи висновок, що віднесення співробітництва підозрюваного чи обвинуваченого з правоохоронними органами у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, до обов'язків під час укладення угоди про визнання винуватості, переважно не використовується в кримінальних провадженнях [258, с. 165].

На нашу думку, навіть якщо виокремити кримінальне провадження на підставі угод про співробітництво, то все одно підозрюваний (обвинувачений) вимушений визнати свою вину (оскільки в іншому випадку він не зможе співробітничати зі слідством), а уклавши угоду про визнання винуватості, підозрюваний (обвинувачений) вже співробітничав зі слідством, оскільки, визнаючи свою вину (особливо у вчиненні злочину у складі групи), він надає свідчення проти інших осіб (співучасників), чії злочинні дії нерозривно пов'язані з діями підозрюваного. Отже, не має значення який термін вживає законодавець для визначення певного виду угоди (співробітництво або визнання вини), оскільки в будь-якому випадку сторони угоди погоджуються на компроміс, потребуючи взамін певних поступок (наприклад, підозрюваний – щодо зменшення покарання, сторона обвинувачення – процесуальної економії). На нашу думку, йдеться не про факт співробітництва, а про його межі, які повинні бути індикатором розміру та виду покарання. Стосовно обов'язковості надання інформації про інших осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, то, як ми вважаємо, ці зобов'язання повинні залишатися субсидіарними, оскільки не завжди підозрюваний має можливість повідомити про інші правопорушення або інших осіб, які їх учинили. Але за наявності можливості укласти та реалізувати таке зобов'язання, сторони угоди повинні мати відповідний інструмент у виді ефективного та ретельного нормативного регулювання, яке не залишає можливості діяти сторонам з великою часткою

суб'єктивності.

Таку позицію обстоюють деякі науковці, наприклад, Ю. М. Дьомін, який наголошує, що угода про визнання винуватості за своєю суттю є угодою про співробітництво, і вважає, що вона має подвійне завдання: розширити доказову базу того чи іншого обвинувачення та обґрунтовано здійснювати кримінальне переслідування всіх винуватих осіб у вчиненому кримінальному правопорушенні [110, с. 13].

ВССУ також виголошує тезу стосовно градації відповідальності й зазначає, що судам слід відмежовувати таку субсидіарну складову змісту угоди про визнання винуватості, як обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, від викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину (маються на увазі співучасники. – *Авт.*), яке є однією із обов'язкових умов, виконання якої поряд з іншими умовами слугує підставою для укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні відносно особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності НАБУ [333].

Саме у цьому полягає завдання цього підрозділу – визначення особливостей укладення угоди про визнання винуватості, змістом якої є обов'язки підозрюваного (обвинуваченого) щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, та реалізація зазначених обов'язків. У реалізації цього механізму (під час вивчення кримінальних проваджень на підставі угод) ми визначили низку прогалин, що суттєво впливають на його ефективність, а саме: визначення зобов'язань, які неможливо виконати (43,3 %); визначення зобов'язань в загальному вигляді, неконкретних, контроль за виконанням або невиконанням яких неможливий (46,9 %); визначення зобов'язань, які підозрюваний і так повинен виконати (21,1 %) (наприклад: сплатити процесуальні витрати, виконувати майбутній вирок тощо); не чітко визначені зобов'язання (є наслідком того, що у ст. 472 КПК України не чітко вказано, які саме обов'язки може взяти на себе підозрюваний (обвинувачений): викриття співучасників; викриття інших осіб,

які вчинили інші кримінальні правопорушення; викриття співучасників, які вчинили інші кримінальні правопорушення) (52,1 %); не визначено зміст зобов'язань (оскільки у випадку, коли підозрюваний (обвинувачений) надасть інформацію конкретного характеру, то сенс укладення з ним угоди може бути втрачений і навпаки, якщо прокурор не має змоги впевнитись, що підозрюваний (обвинувачений) володіє необхідною для слідства інформацією, то може відмовити в укладенні угоди) (9,6 %); немає відомостей про проведення перевірки інформації про інших осіб (є наслідком того, що в КПК України не визначено механізм перевірки інформації щодо інших осіб у випадку, коли обвинувачений ініціює укладення угоди під час судового провадження) (36,6 %); обставини, що враховуються прокурором упродовж укладення угоди про визнання винуватості, не відповідають обставинам визначеним безпосередньо у ст. 470 КПК України (26,1 %) (це є наслідком того, що у кожній обставині, яку повинен врахувати прокурор зазначено або «більша кількість кримінальних правопорушень», або «сприяння у проведенні кримінального провадження щодо ...інших осіб», що не відповідає тому, що обов'язок співпраці зі слідством є субсидіарним) (додаток Б). Отже, якщо розглядати положення ст. 470 КПК України буквально, то ті угоди, в яких підозрюваний (обвинувачений) не бере на себе зобов'язання співробітничати у викритті кримінального правопорушення іншою особою, прокурор взагалі не має права укладати, оскільки там не зазначені обставини, які повинен враховувати прокурор під час укладення угоди про визнання винуватості.

Інститут угод в частині співробітництва зі слідством реалізовується в інших країнах у різних формах. Для порівняння наведемо приклад США та РФ як країн-представників різних правових систем.

У кримінальному процесі США існують два типи угод залежно від змісту:

– про визнання винуватості: у формі визнання винуватості в обмін на пом'якшення обвинувачення, визнання винуватості в обмін на зниження покарання; визнання винуватості в обмін на пом'якшення обвинувачення і зменшення покарання [171, с. 199];

– про співробітництво зі слідством у формі надання свідчень проти співучасників, співробітництво в межах угоди про визнання винуватості, коли угода про сприяння в розслідуванні інших справ або кримінальному переслідуванні інших осіб може бути укладена вже після засудження особи (у цьому випадку засудженого стимулюють до укладення угоди, обіцяючи знизити покарання, призначене йому за вироком суду) [171, с. 200].

КПК РФ передбачено укладення досудової угоди про співробітництво, яка не передбачає визнання особою своєї винуватості в учиненому злочині та згоду з висунутим обвинуваченням, але підозрюваний (обвинувачений) зобов'язується сприяти слідству в розкритті та розслідуванні злочину, викритті і кримінальному переслідуванні інших співучасників злочину, розшуку майна, здобутого в результаті злочину (ч. 2 ст. 317.1 КПК РФ) [440]. Натомість підсудному можуть бути призначені більш м'яке покарання, ніж передбачено за даний злочин, умовне засудження або він може бути звільнений від відбування покарання (ч. 5 ст. 317.7 КПК РФ) [440].

Стосовно суб'єкта співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, то тут виникає кілька проблемних питань. Стороною, що укладає угоду, визначено прокурора. Д. Лобань ставить питання, з ким саме повинен співробітничати засуджений – це не завжди очевидно. Наприклад, у разі засудження особи за контрабанду наркотичних засобів (ст. 305 КК України) та досягнення угоди про викриття осіб, причетних до їх незаконного виробництва, придбання, зберігання, викрадення тощо (ст. 307–310 КК України), виходячи як із вимог ст. 216 КПК України, так і слідчої практики, вбачається, що досудове розслідування вказаних правопорушень здійснюється різними органами, а саме: слідчими органів безпеки та слідчими поліції. Тому і процесуальне керівництво у цих провадженнях забезпечується різними прокурорами, адже керівництво в провадженнях слідчих органів безпеки здійснюється винятково працівниками галузевих відділів апарату області чи ГПУ, а керівництво у провадженнях слідчих поліції може здійснюватись і на районному рівні [200, с. 108]. Окрім

того, виникає питання стосовно тих ситуацій, коли підозрюваний (обвинувачений), співробітничавши зі слідством, надає інформацію про осіб, які, з його слів, учинили кримінальне правопорушення, факт вчинення якого до того часу є невідомим, або ситуація, коли він повідомляє про осіб, які тільки готуються вчинити злочин (або про факт злочину, що готується). Очевидно, що така інформація повинна бути перевірена, оскільки не створює підстав для початку кримінального провадження. Слідчий, керівник органу досудового розслідування не є сторонами угоди про визнання винуватості, хоча їх роль у такому провадженні як суб'єкта, з яким буде відбуватися співробітництво підозрюваного (обвинуваченого) важко переоцінити [110, с. 13]. О. О. Леляк вважає, що з ініціативою зі сторони обвинувачення має виступати лише прокурор як суб'єкт, який бере участь у кримінальному провадженні, як на стадії досудового розслідування, так і під час підготовчого та судового розгляду справи (в ролі процесуального керівника провадження та державного обвинувача), але виключити слідчого з такого провадження неможливо. Д. Лобань зазначає, що, незважаючи на достатньо вагомий повноваження процесуального керівника, прокурор не повинен здійснювати таке співробітництво, оскільки насамперед має забезпечувати контроль за її виконанням і вважає доцільним порушувати питання щодо співробітництва підозрюваного зі слідчим, у провадженні якого перебуває кримінальне провадження, чи співробітниками оперативних підрозділів [200, с. 110]. Такі прецеденти існують, наприклад, у законодавстві РФ, в якому є положення, що дозволяє укласти угоду працівнику поліції щодо незначного злочину [147, с. 22]. Ураховуючи особливості вітчизняного законодавства, що регулює оперативно-розшукову діяльність, оперативні підрозділи мають підстави для здійснення ОРД за наявності інформації про злочин, що готується, або про особу, яка готується до вчинення злочину, і, відповідно, теж беруть участь у досудовому розслідуванні.

Пропонуємо такий механізм реалізації положень КПК в частині обов'язків особи, яка уклала угоду про визнання винуватості щодо

співробітництва зі слідством:

– у випадку, коли підозрюваний (обвинувачений) надає інформацію про вчинений або вчинюваний злочин, який раніше не був відомий правоохоронним органам, прокурор вносить відомості про кримінальне правопорушення до ЄРДР та передає невідкладно, але не пізніше наступного дня з додержанням правил підслідності наявних у нього матеріалів до органу досудового розслідування та складає доручення для проведення досудового розслідування;

– у випадку, коли підозрюваний (обвинувачений) надає інформацію про злочин, що готується, або про особу, яка готується до вчинення злочину, прокурор надає вказівку оперативним підрозділам (ч. 2 ст. 6 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» [303]), які здійснюють необхідні оперативно-розшукові заходи до моменту виявлення вчинюваного або вчиненого злочину, після чого оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому КПК України (ч. 2 ст. 7 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» [303]).

Дійсно, в такій ситуації і слідчий і оперативні працівники повинні бути обізнані з інформацією, наданою підозрюваним (обвинуваченим), більш того зазначені суб'єкти повинні мати право та можливість залучити підозрюваного (обвинуваченого), який уклав угоду про визнання винуватості (що містить обов'язок співробітництва зі слідством) до проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та процесуальних дій.

Таким чином, необхідна для проведення досудового розслідування інформація буде надаватися підозрюваним гласно, шляхом участі у слідчих (розшукових) дій (і таким чином одразу закріплюватися у формі доказів) або негласним шляхом участі в негласних слідчих (розшукових) діях і надалі використовуватися у досудовому розслідуванні з врахуванням положень

Інструкції «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» [319].

Ураховуючи визначені у ст. 470 КПК України вимоги, притягнута до кримінальної відповідальності особа повинна усвідомлювати, що визнання винуватості має супроводжуватися її співробітництвом з правоохоронними органами, зокрема, щодо: активного сприяння досудовому розслідуванню кримінального правопорушення, вчиненого з її участю (виявлення знарядь вчинення злочину, розшук майна, здобутого злочинним шляхом, тощо); викриття кримінальних правопорушень, вчинених іншими особами, а також виявлення чи припинення більшої кількості кримінальних правопорушень або інших більш тяжких кримінальних правопорушень. Отже, угода про визнання винуватості фактично повинна бути угодою сторін про співробітництво, яка має подвійне завдання: вирішуючи наперед питання про покарання за інкриміноване діяння, вона має розширити доказову базу того чи іншого звинувачення та обґрунтовано піддати кримінальному переслідуванню всіх винуватих осіб [110, с. 13]. Прокурору, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням у формі процесуального керівництва, повинні бути добре відомі обставини кримінального правопорушення, обсяг зібраних доказів, дані про особу підозрюваного. Він повинен мати чітке уявлення про те, якою інформацією, що цікавить правоохоронні органи, може володіти особа. Тому саме прокурор може і повинен вирішувати питання про можливі межі співробітництва [207, с. 65].

Але виникає проблемне питання суттєвої суб'єктивної складової у діях прокурора під час укладення угоди і визначенні її умов як взагалі, так і в частині співробітництва зі слідством, у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, а також контроль за виконанням зазначених умов і, відповідно, оцінка їх виконання або невиконання (у підрозділі 3.3 акцентуватиметься увага саме на порушенні умов угоди в частині цих зобов'язань, як таких, що підлягають найбільш суб'єктивній оцінці). Практично праву підозрюваного (обвинуваченого) на ініціювання (погодження)

угоди про визнання винуватості протистоїть обов'язок щодо цього зі сторони прокурора, в певних обумовлених вимогами законодавства випадках. До обов'язків прокурора у такому кримінальному провадженні також належать: врахування в кожному випадку обставин, передбачених ст. 470 КПК України, для прийняття рішення щодо доцільності укладення угоди про визнання винуватості; відомчий контроль за виконанням умов угоди; обов'язок у разі свідомого невиконання її умов (що об'єктивно можуть бути виконані) звернутись до суду з клопотанням про скасування вироку, заснованому на такій угоді [196, с. 146]. І навпаки, обов'язку підозрюваного (обвинуваченого) співробітничати зі слідством кореспондується право прокурора щодо встановлення певних умов щодо співробітництва у кримінальному провадженні, що відповідно стають обов'язками для підозрюваного (обвинуваченого).

Але якщо права прокурора нормативно визначені, то його обов'язки, які, відповідно, стають правом підозрюваного (обвинуваченого), практично не регулюються жодним нормативним актом (стосовно прав, обов'язків участі в кримінальних провадженнях на підставі угод). На нашу думку, необхідно визначити на рівні КПК України: підстави для відмови прокурора в укладенні угоди; підстави для визначення форми співробітництва, його меж та градації покарання залежно від меж співробітництва зі слідством тощо і деталізувати їх на рівні підзаконного нормативного акта – наказу ГПУ «Про організацію діяльності прокурора у кримінальних провадженнях на підставі угод», в якому передбачити форму, зміст і реквізити процесуальних документів, які складаються під час участі прокурора у кримінальних провадженнях на підставі угод (зокрема, угод про визнання винуватості).

Прокурор, у процесі реалізації його права на укладення угоди, повинен врахувати низку обставин, які визначені у ст. 470 КПК України. Аналіз зазначених обставин свідчить про те, що кожна з них містить необхідність внести у зміст угоди про визнання винуватості обов'язків підозрюваного (обвинуваченого) щодо співробітництва у викритті кримінального

правопорушення, вчиненого іншою особою.

Першою з обставин є ступінь та характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб. Ступінь і характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб оцінюється прокурором залежно від характеру відомостей, отриманих від підозрюваного, та їх користі для ефективності розслідування кримінальних правопорушень. Типовим прикладом є активне сприяння особою, яка вчинила кримінальне правопорушення у співучасті, у його розкритті. Воно може полягати в ініціативному або за пропозицією органів досудового розслідування сприянні розкриттю кримінального правопорушення, викриттю інших співучасників, розшуку майна, отриманого в результаті вчинення кримінального правопорушення, його знарядь і засобів [166, с. 432]. З огляду на цю обставину, пропонуємо визначити як обов'язкову умову у змісті угоди про визнання винуватості – обов'язок підозрюваного (обвинуваченого) щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, в разі вчинення злочину в групі, організованій групі та злочинній організації, а також при вчиненні злочину у сфері службової діяльності, а в угодах у кримінальних провадженнях щодо інших злочинів залишити ці обов'язки субсидіарними.

Друга обставина – характер і тяжкість обвинувачення (підозри). Характер і тяжкість обвинувачення (підозри) прокурор повинен враховувати у співвідношенні із суспільним інтересом до розслідуваного кримінального провадження. Науковці відзначають, що необхідно виважено вирішувати питання про укладення угоди про визнання винуватості в разі вчинення особою правопорушення, яке набуло значного суспільного резонансу [166, с. 546]. Разом із тим, наприклад, у процесі розслідування вчинення терористичного акту, хоч цей злочин однозначно має значний суспільний резонанс, але, на нашу думку, суспільство погодиться, що необхіднішим є виявлення всіх співучасників, організаторів, шляхів постачання засобів учинення злочину (зброї, вибухівки тощо), ніж притягнення до кримінальної відповідальності

одного з посібників. Отже, укладення угоди про визнання винуватості з врахуванням таких обставин може бути як негативним, так і позитивним суспільним чинником. Питання щодо необхідності співвідносити тяжкість обвинувачення (підозри) та умов угоди про визнання винуватості в частині співробітництва зі слідством ефективно вирішується у кримінально-процесуальному законодавстві США. Правове регулювання порядку призначення покарання здійснюється на підставі Федеральної інструкції про винесення вироків (The Federal Sentencing Guidelines). Зазначена інструкція надає суддям чіткі критерії щодо винесення вироків, у тому числі за угодами. Виносячи вирок, судді використовують дві шкали для визначення межі строку покарання (з метою розгляду юридично обґрунтованого відхилення від правової норми). Вертикальна шкала включає 43 «рівня злочинів» (ступінь тяжкості злочину), які призначені для кількісного вимірювання тяжкості конкретного злочину. Ступінь тяжкості визначається на підставі «вихідного рівня» злочину та додавання (або віднімання) певних характеристик (обтяжуючих і пом'якшуючих обставин) і корегувань, які застосовуються у конкретному випадку (роль у вчиненні злочину, супротив відправленню правосуддя тощо). За горизонталлю розташовані шість категорій судимості, призначені для якісного вимірювання ступеня та давності злочинної поведінки у минулому. У графі таблиці на перетинанні надано мінімальні та максимальні строки покарання (саме для конкретного злочину, вчиненого конкретною особою) [511, с. 404–405]. Ураховуючи цей досвід, наявність такої таблиці для призначення міри покарання дозволило б прокурору чітко визначити розмір покарання, про який він може домовлятися з підозрюваним (обвинуваченим). Якщо в сучасних умовах строк покарання визначається на підставі формальних критеріїв, то така система вирахування строку покарання в кримінальному провадженні на підставі угод дозволить врахувати обставини, форми та результати співробітництва підозрюваного (обвинуваченого) зі слідством, що водночас відображає характер і тяжкість обвинувачення (підозри) та дозволить співвідносити ці дані із суспільним інтересом. Таким чином, водночас слід

розглянути третю та четверту обставини, що повинні бути враховані прокурором – наявність суспільного інтересу в забезпеченні швидкого досудового розслідування і судового провадження, викритті більшої кількості кримінальних правопорушень.

Наступне питання, що вимагає наукового дослідження – це зміст обов'язків підозрюваного (обвинуваченого) щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою. Безумовно, в тексті кримінального процесуального закону неможливо передбачити й вказати всі дії підозрюваного чи обвинуваченого, які можуть виявитися корисними для повного розкриття злочину і встановлення та притягнення до кримінальної відповідальності всіх винуватих у його вчиненні осіб [38, с. 5], але, разом із тим, існує необхідність закріплення загальних параметрів цих обов'язків хоча б на рівні підзаконного нормативного акта. Наявність цієї необхідності підтверджується результатами опитування та аналізом кримінальних проваджень. Респонденти визнали, що у 78 % випадків особа викривала тільки себе у вчиненні злочину, у 63,6 % були спрямовані на викриття співучасників, у 8,7 % – на викриття співучасників у вчиненні інших злочинів, у 3,3 % – на викриття інших осіб у вчиненні інших злочинів (додаток В). Вивчення кримінальних проваджень свідчить про дещо іншу тенденцію: тільки у 25,7 % кримінальних проваджень зобов'язання мали конкретний характер, у 33,7 % – зобов'язання взагалі не стосувалися викриття інших осіб (і позиціонувалися як такі), у 9,6 % зобов'язання взагалі не стосувалися процесу викриття злочину, а полягали, наприклад, у зобов'язанні підозрюваного (обвинуваченого) відшкодувати процесуальні витрати, що складаються з витрат на залучення експертів (додаток Б). Нечіткість формування зазначених обов'язків відзначалася також у низці узагальнень практики здійснення судами судового провадження на підставі угод [265, с. 2–5; 266; 85].

Науковці, які досліджували зазначені питання, пропонували шляхи розв'язання проблеми. Д. Лобань, розглядаючи питання щодо тривалості співробітництва та його результатів, вважає, що вимоги мають бути чітко

викладені безпосередньо в самій угоді, тобто необхідно однозначно вказувати мінімальний обсяг інформації, яку повинен надавати підозрюваний, її періодичність, остаточний термін такого співробітництва чи обов'язкову умову (приміром, викриття осіб, які вчинили злочин), участь у конкретних слідчих (розшукових), зокрема, негласних слідчих (розшукових) діях (наприклад, у контрольованій поставці, закупці), на підставі ст. 275 КПК України. Це дасть змогу підозрюваному усвідомити, на яких умовах ним будуть виконані вимоги угоди, а прокурору – можливість вимагати виконання конкретних дій від підозрюваного [200, с. 107]. О. О. Леляк вважає, що до тексту угоди можуть бути включені зобов'язання підозрюваного (обвинуваченого) у межах співробітництва: брати участь у слідчих і процесуальних діях, які проводяться як в цьому провадженні, так і в інших; інформувати органи досудового розслідування про структуру злочинної організації, її керівників; повідомити про підготовку, вчинення кримінального правопорушення; вказати місцезнаходження особи, яка його вчинила, майна, здобутого злочинним шляхом [196, с. 157]. С. М. Малихіна, О. П. Смокович та інші доцільним також убачають зазначення в угоді найменування органу чи конкретних службових чи посадових осіб, з якими повинен співпрацювати підозрюваний (обвинувачений) [204, с. 36–37], а також пропонують, наприклад, у провадженні про кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів реалізувати бажання підозрюваного співробітничати з органами досудового розслідування в зобов'язанні вчинити такі дії: дати докладні свідчення щодо особи, яка збула підозрюваному наркотичний засіб; взяти участь у проведенні слідчих та інших процесуальних дій з такою особою (при цьому не обов'язково одразу визначати, яких саме, оскільки на момент укладення угоди це може виявитися неможливим); надати відомості про місце проживання, телефонні номери, інші відомості, які допоможуть встановити місцезнаходження вказаної особи; указати місця зустрічі з нею, кількість переданих наркотичних засобів, грошових сум, а також можливі зв'язки згаданої особи з іншими розповсюджувачами наркотичних засобів [294, с. 35]. Зарубіжні вчені, які

вивчали проблеми визначення та реалізації зобов'язань за угодами про співробітництво, визначили основні види зобов'язань, на підставі яких слід, у свою чергу, виокремити ті зобов'язання, які трапляються у вітчизняних кримінальних провадженнях (додаток Б) та ефективність їх реалізації з точки зору респондентів (додаток В): надати свідчення щодо своїх дій у співучасті з іншими особами (86,8 %) (62,7 %); надати свідчення щодо дій інших співучасників (46,5 %) (62,7 %); надати допомогу слідству у викритті інших осіб у вчиненні злочину (32,3 %) (73,5 %); надати показання про злочинну діяльність ОЗУ, до складу якої входить обвинувачений (3,6 %) (62,7 %); надати допомогу у розшуку майна, здобутого злочинним шляхом (37 %) (68,7 %); вказати місце вчинення злочину, раніше невідоме (20,5 %) (60,3 %); провести впізнання особи, яка вчинила злочин (5,6 %) (62,7 %); взяти участь у слідчих (розшукових) діях (11,2 %) (73,5 %); надати документи, які викривають особу у злочинній діяльності (37 %) (68,7 %); брати участь у заходах, які спрямовані на встановлення місцезнаходження певної особи (20,5 %) (60,3 %) [136, с. 140–141; 121, с. 122–124]. З огляду на зазначене, пропонуємо безпосередньо в КПК передбачити види зобов'язань, які будуть відповідати показникам горизонтальної шкали таблиці визначення покарань (додаток Д).

Щодо умов угоди в конкретному кримінальному провадженні, то у відомчому наказі ГПУ повинно бути визначено перелік дій до кожного виду обов'язків, наприклад, стосовно обов'язків співробітничати зі слідством у викритті членів та організаторів ОГ та ЗО, до таких дій може бути віднесено: надання відомостей про структуру злочинної групи; схему злочинної діяльності; її організаторах; участь у вчиненні злочинів; чисельність групи та розподіл ролей у ній, вказати роль кожного із співучасників і підтвердити показання під час проведення слідчих (розшукових) дій. А безпосередньо в тексті угоди ці обов'язки повинні деталізуватися із вказівкою конкретних осіб і конкретних обставин справи, що вже відомі слідству.

Крім того, необхідно визначити межу суб'єктивного ставлення до таких умов угоди про визнання винуватості. На нашу думку (підтриману

респондентами), до них слід віднести: прокурор переконаний, що підозрюваний (обвинувачений) дійсно має у розпорядження відомості, які можуть сприяти виявленню та розкриттю злочинів, викриттю інших учасників злочину (86,1 %); відомості, які зобов'язаний надати підозрюваний (обвинувачений), не отримані слідством з інших джерел упродовж досудового розслідування (69,6 %); у межах співробітництва, що передбачається, можуть бути проведені необхідні слідчі (розшукові) дії або процесуальні дії (56,7 %) [147, с. 141]; фактичні матеріали, отримані від підозрюваного (обвинуваченого) можна використати в іншому кримінальному провадженні (56,7 %) В. В. Колесник зазначає, що фактично ведеться кілька паралельних розслідувань (предметом одного є злочин, вчинений підозрюваним, предметом інших – злочини, вчинені іншими особами, про яких повідомив підозрюваний (обвинувачений) [140, с. 111–112]; зобов'язання можуть бути виконані підозрюваним (обвинуваченим) у встановлені законом строки (84,3 %), оскільки критичний термін – закінчення строків давності притягнення його до відповідальності за вчинений злочин (додаток В). Після укладення угоди із зазначеними зобов'язаннями повинен здійснюватися контроль за їх виконанням, тобто виконання умов угоди, оскільки при їх порушенні угоду може бути скасовано.

Таким чином, у підрозділі розглянута процедура укладення угоди про визнання винуватості, де умовами визначено обов'язки підсудного (обвинуваченого) у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, та особливості їх реалізації.

3.2. Забезпечення безпеки особи, яка уклала угоду про визнання винуватості

Розкриваючи конкретне кримінальне правопорушення, державні та особисті інтереси часто не збігаються. Обов'язок держави полягає у застосуванні встановлених і регламентованих законом засобів з метою встановлення винуватого у вчиненні злочину та притягнення його до відповідальності. Обов'язок громадянина полягає у виконанні громадянського

обов'язку щодо надання допомоги державним органам у виконанні покладеного на нього обов'язку. Водночас, особисті інтереси полягають, насамперед, у збереженні наявних у громадянина благ, інтересів, їх недоторканності та непорушності. Індивід може і повинен бути зацікавлений в наданні допомоги компетентним органам у виконанні їх державних обов'язків, проте не можна цю особисту зацікавленість розглядати як обов'язок [113, с. 198].

Дещо інша ситуація складається при виконанні умов угоди про визнання винуватості. З одного боку, підозрюваний (обвинувачений) свідомо бере на себе зобов'язання, але, можливо, не сприймаючи їх як такі, що несуть небезпеку для нього та членів його сім'ї. З другого боку, зміст угоди з таким обов'язком полягає в тому, що тільки ця особа має можливість надати докази злочинної діяльності інших осіб і в деяких випадках ця особа є єдиним джерелом доказової інформації – саме тому сторона обвинувачення і укладає з підозрюваним цю угоду. О. О. Тертишна зазначає: «договор с правоохоронними органами очень опасен для лиц, идущих на компромисс, поскольку сотрудничающие с правоохранительной системой, как правило, приговариваются за это «честными» собратями к смерти. Зачастую, будучи основным источником доказательства, их смерть является единственным путем лишения следствия перспектив формирования доказательственной базы, а жизнь опасна на воле и ещё более опасна в «зоне». Их приходится изолировать, они коротают свой век в камерах, но и здесь криминал через связи и влияния в уголовном мире подвергает их систематическому третированию и психологическому давлению через сокамерников» [417, с. 34–35].

Але, на думку респондентів, показання осіб забезпечують майже 80 % усієї доказової бази (найбільш ефективні: показання потерпілих – 37,8 %, показання свідків – 60,3 %, показання підозрюваних (обвинувачених) – 85,8 %) (додаток В). Ризик та інтенсивність впливу криміналу на осіб – учасників кримінального процесу зростає залежно від процесуального статусу та змісту інформації, що надає особа, яка співробітничала зі слідством. Як відомо, учасник злочину має найбільш точну та детальну інформацію не тільки про сам момент

учинення, а й про підготовку злочину, про осіб, які його організували (але самі не брали участі) тощо. Окрім того, небезпека (для злочинців) співробітництва зі слідством становить наявність загальної превенції, оскільки знижується рівень довіри серед членів групи, що може призвести до її розформування та відмови від учинення злочинів (які є джерелами прибутку). Інакше кажучи, захист осіб, які співробітничать зі слідством, є ефективним засобом протидії злочинності, способом досягнення основної мети кримінального судочинства. Забезпечення безпеки повинно поширюватися на будь-яку особу, залучену до сфери дії кримінально-процесуальних правовідносин. Забезпечуючи безпеку тільки частини суб'єктів цієї діяльності, завжди залишається імовірність протиправного впливу на інших з боку злочинців, унаслідок чого заподіюється шкода інтересам правосуддя, особистості, суспільства і держави [113, с. 201].

Забезпечення безпеки осіб, які співробітничать зі слідством, є однією з найбільш актуальних проблем у правових системах різних країн світу. Ефективність розслідування залежить від наявності дієвої системи гарантії безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, оскільки небезпека застосування до підозрюваних або їх близьких осіб насильства з боку інших членів злочинної групи можуть призвести до відмови у співробітництві [121, с. 76]. Управлінням ООН по наркотиках і злочинності затверджені Рекомендації щодо захисту свідків у кримінальних провадженнях по організованій злочинності. Вказані Рекомендації, засновані на узагальненні досвіду правоохоронних органів країн-учасників ООН, передбачають обов'язкове створення системи виправних закладів для осіб, що співробітничать зі слідством (свідки – обвинувачені) [350]. Відповідно до цих Рекомендацій, у низці держав створені спеціальні органи (наприклад, у США – Служба федеральних маршалів), прийняті спеціальні правові акти (Республіка Казахстан, Республіка Молдова, Італія, Німеччина), у РФ – це Державна програма РФ «Забезпечення безпеки потерпілих, свідків та інших учасників кримінального судочинства», у США діє спеціальна Федеральна програма захисту свідків по кримінальних справах, пов'язаних з організованою

злочинністю [121, с. 76–78].

На нашу думку, інститут угод в частині співробітництва може отримати розповсюдження у практиці кримінального судочинства тільки за наявності у підозрюваного (обвинуваченого) впевненості, що їм буде забезпечена безпека, захист, адекватний реальним загрозам, які виникають під час їх співробітництва зі слідством. Що стосується вітчизняних реалій, то безпосередньо у главі 35 (Кримінальне провадження на підставі угод) КПК України не передбачено необхідність і можливість захисту особи, яка уклала угоду про визнання винуватості. Разом із тим, незалежно від того, чи зобов'язалася особа співробітничати у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, або просто визнала себе винуватою, вона все одно наражається на небезпеку. Адже у випадку, коли вона надає показання відносно себе і побічно зачіпає інших співучасників – це один рівень небезпеки і зовсім інша ситуація, коли особа надає показання про злочинну діяльність ОГ або ЗО. З огляду на формулювання змісту угоди, підозрюваний (обвинувачений) не зобов'язаний надавати показання, оскільки і в такому випадку сторона обвинувачення укладає з ним угоду і рівень небезпеки буде невисокий. Але якщо сторона обвинувачення розраховує отримати від підозрюваного (обвинуваченого) показання відносно інших осіб, то вона повинна бути готовою до того, що виникне загроза з боку зазначених осіб. Особливо це стосується розкриття кримінальних правопорушень, учинених у складі ОЗУ. Отримання достовірних даних щодо конкретних обставин учинення злочинів, складу та характеру відносин між членами ОЗУ, причетності до його діяльності корумпованих посадових осіб можливе лише «зсередини». Найбільш вірогідним джерелом такої інформації може бути член ОЗУ, який співробітничав зі слідством і перебуває під загрозою помсти з боку інших членів цього угруповання [294, с. 29]. З огляду на це, в законодавстві, що регламентує порядок укладення угоди про визнання винуватості, повинно бути передбачено і окреме положення про необхідність забезпечення такої безпеки.

Слід зазначити, що низка законодавчих норм передбачає захист окремих

учасників кримінального процесу. Ст. 2 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» передбачає право на забезпечення безпеки у кримінальному провадженні, за наявності відповідних підстав, окрім інших учасників кримінального судочинства: осіб, які заявили до правоохоронного органу про кримінальне правопорушення або в іншій формі брали участь чи сприяли виявленню, запобіганню, припиненню або розкриттю кримінальних правопорушень; підозрюваному, обвинуваченому [306] (як прогалину відзначаємо, що така категорія, як особа, яка уклала угоду про визнання винуватості, в переліку відсутня – формально така особа буде виступати в іншому кримінальному провадженні свідком обвинувачення, а категорія свідок у переліку відсутня; що стосується категорії осіб, які заявили до правоохоронних органів про кримінальне правопорушення, то тут в переліку відсутня категорія «викриття», а така особа співробітничав саме у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (ч. 1 ст. 472 КПК України)).

На нашу думку, необхідно доповнити ст. 2 ЗУ «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» ч. 22, де слід передбачити також категорію – підозрюваний, обвинувачений, який уклав угоду про визнання винуватості та співробітничав у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою. Таке доповнення буде відповідати формулюванню поняття забезпечення безпеки, яке надано у ст. 1 цього Закону: забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, тобто у виявленні, запобіганні, припиненні, розкритті або розслідуванні кримінальних правопорушень, а також у судовому розгляді кримінальних проваджень (відзначено мною. – *Авт.*) – це здійснення правоохоронними органами правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист життя, житла, здоров'я та майна цих осіб від протиправних посягань, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя [306].

Низка заходів щодо забезпечення безпеки такої особи також передбачена

у КПК України, але без прив'язки до категорії осіб, які нами розглядаються.

Р. В. Новак вважає, що підозрюваному чи обвинуваченому доцільно наполягати на письмовому закріпленні в тексті угоди гарантій прокурора щодо забезпечення заходів безпеки у випадку виникнення потенційної загрози, і наводить перелік заходів безпеки, визначений у ст. 7 зазначеного вище Закону [258, с. 160], тобто автор вважає за необхідне застосовувати тільки ті заходи, що визначені у зазначеному Законі.

О. О. Лесяк пропонує на законодавчому рівні передбачити, що у випадку вчинення злочину кількома особами, коли у кримінальному провадженні відбувається укладення угоди про визнання винуватості не з усіма правопорушниками, слідчий зобов'язаний оцінити ступінь загрози особистої безпеки, якій піддається підозрюваний (обвинувачений), його близькі родичі та близькі особи. У разі виникнення такої загрози відповідні матеріали досудового розслідування стосовно зазначеної особи потрібно не лише виділяти в окреме провадження, а виконувати й інші необхідні дії із забезпечення безпеки (наприклад, як це передбачено у ст. 3179 КПК РФ), зокрема, попереджати під розписку інших учасників процесу, наприклад, експерта, спеціаліста, перекладача про нерозголошення особистої інформації стосовно підозрюваного (обвинуваченого), з яким укладено угоду [190, с.114]. Проблемним питанням у такій пропозиції є те, що підозрюваний (обвинувачений) укладає угоду з прокурором, а оцінювати ступінь загрози та домовлятися про заходи безпеки з цією особою і, відповідно, обіцяти її захист повинен слідчий. На нашу думку, необхідно внести доповнення у ст. 36 КПК України (Прокурор) щодо повноваження прокурора (п. 41 ч.2 ст. 36): «Доручати слідчому, органу досудового розслідування, оперативним підрозділам застосування заходів безпеки для захисту осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», а також вказати у наслідках укладення та затвердження угоди для прокурора необхідність і правові підстави забезпечення безпеки осіб, які уклали угоду про визнання винуватості.

Така пропозиція є слушною, оскільки низка статей КПК України

регламентують певні заходи, які можна застосовувати для забезпечення безпеки підозрюваних (обвинувачених), які уклали угоду про визнання винуватості, змістом якої є обов'язок співробітничати зі слідством, а саме:

- слідчий суддя, суд може ухвалити рішення про здійснення кримінального провадження в закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини лише у випадку необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні п. 2 ч. 2 ст. 27 (Гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами);

- підозрюваний, обвинувачений має право: заявляти клопотання про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо (п. 12 ч. 3 ст. 42) (Підозрюваний, обвинувачений);

- не можуть бути допитані як свідки: особи, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо дійсних даних про їх особи; особи, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо цих даних (п. 9, 10 ч. 2 ст. 65) (Свідок);

- свідок має право заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом (п. 8 ч.1 ст. 66) (Права та обов'язки свідка);

- слідчий, прокурор зобов'язаний за клопотанням сторони захисту, потерпілого надати їм матеріали досудового розслідування для ознайомлення, за винятком матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві (ч.1 ст. 221) (Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення);

- у виняткових випадках, пов'язаних із необхідністю отримання показань свідка під час досудового розслідування, якщо через існування небезпеки для життя і здоров'я свідка чи потерпілого сторона кримінального провадження має право звернутися до слідчого судді із клопотанням провести допит такого свідка судовому засіданні, в тому числі одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб (ч. 1 ст. 225) (Допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні);

– з метою забезпечення безпеки особи, яка впізнає, впізнання може проводитися в умовах, коли особа, яку пред'являють для впізнання, не бачить і не чує особи, яка впізнає, тобто поза її візуальним та аудіоспостереженням. При пред'явленні особи для впізнання особі, щодо якої згідно з цим Кодексом вжито заходів безпеки, відомості про особу, взяту під захист, до протоколу не вносяться і зберігаються окремо (ч. 4, 5 ст. 228) (Пред'явлення особи для впізнання);

– допит осіб, упізнання осіб чи речей під час досудового розслідування можуть бути проведені у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування) у випадках необхідності забезпечення безпеки осіб (п. 2 ч. 1 ст. 232) (Проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування);

– відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, у разі здійснення щодо них заходів безпеки можуть зазначатися в протоколі із забезпеченням конфіденційності даних про таких осіб у порядку, визначеному законодавством (ч.1 ст. 252) (Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій);

– на досудовому провадженні можуть бути оскаржені рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора під час застосування заходів безпеки – особами, до яких можуть бути застосовані заходи безпеки, передбачені законом (п. 6 ч.1 ст. 303) (Рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, та право на оскарження);

– після призначення справи до судового розгляду головуючий повинен забезпечити учасникам судового провадження можливість ознайомитися з матеріалами кримінального провадження, якщо вони про це заявлять клопотання, але матеріали про застосування заходів безпеки стосовно осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, для ознайомлення не надаються (ч. 2, 3 ст. 317) (Матеріали кримінального провадження (кримінальна справа) та право на ознайомлення з ними);

– судове провадження може здійснюватися у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення, у тому числі, яке знаходиться поза межами приміщення суду (дистанційне судове провадження), у разі потреби забезпечення безпеки осіб (п. 2 ч. 1 ст. 336) (Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження);

– у разі здійснення судового розгляду стосовно кількох обвинувачених, якщо цього вимагають інтереси кримінального провадження або безпека обвинуваченого, допит одного з обвинувачених на підставі вмотивованої ухвали суду може здійснюватися з використанням відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення (ч. 3 ст. 351) (Допит обвинуваченого);

– у виняткових випадках для забезпечення безпеки свідка, який підлягає допиту, суд з власної ініціативи або за клопотанням сторін кримінального провадження чи самого свідка постановляє вмотивовану ухвалу про проведення допиту свідка з використанням технічних засобів з іншого приміщення, у тому числі за межами приміщення суду, або в інший спосіб, що унеможлиблює його ідентифікацію та забезпечує сторонам кримінального провадження можливість ставити запитання і слухати відповіді на них. У разі, якщо існує загроза ідентифікації голосу свідка, допит може супроводжуватися створенням акустичних перешкод (ч. 9 ст. 352) (Допит свідка).

Окрім того, кримінальне провадження стосовно особи, з якою досягнуто згоду на укладення угоди про визнання винуватості, на підставі постанови прокурора або ухвали суду підлягає виділенню в окреме провадження залежно від того, на якій із двох стадій кримінального процесу (досудового розслідування або судового розгляду) сторонами було ініційовано укладення угоди (ст. 217, 334 КПК України).

Науковці зазначають, що за загальним правилом, відповідно до ч. 4 ст. 217 КПК України, матеріали досудового розслідування не виділяються в окреме провадження, якщо це може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду. Однак в абз. 1 ч. 8 ст. 469 КПК України передбачено обов'язок слідчого, прокурора виділити в окреме провадження

матеріали досудового розслідування щодо особи (осіб), з якими досягнуто згоди про укладення угоди про визнання винуватості. Щодо інших осіб, з якими такої згоди не досягнуто, кримінальне провадження проводиться в загальному порядку. Копія постанови слідчого або прокурора про виділення провадження долучається до матеріалів провадження, з якого воно виділено, а до виділеного провадження підшивається її оригінал [134, с. 332–333; 196, с. 163–164; 258, с. 140–141]. Виникає питання щодо доцільності виділення матеріалів в окреме провадження. Адже якщо ця процедура спрямована на збереження в таємниці особистості підозрюваного (обвинуваченого), який погодився співробітничати зі слідством, то наявність постанови у матеріалах кримінального провадження чітко вкаже співучасникам на таку особу. Підозрюваний надає показання, що викривають осіб, бере участь у слідчих (розшукових) діях, що спрямовані на збирання доказів, а отже, виділення матеріалів з метою забезпечення безпеки такої особи має ілюзорний характер [108, с. 101–102] і, навпаки, дозволяє визначити таку особу. Тому, на нашу думку, у випадку надання інформації саме про співучасників (а не інших осіб, які вчинили інше кримінальне правопорушення), як осіб, які знають обставини справи і мають у розпорядженні всі установчі дані такої особи, виділення матеріалів в окреме кримінальне провадження не має сенсу. На нашу думку, матеріали, які свідчать про укладення угоди, повинні вкладатися в окремі конверти (за аналогією, коли у такий конверт поміщається постанова про застосування заходів безпеки, винесена прокурором [165, с. 333]). Серед науковців поширена думка, що виділення матеріалів в окреме кримінальне провадження є самостійним заходом безпеки, який дозволить зберігати в таємниці особу підозрюваного (обвинуваченого), який співробітничав зі слідством [165, с. 332–333; 258, с. 141; 196, с. 164–165], який спрямований на збереження у таємниці факту співробітництва зі слідством, ізолювання підозрюваного (обвинуваченого) від інших співучасників, оскільки у випадку конфіденційності на особу може здійснюватися тиск з боку інших співучасників, які залишилися на волі [121, с. 152–153]. Але, на нашу думку, такий захід, як окрема дія, не вирішить цього

питання.

Застосування заходів безпеки не повинно обмежуватися виключно кримінальним процесуальним законодавством, адже, наприклад, після оголошення вироку та вступу його в законну силу, особу буде засуджено, але її обов'язки за угодою в цей момент не закінчуються, оскільки можуть бути не виконані. Особа може залишитися на свободі, а може бути засуджена до певного строку ув'язнення і перебували у місцях позбавлення волі. За таких умов виникає кілька проблемних питань: перше питання – якими нормативними актами керуватися, коли особа виходить за межі компетенційної юрисдикції сторони обвинувачення і вже формально не є учасником процесу не тільки за «своїм» кримінальним провадженням, а й у тому випадку, коли особи, відносно яких підозрюваний (обвинувачений) надавав показання теж вже засуджені і відбувають покарання у місцях позбавлення волі; друге питання – який орган є суб'єктом забезпечення безпеки і яка посадова особа несе за це відповідальність? Стосовно першого питання можна зазначити таке: оскільки, як уже зазначалось, особа, яка співробітничала зі слідством, прирівнюється до категорії осіб, відносно яких здійснюються заходи безпеки з їх участю у кримінальному судочинстві, то, відповідно, ці заходи регламентуються ЗУ «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [306]. Аналіз зазначеного Закону дозволив визначити низку заходів, які застосовуються під час забезпечення безпеки осіб, які уклали угоду про визнання винуватості, умовою якої є обов'язок щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою [306]. Аналіз зазначених заходів та їх порівняння з тими, що передбачені у КПК України, дає підстави стверджувати, що вони не повністю відповідають один одному, тобто певні заходи, що стосуються забезпечення безпеки осіб, які уклали угоду про визнання винуватості й співпрацюють зі слідством, визначені як у КПК України, так і в ЗУ «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», але значна частина їх визначена тільки у КПК, а у зазначеному законі відсутня. На нашу думку, вони повинні відповідати один

одному. Вважаємо за потрібне виокремити у Законі окремої частини у ст. 15, де визначити всі заходи безпеки, які можуть застосовуватися до особи, яка співробітничав зі слідством під час досудового розслідування та судового розгляду, і вони повинні відповідати заходам, що визначені у КПК України. Таке нормативне регулювання необхідне у зв'язку з тим, що в ЗУ «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» визначені заходи безпеки для всіх категорій осіб, починаючи з тих, з ким співробітничать оперативні підрозділи і закінчуючи тими, відносно яких вирок вступив у законну силу і які перебувають в місцях позбавлення волі. Такі різні категорії мають різний процесуальний статус і відповідно до них мають застосовуватися різні рівні (тобто і заходи) безпеки. Частково таку градацію законодавець «дотично» відзначив – у ч. 3 ст. 13 ЗУ «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», де зазначено, що заміна документів, зміна зовнішності та переселення в інше місце проживання можуть бути проведені лише за клопотанням або за згодою особи, взятої під захист, а також за санкцією прокурора або ухвалою суду і тільки у виняткових випадках за наявності обставин, коли загроза життю та безпеці особи, взятої під захист, не може бути усунута іншими заходами. У ст. 19 цього Закону також окремо визначені заходи безпеки осіб, які перебувають в установах виконання покарань чи слідчих ізоляторах або у місцях зі спеціальним режимом тримання: особиста охорона; заміна документів і зміни зовнішності; забезпечення конфіденційності відомостей про особу; проведення закритого судового розгляду (за винятками, що випливають з вимог режиму їх тримання); переведення до іншої установи виконання покарань чи слідчого ізолятора або в інше місце із спеціальним режимом тримання; окреме тримання [306]. Але стосовно інших відмежувань і градації заходів залежно від процесуального статусу нормативне регулювання відсутнє.

На нашу думку, повинні враховуватися і, як наслідок, співвідноситися між собою такі критерії: процесуальний статус (категорія) осіб; наявність факту їх співробітництва у викритті кримінальних правопорушень, вчинених іншими

особами; наявність загрози безпеці; корисність інформації, якою володіє особа; суб'єкт забезпечення безпеки.

Наприклад, у США для осіб, які уклали угоду зі слідством у справах про організовані злочинні групи та злочинні організації (які мають статус «головного свідка», або «обвинуваченого – свідка») створені окремі пенітенціарні установи, де вони утримуються весь строк ув'язнення.

Зрозуміло, що заходи безпеки є такими, що багато коштують і, враховуючи обмеженість фінансування, неможливо застосовувати їх повний комплекс до всіх категорій осіб. Тому, щоб не «розпорошувати» зусилля та кошти необхідно виокремити категорії осіб, які співробітничать із правоохоронними органами. Ми пропонуємо для визначення категорій брати до уваги критерій важливості інформації, яку особа повідомляє правоохоронним органам та її процесуальний статус. Особи, які уклали угоду про визнання винуватості та співробітничать зі слідством, розподіляються залежно від рівня захисту на такі категорії: особа, що надає показання щодо власної участі у злочині; особа, яка надає показання щодо участі у злочинах інших співучасників; особа, яка надає показання щодо вчинення інших злочинів іншими особами; особа, яка надає показання щодо злочинної діяльності ОГ або ЗО.

Цінність інформації, наявної в особі, яку захищають, повинна впливати на вибір засобів безпеки, визначення достатності одного конкретного засобу або їх сукупності. Якість відомостей, повідомлених особою, яку захищають, повинна визначати способи забезпечення захисту, комплекс заходів, пов'язаних з безпекою, має бути прямо пов'язаний зі змістовністю відомостей і їх корисністю для досудового розслідування, винесення правосудного вироку [113, с. 214]. Відповідно до ст. 2, ч. 2 ст. 3 ЗУ «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», рішення про застосування заходів безпеки ухвалюється слідчим, прокурором, судом, у провадженні яких перебувають кримінальні провадження щодо кримінальних правопорушень, у розслідуванні чи судовому розгляді яких брали або беруть

участь особи, які мають право на забезпечення безпеки у кримінальному провадженні. Отже, прокурор як сторона угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні, на якого покладається подальший контроль за виконанням умов цієї угоди, відповідно до своїх повноважень зобов'язаний вжити відповідних заходів щодо усунення ризиків небезпеки для іншої сторони угоди та створити необхідні умови для виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань [294, с. 30]. Відповідно до ч. 2 ст. 22 ЗУ «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» залежно від рівня та характеру небезпеки, моменту її виникнення, обставин співробітництва другої сторони угоди з органом розслідування, прокурор може винести постанову про застосування заходів безпеки особисто або ініціювати ухвалення відповідного рішення слідчим, оперативним працівником, слідчим суддею або судом [306]. Але зазначену мотивовану постанову чи ухвалу прокурор (або суддя) передає для виконання органу, на який покладено здійснення заходів безпеки (ця постанова чи ухвала є обов'язковою для виконання вказаними органами). Відповідно до ч. 3 ст. 3 ЗУ «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», здійснення заходів безпеки покладається за підслідністю на органи СБУ, Державного бюро розслідувань, органи Національної поліції або НАБУ, у складі структур яких з цією метою створюються спеціальні підрозділи [306]. Інакше кажучи, захистом і забезпеченням безпеки осіб, які уклали угоду про визнання винуватості, займаються ті самі органи, які уповноважені здійснювати досудове розслідування та оперативно-розшукову діяльність. Така система захисту має низку хиб, а саме: кожен з органів повинен створювати окремий підрозділ, який не має інших функцій, ніж забезпечення безпеки, тобто за відсутністю осіб, безпеку яких необхідно забезпечити, особистий склад підрозділу буде перебувати у режимі пасивного очікування (48,9 % респондентів мають таку думку); у цьому підрозділі має бути сконцентровано низка функцій: процесуальна, оперативно-розшукова, технічна, адміністративна – оскільки такі функції необхідні для виконання всіх заходів безпеки, визначених у законі

(33,6 %); зазначені підрозділи повинні фінансуватися за окремою статтею видатків, оскільки в іншому випадку вони будуть забезпечуватися «у другу чергу», оскільки не виконують «прямі» функції протидії злочинності (25,8 %); заходи забезпечення безпеки повинні здійснювати особи, спеціально призначені для цього, які не мають інших функцій, оскільки в іншому випадку цих осіб будуть використовувати для більш нагальних потреб протидії злочинності (спочатку у «вільний» час, а потім нехтуючи прямими функціями) (25,8 %); забезпечувати безпеку осіб, узятих під захист, необхідно на різних рівнях, відповідно такі підрозділи необхідно створювати як на центральному рівні, так і на рівні регіональному та територіальному (36,9 %); для забезпечення безпеки і реалізації всіх заходів безпеки необхідна різна спеціалізація особового складу такого підрозділу (фізична охорона, оперативно-розшукове забезпечення, процесуальне забезпечення, технічне забезпечення), що зумовлює певну кількість штатних одиниць, у тому числі й на територіальному рівні (наприклад, районний відділ поліції) (14,7 %) (додаток В).

Аналізуючи зазначені вище потреби, ми оцінюємо їх у поєднанні з проведеним нами дослідженням сучасного рівня розвитку процедур забезпечення безпеки осіб (які уклали угоду про визнання винуватості й співробітничать зі слідством) у підрозділах Національної поліції.

У системі МВС України забезпечення безпеки осіб, які брали участь у кримінальному судочинстві, здійснювали спеціальні підрозділи судової міліції «Грифон», які належали до структури міліції громадської безпеки й створювалися на рівні ГУ МВС України, управлінь в областях (тобто на регіональному рівні). Підпорядковувався підрозділ начальнику міліції громадської безпеки, але загальне керівництво оперативно-розшуковою діяльністю спецпідрозділу, організаційне та методичне забезпечення здійснював начальник кримінальної міліції. Для проведення оперативно-розшукових заходів щодо забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства виділялися працівники оперативних підрозділів у кримінальних

провадженнях, які перебували в оперативному супроводженні цих підрозділів. Їх функції та порядок дій регламентувалися Положенням про спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон» [311].

У сучасних умовах у процесі реформування Національної поліції було ухвалено рішення про виокремлення всіх спеціальних підрозділів у спеціальну поліцію, в результаті чого створено Корпус оперативно-раптової дії (КОРД), до якого увійшли всі спеціальні підрозділи міліції (в минулому) і, відповідно, передані їх функції [332]. Унаслідок такого рішення у КОРДі об'єднано підрозділи з різновекторними завданнями: звільнення заручників та участь у контртерористичних операціях (ці завдання виконував спецпідрозділ «Сокіл» ГУ БОЗ МВС України); захист осіб, які брали участь у кримінальному судочинстві (це завдання виконував спецпідрозділ «Грифон»); забезпечення публічного порядку під час проведення зібрань громадян, припинення групових порушень публічного порядку чи масових заворушень, силова підтримка підрозділів патрульної міліції (це завдання виконував спецпідрозділ «Беркут»). Практично ті самі працівники повинні здійснювати спеціальні тактичні операції щодо захоплення озброєних злочинців, забезпечувати публічний порядок під час масових акцій та здійснювати фізичну охорону осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві – це зазначено у Положенні про Департамент організації діяльності «Корпусу оперативно-розшукової дії» Національної поліції України [298]. Такий підхід робить захист осіб, які співробітничать зі слідством вкрай неефективним. Слід мати на увазі, що надання прокурором гарантій забезпечення безпеки підозрюваному (обвинуваченому) під час укладення угоди про визнання винуватості є істотним аргументом щодо отримання згоди останнього на співпрацю у розкритті злочинів (викритті інших співучасників кримінального правопорушення) та внесення цієї умови в текст угоди [294, с. 30]. Тому створення та ефективне функціонування такої системи – це водночас неодмінна умова ефективного використання інституту укладення угод про визнання винуватості, де умовою є співробітництво зі слідством.

Як уже зазначалось, в Україні діє система правоохоронних органів,

підрозділи яких повинні забезпечувати безпеку таких осіб і які можуть здійснювати захист учасників кримінального судочинства. Однак державне фінансування правоохоронних органів неоднакове, рівень професіоналізму також різний, тому надійніше захист забезпечується тим органом, що у фінансових, кадрових, організаційному плані найбільш сприятливий [113, с. 222]. Слід виокремити низку вимог із системи забезпечення безпеки осіб, які уклали угоду про визнання винуватості та співробітничать зі слідством, ґрунтуючись на міжнародному досвіді, практиці застосування заходів безпеки та аналізі результатів опитування осіб, які їх застосовують: повномасштабні заходи безпеки застосовуються як останній засіб у кримінальному провадженні (у зв'язку з високою вартістю, потребою участі суб'єктів з відповідною кваліфікацією тощо) (відзначено 58,8 % респондентів); повномасштабні заходи безпеки повинні застосовуватися відносно осіб, які уклали угоду про визнання винуватості й взяли на себе обов'язок співробітничати зі слідством у викритті інших осіб у вчиненні кримінального правопорушення (осіб, які є членами злочинної організації) (81,3 %) (в Італії було введено конкретний термін так званих «осіб, які співробітничать з правосуддям» («Penditi»), оскільки лише такі особи можуть бути залучені до програми захисту свідків (пояснення ЄС, Рада Європи, Рекомендації Комітету Міністрів 2005 р. державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співробітничать з правосуддям від 20 квітня 2005 р.); повномасштабні заходи безпеки необхідно застосовувати лише до осіб, які свідчать у суді (42,3 %); забезпечення повномасштабних заходів безпеки є інструментом для протидії організованій злочинності, тяжким злочинам і тероризму (22,5 %); необхідно розмежувати підрозділ із захисту потерпілих та підрозділ із захисту осіб, які уклали угоду про визнання винуватості і співробітничать зі слідством (76,2 %) (потерпілий також може бути свідком злочину: при пограбуванні, жертва сексуального насильства тощо), і теж бути учасником кримінального судочинства, який не бере участі у злочинній діяльності, і, можливо, він потребує особливого ставлення через свій статус, але забезпеченням його безпеки повинні займатися підрозділи із захисту

потерпілих, які несуть відповідальність (від імені державної влади і поліції) і гарантують безпеку осіб, які перебувають у небезпеці через певні обставини; підрозділи ж із захисту свідків – це особливий тактичний інструмент в протидії організованій злочинності, тероризму та тяжким злочинам, тому, за своєю природою, діяльність цих підрозділів обмежена окремими випадками, коли користь від показань особи, яка співробітничала зі слідством, перевищує вартість повномасштабних заходів безпеки); необхідно чітко розділити функції оперативних (слідчих) підрозділів і підрозділу, що забезпечує захист осіб, які уклали угоду про визнання винуватості і співробітничать зі слідством (73,8 %) (необхідно створити гарантії справедливого судового розгляду, і цього можна досягти лише у випадку, якщо підрозділ захисту свідків відповідає за безпеку свідка і не пов'язаний з розслідуваннями, ґрунтуючись на показаннях свідків, в іншому випадку доведеться «купувати» заяву свідка, надаючи йому нове життя, гроші, документи тощо); оцінка загроз є фундаментальною основою програми захисту свідків і визначає необхідність застосування (або незастосування) повномасштабних заходів безпеки (53,4 %); слідчий підрозділ, який передає особу (яка уклала угоду про визнання винуватості і співробітничала зі слідством) підрозділу із захисту свідків, зобов'язаний надати підрозділу із захисту свідків обґрунтовані оцінки загрози в цій справі та відповідно надати повний доступ до всієї наявної інформації у справі, оскільки підрозділ із захисту свідків отримає цю інформацію (оцінку) і сформує свою власну оцінку загрози (53,4 %); після передачі особи, яка уклала угоду про визнання винуватості і співробітничала зі слідством, до підрозділу із захисту свідків, цей підрозділ не повинен надавати інформацію про заходи безпеки до оперативного (слідчого) підрозділу (12,6 %); щоб сформувати та оновлювати оцінку загроз на регулярній основі, підрозділ захисту свідків повинен мати доступ до всіх наявних даних, що зберігаються в різних національних базах даних (42,6 %); зміна ідентифікації (документів особи) особи, яка уклала угоду про визнання винуватості й співробітничала зі слідством, повинна базуватися на положеннях національних нормативних актів, законів або правил захисту

свідків, а не на підзаконних нормативних актах (90,3 %); остаточне рішення щодо залучення особи, яка уклала угоду про визнання винуватості й співробітничав з слідством, повинна ухвалювати не посадова особа – представник підрозділу захисту свідків одноособово (оскільки тоді він буде намагатися «не завантажувати свій підрозділ») і не представник слідчих підрозділів, а колегіальний орган (62,1 %) (в Європі рішення ухвалює комісія з трьох керівників: МВС, Національної поліції, поліції та підрозділу захисту свідків), за поданням прокурора, після укладення угоди (умовно – про визнання винуватості або співробітництва з слідством)); особи, які уклали угоду про визнання винуватості, співробітничали з слідством і виступали свідками обвинувачення у суді, повинні відбувати покарання в окремих установах пенітенціарної системи (38,1 %); національна програма не повинна копіювати програми інших країн, а повинна враховувати законодавство, потреби та можливості вітчизняної правоохоронної системи (90 %) (додаток В).

У деяких країнах створені спеціальні органи, що забезпечують захист осіб, які співробітничать з слідством (наприклад, у США – це Служба федеральних маршалів), оскільки така організаційна структура є кращою з погляду усунення впливу організованої злочинності (спеціально уповноважені органи менш уразливі з точки зору наявності корупційних зв'язків). Але разом із тим зазначені служби не здійснюють захист значної кількості свідків, а скоріше це є програмою допомоги прокурорам в отриманні свідчень у надзвичайно важливих справах, з 1970 р. (46 років) Служба федеральних маршалів здійснила захист майже 20 000 осіб, 2015 р. під участь у програмі затверджено приблизно 100 справ (тобто послугами програми захисту свідків користується менше 1 % осіб, які уклали угоди і співробітничать з слідством).

На нашу думку, на цьому етапі реформування правоохоронної системи України, створення єдиного органу, що здійснюватиме забезпечення безпеки всіх осіб – учасників кримінального судочинства та членів їх сімей (близьких родичів) недоцільно, у зв'язку з незавершеним процесом розмежування

компетенції новостворених та діючих правоохоронних органів. Тому ми пропонуємо в кожному правоохоронному органі (Національна поліція України, СБУ, НАБУ, ДБР, Державна пенітенціарна Служба України та ін.) створити підрозділ, який буде здійснювати заходи забезпечення безпеки відповідно до своєї компетенції стосовно учасників кримінального судочинства всіх категорій, окрім осіб, які уклали угоду про визнання винуватості й співробітничать зі слідством, у межах такої угоди, маючи зобов'язання викриття інших осіб у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів, тероризму, корупційних злочинів, та осіб, які викривають організовані групи та злочинні організації (за умови реальної загрози безпеці таких осіб у зв'язку з їх співробітництвом зі слідством). Що стосується цих категорій, їх захист повинен здійснювати окремий орган, створений при Міністерстві юстиції (умовна назва – Державна служба захисту учасників кримінального судочинства) з такими повноваженнями: брати участь у нормотворчій діяльності з питань захисту свідків, у тому числі «Державної програми захисту свідків» (Програма); виступати національним координатором у міждержавних стосунках з питань захисту свідків; розпоряджатися державними коштами, виділеними на реалізацію Програми; контролювати використання державних коштів, виділених на реалізацію Програми органами, що здійснюють заходи забезпечення безпеки; проводити оцінку інформації щодо доцільності застосування Програми за кожним зверненням зацікавленого органу, що здійснює заходи забезпечення безпеки; забезпечувати дотримання засад конфіденційності під час застосування Програми; ухвалювати рішення у складі комісії щодо участі учасника кримінального судочинства у Програмі (окрім керівника Державної служби захисту учасників кримінального судочинства (представника Міністерства юстиції) до комісії повинен входити прокурор як сторона угоди про визнання винуватості та представник того органу, в підслідності якого знаходиться кримінальне провадження, в рамках якого укладено Угоду.

Науковці зазначають, що заходи безпеки підозрюваних (обвинувачених)

можна розглядати як превентивні різногалузеві правові засоби, що забезпечують під час здійснення досудового розслідування, судового розгляду та поза ними захист зазначених осіб та їх близьких родичів від протиправних (заборонених законом, у тому числі кримінальним) посягань, а також низку інших форм впливу, які розрізняються за своїм змістом (способом забезпечення безпеки), за колом осіб, до яких вони можуть застосовуватися, та іншим критеріям. Це передбачає попереджувальний (запобіжний) характер впливу законними засобами та способами з метою забезпечити виконання завдань кримінального судочинства [51, с. 243].

З огляду на вищезазначене, забезпечення безпеки підозрюваних (обвинувачених), які уклали угоду про визнання винуватості, – це діяльність спеціально уповноважених підрозділів, яка полягає в здійсненні запобіжних правових, організаційних, соціальних, психологічних та інших заходів, що забезпечують під час здійснення досудового розслідування, судового розгляду та після його закінчення захист зазначених осіб та їх близьких родичів від протиправних (заборонених законом, у тому числі кримінальним) посягань.

3.3. Особливості кримінального провадження під час порушення умов угоди про визнання винуватості

Укладення угоди про визнання винуватості, визначення обов'язків співробітництва підозрюваних (обвинувачених) зі слідством, забезпечення безпеки особи, яка співробітничала зі слідством тощо – це практично реалізація обов'язків сторони обвинувачення та права підозрюваних (обвинувачених) на укладення угоди. Але всі зазначені дії це тільки підготовка до реалізації обов'язків підозрюваних (обвинувачених) щодо співробітництва зі слідством. Науковці зазначають, і ми погоджуємося з їх думкою, що не виконати умови угоди підозруваний (обвинувачений) може лише у тих випадках, коли в угоді про визнання винуватості було закріплено обов'язок і після постановлення вироку співробітничати з органами досудового розслідування [166, с. 334; 196,

с. 177; 258, с. 153; 110, с. 17; 294, с. 64]. Респонденти також стверджують, що клопотання про скасування вироку на підставі угоди про визнання винуватості, укладеної лише за однієї умови – визнання винуватості, не може бути подано прокурором, оскільки необхідність виконання засудженим будь-яких дій після ухвалення вироку в такому випадку відсутня (40,8 %) (додаток В). Але, на нашу думку, підтверджену результатами опитування, у зв'язку з невиконанням (можливим невиконанням) умов угоди, виникає ще низка питань, які практично не досліджувалися і не піднімалися, а саме: особа, яка уклала угоду, може обмовити себе, а також інших співучасників і це стане відомо лише під час судового засідання (40,8 %), оскільки досудове розслідування здійснюється у скороченій формі; законом не визначені форма, мета та способи перевірки судом або прокурором виконання умов угоди (64,2 %); не встановлено критерії оцінки виконання умов угод (64,2 %); якщо кримінальне провадження на підставі угоди виділено в окреме провадження, то в іншому провадженні може бути інший прокурор – процесуальний керівник (за підслідністю (34,8 %), в тому числі територіальною), а отже, виникає питання, який з прокурорів буде контролювати виконання умов угоди в іншому кримінальному провадженні; прокурору (або слідчому) може стати відомо про наміри особи не виконувати умови угоди після її підписання, до затвердження судом, але відсутній механізм її скасування (18,3 %); судді може стати відомо про конкретні дії підозрюваного (обвинуваченого) спрямовані на невиконання умов угоди, але відсутні підстави та механізм повернення угоди на «доопрацювання» з можливістю повторного розгляду (7,2 %); засуджена особа може не виконувати умов угоди не з власної вини, а внаслідок обставин, що склалися, але це не звільняє її від відповідальності (14,4 %); відмова засудженого від визнання своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення, здійснена після затвердження відповідної угоди судом, не тягне жодних юридично значущих наслідків, а тим більше, суспільно небезпечних (3,3 %) (додаток В), тому заперечення своєї винуватості після затвердження угоди про її визнання не може розглядатись як умисне невиконання угоди про визнання винуватості [62, с. 90].

Науковці зазначають, що можливість контролю виконання умов угоди є додатковим аргументом на користь укладення прокурором таких угод із визначенням обов'язків підозрюваного чи обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою [110, с. 17], але, з іншого боку, механізм такого контролю не відпрацьований і тому це створює додаткові труднощі у становленні інституту угод у процесі застосування їх у кримінальному судочинстві.

Нині в КПК України визначено такі механізми:

– у разі, якщо особа не виконує умов укладеної нею угоди про визнання винуватості за відсутністю об'єктивних на те причин, прокурор має право звернутись до суду з клопотанням про скасування вироку, яким була затверджена угода (слід зауважити – право, а не обов'язок);

– клопотання про скасування вироку, яким затверджено угоду, може бути подано протягом установлених законом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення відповідного кримінального правопорушення [176, с. 155];

– клопотання про скасування вироку, яким угода була затверджена, розглядається в судовому засіданні з участю сторін угоди з повідомленням інших учасників судового провадження, відсутність яких не є перешкодою для судового розгляду (ч. 3 ст. 476 КПК України) [176, с. 155];

– суд своєю ухвалою скасовує вирок, яким затверджена угода про визнання винуватості, лише за умови доведення прокурором невиконання засудженим умови угоди [176, с. 156]. Отже, тягар доведення зазначеного факту покладається тільки на прокурора як на особу, що звернулася до суду із відповідним клопотанням, яке має бути обґрунтованим. При цьому закон не ставить можливість його подання залежно від того, чи умисно не виконується угода, чи з будь-яких інших (навіть об'єктивних) причин. Це пов'язано з тим, що можливість узгодження сторонами угоди певного виду та розміру покарання, звільнення особи від відбування з випробуванням пов'язується саме із взяттям на себе обвинуваченим певних зобов'язань. Якщо угода не

виконується, втрачають силу і домовленості щодо міри покарання [294, с. 63–64];

– прокурор повинен враховувати, що наслідком скасування вироку є призначення судового розгляду в загальному порядку або направлення матеріалів провадження для завершення досудового розслідування в загальному порядку, якщо угода була ініційована на стадії досудового розслідування [176, с. 156]. Отже, у випадку скасування вироку, яким затверджено угоду, в прокурора виникає обов'язок забезпечити додержання загального порядку кримінального провадження;

– суд, здійснюючи розгляд таких клопотань, має чітко відмежовувати невиконання угоди (ч. 1 ст. 476 КПК України), яке тягне за собою скасування вироку, поставленого на підставі угоди, від умисного невиконання угоди (ч. 5 ст. 476 КПК України);

– у разі встановлення факту умисного невиконання угоди відповідно до ч. 5 ст. 476 КПК України у визначеному КПК України порядку необхідно вирішувати питання про притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 3891 КК України (Умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості) [294, с. 64];

– ухвала про скасування вироку, яким було затверджено угоду, або про відмову у скасуванні вироку (залишення його без змін) відповідно до ч. 4 ст. 476 КПК України може бути оскаржена в апеляційному порядку [176, с. 156] протягом 7 днів з дня її проголошення. Ухвала про відмову у скасуванні вироку після його перегляду в апеляційному порядку та ухвала суду апеляційної інстанції, постановлена за результатами розгляду апеляційної скарги на таку ухвалу, можуть бути визнані такими, що перешкоджають подальшому кримінальному провадженню, та бути предметом розгляду судом касаційної інстанції [167, с. 950].

Можливість подання клопотання про скасування вироку у зв'язку з невиконанням угоди про визнання винуватості тісно пов'язана зі здійсненням прокурором контролю за виконанням засудженим угоди. Такий контроль не

стосується виконання вироку в розумінні положень розділу 7 КПК України, оскільки ці питання належать до компетенції органу чи установи, на які покладено обов'язок виконати судові рішення [110, с. 17]. Порядок здійснення прокурорського нагляду за практичним виконанням умов затвердженої судом угоди законом не регламентується, як і не покладається на прокурора жодних обов'язків у цій сфері. Проте логічно припустити, що прокурор, як сторона угоди, яка ініціювала її укладення, повинна контролювати й перебіг виконання визначених у такій угоді умов. За наявності приводів і підстав вважати, що угода не виконується або виконується неналежним чином, прокурор має відповідним чином реагувати на це, що створює передумови для реалізації наступної форми прокурорської діяльності у цій сфері [432, с. 445].

Вивчення думок науковців дозволило визначити низку організаційних заходів щодо здійснення прокурором контролю за виконанням засудженим умов угоди про визнання винуватості, а саме (визначено у матеріалах кримінальних проваджень на підставі угоди про визнання винуватості): чітке та повне зазначення в тексті угоди обов'язків щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (2,3 %); визначення терміну виконання цих обов'язків (2,3 %); забезпечення прокурором постійного моніторингу виконання засудженим, взятих на себе зобов'язань (5,3 %); наявність взаємозв'язку зі слідчим органом досудового розслідування, який здійснював досудове розслідування в цьому провадженні, з метою отримання відомостей про перебіг виконання засудженим домовленостей за угодою (20,5 %) [294, с. 64]; забезпечення прокурором ведення реєстру вироків, якими затверджувались угоди про визнання винуватості (5,6 %) [258, с. 172] (список вироків на підставі угод про визнання винуватості, в яких виконання засудженими угод підлягає контролю, повинен містити: номер провадження, П.І.Б. засудженого, статті КК України, за якими його визнано винуватим, дату вчинення (виявлення) кримінального правопорушення, дату ухвалення вироку, перелік зобов'язань і визначені у вирокі дата чи період їх виконання, П.І.Б. процесуального керівника [294, с. 65; 196, с. 145–146]); здійснення контролю за

виконанням умов угоди про визнання винуватості з боку керівника прокуратури шляхом делегування цих функцій окремому працівнику прокуратури (6,3 %) [110, с. 18] (додаток Б).

Що стосується доведення перед судом невиконання засудженим умов угоди про визнання винуватості, то крім письмового клопотання про скасування вироку прокурор повинен надати суду переконливі докази такого невиконання. Про наявність цих доказів має бути зазначено в самому клопотанні [110, с. 17]. У цій вимозі криється певне протиріччя, а саме: законодавець вимагає фіксувати у тексті угоди всі дії, які підозрюваний (обвинувачений) зобов'язується здійснити під час виконання обов'язків співробітничати зі слідством (науковці зазначають, що слід максимально конкретизувати конкретний перелік таких дій та їх спрямованість [147, с. 153–154], зазначати мінімальний обсяг інформації, яку особа повинна вказувати, періодичність надання таких відомостей, кінцевий строк співпраці, можливість участі у слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) діях тощо [258, с. 157–158]). Але на початковому етапі досудового розслідування прокурор не завжди має такі відомості, хоча ступінь і характер такого сприяння має оцінюватися прокурором з позиції ефективності для виявлення чи розкриття вже розслідуваного кримінального правопорушення. Зрозуміло, що це фізично неможливо. Ураховуючи зазначене, ми пропонуємо конкретизувати умови угоди, виходячи з наявної (на момент її укладення) інформації; але спосіб, строки, порядок виконання повинні бути визначені у самому судовому рішенні про затвердження угоди (вироку суду) (ч. 2 ст. 534 КПК України). Крім того, потрібно брати до уваги, що відповідно до ч. 4 ст. 535 КПК України «... органи, що виконують судові рішення, повідомляють суд, який постановив судові рішення, про його виконання» [200, с. 108].

Окрім клопотання про скасування вироку, прокурор повинен надати суду переконливі докази такого невиконання. Про наявність таких доказів має бути зазначено в самому клопотанні [432, с. 445]. Ю. М. Дьомін вважає, що при цьому не так важливо, чи мало місце умисне невиконання угоди (наявність

умислу додатково передбачає відповідальність за ст. 3891 КК України) чи належне ставлення до виконання умов угоди, а також невиконання частини угоди (окремих дій, які обвинувачений зобов'язався вчинити протягом визначеного в угоді строку). Виконання частини угоди можливо розцінювати як пом'якшуючу покарання обставину, що може бути врахована при ухваленні вироку на загальних підставах [110, с. 17]. Але виникає запитання: хто саме буде визначати, яка частина угоди виконана і чи має можливість засуджений виконати іншу частину. Прокурорський нагляд за виконанням засудженим умов угоди про визнання винуватості полягає у спостереженні за його поведінкою, аналізі та співвідношенні його дій з очікуваними результатами, тобто в порівнянні фактичного стану досудового розслідування з бажаним. Р. В. Новак відзначає, що виключно прокурор, відповідно до ст. 36 КПК України, є самостійним у своїй процесуальній діяльності та має повний доступ до матеріалів, документів й інших відомостей, що стосуються досудового розслідування [258, с. 152]. Але розслідування здійснює слідчий і йому більш чітко помітно невідповідність дій підозрюваного (обвинуваченого) та задекларованих в умовах угоди зобов'язаннях. Але якщо навіть слідчий сповістить про це прокурора, той позбавлений можливості скасувати угоду аж до моменту набрання вироком законної сили. Так само не регламентована діяльність прокурора щодо проведення конкретних заходів під час перевірки виконання умов угоди, оскільки кримінальне провадження закінчується обвинувальним актом і тому після його складання слідчий (та прокурор) не мають права самостійно проводити слідчі (розшукові) дії або надавати доручення на їх проведення оперативним підрозділам.

Аналізуючи зарубіжний досвід, можна констатувати, що, наприклад, у кримінально-процесуальному праві США передбачена можливість скасування угоди про визнання винуватості з ініціативи прокурора, якщо особа відмовляється співробітничати, надає завідомо неправдиві показання або продовжує займатися злочинною діяльністю (прокурор складає з себе зобов'язання за угодою) [121, с. 141]. У нашому законодавстві такі ситуації

залишилися без належного правового регулювання.

Слід зазначити, що невиконання зобов'язань може виявлятися у двох формах:

перша форма – невиконання угоди, передбачене ч. 1 ст. 476 КПК України, має місце, коли особа, засуджена на її підставі, не ухиляється від її виконання, а не має (чи втрачає) реальну (фактичну, об'єктивну) можливість виконати взяті на себе зобов'язання. Отже в цих випадках під час укладення угоди особа, засуджена на її підставі, або помилково вважала, що має реальну можливість виконати покладені на неї угодою і взяті на себе зобов'язання, або вже після укладення такої угоди втратила можливість її виконати [333];

друга форма полягає в умисному невиконанні умов угоди. Під умисним невиконанням угоди (ч. 5 ст. 476 КПК України) слід розуміти випадки, коли особа, засуджена на її підставі, хоч і має реальну можливість виконати її умови (взяті на себе зобов'язання), але цілком свідомо (бажаючи цього, тобто діючи з прямим умислом) здійснює певні зусилля, спрямовані на ухилення від виконання цих зобов'язань [333]. У таких випадках особа має притягуватися до кримінальної відповідальності за ст. 3891 КК України. Коли невиконання умов угоди про визнання винуватості реалізується у формі умисного невиконання, з'являються підстави початку кримінального провадження і проведення слідчих (розшукових) дій. Таким чином, практично є можливість зафіксувати факт невиконання умов угоди.

Щодо невиконання умов угоди про визнання винуватості у першій формі, то прокурор повинен мати можливість скасувати угоду або переглянути її умови ще до передачі її у суд на затвердження. Аналогічні проблеми виникли під час застосування інституту угод у кримінальному процесі й в інших країнах. Науковці [80, с. 122–124; 121, с. 147–149] пропонують розв'язати цю проблему шляхом уведення в КПК України окремої норми, що регламентує процедуру скасування угоди. На нашу думку, це не доцільно, оскільки угода про визнання винуватості передбачає, по-перше, визнання винуватості й, по-друге, (субсидіарно) обов'язки осіб щодо співробітництва у викритті кримінального

правопорушення, вчиненого іншою особою. Отже, якщо особа не визнає винуватості, то у попередньому слуханні у суді суд не затверджує угоду і досудове розслідування буде відбуватися у «повній» формі. Проте, якщо особа визнає винуватість, але не виконує зазначені зобов'язання, то формально вони є субсидіарними (як це передбачено законодавством) і затвердження угоди про визнання винуватості без таких зобов'язань здійснюється на розсуд прокурора (і він може не укласти угоду без таких зобов'язань). Практично таке положення зберігається до затвердження угоди судом. А вже у суді одночасно затверджується угода і виноситься вирок – відповідно прокурор вже не має компетенції змінювати умови угоди або скасувати її. Інакше кажучи, в зоні ризику залишається тільки період, коли угода передана на затвердження суду і підсудний (обвинувачений) відмовляється від виконання частини угоди саме стосовно зобов'язань у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, і відсутня можливість притягнути особу до кримінальної відповідальності, оскільки угода ще не затверджена судом (тобто не є легітимною)).

На нашу думку, якщо підозрюваний (обвинувачений) не виконує умов угоди повністю або в окремій частині, прокурор (як сторона угоди) має право у будь-який момент до затвердження угоди судом ухвалити рішення щодо скасування угоди, що повинно бути передбачено у відомчому нормативному акті. У такому випадку прокурор має право ухвалити рішення про здійснення досудового розслідування у загальному порядку. Якщо особа має бажання або можливість частково виконати умови угоди, то це, відповідно, повинно вплинути на обов'язки прокурора щодо пом'якшення покарання. Водночас таке погіршення становища підозрюваного (обвинуваченого) вимагає перегляду умов угоди про визнання винуватості, тому прокурор повинен мати обов'язок запропонувати підозрюваному (обвинуваченому) перегляд умов угоди. Якщо підозрюваний (обвинувачений) відмовляється, то угода скасовується і досудове розслідування здійснюється у загальному порядку [140, с. 120–121]. Якщо інформація про невиконання умов угоди надійшла до прокурора після рішення

суду, то, відповідно, скасування угоди перебуває у веденні суду.

Крім того, необхідно визначити одне з основних питань – які саме обставини свідчать про невиконання угоди. У ч. 3 ст. 476 КПК України зазначено, що суд може скасувати вирок, яким затверджена угода, якщо особа, яка звернулася з клопотанням, доведе, що засуджений не виконав умов угоди [162]. Але правових інструментів, меж перевірки, її суб'єктів не визначено, у зв'язку з чим науковці вважають, що наявність у подальшому достатніх підстав для звернення прокурора із заявою про скасування вироку в разі невиконання домовленостей видається проблематичним [207, с. 66]. Практично це є проблемою, яка схожа із проблемою відсутності нормативного врегулювання необхідних обставин, що підтверджують факт невиконання умов угоди підозрюваним (обвинуваченим). Для цього і для іншого випадку такі обставини не визначені, а отже, прокурор не має правових підстав однозначно стверджувати – виконав або не виконав засуджений умови угоди. Отже, постає питання, якщо не визначено, які дії підлягають виконанню, то як довести невиконання. Вивчення кримінальних проваджень свідчить, що висновок суду щодо виконання умов угоди засновується на такому: стислих поясненнях прокурора (46,5 %); поясненнях обвинуваченого (53,1 %); вивченні документів, які складаються під час ухвалення процесуальних рішень (59,1 %); протоколах проведених слідчих (розшукових) дій (6,3 %) (додаток Б).

Респонденти, в свою чергу, свідчать, що: перевіряють достовірність показань підозрюваного (обвинуваченого) (74,7 %); проводять слідчі (розшукові) дії під час перевірки показань (12,6 %); надають доручення оперативним підрозділам на підставі отриманої інформації (3,3 %); проводять процесуальні дії (14,7 %) (додаток В). Такі дані дозволяють стверджувати, що практично перевіряються показання підозрюваного (обвинуваченого) відносно їх винуватості (74,7 %), а показання щодо вчинення кримінальних правопорушень іншими особами практично не перевіряються (8,7 %) (додаток В), оскільки не визначено, хто саме, в який період і яким чином це повинен робити. Науковці пропонують визначити шлях отримання таких

доказів, використовуючи аналогію і зазначають, що ці докази відповідно до ст. 36, 56, 93, 476 КПК України можуть бути зібрані шляхом: надання документів щодо повного чи часткового невиконання угоди, які перебувають у розпорядженні слідства; опитування осіб, які підтверджують факт такого невиконання; надання показань у судовому засіданні [258, с. 103]; надання відповідних запитів до органів, що здійснювали виконання вироку суду (державної виконавчої служби чи інших органів) [200, с. 198]. Паралельно виникає питання, в якій формі повинно бути підтверджено наявність таких матеріалів. Науковці пропонують наступні варіанти підтвердження: протоколи слідчих (розшукових) дій, проведених за інформацією підозрюваного (обвинуваченого), під час яких отримані докази вчинення кримінальних правопорушень, учинених іншими особами; обвинувальні акти, пред'явлені цим особам; внесення в ЄРДР кримінальних проваджень за цими ознаками [121, с. 165; 136, с. 146]. М. В. Головізін виокремлює групи матеріалів кримінальних проваджень, що підтверджують виконання зобов'язань угоди: підтверджуючі укладені угоди про визнання винуватості; підтверджуючих виконання зобов'язань і результати таких дій (які є доказами і які не є доказами) [80, с. 188–191], а також визначає критерії співробітництва: суспільна корисність дій підсудного; характер та ступінь співробітництва; своєчасність співробітництва [80, с. 211–213].

Можна, як відомо, вважати, що невиконання умов угоди – це процес зворотний визначеним у законі обов'язкам за угодою про визнання винуватості. Але у ст. 472 КПК України наведено вичерпний перелік обов'язків, які можуть покладатись на підозрюваного чи обвинуваченого при укладенні угоди про визнання винуватості: беззастережне визнання своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення; згода на призначення покарання; згода підозрюваного або обвинуваченого на звільнення від відбування покарання з випробуванням; обов'язки щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення [61, с. 37; 62, с. 89]. Практично можна ототожнити умови угоди про визнання винуватості та обов'язки підозрюваного (обвинуваченого),

оскільки до його обов'язків належить виконання умов угоди. Але необхідно визначити, що саме означає «невиконання умов угоди». Цікаву позицію обіймає М. І. Витязь, який порівняв вимоги цивільного законодавства щодо виконання умов цивільної угоди та екстраполював їх на кримінальні процесуальні угоди, в результаті чого визначив форми порушень умов угоди про визнання винуватості, а саме: виконання неналежною стороною, тобто перекладення або делегування засудженим покладених на нього угодою про визнання винуватості обов'язків іншій особі; часткове виконання обов'язків, тобто виконання певної частини обов'язку, покладеного угодою, та невиконання решти; прострочення виконання, тобто несвоєчасне виконання засудженим обов'язків; виконання в неналежному місці; виконання незумовлених угодою дій замість тих, що мали виконуватись [60, с. 46]. Науковець пропонує вживати термін «порушення умов угоди» замість «невиконання умов» [60, с. 46], але, на нашу думку, це означає те саме, оскільки не виконуються окремі обов'язки, а отже, порушуються окремі умови. З огляду на зазначене, пропонуємо у ст. 476 КПК України змінити термін і вживати «неналежне виконання угоди» .

Щодо критеріїв оцінки виконання або невиконання умов угоди про визнання винуватості, то їх можна визначити, спираючись на обставини, які враховуються прокурором при укладанні угод (ст. 470 КПК України), оскільки прокурор враховує ці обставини під час формулювання умов угоди і в подальшому вони становляться зобов'язаннями за угодою підозрюваного (обвинуваченого), то відповідно, їх невиконання – це і є неналежне виконання умов. Але ці обставини є загальними, тому необхідно визначити формальні критерії неналежного виконання умов угоди безпосередньо у тексті ст. 476 КПК України (додаток Д), а саме (така думка підтримана респондентами): ініціатива підозрюваного (обвинуваченого) щодо скасування угоди (22,8 %); часткове невиконання умов угоди (39,6 %); повне невиконання умов угоди (91,8 %); вчинення іншого кримінального правопорушення (34,8 %); надання завідомо неправдивих показань (72,3 %) (додаток В). Окрім того,

кожний з критеріїв необхідно піддати тлумаченню в окремому підзаконному нормативному акті – наказі ГПУ, оскільки це надасть змогу їх однозначного та одноставного застосування прокурорами як сторонами угоди. Отже, у випадку неналежного виконання умов угоди про визнання винуватості неумисно (наприклад, внаслідок втрати можливості, зміни обставин тощо) прокурор звертається до суду з питанням про скасування угоди, а у випадку умисного порушення умов угоди – починає досудове розслідування та ініціює питання про притягнення особи, яка не виконала умов угоди, до кримінальної відповідальності за ст. 3891 КК України.

Таким чином, нами визначені особливості процесу контролю за виконанням умов угоди про визнання винуватості, розглянуті проблемні питання порушення умов угоди та виокремлено наслідки неналежного виконання її умов.

Висновки до розділу 3

Під час укладення угоди про визнання винуватості, змістом якої є обов'язки підозрюваного (обвинуваченого) щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, та реалізація зазначених обов'язків, сторони угоди погоджуються на компроміс, потребуючи взамін певних поступок: підозрюваний – щодо зменшення покарання, сторона обвинувачення – процесуальної економії. Інакше кажучи, йдеться не про факт співробітництва, а про його межі, які повинні бути індикатором розміру та виду покарання, але не залишає можливості сторонам діяти з великою часткою суб'єктивності.

Особи, які уклали угоду про визнання винуватості та співпрацюють зі слідством, розподіляються залежно від рівня захисту на певні категорії (особа, що надає показання щодо власної участі в злочині; особа, яка надає показання щодо участі в злочинах інших співучасників; особа, яка надає показання щодо вчинення інших злочинів іншими особами; особа, яка надає показання щодо

злочинної діяльності ОГ або ЗО, які відповідають критерію важливості інформації, яку особа повідомляє правоохоронним органам та її процесуальному статусу і, відповідно визначають необхідність захисту та перелік заходів безпеки.

Критерії оцінки виконання або невиконання умов угоди повинні визначатись на підставі обставини, які враховуються прокурором при укладенні угоди (оскільки коли прокурор враховує ці обставини під час формулювання умов угоди і в подальшому вони становляться зобов'язаннями за угодою підозрюваного (обвинуваченого), то відповідно, їх невиконання – це і є неналежне виконання умов).

Дії прокурора повинні бути регламентовані таким чином: у випадку, коли особа не виконує умов угоди повністю або в окремій частині, прокурор (як сторона угоди) повинен мати право у будь-який момент до затвердження угоди судом ухвалити рішення про скасування угоди; якщо підозрюваний (обвинувачений) відмовляється виконувати умови угоди про визнання винуватості, то угода скасовується і досудове розслідування здійснюється у загальному порядку; якщо інформація про невиконання умов угоди надійшла до прокурора після рішення суду то, відповідно, скасування угоди перебуває у компетенції суду.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації на основі узагальнення відповідних концепцій вітчизняних і зарубіжних учених, законодавства та багаторічної практики правоохоронних органів України, порівняно з досвідом інших країн, розроблено наукові положення й отримано результати, що в сукупності розв'язують важливе наукове завдання визначення теоретичних, правових та організаційних засад кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості, зокрема:

1. Нині процедури угоди про визнання винуватості як однієї з диференційованих форм кримінального провадження набули значної теоретичної розробленості, у зв'язку з імплементацією у кримінальне процесуальне законодавство зазначеного інституту. Визначення стану теоретичної розробленості проблемних питань провадження на підставі угоди про визнання винуватості дозволило дійти висновку, що значна частина наукових досліджень здійснювалась на підставі вивчення зарубіжного досвіду, в період відсутності норм, що регламентують провадження на підставі угоди про визнання винуватості у кримінальному процесуальному законодавстві, інші дослідження здійснювалися у період формування КПК у сучасному вигляді, але без вивчення правозастосовної практики (за відсутністю такої).

Установлено, що науковці, які здійснювали дослідження у зазначеній сфері після імплементації законодавства і відповідного напрацювання практики його застосування розглянули, низку проблемних питань застосування зазначених угод, залишивши поза увагою такий важливий елемент, як *субсидіарні обов'язки* підозрюваного або обвинуваченого щодо співробітництва зі слідством у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою. Таким чином, можливості угод про визнання винуватості не використовуються повною мірою як за кількісним, так і за якісними показниками.

2. Аналіз етапів розвитку інституту угоди про визнання винуватості

взагалі (та його частини – субсидіарних обов'язків підозрюваного або обвинуваченого щодо співробітництва зі слідством у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою), у співвідношенні між різними системами права (англосаксонською та романо-германською), надав можливість дійти висновку про появу певних відмінностей у результаті історичного розвитку на різних правових територіях державних утворень та їх підходів до мети угоди про визнання винуватості, але метою угоди про визнання винуватості є визначення обставин кримінального правопорушення, а отже, більш широкого та чіткого регулювання потребує обов'язок підозрюваного (обвинуваченого) співробітничати зі слідством з метою отримання достовірних знань щодо події кримінального правопорушення та винуватості обвинуваченого.

3. Угода про визнання винуватості – це нормативно закріплена домовленість між прокурором і підозрюваним (або обвинуваченим) про визнання винуватості особи та співробітництво у викритті кримінального правопорушення в обмін на заделегідь зумовлене покарання.

Сутністю угоди про визнання винуватості є укладенням між сторонами обвинувачення та захисту двосторонньої кримінальної процесуальної угоди, предметом якої є суб'єктивне, беззаперечне визнання своєї винуватості підозрюваним або обвинуваченим у вчиненні кримінального правопорушення, обов'язки щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, в обмін на узгоджене покарання за умови проведення досудового розслідування та судового розгляду у загальному порядку у випадку невиконання угоди.

4. Зміст угоди про визнання винуватості складають певні елементи: мета, предмет, види, засади. Види угод розподілено за певними критеріями: за видом посткримінальної поведінки; за ступенем суспільної небезпеки особа, яка укладає цю угоду; за реалізацією умов угоди; за етапом вчинення кримінального правопорушення, в якому особа визнає себе винуватою.

Етапами кримінального провадження на підставі угоди про визнання

винуватості є: пропозиція укласти угоду про визнання винуватості; визначення умов угоди про визнання винуватості; оскарження підозрюваним відмови прокурора щодо укладення угоди про визнання винуватості (факультативні у разі відмови); укладення угоди про визнання винуватості; виділення кримінального провадження щодо особи, з якою досягнуто згоди в окреме провадження; проведення досудового розслідування відносно підозрюваного (обвинуваченого); оцінка прокурором результатів виконання зобов'язань підозрюваного (обвинуваченого) щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (якщо такі домовленості мали місце); направлення обвинувального акта з угодою до суду; розгляд угоди судом на підготовчому судовому провадженні; ухвалення рішення судом щодо затвердження угоди, ухвалення вироку та призначення узгодженої сторонами міри покарання; зупинення проведення процесуальних дій та розгляд угоди у випадку досягнення угоди під час судового провадження (факультативний етап); звернення прокурора до суду з клопотанням про скасування вироку (факультативний етап); розгляд клопотання про скасування вироку у судовому засіданні та винесення ухвали суду про його скасування.

5. Основною метою укладення угоди про визнання винуватості на стадії досудового розслідування є можливість виявлення невідомих раніш обставин справи та кримінальних правопорушень, а отже, однією з основних умов угоди визначено необхідність отримання певного обсягу відомостей, які по-іншому (без співробітництва з підозрюваним (обвинуваченим)) отримати неможливо. Для досягнення паритету між правами сторони обвинувачення, досягнення процесуальної економії та правами особи, яка уклала угоду, щодо отримання узгодженого диференційованого покарання (розміру та форми) запропоновано здійснювати «ранжування» відомостей, що надає підозрюваний (обвинувачений) залежно від його процесуального статусу та визначати покарання залежно від значущості його показань для розслідування: а) особа, якій пред'явлена підозра, може укласти угоду з умовою повідомлення відомостей: про обставини вчиненого нею кримінального правопорушення; про

інших осіб, які вчинили саме це кримінальне правопорушення; про інших осіб, які вчинили інші кримінальні правопорушення; б) особа, відносно якої складено обвинувальний акт, може укласти угоду з умовами повідомлення відомостей: про інших осіб, які вчинили це саме кримінальне правопорушення; інших осіб, які вчинили інші кримінальні правопорушення (оскільки її винуватість уже доведена); в) особа, матеріали кримінального провадження, за яким вона обвинувачується, направлено до суду, може укласти угоду з умовами повідомлення відомостей про інших осіб, які вчинили інше кримінальне правопорушення.

б. Під час судового розгляду суд затверджує угоду та призначає покарання. Водночас суд повинен здійснити оцінку умов угоди з позиції відповідності законодавству та виконання умов угоди, а отже, на розсуд судді залишається вирішення питання щодо можливості скорочення такої складової судового доказування, як збирання, надання та дослідження доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, або проведення певних процесуальних дій для перевірки наданої підозрюваними інформації. Видається за необхідне максимально усунути суб'єктивну складову під час укладення угоди про визнання винуватості щодо визначення строків покарання, мотивувати підозрюваного (обвинуваченого) брати зобов'язання щодо співробітництва у викритті інших осіб у вчиненні кримінальних правопорушень, визначити межі судового розсуду та розсуду сторін угод при призначенні покарання на підставі угоди про визнання винуватості. Обставини, що повинен встановити суд до затвердження угоди, повинні чітко відповідати тим, що враховує прокурор при її укладенні, оскільки у протилежному випадку відсутня логіка кримінального провадження (в цій частині) (такої думки додержуються 72,6 % респондентів, а суддя встановлює ці обставини у 26,7 % досліджених кримінальних провадженнях). Тому в змісті угоди повинно бути відображено: характер і межі співробітництва зі слідством; наявність загрози особистій безпеці та заходи, які будуть застосовані для її забезпечення у разі затвердження угоди судом. Для забезпечення обґрунтованості та законності

рішень суду наявні матеріали досудового розслідування у підготовчому засіданні необхідно приєднувати до обвинувального акта або клопотання (на думку 86,1 % респондентів, водночас такі матеріали надавались лише у 9,6 % досліджених кримінальних провадженнях).

7. Обставини, які повинен врахувати прокурор під час укладення угоди про визнання винуватості, окрім тих, що визначені у кримінальному процесуальному законодавстві (наявність суспільного інтересу в забезпеченні швидшого досудового розслідування і судового провадження; запобігання, виявлення чи припинення більшої кількості кримінальних правопорушень або більш тяжких кримінальних правопорушень), повинні передбачати наявність співвідношення між характером і тяжкістю обвинувачення; ступенем і характером сприяння у проведенні кримінального провадження (щодо підозрюваного, обвинуваченого або інших осіб). Наявність однієї з обставин необхідно визначити як обов'язкову умову в змісті угоди про визнання винуватості – обов'язок підозрюваного (обвинуваченого) щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, у разі вчинення злочину у складі групи, організованої групи та злочинної організації, а також під час учинення корупційних кримінальних правопорушень, а в угодах у кримінальних провадженнях щодо інших злочинів залишити ці обов'язки субсидіарними.

8. Забезпечення безпеки підозрюваних (обвинувачених), які уклали угоду про визнання винуватості, – це діяльність спеціально уповноважених підрозділів, яка полягає у здійсненні запобіжних правових, організаційних, соціальних, психологічних та інших заходів, що забезпечують під час здійснення досудового розслідування, судового розгляду та після його закінчення захист зазначених осіб та їх близьких родичів від протиправних (заборонених законом, у тому числі кримінальним) посягань.

Забезпечення безпеки підозрюваних (обвинувачених), які уклали угоду про визнання винуватості, одна з неодмінних умов ефективності їх співробітництва зі слідством у викритті кримінальних правопорушень,

учинених іншими особами. Тому при визначенні заходів захисту повинні враховуватися і, як наслідок, відповідати один одному такі критерії: процесуальний статус особи; факт їх співробітництва з правоохоронними органами; наявність загрози безпеці особи; можливість використання інформації, якою володіє особа; суб'єкт забезпечення безпеки.

9. Порушення умов угоди може виявлятися у таких формах: *неналежне виконання умов угоди*, коли особа засуджена на підставі угоди, робить вигляд, що виконує умови, насправді ухиляється від її виконання (незалежно від того, чи може вона виконати умови угоди насправді); *об'єктивне порушення умов угоди*, коли особа, засуджена на підставі угоди, не ухиляється від її виконання, але водночас не має можливості виконати взяті на себе зобов'язання, з об'єктивних причин; *суб'єктивне порушення умов угоди*, коли особа, засуджена на підставі угоди, хоч і має реальну можливість виконати її умови (в тому числі взяті на себе зобов'язання співробітництва зі слідством), але свідомо спрямовує свої дії на ухилення від виконання цих зобов'язань, що є підставою для притягнення особи, яка уклала угоду, до кримінальної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адвокатський іспит: підготовчий курс: навч. посіб. / Баулін О. В., Лебідь В. І., Матвеев П. С., Пожидаєва М. А. Київ: Алерта, 2013. 736 с.
2. Абламський С. Є. Окремі аспекти відновного правосуддя в частині примирення потерпілого з обвинуваченим за новим кримінальним процесуальним законодавством України. *Право і безпека*. 2012. № 4 (46). С. 121–125.
3. Абшилава Г. Комбинаторика уголовно-процессуальных норм при реализации досудебного соглашения о сотрудничестве. *Уголовное право*. 2010. № 3. С. 73–75.
4. Авраменко О. В. Ознаки суб'єктивної сторони складу злочину, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. *Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р.: кримінально-правові та процесуальні аспекти: тези доповідей та повідомлень учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 19–20 верес. 2013 р.)*. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. С. 544.
5. Азаров Ю. І., Климчук М. П. Здійснення провадження на підставі угод про визнання винуватості. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2014. № 12. С. 274–278.
6. Актуальні питання кримінального процесу України: навч. посіб. / Блажівський Є. М., Козьяков А. М., Толочко О. М., Мірошніченко С. С., Власова Г. П.; за заг. ред. Є. М. Блажівського. Київ: Нац. акад. прокуратури України; Центр учбової л-ри, 2013. 304 с.
7. Александров А. С. Основание и условия для особого порядка принятия судебного решения при согласии обвиняемого с предъявленным обвинением. *Государство и право*. 2003. № 12. С. 43–52.
8. Александров А. С. ФЗ-141 принят, что дальше? *Досудебное соглашение о сотрудничестве (правовые и криминалистические проблемы)*:

материалы науч.-практич. конф. (Воронеж, 21–22 декабря 2009 г.). Воронеж: Изд-во Воронеж. госуд. ун-та, 2010. С. 7–15.

9. Александров А. С., Колесник В. В. Порядок заключения досудебного соглашения о сотрудничестве: правовые позиции высших судов России. *Российский следователь*. 2013. № 19. С. 16–22.

10. Аликперов Х., Зейналов М., Курбанова К. Допустим ли компромисс в борьбе с преступностью. *Уголовное право*. 2001. № 3. С. 91–96.

11. Аликперов Х., Зейналов М., Курбанова К. Задачи института компромисса в борьбе с преступностью. *Уголовное право*. 2001. № 4. С. 85.

12. Аликперов Х. Д. Актуальные проблемы допустимости компромисса в борьбе с преступностью. *Актуальные проблемы прокурорського надзора: сб. статей*. М., 2000. Вып. 4. С. 8–14.

13. Аликперов Х. Д. Освобождение от уголовной ответственности в связи с деятельным раскаянием. *Законность*. 1999. № 5. С. 17–22.

14. Аликперов Х. Д. Преступность и компромисс. Баку : Элм, 1992. 196 с.

15. Аналіз даних судової статистики щодо розгляду справ і матеріалів місцевими загальними судами, апеляційними судами областей та міста Києва за 2013 рік / Офіційний сайт Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ: [сайт] URL: http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html

16. Аналіз даних судової статистики щодо розгляду справ і матеріалів місцевими загальними судами, апеляційними судами областей та міста Києва за 2014 рік / Офіційний сайт Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ: [сайт] URL: http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html

17. Аналіз даних судової статистики щодо розгляду справ і матеріалів місцевими загальними судами, апеляційними судами областей та міста Києва за 2015 рік / Офіційний сайт Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ: [сайт] URL: http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html

18. Анашкин О. А. Сроки в уголовном процессе на досудебных стадиях: учеб. пособие. М. : Приор-издат, 2006. 89 с.
19. Андрушко П. П., Васюк М. М. Питання призначення покарання на підставі угод (про примирення та визнання винуватості). *Форум права*. 2014. № 3. С. 12–15.
20. Артамонова Е. А. Кто должен разъяснить обвиняемому право на заключение досудебного соглашения о сотрудничестве. *Российский следователь*. 2011. № 2. С. 8–10.
21. Ахремчик Г. М. Захист прав потерпілого у ході кримінального провадження на підставі угод. *Право і суспільство*. 2014. № 4. С. 276–282.
22. Баев О. Я. Тактико-этические проблемы привлечения потерпевшего к заключению досудебного соглашения о сотрудничестве. *Криміналістика XXI століття: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25–26 листоп. 2010 р.)*. Харків: Право, 2010. С. 186–190.
23. Баев О. Я. Конфликтные ситуации на предварительном следствии: (Основы предупреждения и разрешения). Воронеж: Воронеж. ун-т, 1984. 132 с.
24. Бажанов М. І. Злочини проти правосуддя: конспект лекцій. Харків: Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 1996. 29 с.
25. Бажанов М. И. Избранные труды / [сост.: В. И. Тютюгин, А. А. Байда, Е. В. Харитоновна, Е. В. Шевченко; отв. ред. В. Я. Таций]. Харьков: Право, 2012. 1244 с.
26. Бакштановский В. И. Принципы морального выбора. М.: Знание, 1974. 64 с.
27. Басиста І. В. Прогалини чинного КПК щодо унормування кримінальних проваджень на підставі угод. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: «Юридична»*. 2013. Вип. 4. С. 297–309.
28. Батіг Р. Угоди у кримінальному процесі України та США: порівняльний аналіз. *Актуальні питання кримінального процесуального законодавства України: зб. матеріалів міжвуз. наук. конф. (Київ, 26 квіт.*

2013 р.) / Національна академія прокуратури України. Київ: Алерта, 2013. С. 137–140.

29. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності: моногр. Київ: Атіка, 2004. 296 с.

30. Бахновский А. В. «Сделка с правосудием»: нравственно-правовой аспект. *Альманах современной науки и образования*. Тамбов. 2008. № 6. С. 23–26.

31. Безрядін О. В. Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 1. С. 137–144.

32. Белкин А. Р. Досудебное соглашение о сотрудничестве нуждается в коррективах. *Досудебное соглашение о сотрудничестве (правовые и криминалистические проблемы)*: материалы науч.-практ. конф. (Воронеж, 21–22 декаб. 2009 г.). Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2010. С. 73–84.

33. Белкин Р. С. Нравственные начала деятельности следователя ОВД: лекция. М., 1999. 48 с.

34. Беляев И. Д. Лекции по истории русского законодательства. М.: МГУ, 1988. 635 с.

35. Бернам Уильям. Правовая система США. 3-й вып. М.: Новая юстиция, 2006. 1216 с.

36. Берназ В. Д., Меркулова Ю. В. Нові можливості захисту прав особи у кримінальному провадженні на підставі угод як напрям гуманізації кримінальної юстиції. *Юридична психологія та педагогіка*. 2013. № 2. С. 165–175.

37. Берназ В. Д., Неледва Н. В. Деякі проблеми реалізації новітньої доктрини КПК України. *Вісник прокуратури: Загальнодержавне фахове юридичне видання*. 2012. № 7. С. 93–97.

38. Быков В. М. Новый закон о сделке обвиняемого с правосудием: критические заметки. *Российский судья*. 2009. № 11. С. 4–7.

39. Бигу Ж. М. Правове регулювання законодавством Російської

Федерації сприяння громадян органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність у радянській і пострадянській періоди історії України. *Науковий вісник КНУВС*. 2005. № 6. С. 264–271.

40. Бигу Ж. М. Законодавче та нормативне регулювання сприяння громадян органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність. *Науковий вісник КНУВС*. 2006. № 5. С.160–168.

41. Бигу Ж. М. Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь в оперативно-розшукових заходах: матеріали наук.-практ. конф. молодих та майбутніх вчених, присвяченої 5-річниці Навчально-наукового інституту управління НАВСУ (Київ, 15 квіт. 2005 р.). Київ: НАВСУ, 2005. С. 27.

42. Бигу Ж. М. Безпека учасників оперативно-розшукових заходів як об'єкт оперативно-розшукових відносин. *Проблеми національної та міжнародної безпеки*: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 27 квіт. 2007 р.). Київ: КНУВС, 2007. С. 10–11.

43. Бигу Ж. М. Вимоги до застосування засобів забезпечення безпеки учасників оперативно-розшукових заходів. *Науковий вісник КНУВС*. 2007. № 6. С. 94–99.

44. Біленчук П. Д., Гель А. П. Основи криміналістичної тактики: [курс лекцій]. Вінниця: Вінницька філія МАУП, 2001. 116 с.

45. Біленчук П. Д. Процесуальні та криміналістичні проблеми дослідження обвинуваченого (проблеми комплексного вивчення особи обвинувачуваного в стадії попереднього слідства): моногр. Київ: Атіка, 1999. 352 с.

46. Большая Советская Энциклопедия: [в 65 т.] / под общ. ред. О. Ю. Шмидта. 1-е изд. М.: Сов. энциклопедия, 1926. Т. 33. 1938. 959 с.

47. Бондар Г. Становлення досудового слідства на території сучасної України. *Право України*. 2002. № 11. С. 138–140.

48. Бояров В. І. Питання застосування угоди про визнання вини в кримінальному судочинстві. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: «Юридичні науки»*. 2005. № 1. С. 193–195.

49. Бояров В. І. Скорочена процедура судового слідства та угода про визнання вини: проблемні питання нового Кримінально процесуального кодексу України. *Часопис цивільного та кримінального судочинства*. 2012. № 4 (7). С. 150–154.
50. Бояров В. І. Деякі питання застосування угоди про визнання винуватості. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 79–83.
51. Брусницын Л. В. Обеспечение безопасности лиц, содействующих уголовному правосудию: российский, зарубежный и международный опыт XX века (процессуальное исследование). М., 2001. 310 с.
52. Варфоломеева Т. В. Защита в уголовном судопроизводстве. Киев: Институт адвокатуры при Киевском университете имени Тараса Шевченко, 1998. 204 с.
53. Васильев Г. Борьба с организованной преступностью будет успешной, если ее организовать не хуже самой преступности. *Факты и комментарии*. 1998. 24 ноября. С. 7.
54. Васяев А. А. Соглашение с правосудием или соглашение с обвинением. *Современное право*. 2010. № 2. С. 88–94.
55. Вдовцев П. В., Каркошко Ю.С. К вопросу о предмете досудебного соглашения о сотрудничестве. *Российский следователь*. 2015. № 11. С. 16–18.
56. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ, Ірпінь: Перун, 2009. 1736 с.
57. Веселов А. В. Участие защитника в подготовительном судебном производстве: метод. рек. Одесса: «Акватория», 2015. 208 с.
58. Вереша Р. В. Вина (коментар до ст. 23 КК України). *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. № 3(16). С. 39–45.
59. Верещак В. М. Судебный компромисс в уголовном судопроизводстве. *Вестник Верховного Суда Украины*. 2000. № 1. С. 41–44.

60. Витязь М. І. Законодавче визначення невиконання угоди про визнання винуватості як ознаки об'єктивної сторони відповідного злочину. *Наше право*. 2013. № 9. С. 44–47.

61. Витязь М. Кримінально-правова характеристика умисного невиконання угоди про визнання винуватості (ст. 389-1 КК України). *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 2. С. 36–42.

62. Витязь М. Чи запрацює стаття 389-1 КК України в частині угоди про визнання винуватості? *Юридична Україна*. 2014. № 8. С. 89–94.

63. Вільгушинський М. Й., Сіроткіна М. В. Погоджувальне правосуддя у кримінальній юстиції України: актуальні проблеми впровадження та застосування. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2012. № 6 (9). С. 97–112.

64. Владимиров Л. Е. Учение об уголовных доказательствах. Тула: Автограф, 2000. 463 с.

65. Власова Г. Укладання угоди про визнання вини у Сполучених Штатах Америки як форма спрощеного кримінального судочинства. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 3. С. 84–88.

66. Власова Г. П. Укладення угоди між прокурором і підозрюваним (обвинуваченим) про визнання винуватості. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2013. № 2. С. 140–144.

67. Власова Г. Деякі проблемні аспекти укладання угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості. *Правове життя сучасної України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16–17 трав. 2013 р.)*. Одеса, 2013. Т. 2. С. 453–455.

68. Власова Г. П. Сутність і завдання спрощеного кримінального судочинства. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 57. С. 511–516.

69. Власюк В. В. Роль адвоката в кримінальному провадженні на підставі угод. *Наше право*. 2013. № 6. С. 144–149.

70. Волеводз А. Г. Правовое регулирование новых направлений международного сотрудничества в сфере уголовного процесса. М.: Юрлитинформ, 2002. 528 с.

71. Волобуев А. Ф., Кутепов Ю. В. Предъявление для опознания по особенностям голоса и речи при расследовании тяжких преступлений. Криміналістика і судова експертиза: міжвід. наук.-метод. зб. Киев, 1997. Вып. 48. С. 57–64.

72. Волощук А. М. Досудова угода про співпрацю – дієвий засіб протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (на основі вивчення світового досвіду). *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 11. С. 71–79.

73. Гайворонська І. Історичний розвиток мирного і компромісного вирішення кримінально-правових конфліктів на українських землях. *Юридична Україна*. 2008. № 5. С. 105.

74. Гайдай Ю. КПК плюси і мінуси. *Закон і бізнес*. 2012. № 17 (1056). С. 3.

75. Гармаев Ю. П. Компромисс как общая задача сторон защиты и обвинения в уголовном судопроизводстве. М.: СПС «Консультант Плюс», 2003. 390 с.

76. Герасимчук О. П. Примирення потерпілого з винним: кримінально-правові та кримінально-процесуальні аспекти. *Науковий блог НаУ «Острозька академія»*: [сайт] URL: <http://naub.org.ua/?p=403>

77. Геселев О. В. Процесуальний статус та повноваження прокурора за новим Кримінальним процесуальним кодексом України: [сайт]: URL: <http://www.nsj.gov.ua/training/judges/kpk6>

78. Гетьман А. Стаття Ініціювання та укладення угоди: науково-практичний коментар нового Кримінального процесуального кодексу України: [сайт] URL: <http://yport.inf.ua/stattya-initsiyuvannya-ukladennya-50665.html>

79. Гловюк І. В., Андрусенко С. В. Проблемні аспекти участі прокурора у судовому провадженні на підставі угод. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 2. С. 16–22.

80. Головизнин М. В. Особый порядок принятия судебного решения при заключении досудебного соглашения о сотрудничестве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. М., 2012. 250 с.

81. Головинский М. М. Досудебное соглашение о сотрудничестве: нормативно-правовое регулирование и практика применения: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Владимир, 2011. 240 с.

82. Головнієнков П. Судові угоди в німецькому кримінальному процесі. *Право України*. 2012. № 1/2. С. 369–374.

83. Головка Л. В. Альтернативы уголовному преследованию в современном праве: моногр. М.: Юрид. центр Пресс, 2002. 544 с.

84. Горжей В. Я. Деятельное раскаяние: проблемы правоприменения. *Российский следователь*. 2003. № 4. С. 17–22.

85. Городовенко В. Актуальні питання кримінального провадження на підставі угод: матеріали наради при голові Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 26 верес. 2013 р. Київ: Архив ВССУ, 2013. 59 с.: [сайт] URL: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiWnq->

86. Горский Д. П. Логика: [учеб. пособие для пед. ин-тов]. М.: Учпедгиз, 1963. 292 с.

87. Гошовський М. І., Кучинська О. П. Потерпілий у кримінальному процесі України. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 192 с.

88. Гранкин К., Мильтова Е. Проблемы применения норм УПК РФ, регулирующих досудебное соглашение о сотрудничестве. *Уголовное право*. 2010. № 3. С. 76–79.

89. Григорьев В. Н. Победкин А. В., Яшин В. Н., Григорьев В. Н. Уголовный процесс: учебник. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Эксмо, 2008. 816 с.

90. Гриненко С. Презумпція невинуватості та інститут угод у кримінальному процесі (за новим КПК), їх співвідношення: [сайт] URL: <http://juristblog.com.ua/yurkonsyltacia28.html>

91. Грошевий Ю., Повзик Є. Визнання вини як одна з умов застосування спрощених процедур (порівняльно-правовий аналіз). *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2011. № 3. С. 38–43.

92. Грошевий Ю. М. Проблеми удосконалення законодавства, що регулює кримінально-процесуальну діяльність. *Вісник Академії правових наук України*. 2003. № 2(33)–3(34). С. 686–710.

93. Губська О. А. Процесуальні питання звільнення особи від кримінальної відповідальності за nereабілітуючими обставинами: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.09. Київ, 2002. 209 с.

94. Гуржій О. І. Право в Українській козацькій державі (друга половина XVII – XVIII ст.) / АН України. Інститут історії України. – Київ, 1993. 48 с.

95. Гуршумов И. Досудебное соглашение о сотрудничестве – сделка с правосудием? *Законность*. 2010. № 4. С. 36–37.

96. Гуценко К. Ф., Головкин Л. В., Филимонов Б. А. Уголовный процесс западных государств: учебник. М.: Зерцало, 2002. 528 с.

97. Давидович І. Деякі особливості призначення покарання на підставі угод. *Підприємництво, господарство і право: науково-практичний, господарсько-правовий журнал* / Наук.-дослід. ін-т приватного права і підприємництва НАПрН України. Київ: ТОВ «Гарантія». 2013. № 5 (209). С. 112–116.

98. Джинджер Энн Ф. Верховный Суд и права человека в США. М.: Юрид. л-ра, 1981. 392 с.

99. Дмитриева А. А. Безопасность личности при заключении досудебного соглашения о сотрудничестве (Гл. 40.1 УПК РФ). *Российский следователь*. 2015. № 17. С. 12–16.

100. Добровольська О. Г. Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості відповідно до нового КПК України. *Вчені записки*

Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: «Юридичні науки». 2013. № 1. Т. 26 (65). С. 367–372.

101. Добровольська О. Г. Становлення та розвиток інституту кримінального провадження на підставі угод. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція.* 2013. Вип. 5. С. 269–272.

102. Добровольська О. Г. Провадження на підставі угоди про визнання винуватості відповідно до нового КПК України. *Право і суспільство.* 2013. № 2. С. 199–203.

103. Добровольська О. Г. Проблеми інституту кримінального провадження на підставі угод. *Право і суспільство.* 2013. № 5. С. 150–154.

104. Добровольська О. Г. Провадження на підставі угод і компромісів у кримінальному процесі України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2014. № 2. С. 299–304.

105. Драпкин Л. Я. Предмет доказывания и криминалистическая характеристика преступлений. *Межвузовский сборник научных трудов Свердловского юридического института.* 1978. Вып. 69. С. 15–16.

106. Дрозд В. Г. Інститут угод про визнання винуватості: закордонний та вітчизняний досвід. *Митна справа.* 2014. № 6 (2.2). С. 491–496.

107. Дроздов О. Кримінально-процесуальні аспекти звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. *Юридичний журнал.* 2006. № 4: [сайт] URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2212>

108. Дудина Н. А. Порядок производства при заключении досудебного соглашения о сотрудничестве как процессуальная форма деятельного раскаяния: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Томск, 2015. 212 с.

109. Духовский М. В. Русский уголовный процесс. М.: Изд-во для студентов. Университетская типография, 1902. 492 с.

110. Дьомін Ю. М. Інститут угод у кримінальному провадженні: важливі аспекти правозастосування. *Вісник Національної академії прокуратури України.* 2013. № 4. С. 11–19.

111. Євдокімова О. В. Проблемні питання призначення покарання при укладенні угоди про примирення або визнання винуватості. *Право і суспільство*. 2014. № 1.2. С. 217–221.

112. Єдиний реєстр досудових розслідувань: [сайт] URL: <http://erdr.gov.ua/erdr/erdr.web.system>

113. Епихин А. Обеспечение безопасности личности в уголовном судопроизводстве. СПб: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. 352 с.

114. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Харків, 2003. 20 с.

115. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: моногр. Харків: НУВС, 2004. 432 с.

116. Законы уголовные / сост. В. Н. Новиковымъ и Д. С. Постоловскимъ. С.-Петербургъ: Типография М. М. Стасюлевича, 1910. 749 с.

117. Законотворча діяльність: Словник термінів і понять / [за ред. акад. НАН України В. М. Литвина]. Київ: Парламентське видавництво, 2004. 344 с.

118. Звечаровский И. Юридическая природа института досудебного соглашения о сотрудничестве. *Законность*. 2009. № 9. С. 14–16.

119. Звіт про роботу прокурора за 12 місяців 2013 року / Генеральна прокуратура України: [сайт] URL: <http://www.gp.gov.ua/-ua/stat.html>.

120. Зінов'єва І. А. Угода про примирення у провадженні щодо злочинів, вчинених у співучасті. *Державна політика у сфері захисту прав потерпілих від кримінальних правопорушень в Україні: матеріали «круглого столу» в рамках VII Всеукр. фестивалю науки (Харків, 25 квітня 2013 р.)* / НАПрН України, НДІ вивчення проблем злочинності, Всеукр. громад. орг. «Асоціація кримінального права». Харків: Право, 2013. С. 271–273.

121. Иванов А. А. Теоретические и организационно-правовые аспекты реализации института досудебного соглашения о сотрудничестве в российском

уголовном процессе: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09. Нижний Новгород, 2013. 265 с.

122. Ильин И. А., Устинов И. Б., Новицкий И. Б. и др. Основы законовещения. Общее учение о праве и государстве и основные понятия русского государственного, гражданского и уголовного права. Петроград, 1915. 425 с.

123. Інструкція з діловодства у місцевому загальному суді: наказ Державної судової адміністрації України від 27 черв. 2006 р. № 68.

124. Исмаилов Б. И. Теоретические аспекты использования институтов ускоренного порядка рассмотрения дел и «Сделок о признании вины» в правоприменительной практике зарубежных государств: [сайт] URL: http://elib.org.ua/medecine/ua_readme.php?subaction=showfull&id=1183903491&archive=&start_from=&ucat=&.

125. Історія держави і права України: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.: у 2 т. / В. Я. Тацій, А. И. Рогожин, В. Д. Гончаренко [та ін.]. Київ: Ін Юре, 2003. Т. 1. 656 с.

126. Калиновский К. Б. Основные виды уголовного судопроизводства: учеб. пособ. СПб., 2002. С. 20.

127. Канюка І. М. Принцип процесуальної економії в кримінальному судочинстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Одеса, 2015. 20 с.

128. Каркач П.М. Прокурор у судовому провадженні (процесуальні та криміналістичні аспекти): навч. посіб. Харків: Право, 2014. 184 с.

129. Каретников А. Нужен ли особый порядок судебного рассмотрения уголовных дел в отношении лиц, заключивших досудебное соглашение о сотрудничестве? *Законность*. 2013. № 11. С. 27–32.

130. Квятковський М. Проблемні питання кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості та про примирення у кримінальному провадженні. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 4. С. 98–103.

131. Керевич О. В. Здійснення кримінального провадження на підставі угод про примирення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 5. Т. 3. С. 136–140.

132. Кісліцина І. Про поняття та історичний аспект розвитку інституту укладання угод про визнання винуватості у світовій й вітчизняній науці та юридичній практиці. *Юридичний вісник*. 2014. № 4. С. 273–278.

133. Ключников С. С. Правовая природа института досудебного соглашения о сотрудничестве. *Российский следователь*. 2012. № 23. С. 23–24.

134. Книженко О. О. Звільнення від відбування покарання з випробуванням та укладення угод у кримінальному провадженні щодо корупційних злочинів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2015. Вип. 1. С. 115–121.

135. Кобернюк В. Закриття кримінального провадження зі звільненням винного від кримінальної відповідальності. *Вісник прокуратури*. 2013. № 8. С. 108–114.

136. Ковалев Р. Р. Правовое регулирование досудебного соглашения о сотрудничестве на стадии предварительного расследования: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. М., 2014. 193 с.

137. Коваленко Є. Г. Кримінальний процес України: [навч. посіб.]. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 576 с.

138. Коваленко І. Поняття і значення кримінально-процесуального доказування. *Право України*. 2010. № 1. С. 230–235.

139. Кожевников Г. К. Прокурорский надзор за законностью и обоснованностью приостановления предварительного расследования: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.11. Харків, 1992. 29 с.

140. Колесник В. В. Досудебное соглашение о сотрудничестве сторон в уголовном процессе российской федерации: доктрина, законодательная техника, толкование и практика: дис....канд. юрид. наук: 12.00.09. Ростов-на-Дону, 2013. 238 с.

141. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листоп. 1950 р.: [сайт] URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

142. Конвенция ООН «Против транснациональной организованной преступности» от 15 ноября 2000 г. // Собрание законодательства РФ. 2004. № 40. Ст. 3882.

143. Конституция Украины: Закон Украины от 28 июня 1996 г. № 254к / 96-ВР // Ведомости Верховной Рады Украины. 1996. № 30. Ст. 141.

144. Копетюк М. Особливості забезпечення безпеки осіб у досудовому кримінальному провадженні. *Історико-правовий часопис*. 2013. № 2. С. 126–131.

145. Коровкина И. Ю. Заключение досудебного соглашения о сотрудничестве (сделка с правосудием): [сайт] URL: <http://pravo-zakon-advokat.ru/node/806>.

146. Корякін Р. В. Місце слідчого у «реформованому» кримінальному судочинстві: [сайт] URL: <http://www.corp-lguvd.lg.ua>.

147. Костенко Н. С. Досудебное соглашение о сотрудничестве в уголовном процессе: правовые и организационные вопросы заключения и реализации: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Челябинск, 2013. 238 с.

148. Костенко Н. С. Некоторые актуальные проблемы применения досудебного соглашения о сотрудничестве. *Актуальные проблемы права России и стран СНГ – 2010*: материалы XII междунар. научн.-практ. конф. с элементами научной школы. Челябинск, 2010. С. 109–113.

149. Костицький М. В. Інформаційне забезпечення профілактики преступлений: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; исправительно-трудовое право». Киев, 1993. 25 с.

150. Кощинець В. В. Використання спеціальних психологічних знань судом при розгляді кримінальних справ про злочини проти життя, здоров'я та гідності особи: моногр. Івано-Франківськ: Фоліант, 2005. 180 с.

151. Кравчук В. Угода про визнання вини як засіб підвищення ефективності діяльності прокуратури у сфері кримінального процесу (іноземний досвід та

пропозиції для України). *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2011. № 1. С. 115–120.

152. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права: елементарний курс. 2-ге вид. Харків: Одиссей, 2008: [сайт] URL: <http://studies.in.ua/krestovska-nm-teorija-derzhavy-i-prava/1537-145-148-nstitut-prava.html>

153. Кривоченко Л. Н. Освобождение от уголовной ответственности с применением мер общественного или административного воздействия: [учеб. пособие]. Харьков: Юрид. ин-т, 1981. 51 с.

154. Крижанівський В. Угода про визнання вини у США. *Економіка, фінанси, право*. 2001. № 1. С. 25–27.

155. Кримінальний кодекс України від 28 груд. 1960 р. (втратив чинність) // Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки: [сайт] URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=%32%30%30%31%2D%30%35>.

156. Кримінальний кодекс України: деякі психологічні аспекти / В. Казміренко та ін. *Право України*. 1995. № 8. С. 30–31.

157. Кримінальний Кодекс України від 5 квіт. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25, 26. Ст.131.

158. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.]; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін юре», 2003. 1196 с.

159. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін., за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ: Концерн «Видавничий Дім», 2006. 1184 с.

160. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2 / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. Харків, 2013. 1040 с.

161. Кримінально-процесуальний Кодекс України від 28 груд. 1960 р. № 1001-05: [сайт] URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1002-05>

162. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.

163. Кримінально-процесуальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов.: станом на 12 жовт. 2010 р. (офіц. текст). Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2010. 240 с.

164. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. проф. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є Шумила. Київ: Юстініан, 2012. 1224 с.

165. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків: Право, 2012. 768 с.

166. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2 / Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін, Г. П. Серета та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків: Право, 2012. 664 с.

167. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / відпов. ред. С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. Харків: «Одіссей», 2013. 1104 с.

168. Кримінальний процес: підруч. / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 544 с.

169. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, В. П. Пшонка та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки. Харків: Право, 2013. 824 с.

170. Крушинський С. А. Угода про визнання вини: світовий досвід та перспективи запровадження в Україні. *Університетські наукові записки*. 2010. № 4. С. 238–245.

171. Кувалдина Ю. В. Компромисс как способ разрешения уголовно-правовых конфликтов в России: моногр. М.: Русайнс, 2014. 252 с.

172. Кувалдина Ю. В. Ретроспектива развития упрощенных форм производства в уголовном процессе России. *Юридический аналитический*

журнал: Изд-во «Самарский университет». 2003. № 4. С. 97–113.

173. Кубрікова М. Є. Актуальные вопросы института досудебных соглашений о сотрудничестве: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09. Челябинск, 2013. 266 с.

174. Кузьмічов В. С. Криміналістичний аналіз розслідування злочинів: моногр. Київ: НАВСУ – Правник, 2000. 450 с.

175. Кузнецов В. В., Кузнецова Л. О. Питання реалізації інституту угод у матеріальному та процесуальному праві. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 108–113.

176. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (особлива частина) / Климчук М. П., Степанов О. С., Хабло О. Ю. та ін. Київ: НАВС, 2012. 282 с.

177. Курта Є. О. Поняття компромісу на досудовому слідстві. *Вісник Запорізького юридичного інституту МВС України*. Запоріжжя, 2003. № 4. С. 311–318.

178. Курта Є. О. Історичний аналіз розвитку норм, які передбачають компроміс на досудовому слідстві. *Вісник Запорізького юридичного інституту МВС України*. 2004. № 2. С. 277–282.

179. Курта Є. О. Особливості пред'явлення особи для впізнання із застосуванням прийомів компромісу. *Теоретичні та практичні проблеми організації досудового слідства*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.: [у 2 ч.] (Запоріжжя, 20–21 трав. 2005 р.). Запоріжжя, 2005. Ч. 1. С. 71–74.

180. Кучер В. О., Сав'юк О. В. Угода про примирення у кримінальному процесі. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4. С. 340–350.

181. Кучинська О., Артюхова К. Угоди у кримінальному процесі України та Сполучених Штатів Америки. *Юридичний вісник*. 2014. № 2. С. 313–318.

182. Кушнарєв В. А. Проблемы толкования норм уголовного права о деятельном раскаянии. *Российский следователь*. 2001. № 1. С. 12–16.

183. Лапкін А. В. Кримінальне переслідування – перспективна функція прокуратури. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2011. № 1. С. 52–58.

184. Лесяк О. О. Введення інституту угоди про визнання винуватості в законодавство України. *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та напрями розвитку*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.: у 2 ч. (Запоріжжя, 30 трав. 2012 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2012. Ч. 2. С. 108–110.

185. Лесяк О. О. Проблемні аспекти угод в Кримінальному процесуальному кодексі України. *Проблеми державотворення та правообразования в Україні*: матеріали міжнарод. научн.-практ. конф. (Симферополь, 13–14 декаб. 2013 г.). Симферополь: Научное объединение «Юридическая мысль», 2013. С. 119–121.

186. Лесяк О. Підстави та умови укладення угоди про визнання винуватості. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. № 2. 2016. С. 40–48.

187. Лесяк О. О. Угода про визнання вини: співвідношення правового інституту в США та Україні. *Протидія злочинності: теорія та практика*: матеріали V Міжвуз. наук.-практ. конф. студентів, курсантів, аспірантів та молодих учених (Київ, 18 жовт. 2013 р.). Київ: Нац. акад. прокуратури України, 2013. С. 492–496.

188. Лесяк Е. А. Сделка о признании вины в странах англо-саксонской системы права и в Украине: сравнительная характеристика. *Проблеми укреслення законности и правопорядка: наука, практика, тенденції*: сб. науч. тр. / редкол.: В. М. Хомич [и др.]; Науч.-практ. центр, проблем укреслення законности и правопорядка Генеральной прокуратуры Республики Беларусь. Минск, 2013. Вып. 6. С. 219–226.

189. Лесяк О. О. Угоди в кримінальному процесі держав континентального права. *Право і суспільство*. Дніпропетровськ: ВВПЗ «Дніпропетровський гуманітарний університет», 2013. № 6. С. 298–301.

190. Леляк О. О. Провадження на підставі угод у Кримінальному процесуальному кодексі України: проблемні аспекти. *Вісник Національної академії прокуратури України*. Київ, 2014. № 1. Спеціальний випуск: Проблеми застосування Кримінального процесуального кодексу України. С. 112–117.

191. Леляк Е. А. Особый порядок уголовного производства в УПК РФ и соглашение о признании виновности в УПК Украины: сравнительный анализ. *Экономика и право Казахстана*. Алмата: Центр деловой книги «Глобус». 2014. № 8 (464). С. 32–36.

192. Леляк О. О. Етапи кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 6-2. Т. 4. С. 100–105.

193. Леляк О. О. Угода про визнання винуватості як компроміс у процесуальному праві України. *Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали VI міжвуз. наук.-практ. конф. студентів (курсантів) та молодих учених* (Київ, 16 трав. 2014 р.). Київ: Нац. акад. прокуратури України, 2014. С. 244–247.

194. Леляк О. О. Угода про визнання винуватості як засіб реалізації принципу розумних строків. *Сучасні проблеми реформування кримінальної юстиції в Україні: матеріали Інтернет-конференції* (Київ, 28 листоп. 2014 р.). Київ: Нац. акад. прокуратури України, 2014. С.110–113.

195. Леляк О. О. Участь захисника під час укладення угоди про визнання винуватості: право чи обов'язок? *Вісник прокуратури*. 2015. № 2(164). С. 49–56.

196. Леляк О. О. Угода про визнання винуватості у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук:12.00.09. Київ, 2015. 228 с.

197. Леоненко М. І., Коцар А. О. Кримінальне провадження на підставі угод: Україна і зарубіжний досвід. *Держава та регіони. Серія: «Право»*. 2013. № 2. С. 153–156.

198. Лизак Я. В. Роль прокурора під час укладення угод про примирення та визнання винуватості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 1. С. 226–231.
199. Лобань Д. Відмова суду в затвердженні угоди: можливість оскарження. *Вісник прокуратури*. 2014. № 1 (151). С. 74.
200. Лобань Д. Процесуальний контроль прокурора за виконанням угоди про визнання винуватості. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 1. С. 106–111.
201. Лобойко Л. М. Кримінально-процесуальне право: навч. посіб. Київ: Істина, 2005. 456 с.
202. Лотоцький М. В. Угода про визнання винуватості: процесуальний порядок укладення. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2013. Вип. 31. С. 288–298.
203. Лотоцький М. В. Наслідки укладання угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні: [сайт] URL.: <http://library.by/portalus/modules>.
204. Лошкобанова Я. В. Обеспечение прав и законных интересов подозреваемого, обеспечение прав и законных интересов подозреваемого, обвиняемого и потерпевшего при заключении досудебного соглашения о сотрудничестве: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Краснодар, 2015. 228 с.
205. Лукашевич В. З. Освобождение от уголовной ответственности и наказания. *Конституция СССР и дальнейшее укрепление законности и правопорядка*. М., 1979. С. 177.
206. Лупенко Д. О. Участь прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод. *Вісник прокуратури*. 2012. № 11 (137). С. 21–25.
207. Малихіна С. Укладення прокурором угоди про визнання винуватості. Обставини, що повинні при цьому враховуватися. *Вісник прокуратури*. 2013. № 6. С. 63–68.
208. Маляренко В. Т. Змагальність сторін у кримінальному судочинстві. Окремі аспекти становища суду в змагальному процесі. *Вісник прокуратури*. 2003. № 1. С. 15–21.

209. Маляренко В. Т., Войтюк І. А. Відновлювальне правосуддя: можливості запровадження в Україні. *Відновне правосуддя в Україні*. 2005. № 1–2. С. 17–34.

210. Маляренко В. Т. Реформування кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: теорія, історія і практика. Київ: «Видавничий Дім «Ін Юре». 2004. 544 с.

211. Маляренко В. Т. Щодо повернення судом кримінальної справи на додаткове розслідування та прокурору: [сайт] URL: [http //www.lawyer.org.ua/?-w=r&i=-13&d=385](http://www.lawyer.org.ua/?-w=r&i=-13&d=385).

212. Мандриченко Ж. В. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим: дис. ... канд. юрид. наук.:12.00.08. Одеса, 2007. 194 с.

213. Марко С. І., Паславський С. І. Проблеми укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: «Юридична»*. 2013. Вип. 4. С. 383–391.

214. Марчук Н. В. Щодо визначення змісту діяльності прокурора зі здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: зб. наук. праць*. 2012. № 2. С. 369–376.

215. Матюшенко Р. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. *Право України*. 2002. № 8. С. 99–101.

216. Махов В., Пешков М. Сделка о признании вины. *Российская юстиция*. 1998. № 7. С. 17–19.

217. Махов В. Н., Пешков М. А. Юристы США о сделке о признании вины. *Право и политика*. 2002. № 7. С. 73–82.

218. Махов В. Н., Пешков М. А. Уголовный процесс США (досудебные стадии): учеб. пособие. М. : ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1998. 208 с.

219. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Пакт ООН, міжнародний документ від 16 груд. 1966 р.: [сайт] URL.: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_043

220. Милицин С. Сделки о признании вины: возможен ли российский вариант? *Российская юстиция*. 1999. № 12. С. 41–42.

221. Меркулова Ю. В. Історія та сучасний стан кримінального провадження на підставі угод. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. Вип. 5. С. 236–239.

222. Меркулова Ю. В., Петросян Г. А. Історико-правові передумови становлення та розвитку інституту укладання угоди про визнання винуватості в кримінальному судочинстві. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 2. С. 141–143.

223. Методичні рекомендації з питань участі прокурорів у підготовчому судовому провадженні / С. М. Малихіна, Н. В. Лісова, Ю. П. Смокович, О. В. Єні. Київ: НДІ Національної академії прокуратури, 2015. 56 с.

224. Михайленко А. Р. Расследование преступлений: законность и обеспечение прав граждан. Київ: Юринком Интер, 1999. 445 с.

225. Михайлов В. А. Признаки деятельного раскаяния. *Российская юстиция*. 1998. № 4. С. 5.

226. Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П. Кримінальний процес України: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Либідь, 1999. 536 с.

227. Михеєнко М. М., Молдован В. В., Радзієвська Л. К. Порівняльне судове право. Київ: Либідь, 1993. 328 с.

228. Михеєнко М. М. Молдован В. В., Шибіко В. П. Кримінально-процесуальне прав: [навч. посіб.]. Київ, 1997. – 356 с.

229. Морозов В. Уголовно-правовое обеспечение института досудебного соглашения о сотрудничестве : проблемы и решения. *Уголовное право*. 2010. № 1. С. 22–24.

230. Мухін В., Штанько А. Інститут угоди про визнання винуватості у кримінальному процесі. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 3. С. 46–51.

231. Навчальні лекції по КПК України / Освітній портал Міністерства внутрішніх справ України: [сайт] URL.: <http://den4ik.pp.ua/lektsiji/28-lektsiji-z-kriminalnogo-protsesu/lektsiya-19/211-2-kriminalne-provazhennya-na-pidstavi-ugod.html>

232. Назаров В. В. Виникнення кримінально-процесуальних конфліктів та способи їх усунення на стадії попереднього розслідування: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; оперативно-розшукова діяльність; судова експертиза». Київ, 2000. 18 с.

233. Назимко Є. С., Рябуха А. В. Кримінально-процесуальна регламентація провадження на підставі угоди про визнання винуватості щодо викриття та розслідування латентних злочинів. *Право і суспільство*. 2014. № 1. С. 245–249.

234. Наджафов О. Угоди за Кримінальним процесуальним кодексом України. *Вісник прокуратури*. 2012. № 9 С. 44–53.

235. Наливайко Є. Суддівський розсуд під час застосування угод у кримінальних проступках. *Вісник прокуратури*. 2015. № 11. С. 99–104.

236. Науково-практичний коментар до закону України про адвокатуру та законодавство про адвокатську діяльність: зб. норм. актів / упор. Т. В. Варфоломеева, С. В. Гончаренко; Академія адвокатури України. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 432 с.

237. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. 3-тє вид., переробл. та допов. Київ: Атіка, 2005. 1064 с.

238. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. 7-е вид., переробл. та допов. Київ: Юрид. думка, 2010. 1288 с.

239. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Зразки процесуальних документів у кримінальному

провадженні / С. В. Петков, Я. О. Васильчук, Л. А. Грабовський, А. В. Григоренко та ін. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 736 с.

240. Неледва Н. В. Деякі проблеми відмови судом у затвердженні угоди про примирення в кримінальному процесі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 9 (1). С. 212–214.

241. Нескороджена Л. Л. Мiroва угода та угода про визнання вини: можливість їх застосування в кримінальному процесі України. *Вісник Верховного Суду України*. 2001. № 1. С. 58–60.

242. Николаева Т., Ларкина Е. Некоторые вопросы заключения досудебного соглашения о сотрудничестве. *Уголовное право*. 2009. № 6. С. 85–88.

243. Николайчик В. М. Уголовный процесс США. *Наука*. М., 1981. 224 с.

244. Никулин С. И. Деятельное раскаяние и его значение в борьбе с преступностью: учеб. пособие. М. : МВШМ МВД СССР, 1985. 64 с.

245. Ноздріна М. О. Сутність принципу публічності за новим кримінально-процесуальним законодавством. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2002. № 18. С. 166–171.

246. Новиков С. А. Досудебное соглашение о сотрудничестве как основание для выделения уголовного дела. *Российский следователь*. 2012. № 21. С. 5–8.

247. Новак Р. В. Інститут угод як прояв диференціації кримінально-процесуальної форми. *Вісник Вищої Ради Юстиції*. 2013. № 3. С. 74–86.

248. Новак Р. В. Институт сделок о признании вины в зарубежных странах: сравнительно-правовой аспект. *Человек: преступление и наказание*. 2013. № 4 (83). С. 141–145.

249. Новак Р. В. Особливості судового контролю у кримінальному провадженні на підставі угод. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 22 листоп. 2013 р.)* / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків., 2013. С. 248–249.

250. Новак Р. В., Теремецький В. І. Правове регулювання участі захисника

в процесі укладання угод про визнання винуватості. *Юридична осінь 2013 року*: зб. тез доп. та наук. повідомл. учасн. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів (Харків, 14 листоп. 2013 р.) / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків: Право, 2013. С. 429–431.

251. Новак Р. В., Теремецький В. І. Повноваження суду у кримінальному провадженні на підставі угод. *Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина*: зб. тез наук. доп. і повідомл. II міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 6 груд. 2013 р.) / НУ ЮАУ, Нац. акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т держ. будівництва та місцев. самовряд., Асоціація випускників НУ ЮАУ. Харків: Право, 2013. С. 505–507.

252. Новак Р. В. Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості. *Право і безпека*. 2014. № 4. С. 131–136.

253. Новак Р. В. Поняття та значення особливих порядків кримінального провадження. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 75–84.

254. Новак Р. В. Укладення угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим у кримінальному провадженні. *Часопис Академії адвокатури України*. 2014. № 4. Т. 7. С. 30–36.

255. Новак Р. В. Поняття, зміст та значення угоди про примирення у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 5. Т. 3. С. 182–186.

256. Новак Р. В. Спільні та відмінні ознаки інституту угод у публічних та приватних галузях права в Україні. *Науковий вісник академії муніципального управління. Серія: «Право»*. 2015. Вип. 1. Ч. 2. С. 273–279.

257. Новак Р. В. Спільні та відмінні ознаки інституту угод у публічних та приватних галузях права в Україні. *Науковий вісник академії муніципального управління. Серія: «Право»*. 2015. Вип. 1. С. 242–248.

258. Новак Р. В. Кримінальне провадження на підставі угод в Україні: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2015. 215 с.

259. Новицкий И. Б. Римское право. 7-е изд. М.: ТЕИС, 2002. 310 с.

260. Нор В. Т. Презумпція невинуватості як конституційна засада кримінального судочинства та її застосування в практиці Європейського суду з прав людини. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2011. № 1(3). С. 1–24.

261. Объяснительная записка к проекту Устава уголовного судопроизводства 1863 г. Цит. по: Судебные уставы 20 ноября 1864 г., съизложением разсуждений, на коихъ они основаны, изданные Государственной канцелярією. Ч. 2. Устав уголовного судопроизводства. 2-е доп. изд. СПб.: Типографія Второго Отделенія Собственной Е. И. В. Канцелярія, 1867. XV. С. 247.

262. Оніщук М. Судово-правова реформа: Чи буде дано відповідь на виклик часу. *Право України*. 2003. № 5. С.18.

263. Ортиков Е. Досудебное соглашение о сотрудничестве при проведении дознания. *Законность*. 2012. № 11. С. 55–57.

264. Осипова Н. П. Компромiс. *Юридична енциклопедія*. Київ: Українська енциклопедія ім. П. М. Бажана, 2001. Т. 3. С. 196–197.

265. Осіпова Л. О. Узагальнення практики здійснення судами міста Києва судового провадження на підставі угод за 2012 р. – перше півріччя 2013 р. / Апеляційний суд м. Києва: [сайт] URL.: : <http://www.apcourtkiiev.gov.ua/apcourtkiiev/uk/publish/article/94365>.

266. Осіпова Л. О. Узагальнення практики здійснення судами міста Києва судового провадження на підставі угод за друге півріччя 2013 року – перший квартал 2014 р. / Апеляційний суд м. Києва: [сайт] URL.: : <http://kia.court.gov.ua/sud2690/uzah/28/>

267. Павловський В. В. Початок досудового розслідування: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: «Право»*. 2014. Вип. 2. С. 390–395.

268. Палтсер А. Р. Освобождение от уголовной ответственности по советскому уголовному праву: автореф. канд. юрид. наук «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право». Тарту, 1966. 18 с.

269. Памятники российского права: в 35 т. Т. 1. Памятники права Древней Руси: учеб.-науч. пособие / под общ. ред. докт. юрид. наук, проф. Р. Л. Хачатурова. М.: Юрлитинформ, 2013:528 с.

270. Паризький І. В. Поняття та сутність компромісів у кримінальному судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 8. С. 174–177.

271. Паризький І. В. Компромісні процедури вирішення конфліктів у досудовому провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 9. С. 175–177.

272. Паризький І. В. Передумови та критерії допустимості використання компромісів для вирішення конфліктів у досудових стадіях кримінального судочинства. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 11. С. 143–146.

273. Паризький І. В. До питання про передумови використання компромісів для вирішення конфліктів у кримінальному процесі. *Імперативи розвитку юридичної та безпекової науки: матеріали наук.-практ. конф.* (Київ, 15 квіт. 2010 р.). Київ: ФОП Ліпкан О.С., 2010. С. 79–81.

274. Паризький І. В. Про співвідношення кримінально-процесуальних і криміналістичних конфліктів у роботі слідчого. *Імперативи розвитку юридичної та безпекової науки: матеріали наук.-практ. конф.* (Київ, 24 серп. 2010 р.). Київ: ФОП Ліпкан О.С., 2010. С. 32–34.

275. Паризький І. В. Застосування компромісів при вирішенні конфліктів під час досудового розслідування: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2011. 203 с.

276. Парфило О. А. Передумови появи інституту компромісу в сучасному кримінальному процесі України. *Українська державність: становлення, досвід, проблеми: зб. наук. статей за матеріалами XII Харків. політол. читань*. Харків, 2001. С. 97–99.

277. Парфило О. А. Роль кримінально-процесуального компромісу в забезпеченні розкриття, розслідування і профілактики злочинів. *Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю: матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. студентів, курсантів і слухачів*, (Донецьк, 12 квіт.

2002 р.). Донецьк, 2002. С. 78-81.

278. Парфило О. А. Примирення винного з потерпілим – компроміс у кримінальному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 5. С. 94–98.

279. Паславський С. І. Щодо питання подвійних стандартів угоди про визнання винуватості. *Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Херсон, 14–15 лютого 2014 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2014. 192 с.

280. Паславський С. І. Статус захисника в кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості: проблема правового регулювання. *Митна справа*. 2014. № 1(2.1). С. 188–192.

281. Паславський С. І. Практична доцільність укладення угоди про визнання винуватості для сторони захисту. *Науковий вісник Херсонського державного університету Серія: «Юридична»*. 2014. Т. 3. Вип. 3. С. 182–187.

282. Паславський С. І. Прокурорський контроль за виконанням засудженим угоди про визнання винуватості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Юридичні науки»*. № 2. Т. 4. С. 175–179.

283. Паславський С. І. Угода про визнання винуватості: беззастережне визнання чи обов'язок про співпрацю? *Право і суспільство*. 2014. № 4. С. 262–267.

284. Пашинін О. І. Досудове провадження у кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2011. 185 с.

285. Пашкевич П. Ф. Проблемы процессуального обеспечения оперативности и быстроты судопроизводства. *Вопросы борьбы с преступностью*. Вып. 14. М. : «Юридическая литература», 1978. С. 75–98.

286. Петрухин И. Л. Сделки о признании вины чужды российскому менталитету. *Российская юстиция*. 2001. № 5. С. 35–36.

287. Петрухин И. Л. Судебная власть: контроль за расследованием преступлений. М.: ТК «Велби», Проспект, 2008. 288 с.

288. Пиюк А. В. Досудебное соглашение о сотрудничестве: нерешенные вопросы. *Российская юстиция*. 2012. № 11. С. 57–59.

289. Підпригора О. А. Основы римского частного права: підручник. Київ: Вентурі, 1997. 336 с.

290. Плахотнік О. В., Чех О. В. Угода про визнання винуватості: переваги і недоліки нового кримінально-процесуального інституту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право»*. 2014. Вип. 26. С. 268–271.

291. Повзик Є. В. Загальні положення застосування угоди про визнання винуватості за проектом Кримінального-процесуального кодексу України. *Вісник Харківського національного університету ім. Каразіна*. 2012. № 11. С. 346–350.

292. Повзик Є. В. Правові наслідки визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини (порівняльно-правове дослідження): моногр. Харків: Право, 2014. 224 с.

293. Повзик Є. В. Правові наслідки визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини (порівняльно-правове дослідження): дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.09. Харків, 2013. 229 с.

294. Повноваження прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод: метод. рек. / С. М. Малихіна, Ю. П. Смокович, В. К. Гуцуляк та ін. Київ: НДІ Нац. акад. прокуратури, 2013. 101 с.

295. Подольный Н. Фантомы уголовного судопроизводства. *Российская юстиция*. 2004. № 4. С. 49–50.

296. Познер Ричард А. Экономический анализ права: в 2 т. / Ричард А. Познер. СПб: Экономическая школа, 2004. № 4. Т. 2. 974 с.

297. Покровский И. А. История римского права. СПб: Летний Сад, 1998. 560 с.

298. Положення про Департамент організації діяльності «Корпусу

оперативно – раптової дії» Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 3 лют. 2016 р. № 96.

299. Права, за якими судиться малоросійський народ. 1743 р. / под ред. Ю. С. Шемшученко и К. А. Вислобоков. Киев, 1997. 549 с.

300. Правова доктрина України: у 5 т. Т. 5: Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. С. Батиргарєєва та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. Харків: Право, 2013. 1240 с.

301. Прекращение уголовного дела с освобождением обвиняемого от уголовной ответственности. *Проблеми законності*: республ. міжвід. наук. зб. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2002. Вип. 55. С. 148–153.

302. Прилуцький П. В. Угода про визнання винуватості в кримінальному провадженні: новела процесуального законодавства України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 4. С. 128–135.

303. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лют. 1992 р. *Голос України*. 1992. № 56.

304. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 черв. 1993 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 35. Ст. 358.

305. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 груд. 1993 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 50.

306. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: закон України від 23 груд. 1993 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 51.

307. Про державну таємницю: Закон України від 21 січн. 1994 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 16. Ст. 36.

308. Про основні принципи застосування програм відновного правосуддя у кримінальних справах: Резолюція 2000/14 Економічної і соціальної ради ООН від 27 лип. 2000 р.: [сайт] URL.:

<http://www.un.org/ru/ecosoc/docs/2002/r2002-12.pdf>

309. Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві: Основоположне рішення Ради Європейського Союзу № 2001/220/ ША від 15 берез. 2001 р.: [сайт] URL.: http://uccg.org.ua/bulletin/Articles/03/04-Zakonodavchi_zasady/030401.pdf.

310. Про внесення змін до Кримінально–процесуального кодексу України: Закон Верховної Ради України від 12 лип. 2001 р. № 2670–III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 44. Ст. 234.

311. Про затвердження Положення про спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон»: Наказ МВС України від 19 листоп. 2003 р. № 1390.

312. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи відкримінальної відповідальності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 груд. 2005 р. № 12: [сайт] URL.: <http://zakon.rada.gov.ua>

313. Про кримінальну розвідку: проект закону (С.А.Жижко) № 91877 від 2 берез. 2006 р.: [сайт] URL.: <http://zakon.rada.gov.ua/>

314. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально–процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності: Закон України від 15 квіт. 2008 р. № 270–VI // Відомості Верховної Ради України. 2008. № 24. Ст. 236.

315. Про організацію роботи з реалізації повноважень прокурора при укладанні з підозрюваними (обвинуваченими) досудових угод про співробітництво у кримінальних справах: Наказ Генерального прокурора РФ від 15 берез. 2010 р. № 107: [сайт] URL.: <http://www.zaki.ru/pagesnew.php?id=68479&page=1>

316. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 лип. 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 41–42, 43, 44–45. С. 1468. Ст. 529.

317. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22 лют. 2012 р. № 296/5: [сайт] URL.: <http://w1.c1.rada.gov.ua>

318. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4652-VI.

319. Про затвердження Інструкції «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні»: Наказ ГПУ, МВС України, СБ України, Адміністрації Держприкордонслужби України, Мінфіну України, Мін'юсту України № 114/1042/516/1199/936/1687/5/ від 16 лист. 2012 р.

320. Про затвердження Інструкції з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 9 серп. 2012 р. № 686.

321. Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: Наказ ГПУ від 06 квіт. 2016 р. № 139.

322. Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України: інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 3 жовт. 2012 р. № 223-1430/0/4/12. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2012. № 6 (9). С. 7–18.

323. Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод: інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про доповнення до інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15 листоп. 2012 р. № 223-1679/0/4-12: [сайт] URL.: Режим доступу:http://sc.gov.ua/ua/2013_rik.html.

324. Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження: інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 квіт. 2013 р. № 223-558/0/4-13: [сайт] URL.: http://sc.gov.ua/ua/2013_rik.html.

325. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: наказ ГПУ від 19 листоп. 2012 р. № 4гн: [сайт] URL.: <http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?>

326. Про участь прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод: інформаційний лист Генеральної прокуратури України № 04/4/3-107 вих-130окв-13 від 25.02.2013: відомчий документ

327. Про практику застосування прокурорами інституту угод у кримінальному провадженні: інформаційний лист Генеральної прокуратури України № 09/1 101 вих. 317-07-13 від 24 квіт. 2013 р.: [сайт] URL.: http://www.gp.gov.ua/scientificallly_methodical_advice.htm
[1?_m=publications&t=cat&id=106860](http://www.gp.gov.ua/scientificallly_methodical_advice.htm)

328. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-VII: [сайт] URL.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

329. Про вивчення практики укладання угод у кримінальному провадженні, ухвалених судами вироків на підставі угод та їх перегляд в апеляційному порядку, а також стан виконання вироків про затвердження зазначених угод: Інформаційний лист Прокуратури Харківської області від 21 листоп. 2014 р. – Харків, 2014. 14 с.

330. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції: Закон України від 12 берез. 2015 р. № 198-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 17. Ст. 118.

331. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липн. 2015 р.: [сайт] URL.: <http://www.rada.gov.ua>

332. Про оголошення Рішення колегії МВС України «Про стан забезпечення охорони громадського порядку під час підготовки та проведення виборів депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів та стан реалізації завдань щодо реформування органів внутрішніх справ та створення Національної поліції: наказ МВС України від 26 жовт. 2015 р. № 1285.

333. Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод: Постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11 груд. 2015 р. № 13. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 1. С. 8–24.

334. Проект закону «Про адвокатуру» депутатів М. А. Маркуш, Ю. А. Кармазіна, С. В. Соболева, В. А. Демьохіна та ін.: [сайт] URL.: <http://www.legal.com.ua/files/project/00CH50CH5223219-04.html>

335. Процесуальний порядок укладання угод про примирення та визнання винуватості: метод. рек. / С. С. Чернявський, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник та ін. Київ: НАВС, 2014. 50 с.

336. Процесуальний порядок звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям та примиренням винного з потерпілим: метод. рек. / Л. Д. Удалова, С. С. Чернявський, Д. О. Алексєєва-Процюк та ін. Київ: НАВС, 2014. 33 с.

337. Пушкар П. В. Гармонізація законодавства України у галузі правосуддя з вимогами Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини. *Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом*: матеріали наук.-практ. конф. Київ: Вид-во Ін-ту законодавства Верховної Ради України, 1998. С. 421–424.

338. Пушкар П. В. Визначення, правова природа, види та елементи угоди про визнання вини в сучасному кримінальному процесі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: «Юридичні науки»*. Вип. 42. 2001. С. 65 – 69.

339. Пушкар П. В. Концепція справедливості у судовому розгляді. *Держава і право*. 2002. Вип. 17. С. 377–382.

340. Пушкар П. В. Інститут угоди про визнання вини: поняття та визначення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: «Юридичні науки»*. Вип. 47. 2002. С. 236 – 239.

341. Пушкар П. В. Механізми вирішення справи без повного судового розгляду в країнах Європи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: «Юридичні науки»*. Вип. 52. 2003. С. 36–38.

342. Пушкар П. В. Угода про визнання вини у кримінальному процесі Федеративної Республіки Німеччини. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: «Юридичні науки»*. Вип. 59. 2004. С. 179–181.

343. Пушкар П. В. Реформування Європейського суду з прав людини та розвиток його прецедентної практики стосовно України. *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі*. 2004. № 2 (22). С. 215 – 238.

344. Пушкар П. В. Застосування скорочених та спрощених процедур кримінального судочинства в аспекті рекомендацій Ради Європи. *Реформування правової системи України: проблеми і перспективи розвитку в контексті європейських інтеграційних процесів*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 28–29 квіт. 2004 р.). Київ: Нац. акад. управління, 2004. Ч. 2. С. 326 – 330.

345. Пушкар П. В. Угода про визнання вини у сучасному кримінальному процесі: порівняльно-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2005. 225 с.

346. Рабінович П. М. Права людини та їх юридичне забезпечення : основи загальної теорії права і держави. Київ, 1992. 99 с.

347. Рахунов Р. Д. Дифференциация уголовно-процессуальной формы по делам о малозначительных преступлениях. *Советское государство и право*. 1975. № 12. С. 60–68.

348. Рахунов Р. Д. Проблема единства и дифференциации форм уголовного судопроизводства. *Вопросы борьбы с преступностью*. Вып. 29. М.: «Юридическая литература». 1978. С. 83–92.

349. Рекомендация № 6 R (87) 18 Комитета министров Совета Европы государствам-членам «Относительно упрощения уголовного правосудия»

(17.09.1987): сб. документов Совета Европы в области защиты прав человека и борьбы с преступностью. М., 1998. 388 с.

350. Рекомендації щодо захисту свідків у кримінальних провадженнях по організованій злочинності / Официальный сайт Управления Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности: [сайт] URL.: <http://www.unodc.org/russia/>

351. Рішення Суду у справі *Merit v. Ukraine*, No. 66561/01, judgment of 30 March 2004.

352. Рибалко В. О. Оцінне поняття «суспільний інтерес» як підстава для відмови у затвердженні угод про примирення і визнання винуватості. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: «Юридична»*. 2014. Вип. 2. С. 356–366.

353. Рогатинська Н. З., Мацьків Л. М. Правова характеристика інституту угод у кримінальному процесі. *Право і суспільство*. 2015. № 5(3). С. 185–190.

354. Рогатинська Н. З. Предмет доказування у справах, що закриваються провадженням за nereабілітуючими підставами: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2008. 210 с.

355. Рогатюк И. В. Обвинение в уголовном процессе Украины: моногр. М.: Атик, 2007. 160 с.

356. Розвиток медіації в Україні. Польско-українська співпраця: зб. статей / наук. ред. І. А. Войтюк Київ: Арт-бюро. 2004. 189 с.

357. Российское законодательство X–XX веков: в 9 т.; под ред. А. Г. Манькова. М., 1985. Т. 3. 512 с.

358. Российское законодательство X–XX веков: в 9 т. М.: Юрид. лит., 1984. Т. 1: Законодательство Древней Руси. 1984. 432 с.

359. Российское законодательство X–XX веков. Судебная реформа. М.: Юрид. лит., 1991. 495 с. Т. 8. С. 120–151.

360. Рустамов Х.У. Уголовный процесс. Формы: учеб. пособ. для вузов. *Закон и право*. М.: ЮНИТИ, 1998. 304 с.

361. Рябчинська О. П. Зміст узгодженого покарання в угодах про примирення та про визнання винуватості. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: «Юридичні науки»*. 2013. № 1(1). С. 200–206.

362. Савицький Д. О. Підстави диференціації процесуальних форм і їх реалізація у провадженні зі спрощеною формою. *Науковий вісник НАВСУ*. 2002. № 2. С. 214–223.

363. Савін М. Угоди про визнання винуватості та про примирення за Кримінальним процесуальним кодексом України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 1. С. 98–105.

364. Савкин А. Деятельное раскаяние – свобода от ответственности. *Российская юстиция*. 1997. № 12. С. 35–39.

365. Савкин А. В. Деятельное раскаяние в преступлении: правовые и криминалистические проблемы: автореф. д-ра юрид. наук: спец. 12.00.09. М., 2002. 42 с.

366. Садова Т. Угода про визнання вини – американський досвід і перспективи запровадження в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 2. С. 147–149.

367. Саєнко Г. Ю. Правова природа угоди в кримінальному процесі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 3. Т. 3. – С. 199–203.

368. Саєнко Г. Ю. Договірні відносини в кримінальному процесі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 3. С. 92–95.

369. Саєнко Г. Ю. Ініціювання та укладання угоди в кримінальному процесі України: [сайт] URL.: [http://law.univ.kiev.ua/images/abook_file/conf2013_krimprotses %20i%20 kriminalistika_sayenko.pdf](http://law.univ.kiev.ua/images/abook_file/conf2013_krimprotses%20i%20kriminalistika_sayenko.pdf)

370. Саєнко Г. Ю. Ухвалення судом вироку на підставі угоди. *Право і суспільство*. 2014. № 5.2. С. 347–351.

371. Саєнко Г. Ю. Юридичний зміст кримінального провадження на підставі угод. *Право і суспільство*. 2015. № 5(2). С. 172–177.

372. Салтиков С. М. Проблемні питання кримінального провадження на підставі угод. *Четверті Харківські кримінально-правові читання: тези доп. та наук. повідомл. учасн. міжнар. наук. конф. студ. та аспірантів* (Харків, 16–17 трав. 2014 р.) / М-во освіти і науки України, НЮУ ім. Я. Мудрого, НДІ вивчення проблем злочинності ім. В. В. Сташиса НАПрН України, Всеукр. громад. організація «Асоц. кримін. Права», Асоціація випускників НЮУ ім. Ярослава Мудрого», Ліга студ. асоц. правників України. Харків: Право, 2014. С. 226–228.

373. Салюк В. В. Медіація як інструмент практичних перетворень в контексті законодавства європейських країн. *Актуальні питання кримінального процесу очима молодих дослідників: матеріали V студ. наук. конф.* (Харків, 15 трав. 2014 р.) / ред. кол.: О. В. Капліна (голов. ред.), Д. М. Говорун (заст. голов. ред.), О. І. Бережний та ін. Харків, 2014. С. 251–252.

374. Саркисянц Р. Р. Соглашение о сотрудничестве как новый термин в уголовном процессе. *КриминалистЪ*. 2011. №1 (8). С. 57–60.

375. Сафронов А. Д. О понятии деятельного раскаяния. *Проблемы уголовного процесса и криминалистики*. М., 1976. С. 93–101.

376. Сборник документов по истории уголовного законодательства СССР и РСФСР (1953–1991). Ч. 1. Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1992. 270 с.

377. Сборник стандартов и норм Организации Объединенных Наций в области предупреждения преступности и уголовного правосудия. Нью-Йорк: Организация Объединенных Наций, 1992. 334 с.

378. Семенюк А. Угоди про визнання вини або примирення по КПК суперечать презумпції невинності: [сайт] URL.: <http://asemenyuk.com/index.php/konsultatsii-ta-roz-iasnennia/27-inshi-konsultatsii/1412-uhody-pro-vyznannia-vyny-abo-prumyrennia-po-kpk-superechat-prezumptsii-nevynnosti>

379. Семухина О. Б. Типология уголовного процесса и деятельность суда в рамках обвинительного и состязательного типов уголовного процесса: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Томск, 2003. 216 с.

380. Серета Г. П. Загальна характеристика забезпечення безпеки суб'єктів

кримінального судочинства та роль прокурора в його здійсненні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 51. С. 381–389.

381. Серeda Г. П. Прокурор як суб'єкт кримінального переслідування. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: «Правознавство»*. 2011. Вип. 559. С. 102–106.

382. Серeda Г. П. Особливості угоди про визнання винуватості в кримінальному провадженні. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 2. С. 5–9.

383. Сіроткіна М. В. Щодо проблемних питань укладення угод в кримінальному провадженні. *Адвокат*. 2014. № 3. С. 32–36.

384. Слинько С. Угоди в кримінальному провадженні – новела кримінального процесуального законодавства / Судебно-юридическая ON LINE газета: [сайт] URL.: <http://sud.ua/blog/2014/02/15/60561-ygodi-v-krimnalnomu-provadhenn-novela-krimnalnogo-protsepyalnogo-zakonodavstva/print>

385. Словник української мови: в 11 т. Т. 1. 1970. С. 444: [сайт] URL.: <http://sum.in.ua/s/vynuvatyj>

386. Словник української мови: в 11 т. Т. 6. 1975. С. 505: [сайт] URL.: <http://sum.in.ua/s/pidstava>

387. Словник української мови: в 11 т. Т. 10. 1979. С. 441: [сайт] URL.: <http://sum.in.ua/s/umova>

388. Случевский В. К. Учебник русского уголовного процесса. СПб.: Наука, 1913. 509 с.

389. Смирнов А. В. Модели уголовного процесса. СПб.: Наука, Альфа, 2000. 224 с.

390. Соборное уложение 1649 года царя Алексея Михайловича: [сайт] URL.: <http://www.bibliotekar.ru/sobornoe-ulozhenie-1649/3.htm>.

391. Сопронюк І. О. Принцип процесуальної економії у кримінальному процесі України: автореф. канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Львів, 2011. 20 с.

392. Соловей Г. В. Змагальність сторін у кримінальному процесі України: автореф. канд. юрид. наук: за спец. 12.00.09. Харків, 2014. 20 с.

393. Соловійова О. Є. Примирення сторін у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук спец.: 12.00.09. Харків, 2006. 234 с.

394. Співак О., Чередніченко В. Кримінальне провадження на підставі угод про визнання винуватості за новим КПК: перший досвід у справах з економічних злочинів. *Юридична газета*. 2013. № 8/9. С. 36–37.

395. Стахівський С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування: моногр. Київ: КНУВС, 2005. 272 с.

396. Сташис В. В. Передача на поруки и некоторые вопросы советского уголовного права. *Об усилении роли общественности в укреплении социалистического правопорядка*: материалы респуб.. конф. Харьков, 1961. С. 27–30.

397. Степаненко Д. А., Днепровская М. А., Шумилина Н. Ю. Досудебное соглашение о сотрудничестве: некоторые вопросы приктики применения. *Российская юстиция*. 2013. № 8. С. 24–26.

398. Степанов П. Л. Закриття кримінальних справ у зв'язку з дійовим каяттям: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2008. 220 с.

399. Стовповой А., Тюнин В. Уголовно-правовые и уголовно-процессуальные аспекты досудебного соглашения о сотрудничестве на предварительном следствии. *Уголовное право*. 2010. № 3. С. 118–123.

400. Стратій О. В. Угода про визнання винуватості як новела кримінального процесуального законодавства. *Європейські перспективи*. 2014. № 8. С. 192–198.

401. Стратій О. В. Угода з правосуддям у законодавстві США. *Європейські перспективи*. 2014. № 9. С. 165–170.

402. Стратій О. В. Угода як спосіб вирішення кримінально-правового та психологічного конфлікту в кримінальному провадженні. *Наше право*. 2014. № 9. С. 188–193.

403. Стратій О. В. Психолого-правові особливості кримінального провадження на підставі угод: дис. ... канд. юрид. наук: 19.00.06. Київ, 2015. 226 с.
404. Строгович М. С. О правах личности в советском уголовном процессе. *Советское государство и право*. 1974. № 10. С. 73–74.
405. Строгович М. С. Уголовно-процессуальная форма и обеспечение прав обвиняемого. *Развитие и совершенствование уголовно-процессуальной формы*. Воронеж, 1979. С. 83–92.
406. Строгович М. С. Право обвиняемого на защиту и презумпция невиновности. М.: Наука, 1984. 143 с.
407. Сусли Д. С. Організація судових органів Української РСР в період 1917–1925 рр. Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1960. 88 с.
408. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Часть общая: [лекции]: в 2 т. М.: Наука, 1994. Т. 1. 1994. 380 с.
409. Тарасюк К. В. Застосування угод про визнання винуватості у контексті нового Кримінального процесуального кодексу України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 629–637.
410. Татаринова О. В. Межі суддівського розсуду при призначенні покарання у випадку затвердження угоди про примирення або про визнання винуватості. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2015. Вип. 4. С. 109–121.
411. Теремецький В. І., Соловей Г. В. Угода про визнання вини у новому Кримінальному процесуальному кодексі України. *Юридична наука*. 2012. № 7. С. 111–115.
412. Тертишник В. М. Компроміс у кримінальному процесі. Запровадження інститутів дійового каяття та мирової угоди. *Вісник прокуратури*. 2002. № 4. С. 39–47.
413. Тертишник В. М. Компроміс у кримінальному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 11. С. 107–112.

414. Тертишник В., Тертишник О. Захист прав потерпілого в умовах змагального судочинства. *Вісник прокуратури*. 2003. № 3. С. 50–55.

415. Тертышник В. М. Без суда и следствия: острые углы судебно-правовой реформы. *Держава*. 2000. № 41. С. 87–95.

416. Тітко І. А. Нормативне забезпечення та практика реалізації приватного інтересу в кримінальному процесі України: моногр. Харків: Право, 2015. 448 с.

417. Тертышная О. А. Уголовно-процессуальный механизм досудебного соглашения о сотрудничестве: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09. Воронеж, 2014. 206 с.

418. Тисен О. Н. Порядок заявления ходатайства о сотрудничестве со следствием. *Уголовный процесс*. 2011. № 6. С. 44–49.

419. Тисен О. Н. Анализ законодательной дефиниции досудебного соглашения о сотрудничестве как уголовно-процессуального института. *Российская юстиция*. 2013. № 7. С. 26–28.

420. Тисен О. Препятствия для рассмотрения уголовного дела в отношении субъекта досудебного соглашения о сотрудничестве в особом порядке судебного разбирательства. *Уголовное право*. 2014. № 4. С. 99–103

421. Тисен О. Заключение нового досудебного соглашения о сотрудничестве при изменении обвинения на более тяжкое. *Уголовное право*. 2015. № 4. С. 109–112.

422. Тисен О. Ошибки при назначении наказания субъектам досудебного соглашения о сотрудничестве, явившиеся основанием для отмены или изменения приговора. *Уголовное право*. 2015. № 6. С. 54–61.

423. Тишин Р. В. Конституционное право подозреваемого (обвиняемого) на обжалование как одно из основных условий заключения досудебного соглашения о сотрудничестве. *Российский следователь*. 2014. № 16. С. 12–16.

424. Тітко І. Єдність правової природи інституту угод у приватній та публічній підсистемах права України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 3 (78). С. 144–154.

425. Тітко І. Угоди як інститут забезпечення реалізації приватного інтересу в кримінальному судочинстві України: окремі питання. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 4. С. 225–234

426. Тітко І. А. Щодо реалізації окремих інтересів учасників угоди про визнання винуватості. *Право і суспільство*. 2014. № 6.2. С. 199–204.

427. Годоренко І. Прокурор пропонує заключити угоду – «ЮРИСТ & ЗАКОН»: [сайт] URL.: <http://flexp.com.ua/library/article/633/>.

428. Толочко О. М. Сучасна типологічна модель кримінального процесу України: порівняльно-правовий аналіз. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 2-3. – С. 322–325.

429. Трофименко В. М. Диференціація процесуальної форми як пріоритетний напрямок реформування кримінального судочинства України. *Вісник Академії правових наук України*. Харків, 2012. № 3 (70). С. 242–250.

430. Туркота С. Виникнення та розвиток правового компромісу : історичні передумови. *Право України*. 2002. № 5. С. 46–51.

431. Тюрін Г. Є. Правові основи участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод. *Науковий вісник Херсонського національного університету*. 2014. Т. 3 Вип. 3. С. 219–224.

432. Тюрін Г. Є. Порядок діяльності прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод. *Форум права*. 2014. № 2. С. 442–447.

433. Тюрін Г. Є. Прокурор як суб'єкт кримінального провадження на підставі угод. *Юридичний вісник*. 2014. № 6. С. 397–401

434. Тюрин Г. Е. Принципы участия прокурора в уголовном производстве на основании соглашений. *Вестник Международного гуманитарного университета Серия: « Юриспруденция»*. 2014. № 9-1. С. 229–232.

435. Тюрін Г. Є. Організаційно-правові основи участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод: моногр. Харків: Право, 2015. 288 с.

436. Тюрін Г. Є. Прокурор у кримінальному провадженні на підставі угод: постановка проблеми: зб. тез доповідей і наукових повідомлень учасників

Всеукр. наук.-практ. конф. молодых ученых та здобувачів 13 листоп. 2012 р / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», Право, 2012. С. 206–209.

437. Уайнреб, Ллойд Л. Отказ в правосудии. Уголовный процесс США: пер. с англ. М.: Юрид. лит-ра, 1985. 191 с.

438. Уголовно-процессуальный кодекс Украины: с изм. и доп. по состоянию на 1 апр. 1994 г. Харьков: РИП «Оригинал», 1994. 265 с.

439. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13 июня 1996 г. № 63-ФЗ в редакции от 23 июля 2013 г.: [сайт] URL.: <http://legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>

440. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации: Закон Российской Федерации от 18 декабря 2001 г. № 174-ФЗ: [сайт] URL.: <http://www.consultant.ru/popular/upkrf/>.

441. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: учебник / отв. ред. П. А. Лупинская. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Норма, 2009. 1072 с.

442. Уголовно-процессуальный кодекс Франции 1958 г. / пер. с франц. Л. В. Головки. М.: Право, 1996. 345 с.

443. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ / пер. с нем. Б. А. Филимонова. М.: Право, 1994. 456 с.

444. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ: [сайт] URL.: [http://www.pravo.org.ua/files/_\(1\).pdf](http://www.pravo.org.ua/files/_(1).pdf)

445. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан: [сайт] URL.: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1008442#sub_id=190010000

446. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова: Закон от 14 марта 2003 г. № 122-XV: [сайт] URL.: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovno-processualnyj-kodeks-respubliki-moldova/#more-58>

447. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Грузии: Закон от 9 октября 2009 г. № 1772-Пс: [сайт] URL.: http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/_-09_10_2009.pdf

448. Узагальнення судової практики здійснення кримінального

провадження на підставі угод / Судова влада України: офіційний веб-портал: [сайт] URL.: <http://pd.ki.court.gov.ua/sud2607/zakonodavstvo/zakon/uzagal/>

449. Удалова Л. Д., Паризький І. В. Застосування компромісів при вирішенні конфліктів під час досудового розслідування: навч. посіб. / Київ: «Скіф», 2012. 181 с.

450. Ульянова Л. Т. Субъекты досудебного соглашения о сотрудничестве. *Российский следователь*. 2010. № 15. С. 42–45.

451. Усатий Г. О. Теоретико-правові засади визначення сутності кримінально-правового конфлікту. *Право і громадянське суспільство*. 2014. № 1. С. 129–140.

452. Усатий Г. О. Кримінально-правовий компроміс: моногр. Київ: Атіка, 2001. 128 с.

453. Усатий Г. О. Концепція компромісу у кримінально-правовій політиці України. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія»*. Київ, 1999. Т. 9: Спец. вип. Ч. 2. С. 239–240.

454. Федосеева Е. Л. Особый порядок уголовного судопроизводства при заключении досудебного соглашения о сотрудничестве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Екатеринбург, 2014. 20 с.

455. Філін Д. В. Угода про визнання вини та можливості її застосування у кримінальному судочинстві України. *Форум права*. 2011. № 1. С. 1052–1058.

456. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. СПб.: Альфа, 1996. Т. 1. 552с.

457. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства / общ. ред., послесл., прим. А. В. Смирнова. СПб.: Альфа, 1996. Т. 2. 606 с.

458. Форостяний А. В., Римарчук О. В. Кримінальне провадження на підставі угод (лекція 19): курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (особлива частина). Київ: НАВС, 2012. С. 242–252.

459. Фридман Л. Введение в американское право / пер. с англ. под ред. М. Калантаровой. М.: Прогресс, 1992. 285 с.

460. Фридман Л. Уголовный процесс: от ареста до приговора. *Америка*. 1993. № 436. С. 4–6, 51.
461. Хавронюк М. «Право прокурора», або деякі проблеми угоди про визнання винуватості. *Юридичний вісник України*. 2012. № 28. С. 6–8.
462. Халиулин А., Буланова Н., Конярова Ж. Полномочия прокурора по заключению досудебного соглашения о сотрудничестве. *Уголовное право*. 2010. № 3. С. 98–102.
463. Холодило П. В. Інститут угод як вияв диференціації кримінальної процесуальної форми в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 5-2. Т. 3. С. 209–211.
464. Холодило П. В. Сущность соглашения о признании виновности как дифференциации уголовной процессуальной формы. *Право и политика*. Бишкек, 2015. С. 135–140.
465. Холодило П. В. Призначення процесуального механізму кримінального провадження на підставі угод (аналіз міжнародної практики). *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 1(7). С. 129–132.
466. Холодило П. В. Компроміси в кримінальному судочинстві: поняття та сутність. *Актуальні питання розвитку державності та правової системи в сучасній Україні*: міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 30–31 жовт. 2015 р.). Запоріжжя: Запоріз. нац. ун-т, 2015. С. 139–141.
467. Холодило П. В. Характеристика умов і підстав угоди про визнання винуватості. *Intergarea Republicii Moldova si Ucrainei in UE: Aspectul Juridic: Conferinta Internationala stiintifico – practica (Republica Moldova – Chinsau, 6–7 noiembrie 2015)*. Republica Moldova: Institutul de Cercetari Jurdice si Politice Al Academiei de Stiinta a Moldovei, 2015. С. 243–246.
468. Холодило П. В. Дотримання процесуальної форми в кримінальному провадженні як гарантія забезпечення прав учасників кримінального процесу. *Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти*: тези доповідей VI Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції (Київ, 24 груд. 2015 р.). Київ: НАВС, 2015. С. 197–200.

469. Холодило П. В. Умови розвитку інституту угоди про визнання винуватості на основі міжнародного досвіду. *Право, держава та громадське суспільство в умовах системних реформ у процесі Євроінтеграції*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 27–28 листоп. 2015 р.) – Дніпропетровськ: Дніпропетр. гуманітарний ун-т, 2015. С. 133–135.

470. Холодило П. В. Порядок укладання угоди про визнання винуватості між прокурором і підозрюваним(обвинуваченим). *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави*: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 25 берез. 2016 р.). Одеса: ОДУВС, 2016. С. 289–290.

471. Холодило П. В. Зарубіжний досвід застосування угод про визнання винуватості у кримінальному провадженні. *Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)*: зб. матеріалів I Всеукр. наук.-практ. конф. (Черкаси, 11 берез. 2016 р.). Черкаси: Черкас. ін-т пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, 2016. С. 230–232.

472. Холодило П. В. Кримінальне провадження на підставі угод, як новий інститут кримінального процесу. *Розвиток юридичної науки: проблеми та рішення очима здобувачів вищої освіти*: зб. тез наук.-практ. конф. (Київ, 14 квіт. 2016 р.). Київ: НАВС, 2016. С. 148–151.

473. Холодило П.В. Проблеми застосування угод про визнання винуватості у кримінальному провадженні: міжнародна практика. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон, 2015. Вип. 3-2. Т. 3. С. 278–281.

474. Холодило П. В. Угода про визнання винуватості. Поняття, зміст та особливості укладання. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. Чернівці, 2016. Вип. 2. С. 434–444.

475. Хрестоматія з історії держави і права України. Т. 1. З найдавніших часів до початку XX ст.: навч. посіб.: у 2 т. / В. Д. Гончаренко, А. И. Рогожин, О. Д. Святоцький. Київ: Ін Юре, 1997. 464 с.

476. Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб. / упоряд. Чайковський А. С. Київ: Юрінком інтер, 2003. 656 с.

477. Христов О. Л., Макотченко Л. М. Участь захисника у кримінальному провадженні на підставі угод. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 442–449.

478. Хряпинский П. В. Деятельное раскаяние как обстоятельство, освобождающее от уголовной ответственности или смягчающее наказание. *Новий Кримінальний кодекс України: Питання застосування і вивчення: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25–26 жовт. 2001 р.)* / [редкол. : Сташис В. В. (гол. ред.) та ін.]. Київ–Харків: Юрінком Інтер, 2002. С.77-78

479. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січн. 2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради України. 2003. № 4044. Ст. 356.

480. Цыганенко С. С. Дифференциация как модель уголовного процесса (уголовно-процессуальная стратегия): материалы междунар. конф., посвященной 160-летней годовщине со дня рождения проф. И. Я. Фойницкого 11–12 октября 2007 г. (Санкт-Петербург): [сайт] URL.: <http://www.iuaj.net/1oldmasp/modules.php?name=Pages &go =page &pid=225>.

481. Цыганенко С. С. Развитие форм уголовного процесса. М., 1999. С. 29.

482. Чабанюк В. Д. Удосконалення кримінального провадження на підставі угод: матеріальні та процесуальні аспекти. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 71. С. 413–418.

483. Чельцов-Бебутов М. А. Обвиняемый и его показания в советском уголовном процессе / под ред. И. Т. Голякова. М.: Юридическое изд-во МЮ СССР, 1947. 52 с.

484. Чельцов-Бебутов М. А. Курс уголовно-процессуального права. Очерки по истории суда и уголовного процесса в рабовладельческих, феодальных и

буржуазных государствах. СПб. : Равена; Альфа, 1995. 846 с.

485. Черновський О. К., Федіна А. В. Психологічні особливості укладення угод про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим. *Європейські перспективи*. 2014. № 1. С. 149–155.

486. Чубукиани О. А. Гарантии прав потерпевших при заключении стороной обвинения досудебного соглашения о сотрудничестве с подозреваемым (обвиняемым). *Российская юстиция*. 2012. № 4. С. 35–36.

487. Чухраєв Д. А. Про необхідність вдосконалення кримінальної процесуальної регламентації провадження на підставі угоди про визнання винуватості. *Європейські перспективи*. 2014. № 2. С. 79–82.

488. Шапіро В. С., Сердюк В. І. Мiroва угода: особливості та правове регулювання. *Правова інформатика*. 2015. № 2. С. 67–72.

489. Шаталов А. С. Заключение досудебного соглашения о сотрудничестве: правовая регламентация, достоинства и недостатки. *Журнал российского права*. 2010. № 5. С. 35–44.

490. Шепитько В. Ю. Теория криминалистической тактики: моногр. Харьков: Гриф, 2002. 349 с.

491. Шишкин А. А. Индивидуализация уголовного наказания с учетом обстоятельств, связанных с содействием правоохранительным органам: моногр. Шахты, 2012. 129 с.

492. Шкелебей В. А. Дійове каяття як правовий компроміс у кримінальному процесі України. *Теорія та практика кримінального судочинства*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 21 трав. 2011 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т. внутр. справ, Навч.-наук. ін.-т. підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання, Каф. кримінального процесу. Харків, 2011. С. 239–242.

493. Шкелебей В. А., Савенков О. В. Доказування у кримінальному провадженні, що підлягає закриттю унаслідок звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2012. № 2. С. 139–147.

494. Шкелебей В. А. Проблеми закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності. *Форум права*. 2012. № 4. С. 1080–1085.

495. Шкелебей В. А. Угоди про примирення й визнання винуватості у кримінальному процесі України та інших країн: порівняльний аналіз. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2012. № 6. С. 179–188.

496. Шкелебей В. А. Компромісний спосіб вирішення кримінально-правового конфлікту. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2013. № 4. С. 168–173.

497. Шкелебей В. А. Процесуальні засади звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям та примиренням винного з потерпілим у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2013. 206 с.

498. Шмарев А. И. Особый порядок принятия судебного решения при согласии обвиняемого с предъявленным ему обвинением: моногр. М.: Юрлитинформ, 2013. 144 с.

499. Шпачук А. О. Провадження на підставі угод. *Часопис Академії адвокатури України*. 2014. № 1. С. 121–128.

500. Штогрин О. Угода з особливостями: [сайт] URL.: http://zib.com.ua/ua/9026-primirennya_poterpilogo.

501. Шумилин С. Ф. Механизм реализации полномочия следователя на разрешение ходатайства подозреваемого или обвиняемого о заключении досудебного соглашения о сотрудничестве нуждается в совершенствовании. *Российский следователь*. 2010. № 5. С. 9–12.

502. Шумов В. В. Вирок суду при спрощеній формі судового розгляду кримінальних справ: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2010. 184 с.

503. Юлдашев С. Практика застосування інституту угод у кримінальному провадженні. *Вісник прокуратури*. 2014. № 1 (151). С. 81–90.

504. Юридична енциклопедія: в 6 т / редкол.:Ю.С.Шемшученко (гол. ред.) та ін. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 6: Т – Я. 768 с.

505. Якимович Ю. К. Структура советского уголовного процесса: система стадий и система производств. Основные и дополнительные производства: учебник. Томск : Изд-во Томского гос. ун-та, 1991. 137 с.

506. Якуб М. Л. Процессуальная форма в советском уголовном процессе. М.: Юрид. лит., 1981. 144 с.

507. Якупов Р. Х. Уголовный процесс: учебник для вузов / под ред. В. Н. Галузо. М.: Зерцало, 1998. 438 с.

508. Яремко Г. З. Угоди про примирення або про визнання винуватості: окремі матеріальні та процесуальні аспекти. *Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р.: кримінально-правові та процесуальні аспекти: тези доповідей та повідомлень учасників міжнар. наук.-практ. конф. (19–20 верес. 2013 р.)*. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. С. 174–177.

509. Ярош В. Окремі питання інституту дійового каяття як обставини, що пом'якшує відповідальність. *Вісник прокуратури*. 2012. № 8. С. 61–67.

510. Ященко А. М. Призначення узгодженого покарання у випадку укладення угоди про примирення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2013. № 1077. Вип. 15. С. 121–126.

511. Karle, T. W. & Sager, T. Are the Federal Sentencing Guidelines meeting Congressional goals? An empirical and case law analysis. *Emory Law Journal*, 40, 1991. С. 404–405.

ДОДАТКИ

Додаток А

Аналітична довідка щодо статистики та динаміки реалізації інституту угод про визнання винуватості у кримінальних провадженнях²

2013 рік:

закінчено проваджень – 736,1 тис. матеріалів кримінальних проваджень; із постановленням вироку – 109,1 тис., із них із затвердженням угоди – 25,6 тис. матеріалів;

кількість рішень, ухвалених під час підготовчого провадження – 39 тис., у тому числі:

про затвердження угоди – 19,7 тис.;

про відмову в затвердженні угоди та повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування – 1,2 тис.;

про закриття кримінального провадження – 10,5 тис.;

про повернення прокурору обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру – 5,5 тис.;

про направлення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру для визначення підсудності у випадку встановлення непідсудності кримінального провадження – 2 тис.

2014 рік:

закінчено проваджень – 763,4 тис. матеріалів кримінальних проваджень (що на 3,7 % більше порівняно з 2013 р.); із постановленням вироку – 100,7 тис. (13,2 % загальної кількості закінчених провадженням справ); із них із затвердженням угоди – 23,3 тис. (23,1 % загальної кількості розглянутих справ із постановленням вироку); у тому числі із затвердженням угоди про

---

² Статистична звітність Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ за 2013–2016 рр.: [сайт]. URL: http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html

примирення – 9,7 тис. (41,7 % загальної кількості справ із затвердженням угоди, затверджених угод під час судового провадження та про визнання винуватості – 13,6 тис. (58,3 %);

кількість рішень, ухвалених під час підготовчого провадження, становила 39,8 тис. (на 2 % більше порівняно з 2013 р.); у тому числі:

про затвердження угоди – 20,1 тис. (50,5 % загальної кількості ухвалених рішень під час підготовчого провадження);

про відмову в затвердженні угоди та повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування – 904 (2,3 %);

про закриття кримінального провадження – 12,1 тис. (30,4 %);

про повернення прокурору обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру – 4,9 тис. (12,3 %);

про направлення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру для визначення підсудності у випадку встановлення невідсудності кримінального провадження – 1,6 тис. (3,9 %).

2015 рік:

закінчено провадження в порядку КПК у 761,8 тис. матеріалів кримінальних проваджень (на 0,2 % менше порівняно з 2014 р.); із них закінчено 122,3 тис. справ кримінального провадження (16 % загальної кількості), із постановленням вироку – 95,1 тис. (77,7 % загальної кількості закінчених провадженням справ), із них із затвердженням угоди – 18,6 тис. (19,6 % загальної кількості розглянутих справ із постановленням вироку), у тому числі із затвердженням угоди про примирення – 9 тис. (48,4 % загальної кількості справ із затвердженням угоди), затверджених угод під час судового провадження та про визнання винуватості – 9,6 тис. (51,6 %). Найбільшу кількість кримінальних проваджень із укладенням угоди про визнання винуватості розглянуто судами щодо злочинів у сфері обігу наркотичних

засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення (3,4 тис. (35,9 %), щодо злочинів проти громадської безпеки (1,6 тис. (16,8 %); значну кількість розглянуто щодо злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (1,1 тис. (11 %);

кількість рішень, ухвалених під час підготовчого провадження, становила 35,2 тис. (на 11,6 % менше порівняно з 2014 р.); у тому числі:

про затвердження угоди – 16,4 тис. (46,6 % загальної кількості ухвалених рішень під час підготовчого провадження);

про відмову в затвердженні угоди та повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування – 713 (2 %);

про закриття кримінального провадження – 11,2 тис. (32 %);

про повернення прокурору обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру – 5,4 тис. (15,3 %);

про направлення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру для визначення підсудності у випадку встановлення непідсудності кримінального провадження – 1,4 тис. (3,9 %).

2016 рік:

закінчено провадження в порядку КПК у 871,2 тис. справ кримінального судочинства, що (на 14,4 % більше порівняно з 2015 р.); із них закінчено 103,5 тис. справ кримінального провадження, або (11,9 % загальної кількості справ кримінального судочинства), із постановленням вироку – 79,4 тис. (76,7 % загальної кількості закінчених провадженням справ), із них із затвердженням угоди – 15,1 тис. (19 % загальної кількості розглянутих справ) із постановленням вироку, в тому числі із затвердженням угоди про примирення – 7,8 тис. (51,6 % загальної кількості справ із затвердженням угоди, затверджених угод під час судового провадження та про визнання винуватості – 7,3 тис. (48,4 %). Найбільшу кількість кримінальних проваджень із укладенням угоди

про визнання винуватості розглянуто судами щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення (3,1 тис., або 43 %) та щодо злочинів проти громадської безпеки (1,1 тис., або 15,5 %); значну кількість розглянуто щодо злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (529, або 7,2 %);

кількість рішень, ухвалених під час підготовчого провадження, становила 29,4 тис. (на 16,5 % менше порівняно з 2015 р.), у тому числі:

про затвердження угоди – 13,2 тис. (45 % загальної кількості ухвалених рішень під час підготовчого провадження);

про відмову в затвердженні угоди та повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування – 440 (1,5 %);

про закриття кримінального провадження – 10,5 тис. (35,8 %);

про повернення прокурору обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру – 4,1 тис. (13,9 %);

про направлення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру для визначення підсудності у випадку встановлення невідсудності кримінального провадження – 1,1 тис. (3,7 %).

Додаток Б
Результати вивчення кримінальних проваджень
на підставі угод про визнання винуватості

У додатку надано відсоткові показники результатів вивчення кримінальних проваджень. У деяких пунктах анкет загальна сума відповідей дорівнює 100 %. Низка питань передбачає кілька відповідей, що відобразилося на невідповідності загального відсоткового показника – 100 %. Усього досліджено 303 кримінальних провадження.

№ п/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
1	<i>Факти вчинення злочину виявили оперативні підрозділи</i>		
1.1	Так;	63	20,8
1.2	Ні.	240	79,2
2	<i>Злочин позиціонувався як:</i>		
2.1	Злочин – інцидент;	141	46,5
2.2	Злочин – латентний.	162	53,5
3	<i>Злочин вчинено:</i>		
3.1	Групою з ознаками організованої;	27	8,9
3.2	Групою;	146	48,2
3.3	Однією особою.	130	42,9
4	<i>Кількість осіб, які входили до складу групи:</i>		
4.1	До 5;	95	31,4
4.2	До 10;	57	18,8
4.3	Понад 10.	21	6,9
5	<i>Етап учинення кримінального правопорушення, в якому особа визнає себе винуватою:</i>		
5.1	Мало місце готування до злочину;	34	11,2
5.2	Мав місце замах на злочин;	28	9,2
5.3	Мав місце закінчений злочин.	241	79,5
6	<i>Наявність у кримінальних провадженнях документів, що свідчать про повідомлення підозрюваного щодо можливості укладення угоди про визнання винуватості:</i>		
6.1	Відсутні будь-які документи, що свідчать про інформування з боку слідчого;	67	22,1
6.2	Про це зазначено у протоколах допиту підозрюваного;	94	31
6.3	В окремих протоколах про роз'яснення прав на захист;	23	7,6

№ п/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
6.4	В окремих протоколах про роз'яснення прав на укладення угоди;	14	4,6
6.5	У пам'ятці про права та обов'язки підозрюваного.	107	35,3
7	<i>Попереднє засудження – суспільна небезпека особи, з якою укладено угоду:</i>		
7.1	Особа не була засуджена;	175	57,8
7.2	Особа була засуджена:	128	42,2
7.2.1	Один раз;		
7.2.2	Два рази;		
7.2.3	Три і більше разів.		
8	<i>У кримінальному провадженні укладено угоду про визнання винуватості з обов'язком допомоги слідству:</i>		
8.1	Без урахування обов'язків допомоги слідству;	102	33,7
8.2	З урахуванням обов'язків допомоги слідству.	221	66,3
9	<i>На момент повідомлення особі про підозру у сторони обвинувачення були докази, які свідчать про причетність підозрюваного до кримінального правопорушення:</i>		
9.1	Так, повністю;	46	15,2
9.2	Частково.	257	84,8
10	<i>Умови угоди про визнання винуватості:</i>		
10.1	Надати свідчення щодо своїх дій у співучасті з іншими особами;	263	86,8
10.2	Надати свідчення щодо дій інших співучасників;	141	46,5
10.3	Надати допомогу слідству у викритті інших осіб у вчиненні злочину;	98	32,3
10.4	Надати показання про злочинну діяльність ОЗУ, до складу якої входить обвинувачений;	11	3,6
10.5	Надати допомогу в розшуку майна, здобутого злочинним шляхом;	112	37
10.6	Вказати місце вчинення злочину, раніше невідоме;	62	20,5
10.7	Провести впізнання особи, яка вчинила злочин;	17	5,6
10.8	Взяти участь у слідчих (розшукових) діях;	34	11,2
10.9	Надати документи, які викривають особу в злочинній діяльності;	112	37
10.10	Взяти участь у заходах, які спрямовані на встановлення місцезнаходження певної особи.	62	20,5
11	<i>Під час укладення угоди забезпечено права підозрюваного (обвинуваченого):</i>		
11.1	Зниження міри покарання;	249	82,2
11.2	Забезпечення безпеки особи, яка дає свідчення про інших осіб;	7	2,3
11.3	Особливий порядок ухвалення судового рішення;	217	71,6

№ п/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
11.4	Застосування альтернативного покарання;	111	36,6
11.5	У разі скасування угоди показання особи не використані як докази;	27	8,9
11.6	Забезпечено належну правову процедуру укладенні угоди;	202	66,6
11.7	Процедура угоди про визнання винуватості була доступною, зрозумілою та прозорою для особи;	201	66,3
11.8	Особі було роз'яснено процесуальні деталі та нюанси клопотання про визнання винуватості;	217	71,6
11.9	Права особи пояснені їй обвинувачем або захисником;	217	71,6
11.10	Особа усвідомлювала наслідки переговорів про визнання вини.	217	71,6
12	<i>У реалізації механізму угоди про визнання винуватості, змістом якої є обов'язки підозрюваного (обвинуваченого) щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, визначено такі прогалини:</i>		
12.1	Визначення зобов'язань, які неможливо виконати;	131	43,3
12.2	Визначення неконкретних зобов'язань в загальному виді, контроль за виконанням або невиконанням яких неможливий;	142	46,9
12.3	Визначення зобов'язань, які підозрюваний і так повинен виконати;	64	21,1
12.4	Нечітко визначені зобов'язання;	158	52,1
12.5	Не визначено зміст зобов'язань;	29	9,6
12.6	Відсутні відомості про проведення перевірки інформації про інших осіб;	111	36,6
12.7	Обставини, що враховуються прокурором під час укладення угоди про визнання винуватості не відповідають обставинам, визначеним безпосередньо у ст. 470 КПК України.	79	26,1
13	<i>Формулювання зобов'язань щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою:</i>		
13.1	Зобов'язання мали конкретний характер;	78	25,7
13.2	Зобов'язання взагалі не стосувалися викриття інших осіб;	103	34
13.3	Зобов'язання взагалі не стосувалися процесу викриття злочину.	29	9,6
14	<i>Реалізовано умови угоди про визнання винуватості:</i>		
14.1	Особа тільки визнає вину в учиненні кримінального правопорушення;	90	27,1
14.2	Особа визнає свою вину у вчиненні іншого кримінального правопорушення, ніж те відносно якого здійснюється кримінальне провадження;	20	6,6

№ п/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
14.3	Особа визнає вину і надає допомогу слідству у викритті інших осіб, які вчинили це саме кримінальне правопорушення;	98	32,3
14.4	Особа визнає вину і надає допомогу слідству у викритті інших осіб, які вчинили інше кримінальне правопорушення;	76	25,1
14.5	Особа визнає вину і викриває співучасників у вчиненні інших кримінальних правопорушень.	27	8,9
15	<i>Наявні матеріали досудового розслідування приєднано до обвинувального акта або клопотання:</i>		
15.1	У підготовчому засіданні;	32	9,6
15.2	До підготовчого засідання;	19	6,3
15.3	Не приєднувалися.	255	84,2
16	<i>Суди ухвалювали рішення під час розгляду кримінальних проваджень на підставі угод:</i>		
16.1	Про відмову в затвердженні угоди та закриття провадження у випадку встановлення підстав, передбачених п. 5, 6, 7, 8 ч. 1 ст. 284 КПК України;	12	4
16.2	Про призначення судового розгляду на підставі обвинувального акта в разі відмови суду в затвердженні угоди під час підготовчого судового засідання;	21	6,9
16.3	Про відмову в затвердженні угоди та повернення обвинувального акта прокурору у разі, якщо він не відповідає вимогам КПК України.	42	13,9
17	<i>Висновок суду щодо виконання умов угоди про визнання винуватості засновувався на такому:</i>		
17.1	Поясненнях прокурора;	141	46,5
17.2	Поясненнях обвинуваченого;	161	53,1
17.3	Вивченні документів, які складаються під час ухвалення процесуальних рішень;	179	59,1
17.4	Протоколах проведених слідчих (розшукових) дій;	19	6,3
17.5	З досліджених матеріалів кримінальних проваджень.	81	26,7
18	<i>Організаційні заходи щодо здійснення прокурором контролю за виконанням засудженим умов угоди про визнання винуватості:</i>		
18.1	Чітке та повне зазначення у тексті угоди обов'язків щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою;	7	2,3
18.2	Визначення терміну виконання цих обов'язків;	7	2,3
18.3	Забезпечення прокурором постійного моніторингу виконання засудженим взятих на себе зобов'язань;	16	5,3

№ п/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
18.4	Наявність взаємозв'язку зі слідчим органом досудового розслідування, який здійснював досудове розслідування в цьому провадженні, з метою отримання відомостей про перебіг виконання засудженим домовленостей за угодою;	62	20,5
18.5	Забезпечення прокурором ведення реєстру вироків, якими затверджувались угоди про визнання винуватості;	17	5,6
18.6	Здійснення контролю за виконанням умов угоди про визнання винуватості з боку керівника прокуратури шляхом делегування цих функцій окремому працівнику прокуратури.	19	6,3
19	<i>Контроль прокурора за виконанням умов угоди забезпечувався:</i>		
19.1	До направлення матеріалів кримінального провадження до суду у випадку, коли прокурор реалізував своє право на відкладення направлення до суду обвинувального акта разом з підписаною сторонами угодою до завершення проведення слідчих (розшукових) дій;	78	25,7
19.2	Після направлення до суду обвинувального акта разом із підписаною сторонами угодою у процесі розгляду судом питання про затвердження угоди;	189	62,4
19.3	Після винесення вироку суду у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості у формі оскарження зазначеного вироку;	12	4
19.4	Контроль за виконанням угоди (уже затвердженої судом) в інших формах.	3	1
20	<i>Умови угоди виконані:</i>		
20.1	Так;	237	78,2
20.2	Ні.	66	21,8
21	<i>Порушення, що допущені під час укладення угод про визнання винуватості:</i>		
21.1	Угоди про визнання винуватості укладаються в провадженнях, в яких бере участь потерпілий;	19	6,3
21.2	Угоди про визнання винуватості укладаються за браком у діях підозрюваного ознак кримінального правопорушення;	7	2,3
21.3	Узгоджене сторонами угоди покарання суперечить вимогам закону;	31	10,2
21.4	Угоди укладаються (підписуються) не тим прокурором, що є процесуальним керівником кримінального провадження;	41	3,5
21.5	Між ініціюванням угоди та її укладанням (підписанням) минає строк, який не співвідноситься із встановленим законом строком досудового розслідування;	11	3,6

№ п/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
21.6	Угода була підписана саме керівником органу прокуратури;	17	5,6
21.7	Обраний вид покарання суперечить вимогам КК України;	31	10,2
21.8	Допущена неправильна правова кваліфікація кримінального правопорушення;	31	10,2
21.9	Умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб;	11	3,6
21.10	Відсутні фактичні підстави для визнання винуватості;	7	2,3
21.11	Існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним;	29	9,6
21.12	Умови угоди не відповідають інтересам суспільства;	29	9,6
21.13	Очевидна неможливість виконання обвинуваченим узятих на себе за угодою зобов'язань;	47	14,2
21.14	Угоду укладено прокурором з особою, звільненою після затримання, якщо їй не повідомлено про підозру протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання;	7	2,3
21.15	Підозрюваний заявив, що йому не роз'яснено наслідків укладення угоди і він не зможе її виконати;	17	5,6
21.16	Підозрюваний мав вади психіки, про що стало відомо після укладення угоди;	3	1
21.17	У матеріалах справи відсутні докази винуватості підозрюваного, окрім його визнання;	29	9,6
21.18	Підозрюваний заявив, що усно слідчий та прокурор обіцяли йому інші умови угоди, ніж ті, що записані в ній;	53	17,5
21.19	Прокурор та органи слідства не змогли використати інформацію, яку надав підозрюваний, що призвело до неможливості виконання ним умов угоди;	27	8,9
21.20	Підозрюваний визнав себе винуватим у злочині, вчиненому у складі групи, і надав відповідну допомогу слідству, але в процесі розслідування з'явилися дані, що він був обізнаний про інші злочини, в тому числі й ті, де особа визнана потерпілим;	4	1,3
21.21	Угода укладена у кримінальному провадженні, де потерпілим визнана юридична особа;	7	2,3
21.22	У разі призначення в угоді покарання за сукупністю злочинів не враховано вимоги ст. 70 КК України.	14	4,6

Додаток В

Результати опитування слідчих, прокурорів і суддів, які брали участь у досудовому розслідуванні та судовому розгляді кримінальних проваджень на підставі угод про визнання винуватості

У додатку надані відсоткові показники думок слідчих, прокурорів і суддів. У деяких питаннях, зазначених в анкеті, відповідь вимагалася однозначна. У результаті загальна сума відповідей дорівнює 100 %. Низка питань передбачала кілька відповідей (з метою визначення ступеня значущості запропонованої відповіді), що і відобразилося на невідповідності загального відсоткового показника (100 %). У дослідженні брали участь 332 респонденти (127 слідчих, 121 прокурор та 84 суддів).

№ з/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
1	<i>Місце роботи респондента:</i>		
1.1	Центральний підрозділ;	8	2,4
1.2	Регіональний підрозділ;	83	24,9
1.3	Територіальний підрозділ.	241	72,3
2	<i>В якому органі працює респондент:</i>		
2.1	Судові органи;	84	25,2
2.2	Органи прокуратури;	121	36,3
2.3	Слідчий підрозділ.	127	38,1
3	<i>Стаж роботи в правоохоронних органах:</i>		
3.1	До п'яти років;	222	66,6
3.2	До десяти років;	89	26,7
3.3	До двадцяти п'яти років;	18	5,4
3.4	Понад двадцяти п'яти років.	3	0,9
4	<i>Респондент брав участь у досудовому розслідуванні або судовому розгляді кримінальних проваджень на підставі угод про визнання винуватості:</i>		
4.1	До 10;	226	67,8
4.2	10 – 20;	62	18,6
4.3	Понад 20.	44	13,2
5	<i>Мета укладення угод про визнання винуватості:</i>		
5.1	Отримання доказів злочинної діяльності підозрюваного;	134	40,2

№ з/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
5.2	Отримання доказів злочинної діяльності співучасників у цій справі;	159	47,7
5.3	Отримання інформації про інші злочини та осіб, які їх вчинили;	41	12,3
5.4	Отримання процесуальної економії за рахунок спрощення процедур конкретного кримінального провадження;	241	72,3
5.5	Отримання процесуальної економії за рахунок зменшення «витрат» на виявлення та фіксацію злочинних дій інших осіб;	284	85,2
5.6	Розвантаження працівників правоохоронних органів	271	81,3
5.7	Превентивний вплив на злочинні групи шляхом виявлення злочинів на етапі їх підготовки або на момент учинення.	187	56,1
6	<i>Позитивні чинники розвитку інституту угод про визнання винуватості:</i>		
6.1	Уведення інституту угод відображає напрям розвитку кримінального процесу України щодо його подальшого скорочення і спрощення;	289	86,7
6.2	Такі зміни пов'язані з більшим спрямуванням кримінального процесу в напрямі його гуманізації, забезпечення змагальності й рівності сторін;	289	86,7
6.3	Європейські країни спрощення кримінального правосуддя розглядають як принципи та способи процесуальної економії;	291	87,3
6.4	Зменшення строків перебування осіб під вартою, заощадження коштів і часу, що витрачаються на розгляд кримінальної справи, позасудове вирішення конфліктних ситуацій, зменшення навантаження на суд та суддю.	310	93
7	<i>Негативні чинники розвитку інституту угод про визнання винуватості:</i>		
7.1	Суперечність основним засадам сучасного змішаного кримінального процесу;	112	33,6
7.2	Зміна ролі обвинувачення та захисту у своїх процесуальних функціях під час судового розгляду кримінальних проваджень;	81	24,3
7.3	Зміна мети та ролі захисника, який може дійти висновку, що не варто брати участь у судовому розгляді справи, оскільки набагато краще та простіше буде домовитися з прокурором щодо умов угоди;	158	47,4

№ з/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
7.4	Захисники намагаються уникнути судового слухання справи, не приділяючи уваги тому, що їхнього клієнта може бути виправдано в результаті повного судового розгляду;	101	30,3
7.5	Правосуддя може бути купленим, оскільки особа нібито виторгує собі певне покарання;	189	56,7
7.6	Укладаючи такі угоди, прокурор та обвинувачений «домовляються» не брати до уваги встановлені слідством та підтвержені доказами обставини справи, а отже, особа бере на себе всю відповідальність, а інші співучасники уникають відповідальності а, відповідно, продовжують вчинювати злочини, «завантажуючи» працівників правоохоронних органів;	202	60,6
7.7	Суддя, вступаючи в процес обговорення угоди, має попереднє враження від справи і, таким чином, не може повторно розглядати її неупереджено;	101	30,3
7.8	Угода в деяких випадках визначається як контракт між сторонами процесу, хоча сторони не є рівними у своїх стосунках;	189	56,7
7.9	Прокурор може бути пред'явити надмірні додаткові обвинувачення, що не відповідають фактам справи, або за неіснуючими епізодами справи, з метою отримання префекції під час процедури розгляду клопотання про визнання вини;	101	30,3
7.10	Критерії, що застосовуються під час укладення угоди, в основному спрямовані на якнайшвидше вирішення кримінальної справи, а не на забезпечення прав сторін;	58	47,4
7.11	Угода створює власну систему покарання осіб, відмінну від системи санкцій, застосованих державою, та від державної політики застосування кримінальних покарань;	141	42,3
7.12	Суд по суті не ухвалює рішення про винуватість або невинуватість особи, а лише затверджує з невеликими змінами саму угоду про визнання вини, укладену сторонами;	202	60,6
7.13	Прокуратура має обов'язок розслідувати справу, аби переконатися у тому, що особа дійсно вчинила зазначений злочин;	121	36,3
7.14	Особа повинна мати право не свідчити проти себе або відмовитися від давання показань, які можуть погіршити її становище під час досудового розслідування;	164	49,2

№ з/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
7.15	Інформація, зібрана у справі, слугує в основному на користь обвинувачення;	252	75,6
7.16	У разі слабкої позиції обвинувачення може прагнути позбутися справи шляхом укладення угоди про визнання вини, зокрема у разі недостатніх обвинувальних доказів;	241	72,3
7.17	Угода, будучи дешевою процедурою й такою, що не вимагає великих затрат сил та енергії, втрачає багато рис та елементів, притаманних традиційному кримінальному процесу;	101	30,3
7.18	Обов'язки щодо співробітництва у кримінальних провадженнях не конкретизуються, і тому їх можливо інтерпретувати як на користь підозрюваного, так і навпаки;	141	42,3
7.19	Унесення змін і доповнень у чинне кримінально-процесуальне законодавство, яке регламентує умови та порядок укладення угод про визнання винуватості здійснювалася у відриві від досягнень кримінально-процесуальної науки.	117	35,1
8	<i>Угоди про визнання винуватості уклалися та реалізувалися з додержанням засад:</i>		
8.1	Законності;	256	76,8
8.2	Презумпції невинуватості;	281	84,3
8.3	Справедливості;	202	60,6
8.4	Гуманності;	163	48,9
8.5	Добровільності укладення угоди про визнання винуватості;	232	69,6
8.6	Рівності сторін;	49	14,7
8.7	Змагальності;	112	33,6
8.8	Процесуальної економії;	202	60,6
8.9	Процесуальної компенсації;	241	72,3
8.10	Раціональності;	241	72,3
8.11	Доцільності;	265	79,5
8.12	Достатності доказів;	96	28,8
8.13	Допустимості;	219	65,7
8.14	Градації призначеного покарання;	17	5,1
8.15	Розумності строків кримінального провадження.	256	76,8
9	<i>Проблемні питання нормативного регулювання угод про визнання винуватості:</i>		
9.1	Недосконалість процедури;	131	39,3

№ з/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
9.2	Відсутність закріплених у законі строків передачі інформації про бажання підозрюваного укласти угоду про визнання винуватості від слідчого до прокурора;	242	72,6
9.3	Відсутність певної форми, в якій слідчий повинен поінформувати підозрюваного про можливість укладення угоди;	187	56,1
9.4	Відсутність межі інформування слідчим підозрюваного про умови угоди про визнання винуватості;	189	56,7
9.5	Відсутність у законі відмежування процедури ініціювання угоди та інформування про право на укладення угоди.	245	73,5
10	<i>На етапі укладення угоди присутні проблемні питання:</i>		
10.1	Відсутність у підозрюваного інформації про обставини справи, з якими вже обізнані слідчий та прокурор;	141	42,3
10.2	Відсутність нормативного врегулювання фіксації зустрічей прокурора з підозрюваним, на яких прокурор повинен узгодити умови угоди;	117	35,1
10.3	Відсутність нормативного регулювання «градації» в питаннях укладення угоди на різних стадіях провадження;	98	29,4
10.4	Відсутність врегулювання підстав для прокурора узгоджувати покарання як умову укладення угоди про визнання винуватості;	72	21,6
10.5	Відсутня можливість оскарження рішення прокурора про відмову в укладенні угоди про визнання винуватості.	69	20,7
11	<i>Укладаючи угоду, сторона обвинувачення повинна бути переконана:</i>		
11.1	Що підозрюваний (обвинувачений) дійсно має у розпорядженні відомості, які можуть сприяти виявленню та розкриттю злочинів, викриттю інших учасників злочину;	287	86,1
11.2	Відомості, які зобов'язаний надати підозрюваний (обвинувачений) не отримані слідством з інших джерел під час досудового розслідування;	232	69,6
11.3	У межах співробітництва, що передбачається, можуть бути проведені необхідні слідчі (розшукові) дії або процесуальні дії;	219	56,7
11.4	Фактичні матеріали, отримані від підозрюваного (обвинуваченого), можна використати в іншому кримінальному провадженні;	219	56,7
11.5	Зобов'язання можуть бути виконані підозрюваним (обвинуваченим) у встановлені законом строки.	281	84,3
12	<i>На етапі укладення угоди про визнання винуватості безпосередньо у судовому засіданні наявні такі проблемні питання:</i>		

№ з/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
12.1	Відсутність диференціації покарання залежно від стадії провадження, на якій підозрюваний (обвинувачений) визнав вину і висловив бажання укласти угоду про визнання винуватості;	219	65,7
12.2	Відсутність у прокурора можливості укласти угоду в письмовій формі, як передбачено законом;	117	35,1
12.3	Відсутність чітко визначених умов угоди у зв'язку з неможливістю провести певні консультації (в тому числі і з захисником);	98	29,4
12.4	Неможливість прокурора провести перевірку інформації, якщо особа виявила бажання співробітничати зі слідством шляхом викриття інших осіб у вчиненні кримінального правопорушення;	147	44,1
12.5	Неможливість виділення кримінального провадження відносно особи, яка виявила бажання укласти угоду;	116	34,8
12.6	Відсутність процесуальної економії, оскільки досудове розслідування вже проведено і обвинувальний акт вже складено;	308	92,4
12.7	Укладення угоди про визнання винуватості під час судового засідання не корелюється із засадою диференціації, оскільки розслідування проходить як досудову, так і судову стадію;	41	12,3
12.8	Відсутність можливості узгодження покарання і його корегування залежно від зміни умов угоди;	146	43,8
12.9	Відсутність у суду можливості укласти угоду про визнання винуватості, оскільки це право має зробити тільки прокурор.	121	36,3
13	<i>Зобов'язання, які брав на себе підозрюваний (обвинувачений):</i>		
13.1	Викриття тільки себе в учиненні злочину;	260	78,0
13.2	Викриття співучасників;	212	63,6
13.3	Викриття співучасників у вчиненні інших злочинів;	29	8,7
13.4	Викриття інших осіб у вчиненні інших злочинів.	11	3,3
14	<i>До обов'язків підозрюваного належить:</i>		
14.1	Надання показань про обставини вчиненого ним злочину (тобто викриття себе у вчиненні злочину), за фактом якого здійснюється провадження;	332	100
14.2	Надання показань про свою злочинну діяльність, тобто викриття себе в учиненні інших злочинів;	307	92,1
14.3	Викриття інших осіб, які брали участь у вчиненні злочину;	249	74,7
14.4	Викриття осіб, які вчинили інші кримінальні правопорушення;	209	62,7

№ з/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
14.5	Надання інформації про інші кримінальні правопорушення, які готуються, вчинюються або вчинені.	149	44,7
15	<i>Для співробітництва зі слідством є ефективним використання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення:</i>		
15.1	Одноособово;	12	3,6
15.2	У складі групи;	162	48,6
15.3	У складі організованої (за умови їх допомоги у викритті кримінальних правопорушень, учинених членами ОЗУ).	158	47,4
16	<i>Показання осіб забезпечують доказову базу:</i>		
16.1	Так;	267	80,1
16.2	Ні.	65	19,5
17	<i>З показання осіб найбільш ефективно забезпечують доказову базу :</i>		
17.1	Показання потерпілих;	126	37,8
17.2	Показання свідків;	201	60,3
17.3	Показання злочинців.	286	85,8
18	<i>На думку респондентів, найбільш ефективною повинна бути реалізація зобов'язань підозрюваного (обвинуваченого):</i>		
18.1	Надати свідчення щодо своїх дій у співучасті з іншими особами;	209	62,7
18.2	Надати свідчення щодо дій інших співучасників;	209	62,7
18.3	Надати допомогу слідству у викритті інших осіб у вчиненні злочину;	245	73,5
18.4	Надати показання про злочинну діяльність ОЗУ, до складу якої входить обвинувачений;	209	62,7
18.5	Надати допомогу в розшуку майна, здобутого злочинним шляхом;	229	68,7
18.6	Указати місце вчинення злочину, раніше невідоме;	201	60,3
18.7	Провести впізнання особи, яка вчинила злочин;	209	62,7
18.8	Брати участь у слідчих (розшукових) діях;	245	73,5
18.9	Надати документи, які викривають особу в злочинній діяльності;	229	68,7
18.10	Брати участь у заходах, які спрямовані на встановлення місцезнаходження певної особи.	201	60,3
19	<i>Рішення про виділення кримінального провадження щодо осіб, з якими досягнуто згоди, в окреме провадження:</i>		
19.1	Не повинно ухвалюватися на ранніх стадіях досудового розслідування;	112	33,6
19.2	Повинно позиціонуватися не обов'язком, а правом сторони обвинувачення.	129	38,7
20	<i>Проблемні питання, що виникають у разі відмови в укладенні угоди:</i>		
20.1	Нечітке формулювання підстав відмови;	256	76,8

№ з/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
20.2	Суттєва суб'єктивна складова в оцінці підстав відмови в укладенні угоди;	143	42,9
20.3	Відсутність розмежування обов'язкових (формальних) та оціночних (фактичних) підстав.	71	21,3
21	<i>Підставами для відмови в укладенні угоди повинно бути:</i>		
21.1	Звернення з клопотанням поза межами періоду, визначеному в законі;	245	73,5
21.2	Ненадання підозрюваним відомостей, що дозволяють притягнути його до відповідальності;	196	58,8
21.3	Відсутність зацікавленості у відомостях, які пропонує підозрюваний;	169	50,7
21.4	Недостовірність або неповнота відомостей, наданих підозрюваним;	256	76,8
21.5	Ступінь і характер сприяння підозрюваним (обвинуваченим) у проведенні кримінального провадження не відповідає суспільній небезпеці вчиненого ним кримінального правопорушення;	189	56,7
21.6	Підозрюваний (обвинувачений) відмовляється надати доказову інформацію про інших осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (при вчиненні кримінального правопорушення у складі групи).	112	33,6
22	<i>Перевірка виконання умов угоди здійснювалася у таких формах:</i>		
22.1	Перевірка достовірності показань підозрюваного (обвинуваченого);	249	74,7
22.2	Проведення слідчих (розшукових) дій під час перевірки показань;	42	12,6
22.3	Надання доручень оперативним підрозділам на підставі отриманої інформації;	11	3,3
22.4	Проведення процесуальних дій.	49	14,7
23	<i>Перевіряються показання:</i>		
23.1	Підозрюваного (обвинуваченого) відносно їх винуватості;	249	74,7
23.2	Підозрюваного (обвинуваченого) щодо вчинення кримінальних правопорушень іншими особами.	29	8,7
24	<i>Проблемні питання оцінки виконання умов угоди:</i>		
24.1	Особа, яка уклала угоду, може обмовити себе, а також інших співучасників і це стане відомо лише під час судового засідання, оскільки досудове розслідування здійснюється у скороченій формі;	136	40,8
24.2	Законом не визначені форма, мета та способи перевірки судом або прокурором виконання умов угоди;	214	64,2
24.3	Не встановлено критерії оцінки виконання умов угод;	214	64,2

№ з/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
24.4	Якщо кримінальне провадження на підставі угоди виділено в окреме провадження, то в іншому провадженні може бути інший прокурор – процесуальний керівник (за підслідністю);	116	34,8
24.5	Прокурору (або слідчому) може стати відомо про наміри особи не виконувати умов угоди після її підписання, до затвердження судом, але відсутній механізм її скасування;	61	18,3
24.6	Судді може стати відомо про конкретні дії підозрюваного (обвинуваченого), спрямовані на невиконання умов угоди, але відсутні підстави та механізм повернення угоди на «доопрацювання» з можливістю повторного розгляду;	24	7,2
24.7	Засуджена особа може не виконувати умов угоди не з власної вини, а внаслідок обставин, що склалися, але це не звільняє її від відповідальності;	48	14,4
24.8	Відмова засудженого від визнання своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення, здійсненого після затвердження відповідної угоди судом, не тягне жодних юридично значущих наслідків, а тим більше, суспільно небезпечних;	11	3,3
24.9	На момент повідомлення особі про підозру орган досудового розслідування вже володіє певним обсягом доказів, які свідчать про причетність цієї особи до кримінального правопорушення, тому не може ґрунтуватися виключно на показаннях винуватого.	183	54,9
25	<i>Необхідно визначити формальні критерії неналежного виконання умов угоди:</i>		
25.1	Ініціатива підозрюваного (обвинуваченого) щодо скасування угоди;	76	22,8
25.2	Часткове невиконання умов угоди;	132	39,6
25.3	Повне невиконання умов угоди;	306	91,8
25.4	Вчинення іншого кримінального правопорушення;	116	34,8
25.5	Надання підсудним завідомо неправдивих показань.	241	72,3
26	<i>Прокурор подає клопотання про скасування вироку на підставі угоди про визнання винуватості, укладеної на таких умовах:</i>		
26.1	Визнання винуватості;	17	5,1
26.2	Викриття інших осіб у вчиненні цього кримінального правопорушення;	91	27,3
26.3	Викриття інших осіб у вчиненні іншого кримінального правопорушення.	45	13,5
27	<i>Шляхи вдосконалення нормативного регулювання угод:</i>		

№ з/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
27.1	Необхідно передбачити можливість закінчення слідчих (розшукових) дій, що тривають на момент укладення угоди, та оцінку їх результатів у співвідношенні з показаннями підозрюваного;	161	48,3
27.2	Слідчий зобов'язаний повідомити підозрюваному його права, роз'яснити суть, а також одночасно з повідомленням вручити пам'ятку з переліком процесуальних прав та обов'язків;	241	72,3
27.3	Слідчий не повинен домовлятися з підозрюваним про умови угоди, а просто констатувати наявність такого права;	269	80,7
27.4	У пам'ятці повинна бути зазначена форма звернення до прокурора – підозрюваний має право звернутися з клопотанням до прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва;	241	72,3
27.5	Відповідне клопотання підозрюваного у разі надходження його до керівника органу прокуратури, прокурора вищого рівня або до слідчого теж повинно передаватися саме прокурору, який здійснює повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні;	241	72,3
27.6	Необхідно передбачити конкретний (3-денний) термін, протягом якого слідчий повинен передати зазначене клопотання прокурору – процесуальному керівнику;	269	80,7
27.7	До допиту як підозрюваний особа повідомляється про право на захист (про що складається протокол), а отже, може клопотати про укладення угоди про визнання винуватості вже за активної участі захисника;	214	64,2
27.8	У випадку, коли предметом угоди про визнання винуватості є не тільки визначення вини, а й обов'язок щодо співробітництва, необхідна участь слідчого при ініціюванні угоди;	301	90,3
27.9	Необхідна участь слідчого у перемовинах і підготовці тексту угоди про визнання винуватості;	264	79,2
27.10	Необхідна участь у визначенні умов угоди в частині обов'язків співробітництва у викритті інших кримінальних правопорушень працівника оперативного підрозділу, який здійснює оперативне супроводження кримінального провадження;	121	36,3
27.11	Обставини, що повинен встановити суд до затвердження угоди, повинні чітко корелювати з тими, що враховує прокурор під час її укладення;	242	72,6

№ з/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
27.12	Наявні матеріали досудового розслідування у підготовчому засіданні необхідно долучати до обвинувального акта або клопотання;	287	86,1
27.13	Необхідно чітко регламентувати дії прокурора як сторони обвинувачення у сфері дії інституту угод про визнання винуватості шляхом прийняття нормативного акта на рівні ГПУ.	331	99,3
28	<i>Система забезпеченням безпеки осіб, які уклали угоду про визнання винуватості, має такі прогалини:</i>		
28.1	Кожен з органів повинен створювати окремий підрозділ, який не має інших функцій, ніж забезпечення безпеки, тобто, за відсутності осіб, безпеку яких необхідно забезпечити, особистий склад підрозділу буде перебувати у режимі пасивного очікування;	163	48,9
28.2	У цьому підрозділі повинно бути сконцентровано низку функцій: процесуальна, оперативно-розшукова, технічна, адміністративна, оскільки такі функції необхідні для виконання всіх заходів безпеки, визначених у законі;	112	33,6
28.3	Зазначені підрозділи повинні фінансуватися за окремою статтею видатків, оскільки в іншому випадку вони будуть забезпечуватися «у другу чергу», оскільки не виконують «прямі» функції протидії злочинності;	86	25,8
28.4	Заходи забезпечення безпеки повинні здійснювати особи, спеціально призначені для цього, які не мають інших функцій, оскільки в іншому випадку цих осіб будуть використовувати для більш нагальних потреб протидії злочинності (спочатку у «вільний» час, а потім нехтуючи прямими функціями);	86	25,8
28.5	Забезпечувати безпеку осіб, узятих під захист, необхідно на різних рівнях, відповідно такі підрозділи необхідно створювати як на центральному рівні, так і на рівні регіональному та територіальному;	123	36,9
28.6	Для забезпечення безпеки і реалізації всіх заходів безпеки необхідна різна спеціалізація особового складу такого підрозділу (фізична охорона, оперативно-розшукове забезпечення, процесуальне забезпечення, технічне забезпечення), що зумовлює певну кількість штатних одиниць, у тому числі й на територіальному рівні (наприклад, районний відділ поліції).	49	14,7
29	<i>Вимоги до системи забезпечення безпеки осіб, які уклали угоду про визнання винуватості та співробітничать зі слідством:</i>		

№ з/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
29.1	Повномасштабні заходи безпеки застосовуються як останній засіб у кримінальному провадженні (у зв'язку з високою вартістю, необхідністю участі суб'єктів з відповідною кваліфікацією тощо);	196	58,8
29.2	Повномасштабні заходи безпеки повинні застосовуватися відносно осіб, які уклали угоду про визнання винуватості й взяли на себе обов'язок співробітництва зі слідством, у викритті інших осіб у вчиненні кримінального правопорушення (осіб, які є члена злочинної організації);	271	81,3
29.3	Повномасштабні заходи безпеки необхідно застосовувати лише до осіб, які свідчать у суді;	141	42,3
29.4	Забезпечення повномасштабних заходів безпеки є інструментом для протидії організованим злочинності, тяжким злочинам і тероризму;	75	22,5
29.5	Необхідно розмежувати підрозділ із захисту потерпілих та підрозділ із захисту осіб, які уклали угоду про визнання винуватості й співробітничать зі слідством;	254	76,2
29.6	Необхідно чітко розділити функції оперативних (слідчих) підрозділів і підрозділу, що забезпечує захист осіб, які уклали угоду про визнання винуватості і співробітничать зі слідством;	246	73,8
29.7	Оцінка загроз є фундаментальною основою програми захисту свідків і визначає необхідність застосування (або незастосування) повномасштабних заходів безпеки;	178	53,4
29.8	Слідчий підрозділ, який передає особу (яка уклала угоду про визнання винуватості й співробітничать зі слідством) підрозділу із захисту свідків, зобов'язаний надати підрозділу із захисту свідків обґрунтовані оцінки загрози в цій справі та відповідно надати повний доступ до всієї наявної інформації по справі, оскільки підрозділ із захисту свідків отримає цю інформацію (оцінку) і сформує свою власну оцінку загрози;	178	53,4
29.9	Після передачі особи, яка уклала угоду про визнання винуватості й співробітничать зі слідством, до підрозділу із захисту свідків, цей підрозділ не повинен надавати інформацію про заходи безпеки до оперативного (слідчого) підрозділу;	42	12,6

№ з/п	Запитання та можливі варіанти відповідей	К-сть	%
29.10	Щоб сформувати та оновлювати оцінку загроз на регулярній основі, підрозділ захисту свідків повинен мати доступ до всіх наявних даних, що зберігаються в різних національних базах даних;	142	42,6
29.11	Зміна ідентифікації (документів особи) особи, яка уклала угоду про визнання винуватості й співробітничала зі слідством, повинна базуватися на положеннях національних нормативних актів, законів або правил захисту свідків, а не на підзаконних нормативних актах;	301	90,3
29.12	Остаточне рішення щодо залучення особи, яка уклала угоду про визнання винуватості й співробітничала зі слідством, повинна ухвалювати не посадова особа – представник підрозділу захисту свідків одноособово (оскільки тоді він буде намагатися «не завантажувати свій підрозділ») і не представник слідчих підрозділів, а рішення повинен ухвалювати колегіальний орган;	207	62,1
29.13	Особи, які уклали угоду про визнання винуватості, співробітничали зі слідством, повинні відбувати покарання в окремих установах пенітенціарної системи;	127	38,1
29.14	Національна програма не повинна копіювати програми інших країн, а має враховувати законодавство, потреби та можливості вітчизняної правоохоронної системи.	300	90

Додаток Д

У додатку надані пропозиції щодо внесення змін і доповнень до окремих норм Кримінального процесуального кодексу України в частині порядку кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості. Пропозиції щодо внесення зазначених змін виділені курсивом.

Розділ VI

ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Глава 35. Кримінальне провадження на підставі угод

Стаття 468. Угоди в кримінальному провадженні

1. У кримінальному провадженні можуть бути укладені такі види угод:

- 1) угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим;
- 2) угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості.

Стаття 469. Ініціювання та укладення угоди

1. Угода про примирення може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого. Домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді).

2. Угода про визнання винуватості може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого.

3. Угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення.

4. Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні, в якому бере участь потерпілий, не допускається.

5. Укладення угоди про примирення або про визнання винуватості може ініціюватися в будь-який момент після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку.

6. У разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості.

7. Слідчий, прокурор зобов'язані поінформувати підозрюваного та потерпілого про їхнє право на примирення, роз'яснити механізм його реалізації та не чинити перешкод в укладенні угоди про примирення.

8. У разі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо кількох осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні одного або кількох кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма підозрюваними чи обвинуваченими, угода може бути укладена з одним (кількома) з підозрюваних чи обвинувачених. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), з якими досягнуто згоди, підлягає виділенню в окреме провадження.

У разі, якщо в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих від одного кримінального правопорушення, угода може бути укладена та затверджена лише з усіма потерпілими.

У разі, якщо в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих від різних кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма потерпілими, угода може бути укладена з одним (кількома) з потерпілих. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), яка досягла згоди, підлягає виділенню в окреме провадження.

Стаття 470. Обставини, що враховуються прокурором при укладенні угоди про визнання винуватості

1. Прокурор при вирішенні питання про укладення угоди про визнання винуватості зобов'язаний враховувати такі обставини:

1) ступінь та характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб;

2) характер і тяжкість обвинувачення (підозри);

3) наявність суспільного інтересу в забезпеченні швидшого досудового розслідування і судового провадження, викритті більшої кількості кримінальних правопорушень;

4) наявність суспільного інтересу в запобіганні, виявленні чи припиненні більшої кількості кримінальних правопорушень або інших більш тяжких кримінальних правопорушень.

Стаття 471. Зміст угоди про примирення

1. В угоді про примирення зазначаються її сторони, формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, істотні для відповідного кримінального провадження обставини, розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, строк її відшкодування чи перелік дій, не пов'язаних з відшкодуванням шкоди, які підозрюваний чи обвинувачений зобов'язані вчинити на користь потерпілого, строк їх вчинення, узгоджене покарання та згода сторін на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням, наслідки укладення та затвердження угоди, передбачені статтею 473 цього Кодексу, наслідки невиконання угоди.

В угоді зазначається дата її укладення та вона скріплюється підписами сторін.

Стаття 472. Зміст угоди про визнання винуватості

1. В угоді про визнання винуватості зазначаються її сторони, формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну

відповідальність, істотні для відповідного кримінального провадження обставини, беззастережне визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення, обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, *тобто у виявленні, запобіганні, припиненні, розслідуванні кримінальних правопорушень, а також у судовому розгляді кримінальних проваджень (у кримінальних провадженнях щодо злочинів, учинених у складі групи або організованої групи або злочинної організації, відповідні домовленості є обов'язковими, у кримінальних провадженнях щодо інших злочинів ці обов'язки є субсидіарними)*, узгоджене покарання та згода підозрюваного, обвинуваченого на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням, наслідки укладення та затвердження угоди, передбачені статтею 473 цього Кодексу, наслідки невиконання угоди.

2. В угоді про визнання винуватості, де умовою визначено обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, зазначаються *та/або: обов'язки співпрацювати зі слідством у викритті співучасників, які вчинили це саме кримінальне правопорушення; обов'язки співробітничати зі слідством у викритті співучасників, які вчинили інше кримінальне правопорушення; обов'язки співробітничати зі слідством у викритті інших осіб, які вчинили інше кримінальне правопорушення; обов'язки співробітничати зі слідством у викритті членів та організаторів організованої групи, злочинної організації, членом якої є підозрюваний або обвинувачений; обов'язки виступити свідком обвинувачення в іншому кримінальному провадженні.*

3. В угоді зазначається дата її укладення та вона скріплюється підписами сторін.

Стаття 473. Наслідки укладення та затвердження угоди

1. Наслідком укладення та затвердження угоди про примирення є:

1) для підозрюваного чи обвинуваченого – обмеження права оскарження вироку згідно з положеннями статей 394 і 424 цього Кодексу та відмова від

здійснення прав, передбачених пунктом 1 частини четвертої статті 474 цього Кодексу;

2) для потерпілого – обмеження права оскарження вироку згідно з положеннями статей 394 і 424 цього Кодексу та позбавлення права вимагати в подальшому притягнення особи до кримінальної відповідальності за відповідне кримінальне правопорушення і змінювати розмір вимог про відшкодування шкоди.

2. Наслідком укладення та затвердження угоди про визнання винуватості є таке:

1) для підозрюваного чи обвинуваченого – обмеження їх права оскарження вироку згідно з положеннями статей 394 та 424 цього Кодексу, а для підозрюваного чи обвинуваченого – також його відмова від здійснення прав, передбачених абзацами першим та четвертим пункту 1 частини четвертої статті 474 цього Кодексу;

2) для прокурора є обмеження права оскарження вироку згідно з положеннями статей 394 та 424 цього Кодексу та необхідність забезпечення безпеки підозрюваного (обвинуваченого) згідно з положенням ст. 27, 42, 65, 66, 206, 222, 225, 228, 232, 252, 303, 317, 336, 352 цього Кодексу та Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», для чого виноситься постанова та надається доручення слідчому органу досудового розслідування або оперативним підрозділам;

3) для суду є призначення покарання згідно зі ст. 66, 69¹ КК України.

Стаття 474. Загальний порядок судового провадження на підставі угоди

1. Якщо угоди досягнуто під час досудового розслідування, обвинувальний акт з підписаною сторонами угодою невідкладно надсилається до суду. Прокурор має право відкласти направлення до суду обвинувального акта з підписаною сторонами угодою до отримання висновку експерта або завершення проведення інших слідчих дій, необхідних для збирання та фіксації доказів, які можуть бути втрачені зі спливом часу, або які неможливо буде провести пізніше без істотної шкоди для їх результату у разі відмови суду в

затвердженні угоди. У випадку наявності у змісті угоди зобов'язання щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, що тривають і припинення яких може негативно вплинути на результати кримінального провадження, прокурор дає вказівку слідчому щодо закінчення проведення слідчих (розшукових) дій, оцінює результати їх проведення у співвідношенні з показаннями підозрюваного, після чого направляє зібрані матеріали кримінального провадження, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, до суду.

Якщо прокурор до затвердження угоди судом встановить ознаки повної неможливості виконання умов угоди, він повинен скасувати угоду, про що винести постанову. Якщо прокурор до затвердження угоди судом встановить факт неможливості виконання угоди в частині обов'язків підозрюваного (обвинуваченого) щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, він має право скасувати умови угоди в частині призначення покарання, про що повідомити підозрюваного (обвинуваченого) в односторонньому порядку.

2. Розгляд щодо угоди проводиться судом під час підготовчого судового засідання за обов'язкової участі сторін угоди з повідомленням інших учасників судового провадження. Відсутність інших учасників судового провадження не є перешкодою для розгляду.

3. Якщо угоди досягнуто під час судового провадження, суд невідкладно зупиняє проведення процесуальних дій і переходить до розгляду угоди.

4. Перед ухваленням рішення про затвердження угоди про визнання винуватості суд під час судового засідання повинен з'ясувати в обвинуваченого, чи цілком він розуміє:

1) що він має право на судовий розгляд, під час якого прокурор зобов'язаний довести кожен обставину щодо кримінального правопорушення, у вчиненні якого його обвинувачують, а він має такі права:

мовчати, і факт мовчання не матиме для суду жодного доказового значення;

мати захисника, у тому числі на отримання правової допомоги безоплатно у порядку та випадках, передбачених законом, або захищатися самостійно;

допитати під час судового розгляду свідків обвинувачення, подати клопотання про виклик свідків і подати докази, що свідчать на його користь;

2) наслідки укладення та затвердження угод, передбачені статтею 473 цього Кодексу;

3) характер кожного обвинувачення, щодо якого він визнає себе винуватим;

4) вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом;

5) характер і межі співробітництва зі слідством; викриття інших співучасників кримінального правопорушення; викриття інших правопорушень; кримінальне провадження розпочато внаслідок показань обвинуваченого;

б) загрозу особистій безпеці та заходи, які будуть застосовані для її забезпечення у разі затвердження угоди судом.

5. Перед прийняттям рішення про затвердження угоди про примирення суд під час судового засідання повинен з'ясувати в обвинуваченого, чи цілком він розуміє:

1) що він має право на справедливий судовий розгляд, під час якого сторона обвинувачення зобов'язана довести кожен обставину щодо кримінального правопорушення, у вчиненні якого його обвинувачують, а він має такі права:

мовчати і факт мовчання не матиме для суду жодного доказового значення;

мати захисника, у тому числі на отримання правової допомоги безоплатно у порядку та випадках, передбачених законом, або захищатися самостійно;

допитати під час судового розгляду свідків обвинувачення, подати клопотання про виклик свідків і подати докази, що свідчать на його користь;

2) наслідки укладення та затвердження угод, передбачені статтею 473 цього Кодексу;

3) характер кожного обвинувачення;

4) вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом.

Крім того, перед прийняттям рішення про затвердження угоди про примирення суд під час судового засідання повинен з'ясувати у потерпілого, чи цілком він розуміє наслідки затвердження угоди, передбачені статтею 473 цього Кодексу.

6. Суд зобов'язаний переконатися у судовому засіданні, що укладення угоди сторонами є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді. Для з'ясування добровільності укладення угоди у разі необхідності суд має право витребувати документи, у тому числі скарги підозрюваного чи обвинуваченого, подані ним під час кримінального провадження, та рішення за наслідками їх розгляду, а також викликати в судове засідання осіб та опитувати їх.

7. Суд перевіряє угоду на відповідність вимогам цього Кодексу та/або закону. Суд відмовляє в затвердженні угоди, якщо:

1) умови угоди суперечать вимогам цього Кодексу та/або закону, в тому числі допущена неправильна правова кваліфікація кримінального правопорушення, яке є більш тяжким ніж те, щодо якого передбачена можливість укладення угоди;

2) умови угоди не відповідають інтересам суспільства;

3) умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб;

4) існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним, або сторони не примирилися;

5) очевидна неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань;

б) відсутні фактичні підстави для визнання винуватості.

У такому разі досудове розслідування або судове провадження продовжується у загальному порядку.

8. Повторне звернення з угодою в одному кримінальному провадженні не допускається.

Стаття 475. Вирок на підставі угоди

1. Якщо суд переконається, що угода може бути затверджена, він ухвалює вирок, яким затверджує угоду і призначає узгоджену сторонами міру покарання.

2. Вирок на підставі угоди повинен відповідати загальним вимогам до обвинувальних вироків з урахуванням особливостей, передбачених частиною третьою цієї статті.

3. Мотивувальна частина вироку на підставі угоди має містити: формулювання обвинувачення та статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, яка передбачає кримінальне правопорушення, у вчиненні якого обвинувачувалася особа; відомості про укладену угоду, її реквізити, зміст та визначена міра покарання; мотиви, з яких суд виходив при вирішенні питання про відповідність угоди вимогам цього Кодексу та закону і ухваленні вироку, та положення закону, якими він керувався.

У резолютивній частині вироку на підставі угоди повинно міститися рішення про затвердження угоди із зазначенням її реквізитів, рішення про винуватість особи із зазначенням статті (частини статті) *особливої частини закону України про кримінальну відповідальність, пом'якшуючі обставини із зазначенням статті (частини статті) загальної частини закону України про кримінальну відповідальність*, рішення про призначення узгодженої сторонами міри покарання за кожним з обвинувачень та остаточною мірою покарання, а також інші відомості, передбачені статтею 374 цього Кодексу.

4. Вирок на підставі угоди може бути оскаржений у порядку, передбаченому цим Кодексом, з підстав, передбачених статтею 394 цього Кодексу.

Стаття 476. Наслідки неналежного виконання угоди

1. У разі неналежного виконання угоди про примирення або про визнання винуватості потерпілий чи прокурор відповідно мають право звернутися до суду, який затвердив таку угоду, з клопотанням про скасування вироку. *Неналежним виконанням умов угоди є: ініціатива підозрюваного (обвинуваченого) щодо скасування угоди; часткове невиконання умов угоди; неналежне виконання умов угоди; вчинення іншого кримінального правопорушення; надання завідомо неправдивих показань.* Клопотання про скасування вироку, яким затверджена угода, може бути подано протягом встановлених законом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення відповідного кримінального правопорушення.

2. Клопотання про скасування вироку, яким затверджена угода, розглядається в судовому засіданні за участю сторін угоди з повідомленням інших учасників судового провадження. Відсутність інших учасників судового провадження не є перешкодою для судового розгляду.

3. Суд своєю ухвалою скасовує вирок, яким затверджена угода, якщо особа, яка звернулася з відповідним клопотанням, доведе, що засуджений не виконав умови угоди. Наслідком скасування вироку є призначення судового розгляду в загальному порядку або направлення матеріалів провадження для завершення досудового розслідування в загальному порядку, якщо угода була ініційована на стадії досудового розслідування.

4. Ухвала про скасування вироку, яким була затверджена угода, або про відмову у скасуванні вироку може бути оскаржена в апеляційному порядку.

5. Умисне невиконання угоди є підставою для притягнення особи до відповідальності, встановленої законом.

Додаток Е

У додатку надані пропозиції щодо внесення змін і доповнень до окремих норм Кримінального кодексу України в частині порядку призначення покарань у кримінальних провадженнях на підставі угод про визнання винуватості. Пропозиції щодо внесення зазначених змін виділені курсивом.

Стаття 66. Обставини, які пом'якшують покарання

1. При призначенні покарання обставинами, які його пом'якшують, визнаються:

1) з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину;

1¹) укладення угоди про визнання винуватості;

2) добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди;

2¹) надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення злочину;

3) вчинення злочину неповнолітнім;

4) вчинення злочину жінкою в стані вагітності;

5) вчинення злочину внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин;

6) вчинення злочину під впливом погрози, примусу або через матеріальну, службову чи іншу залежність;

7) вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного неправомірними або аморальними діями потерпілого;

8) вчинення злочину з перевищенням меж крайньої необхідності;

9) виконання спеціального завдання з запобігання чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, поєднане з вчиненням злочину у випадках, передбачених цим Кодексом.

2. При призначенні покарання суд може визнати такими, що його пом'якшують, і інші обставини, не зазначені в частині першій цієї статті.

3. Якщо будь-яка з обставин, що пом'якшує покарання, передбачена в статті Особливої частини цього Кодексу як ознака злочину, що впливає на його кваліфікацію, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як таку, що його пом'якшує.

Стаття 69¹. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання

1. За наявності обставин, що пом'якшують покарання, передбачених пунктами 1, 1¹ та 2 частини першої статті 66 цього Кодексу, відсутності обставин, що обтяжують покарання, а також при визнанні обвинуваченим своєї вини у формі укладення угоди про визнання винуватості, строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого відповідною санкцією статті (санкцією частини статті) <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1456910065323461> - [n688](#) Особливої частини цього Кодексу.

2. За наявності обставин, що пом'якшують покарання, передбачених пунктом 1¹ частини першої статті 66 цього Кодексу, відсутності обставин, що обтяжують покарання, а також при визнанні обвинуваченим своєї вини у формі укладення угоди про визнання винуватості, та виконання обов'язків щодо співробітництва у викритті кримінального правопорушення вчиненого іншою особою, строк або розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого відповідною санкцією статті (санкцією частини статті) <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1456910065323461> - [n688](#) Особливої частини цього Кодексу.

Додаток Є

Ошибка! Объект не может быть создан из кодов полей редактирования.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»Заступник начальника
управління ГСУ НП України
майор поліціїкандидат юридичних наук
М.С. Цуцкірідзе

«12» травня 2016 року

А К Т

**про впровадження в практичну діяльність підрозділів
Національної поліції України результатів дисертаційного дослідження
на здобуття наукового ступеня доктора філософії – ад'юнкта кафедри
кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ
Холодило Петра Васильовича**

«12» травня 2016 року

м. Київ

Комісія у складі: заступника начальника відділу ГСУ НП України підполковника поліції Лисенка С.Є., старшого слідчого в особливо важливих справах ГСУ НП України, кандидата юридичних наук Мірковця Д.М., старшого слідчого в особливо важливих справах ГСУ НП України Соколовського В.Л., склала даний акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії – ад'юнкта кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ Холодило Петра Васильовича на тему «Угода про визнання винуватості як диференціація кримінальної процесуальної форми» можуть застосовуватись у практичній діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України, а також під час проведення занять в системі службової підготовки.

**Заступник начальника відділу
ГСУ НП України
підполковник поліції**

С.Є. Лисенко

**Старший слідчий в ОВС
ГСУ НП України
капітан поліції
кандидат юридичних наук**

Д.М. Мірковець

**Старший слідчий в ОВС
ГСУ НП України
капітан поліції**

В.Л. Соколовський

А К Т

**про впровадження в практичну діяльність підрозділів прокуратури
Тернопільської області результатів дисертаційного дослідження на
здобуття наукового ступеня доктора філософії – аспіранта кафедри
кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ
Холодило Петра Васильовича**

«14» 09 2016 року

м. Тернопіль

Даний акт-впровадження складений про те, що матеріали дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії – аспіранта кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ Холодило Петра Васильовича у вигляді наукової статті на тему: «Проблеми застосування угод про визнання винуватості у кримінальному провадженні: міжнародна практика» використовуються при розробці методичних рекомендацій спрямованих на підвищення ефективності діяльності підрозділів прокуратури Тернопільської області щодо процесуального керівництва конкретних справ кримінального провадження.

Результати дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії – аспіранта кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ Холодило Петра Васильовича на тему: «Проблеми застосування угод про визнання винуватості у кримінальному провадженні: міжнародна практика» впроваджені в практичну діяльність підрозділів прокуратури Тернопільської області.

Заступник прокурора
Тернопільської області
радник юстиції

Мукан І.Я.

Мукан І.Я.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор навчально-наукового
інституту №1 НАВС
М.М. Алексійчук
„18” 12 2015 р.

А К Т

про впровадження у навчальний процес по кафедрі досудового розслідування навчально-наукового інституту №1 НАВС результатів дисертаційного дослідження ад'юнкта (заочної форми навчання) кафедри кримінального процесу НАВС Холодило Петра Васильовича за темою: «Угода про визнання винуватості як диференціація кримінальної процесуальної форми»

Комісія у складі: начальника кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ кандидата юридичних наук, доцента Осауленко Олега Анатолійовича, доцента кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента Хахуцяк Ольги Юріївни, доцента кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ кандидата юридичних наук, доцента Плева Ксенії Валеріївни розглянули матеріали дисертаційного дослідження ад'юнкта (заочної форми навчання) кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ Холодило Петра Васильовича за темою: «Угода про визнання винуватості як диференціація кримінальної процесуальної форми».

Комісія підтверджує що матеріали дисертаційного дослідження ад'юнкта (заочної форми навчання) кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ Холодило Петра Васильовича за темою: «Угода про визнання винуватості як диференціація кримінальної процесуальної форми» використовується на кафедрі досудового розслідування навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ при

підготовці фондових лекцій з навчальних дисциплін: «Кримінальний процес (особлива частина)»; «Кримінально-процесуальне доказування»; «Практикум зі складання кримінально-процесуальних документів».

Члени комісії:

**Начальник кафедри
досудового розслідування
ННІФПСКМ НАВС**
кандидат юридичних наук, доцент
„___” _____ 2015 р.

О.А. Осауленко

**Доцент кафедри
досудового розслідування
ННІФПСКМ НАВС**
кандидат юридичних наук, доцент
„___” _____ 2015 р.

О.Ю. Хахуцяк

**Доцент кафедри
досудового розслідування
ННІФПСКМ НАВС**
кандидат юридичних наук, доцент
„___” _____ 2015 р.

К.В. Плева

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ
полковник поліції

М. М. Алексійчук

21.03.2016

А К Т

впровадження у науково-дослідну діяльність по науковій лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ дисертаційного дослідження ад'юнкта кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ Холодило Петра Васильовича за темою: «Угода про визнання винуватості як диференціація кримінальної процесуальної форми»

Комісія у складі: завідувача наукової лабораторії з проблем досудового розслідування ННІ № 1 НАВС кандидата юридичних наук, доцента Вознюка Андрія Андрійовича, провідного наукового співробітника наукової лабораторії з проблем досудового розслідування ННІ № 1 НАВС кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника Алексеєвої-Процюк Діани Олександрівни, старшого наукового співробітника наукової лабораторії з проблем досудового розслідування ННІ № 1 НАВС, кандидата юридичних наук Патики Андрія Анатолійовича розглянули матеріали дисертаційного дослідження ад'юнкта кафедри кримінального процесу НАВС Холодило Петра Васильовича за темою: «Угода про визнання винуватості як диференціація кримінальної процесуальної форми».

Комісія підтверджує що матеріали дисертаційного дослідження ад'юнкта кафедри кримінального процесу НАВС Холодило Петра Васильовича за темою: «Угода про визнання винуватості як диференціація кримінальної процесуальної форми» використовуються науковою

лабораторією з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 НАВС при виконанні Розділу 2 п. 20 Плану науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт наукової лабораторії з проблем досудового розслідування на 2016 рік за темою: «Виявлення та документування злочинів у сфері використання електричної (теплової) енергії та експлуатації об'єктів електроенергетики».

Члени комісії:

**Завідувач наукової лабораторії з проблем
досудового розслідування ННІ № 1 НАВС
кандидат юридичних наук, доцент**
17.03.2016

А.А. Вознюк

**Провідний науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем досудового
розслідування ННІ № 1 НАВС
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник**
17.03.2016

Д. О. Алексеева-Процюк

**Старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем досудового
розслідування ННІ № 1 НАВС
кандидат юридичних наук**
14.03.2016

А.А. Патик

Додаток Ж**СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА
ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ:**

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Холодило П. В. Інститут угод як прояв диференціації кримінальної процесуальної форми в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 5-2. Т. 3. С. 209–211.
2. Холодило П. В. Сущность соглашения о признании виновности как дифференциации уголовной процессуальной формы. *Право и политика (Бишкек, Кыргызская Республика)*. 2015. № 1 (Спец. вып.). С. 135–140.
3. Холодило П. В. Призначення процесуального механізму кримінального провадження на підставі угод (аналіз міжнародної практики). *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 1 (7). С. 129–132.
4. Холодило П. В. Проблеми застосування угод про визнання винуватості у кримінальному провадженні: міжнародна практика. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Юридичні науки»*. 2015. Вип. 3-2. Т. 3. С. 278–281.
5. Холодило П. В. Угода про визнання винуватості. Поняття, зміст та особливості укладання. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2016. Вип. 2. С. 434–444.
6. Холодило П. В. Правова природа та сутність угод про визнання винуватості, проблеми їх реалізації в умовах сучасного кримінального процесуального законодавства. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 4. С. 271–276.
7. Холодило П. В. Проблемні питання порушення умов угоди про визнання винуватості. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 6. С. 212–217.
8. Холодило П. В. Особливості судового провадження на підставі угод про визнання винуватості. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2016. № 1. С. 133–138.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

9. Холодило П. В. Компроміси в кримінальному судочинстві: поняття та сутність. *Актуальні питання розвитку державності та правової системи в сучасній Україні*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 30–31 жовт. 2015 р.). Запоріжжя: Запоріз. нац. ун-т, 2015. С. 139–141.

10. Холодило П. В. Характеристика умов і підстав угоди про визнання винуватості. *Integrarea Republicii Moldovasi Ucrainei in UE: aspectul juridic*: Conferinta Internationala stiintifico-practica (Chisinau, 6–7 noiembrie 2015). Chisinau: Institutul de Cercetari Juridicesi Politice Al Academiei de Stiinta Moldovei, 2015. С. 246–248.

11. Холодило П. В. Умови розвитку інституту угоди про визнання винуватості на основі міжнародного досвіду. *Право, держава та громадське суспільство в умовах системних реформ у процесі Євроінтеграції*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 27–28 листоп. 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпропетр. гуманітарний ун-т, 2015. С. 133–134.

12. Холодило П. В. Дотримання процесуальної форми в кримінальному провадженні як гарантія забезпечення прав учасників кримінального процесу. *Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти*: тези доповідей VII Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 24 груд. 2015 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 197–199.

13. Холодило П. В. Диференціація кримінальної процесуальної форми: поняття та особливості здійснення. *Законодавство України та країн ЄС у світлі сучасних активних реформаційних процесів*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26 лют. 2016 р.). Київ: «ESF», 2016. С. 63–64.

14. Холодило П. В. Зарубіжний досвід застосування угод про визнання винуватості у кримінальному провадженні. *Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Черкаси, 11 берез. 2016 р.). Черкаси: Нац. ун-т цивільного захисту України, 2016. С. 232–234.

15. Холодило П. В. Порядок укладання угоди про визнання винуватості між прокурором і підозрюваним (обвинуваченим). *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 25 берез. 2016 р.)*. Одеса: ОДУВС, 2016. С. 289–290.

16. Холодило П. В. Кримінальне провадження на підставі угод, як новий інститут кримінального процесу. *Розвиток юридичної науки: проблеми та рішення очима здобувачів вищої освіти: зб. тез доп. наук.-теор. конф. (Київ, 14 квіт. 2016 р.)*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 148–150.